

Kontaktperson
Miljöavdelningen
Johan Johnmark
010-22 41 411
johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Beslut om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun, Skåne län

Beslut

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) förklarar länsstyrelsen det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat. Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

För att trygga syftet med naturreservatet ska de föreskrifter gälla, som anges nedan med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

Med stöd av 3 § Förordning om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., fastställer länsstyrelsen bifogad skötselplan, som även omfattar bevarandeplan för Natura 2000 området, Hovdala SE0420334 (bilaga 7).

Skala 1:50 000

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Hovdala
Kommun	Hässleholm
Objektnummer	1126289
Internationella åtaganden	Delar utgör ett Natura 2000 område, Hovdala SE0420334 (bilaga 2)
Gränser	Området begränsas av mitten av svart heldragen linje på till detta beslut bifogad karta (bilaga 1)
Fastigheter	Hovdala 1:4 och del av Tormestorp 5:31
Markägarekategori	Aktiebolag och Statligt
Läge	Cirka 7 km sydväst om Hässleholm
Kartblad	Topografiska kartan: Kristianstad 3D SV Kristianstad
Koordinater	X 419741, Y 6217670 (SWEREF 99 TM)
Naturgeografisk region	Nr 6, Skånes sediment och horstområde
Vattenförekomst	Hovdalaån SE621492-136635. VISS EU_CD: SE621492-136635 och MS_CD: WA20617889
Inskrivna nyttjanderätter	Finns i akten
Gemensamhetsanläggningar	Finns i akten
Areal	cirka 320,2 hektar, varav cirka 10,5 hektar är vatten
Förvaltare	Länsstyrelsen Skåne

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald, och att skydda, vårda, bevara och återställa värdefulla naturmiljöer. Områdets ädellövskog och lövsumpskog ska bevaras och återställas. Områdets vattenmiljöer ska bevaras, återställas och nyskapas. Områdets sandområde ska bevaras och nyskapas. Områdets lövrika betesmarks ska bevaras och återställas. I området förekommande värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter ska skyddas, återställas och nyskapas. Underlätta etablering för de arter, i synnerhet hotade arter, som är beroende av ädellöv-, lövsumpskogar eller vattendrag. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer att bevara och utveckla upplevelsevärdena i ett välbesökt naturområde som har stor betydelse som ett friluft- och rekreationsområde.

Syftet nås genom att:

- Bevara, restaurera och utveckla en flerskiktad ädellövskog, främst bestående av bok, ek, avenbok, lind, lönn, fågelbär och hassel med inslag av luckor och gläntor,
- Bevara och utveckla lövskogen med avseende på ålders- och artmässig variation och förekomst av död och döende ved av olika arter, stadier och grovlekar,
- Ej transportera ut någon form av lövved,
- Avverka förekommande granar,
- Bevara och utveckla områdets lövsumpskogar,
- Bevara och utveckla områdets sandiga område,
- Bevara och restaurera Hovdalaån, genom att bl.a. restaurera och nyskapa bottnar, skapa död ved i och i direkt anslutning till ån,
- Lägga igen avvattande dike i skogen,
- Bevara och restaurera lövrik betesmark,
- Bevara en öppen betesmark,
- Bevara, restaurera och utveckla de faunistiska, floristiska och mykologiska värdena inom området,
- Gynna i området förekommande habitatlistad¹, rödlistad² eller sällsynt art som är knutna till områdets biotoper,
- Inplantera för området lämpliga sällsynta eller rödlistade arter, som är knutna till områdets biotoper,
- Ta bort eventuellt främmande arter av träd och buskar,
- Undvika markskador,
- Hålla delar av området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv genom att anlägga rastplatser, vindskydd, vandrings-, rid- och mountainbikesleder och underhålla dessa.

¹ Arter som förekommer i Rådets direktiv om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter,

² Arter som är förtecknade enligt Artdatabanken som rödlistade i Sverige.

Reservatsföreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär, yt- eller dräneringsförhållanden som att borra, spränga, gräva, plöja, schakta, fylla ut eller dika eller annan markberedning,
2. uppföra ny byggnad, mast, luftledning, vindkraftverk eller annan anläggning,
3. anordna upplag,
4. avverka levande eller döda träd och buskar och/eller bortföra lövved,
5. så eller plantera träd och buskar,
6. tillföra kemiska bekämpningsmedel eller växtnäringssämnen,
7. utlägga strö eller dylikt, stödutfodra, låta djur som används för hävd av området som är under behandling med långtidsverkande avmaskningsmedel beta, eller att avmaska betesdjur, eller släppa avmaskade betesdjur tidigare än 14 dagar efter avmaskning,
8. utsätta bikupor,
9. utfodra vilt,
10. åstadkomma körskador i ädellöv- eller lövsumpskogsbestånd,
11. inplantera för området främmande växt- eller djurarter.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktigas markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom reservatet:

1. utmärkning av, skyltning till och upplysning om naturreservatet,
2. skötsel av skogsmark innefattande naturvårdsåtgärder genom avveckling av gran- och tallplanteringar, skapande av död/döende ved, röjning, fällning, plantering av lövträd, inhängning av föryngringsytor med ädellövskog, enligt bilaga 3,
3. biotopvårdande åtgärder i Hovdalaån och övrigt vatten, inklusive arbeten i terrester miljö, tex omlöp eller anläggande av ny vattenyta, sidovåtmarker, enligt bilaga 3,
4. skötsel och restaurering av lövrik betesmark genom avverkning, röjning, bränning och betning samt betesfredade av områden enligt bilaga 3. Det årligt ambulerande

- betesfredade områdena ska cirkulera inom floramässigt värdefulla områden i betesmarken. Det betesfredade området vara minst ett och cirka 500 kvm,
5. skötsel och restaurering av fuktäng och blomrika mark omfattande avverkning av träd, buskar, grävning, stubbfräsning, bränning, betning och slåtter, samt skötsel av friluftslivsytor med gräsklippning och slåtter, enligt bilaga 3,
 6. skötsel och restaurering av sandig mark (tidigare täktområde med anslutande områden) omfattandes avverkning av träd, buskar, grävning, omrörning (tex med harv, motorcykel eller fyrhjuling), uppläggning av matjordsbunke för backsvala och bränning, enligt bilaga 3,
 7. borttagande av invasiva eller främmande arter,
 8. länsstyrelsens inplantering av inhemska arter vilka är knutna till biotoperna i reservatet,
 9. utförande av åtgärder, av mindre karaktär, för arter som är knutna till biotoperna i reservatet,
 10. uppsättning av holkar och boplattformar,
 11. utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet, enligt bilaga 5,
 12. uppföljning av områdets skötsel, undersökningar och miljöövervakning av djur-, svamp- och växtlivet samt av mark- och vattenförhållanden.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. gräva, borra, måla eller på annat sätt skada mark, sten, stenmurar, hållar eller naturföremål,
2. föra bort död ved, bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående eller liggande träd och buskar,
3. gräva upp växter, plocka mossor, lavar eller vedlevande svampar,
4. medvetet på något sätt skada musslor,
5. ta med hund (eller annat sällskapsdjur) som inte hålls i fysiskt koppel,
6. elda annat än på anvisad plats. Användning av friluftskök är tillåtet i naturreservatet.
7. ställa upp husvagn, husbil eller liknande under tiden kl 00:00 – 05:00,
8. Köra motordrivet fordon utanför väg eller parkeringsplats,
9. anordna och organisera tävling, träning, lägerverksamhet eller liknande arrangemang utanför väg inom område markerat på bilaga 6,

Det är förbjudet utan länsstyrelsens skriftliga tillstånd att:

10. samla in ryggradslösa djur, t.ex. skalbaggar eller mollusker,
11. under tidsperioden 15 april-15 juli anordna och organisera tävling eller träning utanför väg eller markerad led på bilaga 5.

12. under tidsperioden 15 april -15 juli anordna eller organisera lägerverksamhet eller liknade arrangemang.
13. placera eller sätta upp snitsel, orienteringskontroll eller liknande anordning annat än tillfälligt, högst tio dygn, under förutsättning att kontaktuppgifter och datum för uppsättning anges på de utplacerade föremålen
14. placera ut för reservatet främmande föremål.

Undantag från föreskrifter

Ovanstående föreskrifter under A och C utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som Länsstyrelsen utser, att utföra de åtgärder som behövs för reservatets vård och skötsel och som framgår av föreskrifter B1-12.

Föreskrifterna under A och C utgör ej hinder för:

- normalt underhåll av befintliga vägar. Väghållarens nedtagning av farliga träd längs med väg eller uppkapning av stormfällt träd i vägområdet.
- Hässleholms kommuns underhåll av leder, rastplatser och kommunala informationsskyltar, eller röjning av sly och grenar längs med befintliga utmärkta leder, enligt bilaga 5.
- djurhållares tillsyn av betesdjur, underhåll av anläggningar och ledningar för betesdjuren (vatten, staket etc).
- drift och underhåll av anläggningar, befintliga byggnader med omgivande mark, utgörandes trädgård eller yta för byggnadens omvårdnad. Byggnader har markerats på bilaga 4.
- vård och underhåll av biblioteksruinen och nedtagning av för ruinen farliga träd samt vegetationsvård (träd, buskar, gräs) inom ett område av cirka 25 meter, eller fram till närliggande väg, från ruinens kant. Underhåll av eller vegetationsröjning i eller invid stenmurar på fastigheten Hovdala 1:4, markerad "biblioteksruinen" på bilaga 4.
- underhåll av lagakraftvunna dikesföretag och vattendomar. Om flodpärlmussla eller tjockskalig målarmussla förekommer inom underhållsåtgärdssträckan krävs undantag från fridlysningsbestämmelserna innan underhållsåtgärd utförs.
- drift, underhåll och ombyggnad inom gällande ledningsrätt, servitut eller nyttjanderätt av vid tidpunkten för detta beslut befintliga nyttjanderätter, vägar, ledningar, kraftledningsgata och anläggningar tillhörande staten, kommunen, el-, energi- och teledistributör samt markägaren. Inför utförande av arbetet ska naturreservatets förvaltare informeras om åtgärden. Vid akuta underhållsåtgärder kan förvaltaren informeras i efterhand, dock senast inom tre arbetsdagar från det att arbetet har inletts.
- restaurering av Hovdalaån inklusive åtgärder för åns välmående i närliggande terrester miljö.

- åtgärder som vidtas vid utrivning av vattenkraftverk med dämme i Hammarmölledamm. Anläggande av vattenyta/sidovåtmark i avsänkta Hammarmölledamm. Uppläggning av schaktmassor inom del av västra tåktområdet. Dessa åtgärder kräver inhämtande av erforderliga tillstånd, anmälan eller samråd. Framförande av fordon i terräng vid dessa arbeten med efterföljande återställning.
- verksamhetsutövarens alternativt markägarens sanering av skjutbana.

Från föreskrifterna gäller följande undantag:

- A1 gäller ej plöjning eller omläggning av vall på åkermark, markerad på bilaga 4.
- A1 gäller ej, efter samråd med länsstyrelsen, nedgrävning av kraft- eller luftledning inom befintlig kraftledningsgata,
- A1 och A2 gäller ej anläggande av gångbro över Hovdalaån mellan planerad ny parkeringsplats och Broslätts gamla bytomt, enligt bilaga 4.
- A1 och A3 gäller ej reservatsförvaltarens uppläggning av matjordsbunke för backsvala i den tidigare tåkten.
- A1, A4 och C2 gäller ej drift och underhåll av grundvattenborra i södra delen av Dalleröd som förser bl.a. betesdjur med vatten.
- A1, A2, A4, C1, C2, C3 och C14 gäller ej återförande av byggnader som tidigare har stått på Broslätts gamla bytomt till deras förmodade ursprungsläge, med de schaktarbeten etc som behövs för detta samt eventuella ledningsdragningar till dessa byggnader. Tidigt samråd i frågan ska ske med Länsstyrelsen och förvaltaren. Lokaliseringen återfinns i bilaga 4.
- A4 gäller ej avverkning av träd och buskar av igenväxningskaraktär på betesmark efter förvaltarens godkännande,
- A4 gäller ej avverkning av sly i siktgatorna vid befintliga jakttorn, som är markerade på bilaga 4.
- A4, A10 och C2 gäller ej gallring eller slutavverkning av befintliga avdelningar med barrskog, där markägaren äger rätten till virket, enligt bilaga 4. Avseende Tormestorp 5:31 får barrskog nedtas före 2025-12-31. När åtgärderna är slutförda upphör undantaget på att gälla. Om avverkning inte sker före utsatt tid får länsstyrelsen låta avverka barrbestånden eventuellt rotnetto utgår då till markägaren.
- A6 gällande organiska växtnäringssämnen gäller ej åkermark markerad på bilaga 4.
- A11 gäller ej sådd av 1- till 2 åriga lantbruksgrödor på åkermark markerade på bilaga 4,
- C1 gäller ej skada på terrängformer inom område där körning med motorcykel eller 4-hjuling används för skötselåtgärder.

- C3 gäller ej för insamling av enstaka beläggsexemplar under förutsättning att insamlandet inte bryter mot fridlysningsbestämmelserna eller att arten är klassad som rödlistad samt att inrapportering sker av fyndet till Artportalen.
- C5 och C13 gäller ej för innehavare av jakträtten inom naturreservatet vid jakt och fångst av vilt i enlighet med jaktlagstiftningens bestämmelser.
- C5 gäller ej hund på hundslingan under tidsperioden 21 augusti till den siste februari, markerad på bilaga 5.
- C8 gäller ej den som förvaltaren uppdrar åt att under tidsperioden 16 augusti till 14 april köra motorcykel eller fyrhjuling som en skötselåtgärd inom del av det tidigare täktområdet, enligt bilaga 4. Fossildrivna motorcyklar eller fyrhjulingar får maximalt köras under 10 dagar per kalenderår. Från år 2030 får fossildrivna motorcyklar eller fyrhjulingar maximalt köras under 5 dagar per kalenderår och från år 2035 får ej fossildrivna motorcyklar eller fyrhjulingar framföras.
- C10 gäller ej håvning, handplockning eller annan selektiv metod, som inte förstör djurets livsmiljö, med efterföljande återutsättning inom naturreservatet. Enstaka exemplar får samlas in under förutsättning att det inte bryter mot fridlysningsbestämmelserna och att fällor inte används samt att arten rapportera till Artportalen.
- C10 gäller ej fiske efter signalkräfter.
- C13 gäller ej utsättning av de markeringar orienteringsverksamheter nyttjar vid banutläggning.

Föreskrifterna gäller inte tjänstemän från Länsstyrelsen i samband med tillsyns-, övervaknings och förvaltningsuppdrag.

Länsstyrelsen får enligt 7 kap 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade reservatsföreskrifter.

Upplysningar

Länsstyrelsen vill upplysa om att föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken gäller även om beslutet överklagas. Dessutom gäller andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna för området, exempelvis:

- Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, (SFS1998:812),
- 7 kap 28a-b §§ miljöbalken med krav på tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön i ett Natura 2000-område,
- Fridlysningsbestämmelser. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen.

- 7 kap 13-18 §§ miljöbalken, strandskyddsbestämmelserna gäller parallellt med reservatsföreskrifterna och skötselplanen,
- Terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng,
- Kulturmiljölagen m.m. (SFS 1988:950) med krav på tillstånd för att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning,
- 15 kap 26 § miljöbalken om förbud mot nedskräpning,
- Lokala och kommunala ordningsföreskrifter.

Allemansrätten

Allemansrätten har stor betydelse för våra möjligheter att vistas i naturen, den ger oss alla möjligheten att tillfälligt och hänsynsfullt vara i naturen. Även organisationer och turistföretag kan dra nytta av allemansrätten i sin verksamhet även om allemansrätten i grunden gäller för enskilda individer. Samtidigt medför allemansrätten också skyldigheter att inte förstöra något eller störa markägaren eller andra som är ute i naturen. Större grupper bör samråda med markägaren. Inom naturreservat kan delar av allemansrätten vara begränsad genom reservatsföreskrifter.

Vid aktiviteter som inte förbjuds av reservatsföreskrifterna men som kan medföra en väsentlig förändring av naturmiljön, ska anmälan om samråd enligt 12 kap 6 § Miljöbalken ske med Länsstyrelsen. Samrådsplikt kan gälla för stora tävlingar, evenemang eller aktiviteter som medför omfattande slitage, markskador eller påverkar djurlivet.

Beskrivning av området

Landskap och geovetenskapliga bevarandevärden

Hovdala ligger i anslutning till södra delen av Finjasjön, Hässleholms kommun. Naturreservatet utgörs främst av ädellövsskogklädda områden omgärdade av betesmarker eller produktiv ädellövskog. Öster om Hovdala området tornar horsten Göingeåsen upp sig. Området vid Dalleröd och västra delen av Hovdala ån utgörs av sandig morän med inslag av uppstickande urberg av gnejs. Området öster om Hammarmölledammen till Äspehöjden och Björkviken utgörs av isälvsediment från stråket Billinge-Stoby. Uppströms och en bit nedströms Hammarmölledammen utgörs jordarten av kärrtorv för att mot Hovdala slott övergå i svämsediment av lersilt (inom detta område har det tidigare och i sen tid återupptagits ängsbruk). Närmast Finjasjön i Dallerödsområdet och delar av Björkviken återfinns postglacial sand.

Markanvändning och kulturhistoriska bevarandevärden

Marken i naturreservatet har nyttjats av människan under lång tid. I området finns ett antal hållristningar. Delar av området, främst i Dalleröd har utgjorts av fossil

åkermark. Under åkermarken vid Dalleröd finns lämningar av en boplats (stenåldern-järnåldern). Hela skogsområdet har varit föremål för vedtäkt genom sitt läge i närheten till Hovdala slott. Hovdala slott har ett mycket högt kulturhistoriskt bevarandevärde och är ett mycket uppskattat besöksobjekt. Slottets äldre delar tros vara från början av 1500-talet. Svenskarna försökte inta slottet 1612 under Kalmarkriget. Vid freden i Roskilde år 1658 blev Skåne svenskt. I augusti 1678 under det Skånska kriget 1675-79 intogs slottet av danskarna enligt legenden med stöd av friskyttar under Lille Mads ledning. Stora delar av slottet, med undantag av försvarstornet, kom då att eldhärjas. Dagens byggnader är från tidigt 1700-tal. Nordväst om Hammarmölledammen ligger en ruin av det som var ämnat att bli ett bibliotek. Vilket utgör ett besöksobjekt. Byggnaden påbörjades uppföras kring 1790-talet på det som då benämndes stenig ljunmark, i dagsläget ädellövskog. I ett biflöde till Hovdalaån ligger resterna av två tullkvarnar. Den övre var i drift mellan åren 1804 -1920. I anslutning till kvarnarna ligger den nyrenoverade angöringsplatsen Boketorpet.

I Området har det tidigare funnits ett antal mindre torp, bl.a. Kullahyttan inom området som senare blev grustäkt. Vidare fanns ett torp öster om dammen som senare dämades upp och blev Hammarmölledammen. Vid Hammarmölledammens utlopp finns en fördämning. Vid Dalleröd låg gården Dalleröd, vars ena ekonomilänga fortfarande finns kvar. Cirka 300 meter väster om Dalleröds ekonomilänga låg torpet Hallastugan. Merparten av dessa torp och gårdar revs när Fortifikationsverket förvärvade området för militärt övningsändamål. Skogsbruket upphörde då i princip helt i området.

Biologiska bevarandevärden

Skogarna inom området har varit extensivt brukade fram till HIBABs övertagande år 2004. Även därefter har stora områden varit undantagna från skogsbruk, vilket medfört att området har mycket höga naturvärden idag. I dagsläget uppgår virkesförrådet till cirka 69.500 m³. Marken har en produktionsförmåga som ligger på cirka 6,1 m³sk/ha och år.

Dallerödsskogen har inte varit föremål för skogsbruksåtgärder sedan andra världskriget då merparten av de äldre träden höggs till ved som sändes till Malmö. Dallerödsskogen domineras av en mosaik av naturtyperna näringsrik bokskog (9130) och näringsrik ekskog (9160), med inslag av avenbok och lövsumpskogar längs med bäckar ner till Finjasjön. Längs en av bäckarna växer signalarten strutbräken. I Dallerödsskogen finns stora arealer med en imponerande trädslagsblandning, här växer ek, bok, björk, al, apel, hassel, avenbok, tall, ask (EN), alm (CR), skogslönn, hagtorn, hägg, fågelbär och gran om vartannat helt i motsats till "produktionsskogsläran". Mängden död ved är riklig. Fältskiktet utgörs bl.a. av gulsippa, lungört, hässelklocka, ormbär, aklejruta, sydlundarv, skogsbingel, gulplister och gullpudra. Moss- och lavförekomsten är riklig med bl.a. askvårtlav (EN), stor bandmossa (NT) och västlig husmossa. I området finns bl.a. grönsångare

(NT), entita (NT), ärtsångare (NT), duvhök (NT), rödvingetrast (NT), mindre hackspett (NT), och spillkråka (NT). Området är unikt både ur ett nationellt och ett internationellt perspektiv.

Hovdalaån är en starkt slingrande å i en ädellövsskogsklädd dalgång. Ån utgör naturtypen mindre vattendrag (3260). I ån hittades vid inventering år 2019 flodpärlmussla (EN) på flera lokaler. Totalt uppskattas antalet flodpärlmusslor i området till 100-talet exemplar. Beståndet består enbart av äldre individer och är tyvärr under minskning och riskerar att försvinna. I ån finns även allmän dammussla och skal av spetsig – och tjockskalig målarmussla har påträffats. Vidare finns här kungsfiskare (VU), strömstare, forsärla och utter (NT). Alsumpskogen närmst ån är tidvis översvämmad och här finns alar med socklar. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av svämlövskog (91E0). Här växer bl.a. signalarterna gullpudra och skärmstarr. Dalgångsidorna är främst bevuxen med senvuxen bok och avenbok. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av nordlig ädellövskog (9020) och näringsrik bokskog (9130). Här växer bl.a. gulplister, desmeknopp (NT) och rikligt med mossor och lavar, däribland rosa lundlav (VU), bokvårtlav (NT), bokkantlav (NT) och koralltaggsvamp (NT). I skogen häckar skogsduva och stenknäck. Områdets äldre ädellövskog utgör en viktig livsmiljö för bl.a. bechsteins fladdermus (EN) och omfattas av artskyddsförordningen. Bechsteins fladdermus är enbart är känd från ett mycket begränsat antal lokaler i Sverige, främst på Nävlingeåsen. Inom området bedöms en handfull individer befinna sig. Dess status för området är icke fullgod bevarandestatus. Det samma gäller för barbastell (NT) som har en icke fullgod bevarandestatus i området. Längs med ån finns också bitvis berg i dagen med lodytor. I övrigt utgörs skogen i huvudsak av hedbokskog, naturtypen näringsfattig bokskog (9110) som tyvärr inom stora ytor har genomgallrats det senaste åren. Området vid Björkviken utgörs av en näringsrik ekskog (9160) med inslag av äldre tall. Fältskiktet är mycket rikt med många arter, som bl.a. gökärt, tvåblad, ekorrbar och liljekonvalj. Här flyger bl.a. bechsterins fladdermus (EN), sydpipistrell (VU) och mindre brunfladdermus (VU).

Totalt för området utgör naturtyperna näringsfattig bokskog (9110) 36,6 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus), nordlig ädellövskog (9020) 9,3 hektar (ej bedömd år 2015), näringsrik bokskog (9130) 71,6 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus), näringsrik ekskog (9160) 10,5 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus) och svämlövskog (91E0) 24,5 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus) och mindre vattendrag (3260) 4,2 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus).

Hovdalaåns dalgång med omgivning är en av Sveriges artrikaste fladdermuslokaler. 18 av de 19 arter som är noterade i Skåne är påträffade här¹. Här finns utöver bechsteins fladdermus (EN) bl.a. större musöra (EN), sydpipistrell (VU), mindre brunfladdermus (VU), barbastell (NT), sydfladdermus (NT), nordfladdermus (NT),

fransfladdermus (NT), brunlångöra (NT), dammfladdermus (NT), trollpipistrell, dvärgpipistrell och större brunfladdermus.

Friluftsvärden

Naturreservatet utgör del i ett större friluftsområde som lanserats som "Hovdala Naturområde & Vandringscentrum". I detta område finns flera vandringsleder, däribland Skåneleden, Hovdalaleden (57 km), Finjasjöleden (20 km), Höjdarnas höjdarled (22 km), Jakten på Gullspiran (21 km), I Posta-Nillas spår (26 km) och Dammslingan (4 km) samt en hundsling (6 km). Hovdala är ett uppskattat område för mountainbikecykling och lockar cyklister från ett stort geografiskt område. Vidare bedrivs orienteringsverksamhet i området med tävlingsarrangemang med några årsintervall. I närheten till naturreservatet ligger Hovdala slott med trädgård som är ett stort besöksobjekt. Inom naturreservatet finns angöringsplatsen Boketorp med nyrenoverade byggnader som både utgör undervisningslokal och har faciliteter. Flera leder passerar denna plats. Tidigare har det förekommit enduroträning i delar av den tidigare grustakten och på mark som ligger utanför naturreservatet, öster om Äspethöjden. Denna verksamhet ligger nere sedan 30 juni 2019 då miljö- och stadsbyggnadsnämndens dispens gick ut och beslutet om förlängning överklagats.

Skälen för beslutet

Enligt 7 kap 4 § miljöbalken (MB) får ett mark- eller vattenområde av länsstyrelsen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat.

Enligt 7 kap 5 § MB skall skälen i ett beslut om att bilda naturreservat anges. I beslutet skall också anges de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet, såsom förbud mot bebyggelse, uppförande av stängsel, upplag, schaktning, täkt, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. En inskränkning får innebära att tillträde till området förbjuds under hela eller delar av året.

Om det senare visar sig finnas nya skäl eller behövas ytterligare inskränkningar för att uppnå syftet med skyddet, får länsstyrelsen meddela beslut om detta.

Enligt 7 kap 6 § MB får länsstyrelsen, om det behövs för att tillgodose syftet med ett naturreservat, förplikta ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla

sådana intrång som att det inom området

1. anläggs vägar, parkeringsplatser, vandringsleder, raststugor, tältplatser, badplatser, sanitära inrättningar eller liknande anordningar,
2. bereds tillträde till mark för allmänheten där allmänheten annars inte har rätt att vistas,
3. utförs gallring, röjning, slåtter, plantering, betesdrift, avspärning eller liknande åtgärder, eller
4. genomförs undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

Enligt 7 kap 7 § MB får länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslut som den har meddelat enligt 4-6 §§, om det finns synnerliga skäl.

Enligt 7 kap 30 § MB regleras föreskrifter om rätten att färdas och vistas inom ett område som skyddas enligt detta kapitel och om ordningen i övrigt inom området. Sådana föreskrifter får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, om det behövs för att tillgodose syftet med skyddet. I de fall kommunen beslutar om skydd av ett område får den meddela sådana föreskrifter.

Området har mycket höga naturvärden och har potential att få ännu högre. Området har angivits som skyddsvärt ur naturvårds- och friluftslivssynpunkt avseende internationell, nationell, regional och kommunal nivå och omfattas eller ingår i:

- **Natura 2000 område:** Regeringen beslutade den 17 december 2020 att lämna förslag till Europeiska kommissionen att delar området ska utgöra ett Natura 2000 område.
- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § MB friluftsliv:** Området ligger inom riksintresse för friluftsliv (Hovdala-Finjasjön).
- **Kommunala översiktsplanen från år 2007:** Dallerödsskogen är till största delen i översiktsplanen utpekad för natur och turism. Hammarmölledammen med Hovdalaån är utpekad för natur och rekreation/naturvärden och Björkviken är utpekad för turism och rekreation.
- **Nationellt särskilt värdefullt vatten:** Hovdalaån har i den nationella strategin för skydd av värdefulla vattenmiljöer utpekats som nationellt särskilt värdefullt vatten med avseende på dess naturvärden. Ån hyser inom naturreservatet ett hundratal flodpärlmusslor (EN). År 2006 har antalet flodpärlmusslor i ån uppskattats till cirka 2400 stycket. Tidigare har här även påträffats skal av tjockskalig målarmussla (EN). Området kring ån har höga naturvärden och har även ett stort värde ur rekreationssynpunkt.

- **Länets naturvårdsprogram:** Området ingår i ett större område som är utpekade i länets naturvårdsprogram från år 1996. Området är utpekade som ett klass 3 område. Klass 1 utgör högsta naturvärde och klass 4 höga naturvärde. Det ska tilläggas att ytterligare kunskap om naturvärdena i området har framkommit efter naturvårdsprogrammets framtagande.
- **Kommunala naturvårdprogrammet från år 2021:** Fyra delområden är upptagna i programmet, Brönnestadsån/Hovdalaån med omgivning (nummer 4201, 4202, 4203) totalt 75,9 hektar, klass 1 område och Dalleröd (nummer 4209) 101 hektar, klass 1.
- **Regionalt värdefullt friluftsområde:** Hässleholms Kultur- och fritidsförvaltning torgför Hovdala på nätet som ett naturområde och vandringscentrum. I området finns flera vandringsleder och friluftsanordningar.
- **Fornlämningar:** Flera fornlämningar finns i området, så som boplatser och fossila åkermarker. I närheten ligger Hovdala slott som hade en viktig roll i det Skånska kriget 1675-79.
- **Grön infrastruktur:** Områdets skogar utgör en skoglig värdeattrakt och är ett väldigt viktigt område för att på landskapsnivå kunna knyta ihop naturvärden kopplade till ädellöv- och lövskog i området med lövskogarna på det närliggande naturreservatet Göingeåsen. Området är synnerligen viktigt för fladdermöss som rör sig mellan Ignabergagrottan-Göingeåsen och Hovdala. Hovdalaån utgör en limnisk värdeattrakt.
- **Nyckelbiotoper:** Skogsstyrelsen har i området utpekade 15 stycken nyckelbiotoper på en areal av cirka 23,1 hektar, bestående av två örtrika bäckdråg på 10,8 hektar, en bäckdal på 3,7 hektar, två bergbranter på 2,7 hektar, två hedädellövskogar på 2,4 hektar, ett område med spärrgreniga grova träd på 1,4 hektar, en ädellövsumpskog på 0,9 hektar, en alsumpskog på 0,6 hektar, en ädellövnaturskog på 0,3 hektar, en lövängsrest på 0,3 hektar och två områden med ädellövträd.
- **Naturvärden:** Skogsstyrelsen har i området utpekade två områden med naturvärden med en total areal på 83,3 hektar, bestående av lövskog och ädellövskog.
- **Lövsumpskogar:** Skogsstyrelsen har utpekade totalt 8 lövsumpskogar med en total areal på 13,4 hektar fördelade på fyra kärrskogar på 7,7 hektar, tre fuktskogar på 4,7 hektar och en standskog på 1 hektar.
- **Hotade arter:** I området finns ett många skogskrävande rödlistade arter

däribland grönsångare (NT), entita (NT), mindre hackspett (NT), kvadratmott (NT), fläckig glansspinnare (NT) som i Sverige bara finns i Skåne i små lokala populationer. Vidare finns här bechsteins fladdermus (EN), barbastell (NT), nymffladdermus (CR), större musöra (EN), sydpipistrell (VU), mindre brunfladdermus (VU), barbastell (NT), sydfladdermus (NT) och nordfladdermus (NT) med flera.

- **EU:s art – och habitatdirektiv 92/43/EEG:** Följande arter som omfattas av art- och habitatdirektivet förekommer i området:
 - Barbastell (bilaga II (områden ska avsättas för arten)
 - Bechsteins fladdermus (bilaga IV art i art- och habitatdirektivet, för vilken områden och strikt skydd ska tillämpas).
 - Dammfladdermus, större vattensalamander och citronfläckad kärrtrollslända (bilaga II och IV)
 - Flodpärlmussla bilaga II och V (särskilda förvaltningsåtgärder).

Länsstyrelsens bedömning

Stora delar av Hovdalaområdets skogar är fullständigt unika ur både ett nationellt- och internationellt perspektiv. Den trädslagsblandning och mängden död ved som finns här på stora arealer saknar motstycke i Sverige. I området finns en stor mängd arter som är beroende av att dessa skogar undantas ekonomiskt skogsbruk. Många av dessa arter är rödlistade, däribland flera väldigt sällsynta fladdermusarter som Sverige enligt Art- och habitatdirektivet har förpliktat sig att värna.

Förekomsten av Bechsteins fladdermus (EN) som är ett av Sveriges mest hotade däggdjur och som har sin svenska huvudutbredning på ett fåtal lokaler i lövnaturskog på Nävlingeåsen-Linderödsåsen är en toppindikator på att i detta område finns mängder med fler hotade arter. År 2019 påträffades även nymffladdermus (CR) som lever längs bäckraviner omgiven av lövnaturskog. Hovdala utgör en av Sveriges artrikaste fladdermuslokaler. 18 av de 19 arter som är noterade i Skåne är påträffade här. Hovdala ligger vidare mycket nära naturreservatet Göingeåsen som omfattar ädellövskog och som utgör livsmiljö för en mängd hotade arter. Dessa två naturreservat kommer tillsammans att omfatta 555 hektar och kommer därmed att på landskapsnivå utgöra en stabil grund för många hotade arters fortlevnad och framtida spridningsmöjlighet ut i det omgivande landskapet.

Hovdala utgör vidare ett mycket viktigt friluftslivsområde. Här finns en nyupprustad angoringspunkt, Boketorpet, med både kommande undervisningslokaler och faciliteter. Härifrån utgår en mängd vandringsleder och mountainbikesleder i området. Tidigare har det inom en nedlagd grustäkt i området förekommit organiserad endurokörning, vars verksamhet har bidragit till att hålla sandblottor öppna. Körning i terräng är förbjudet enligt terrängkörningslagen. Ur detta

naturreservats perspektiv skulle denna verksamhet, under begränsade tidsperioder, kunna tillåtas som en del av skötseln av området. Det är naturreservatets förvaltare som avgör i vilken omfattning omrörning av sand som behövs i täktområdet. Körning är direkt olämplig under den tid sandlevande insekter byggt bo, dvs 1 maj till 30 juli och då buller bör kraftigt begränsas i området. Eftersom tystanden är en stor del av upplevelsen för många i Hovdalaområdet sätts en begränsning på maximalt 10 dagars körning med fossildrivna fordon (eftersom dessa bullrar) per kalenderår. Det finns redan i dagsläget eldrivna enduromaskiner och nyttjas sådana blir begränsningen i antal dagar, då området enligt förvaltaren är tillräckligt omrört. Slutligen skulle hästverksamheter under övriga tidsperioder kunna nyttja detta område.

I ett tidigare förslag till naturreservat ingick cirka 59 hektar ädellövskog öster om Äspethöjden. Detta område har tillsvidare lyfts ut då det kom att omfattas av ett av Trafikverkets lokaliseringalternativ för en höghastighetsbana.

Ett permanent skydd av Hovdala som naturreservat medför ett bidrag till uppfyllande av miljömålen levande skogar, levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker och ett rikt växt- och djurliv.

Av ovan redovisade skäl och med syfte att bevara biologisk mångfald, skydda, vårda, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer och återställa och nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter samt tillgodose behov av områden för friluftsliv bör Hovdala avsättas som naturreservat.

Förordnandet är förenligt med grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenresurser samt med kommunens översiktsplan.

Intresseprövning

Länsstyrelsen har bemött inkomna yttranden och synpunkter (bilaga 8) och finner vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och vårda de värden som beskrivits ovan finns skäl att besluta om att bilda ett naturreservat i området, att besluta om föreskrifter för att skydda området samt fastställa en skötselplan.

Konsekvensutredning

Länsstyrelsen har genomfört en konsekvensutredning av ordningsföreskrifterna i enlighet med 4§ Förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Länsstyrelsen gör bedömningen att ordningsföreskrifterna innebär vissa inskränkningar av allemansrätten som är nödvändiga för att skydda områdets naturvärden. Restriktionerna är inte av sådan omfattning att de innebär allvarligt försvårande av allmänhetens möjligheter att utnyttja området.

Ärendets handläggning

Fortifikationsverket sålde år 2001, Hovdala och Sjörrödsområdet med mark och en mängd byggnader till Hässleholms kommun, som en kompensation för nedläggning av regementet. Kommunen sålde år 2005 fastigheten till HIBAB, Hässleholm Industibygnads AB, som är ett kommunalt aktiebolag.

Hässleholms kommun initierade år 2005 en dialog med länsstyrelsen om att Dallerödsskogen borde förordnas som naturreservat.

Kring år 2010-11 pågick samtal och förhandling mellan Länsstyrelsen/Naturvårdsverket och HIBAB i syfte att förordna del av området, Dallerödsskogen, till naturreservat. Förhandlingen avslutades då parterna stod för långt ifrån varandra i ersättningsfrågan.

Enligt Regeringsbeslut den 9 jan 2014 skulle länsstyrelserna lämna förslag till nya Natura 2000-områden och kompletteringar av redan föreslagna områden. Utgångspunkten för förslagen ska vara att åtgärda de brister i nätverket Natura 2000 som framgår av resultat från Europeiska kommissionens utvärderingar samt eventuella andra nationellt identifierade brister i nätverket. bl.a. bechsteins fladdermus och naturtypen mindre vattendrag (3260).

Under april till maj 2014 lämnade länsstyrelsen förslag på avgränsning gällande Natura 2000 område. Länsstyrelsen minskade kraftigt det föreslagna Natura 2000 områdets utbredning, men parterna blev inte överens om arealens omfattning.

Länsstyrelsen föreslog via Naturvårdsverket Regeringen den 27 mars 2015 att delar av fastigheten Tormestorp 5:31, Hässleholms kommun borde, baserat på områdets naturvärden, ingå i det Europeiska nätverket av Natura 2000 område. Föreslaget område återfinns på (bilaga 2).

Den 19 september 2019 insänds avverkningsanmälan gällande ett område på 1-1,5 hektar, i syfte att trädsäkra stigar och fälla träd kring en ruin.

14 november 2019 meddelade Skogsstyrelsen i samråd att planerad avverkning av träd i syfte att trädsäkra stigar inte var att betrakta som skogsbruksåtgärd och att samråd därmed ska ske med Länsstyrelsen.

Den 12 februari 2020 fältbesökte Länsstyrelsen delar av området efter rapport om avverkning hade skett inom föreslaget Natura 2000 område. Länsstyrelsen konstaterade att gallring av ädellövskog inom cirka 3 hektar hade skett.

Den 23 mars 2020 träffades representanter för HIBAB, Sydved och Länsstyrelsen angående insänd avverkningsanmälan i syfte att trädsäkra stigar och att länsstyrelsen blivit uppmärksammat att gallring av träd har skett inom det föreslagna Natura 2000 området. Länsstyrelsens uppfattning från mötet var att HIBAB tills vidare skulle avbryta alla skogliga åtgärder inom föreslagna Natura 2000 områden. Denna slutsats har även bekräftats senare av Sydved.

Vid mötet diskuterades olika möjligheter med att långsiktigt skydda de föreslagna Natura 2000 områdena. HIBAB motsatte sig inte skydd och önskade i första hand bytesmark.

Den 3 april 2020 insändes ny avverkningsanmälan på 3,3 hektar ädellövskog inom föreslaget Natura 2000 område.

Den 11 juni 2020 träffas HIBAB Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen gällande ovan. Länsstyrelsen fick i uppgift att tillsammans med HIBAB ta fram förslag på avgränsning och föreskrifter till HIBABs styrelsemöte den 8 september 2020.

Den 8 september 2020 träffades HIBABs styrelse och Länsstyrelsen för samtal om naturreservatsbildning.

Länsstyrelsen har i samråd med representanter för HIBAB avgränsat naturreservatet samt upprättat förslag till syfte och föreskrifter.

Den 17 december 2020 beslutade Regeringen att lämna förslag till Europeiska kommissionen att delar av Hovdala ska utgöra ett Natura 2000 område.

Den 29 juni 2021 undertecknade HIBAB överenskommelse om att bilda naturreservat.

Den 2 september 2021 godkände Naturvårdsverket överenskommelsen om intrångsersättning, vilken har utbetalts till HIBAB.

Länsstyrelsen har haft underhandssamtal med Tormestorps IF, Hässleholms cykelklubb, FMCK Hässleholm, Hässleholms motorklubb och Göingebygdens Biologiska Förening samt Hovdala Slott.

Statens Fastighetsverk som äger Hovdala 1:4, har medgett att naturreservatet får omfatta del av deras fastighet. Intrångsersättning utgår ej till statlig myndighet.

Länsstyrelsen har uppdragit åt Lantmäterimyndigheten i Hässleholms kommun att utreda ägandeförhållandena avseende fastigheterna Tormestorp outr: 6, 8, 11 och 12, vilka visade sig ingå i Tormestorp 5:31. Vilka befanns tillhöra Tormestorp 5:31.

Ärendet har remitterats under tidsperioden 11 februari 2022 till den 8 april 2022 och inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötande återfinns i bilaga 8.

Området är slutligt inmätt.

Skötselplan och förvaltning av naturreservatet

Skötselplan

Enligt 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. framgår bland annat att en skötselplan ska fastställas vid bildande av ett naturreservat. Skötselplanen, som även omfattar bevarandeplan för Natura 2000 området, finns bilagt till detta beslut, se bilaga 7.

Förvaltning

Länsstyrelsen Skåne är förvaltare av naturreservatet och ska fortlöpande samråda med markägare, arrendatorer, berörda myndigheter och andra berörda vid förvaltningen.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 10.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling samt i ortstidning enligt 27§ förordningen om områdesskydd. Sakägare ska anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse var införd i ortstidning.

Underskrifter

Detta beslut har fattats av landshövding Anneli Hulthén. I den slutliga handläggningen har även medverkat, tf miljödirektör Kristian Wennberg, naturvårdsdirektör Cecilia Backe, naturvårdsdirektör Ingela Lundqvist, tf enhetschef enheten för samhällsplanering Hanne Romanus, länsassessor Caroline Tornhill och naturvårdshandläggare Johan Johnmark, föredragande.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Anneli Hulthén

Johan Johnmark

Bilagor

1. Karta med naturreservatets avgränsning
2. Karta över Natura 2000 områden
3. Karta med markerade områden gällande föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång
4. Karta med markerade undantag från föreskrifter
5. Karta med markerade anläggningar och anordningar för allmänheten
6. Karta med markerade områden gällande förbud enligt föreskrift C9
7. Skötselplan
8. Inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötanden
9. Sändlista
10. Hur man överklagar

För information om hur Länsstyrelsen Skåne behandlar personuppgifter, se www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Kontaktperson

Miljöavdelningen

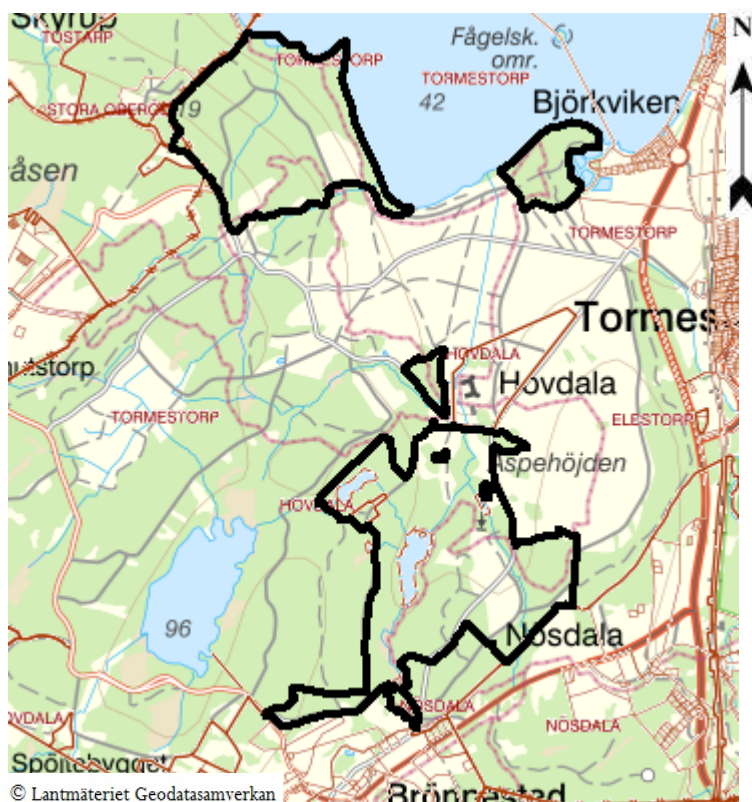
Johan Johnmark

010-22 41 411

johan.johnmark@lansstyrelsen.se

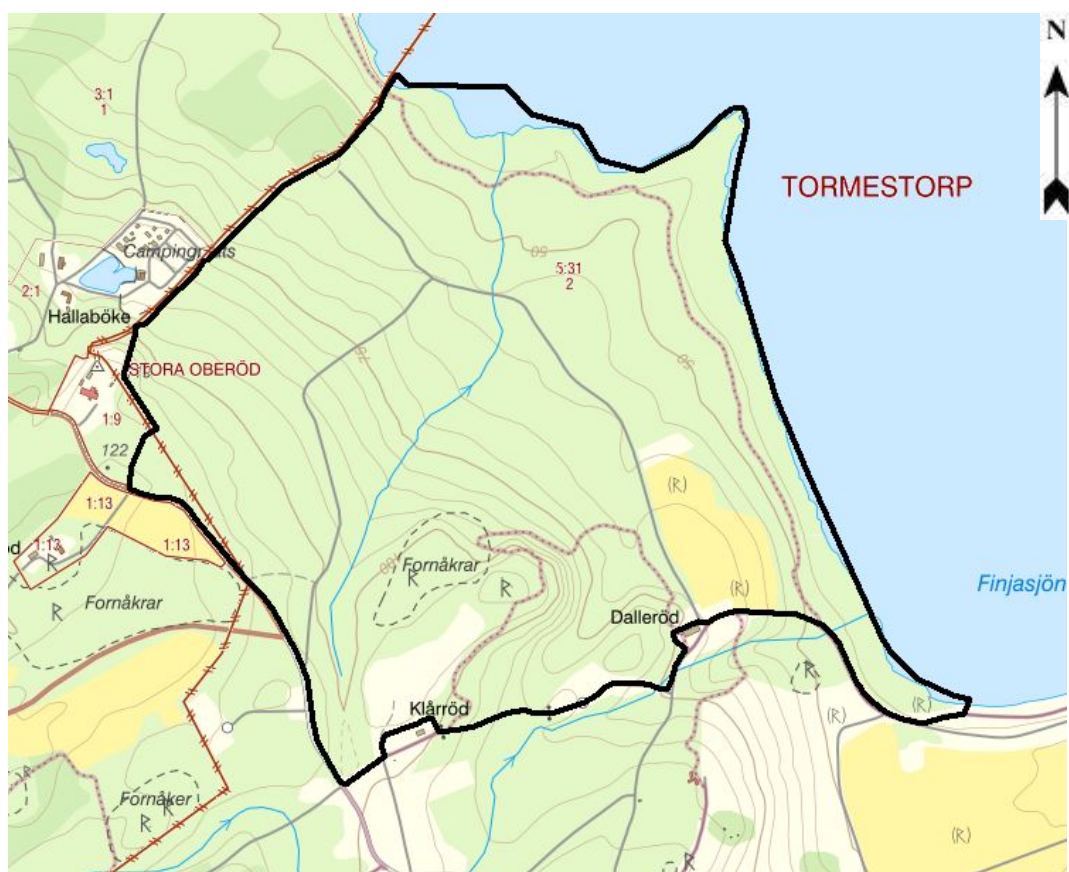
Bilaga 1. Karta med naturreservatets avgränsning

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Naturreservatet är utmärkt med heldragen svart linje på kartan. Skala 1:50 000.

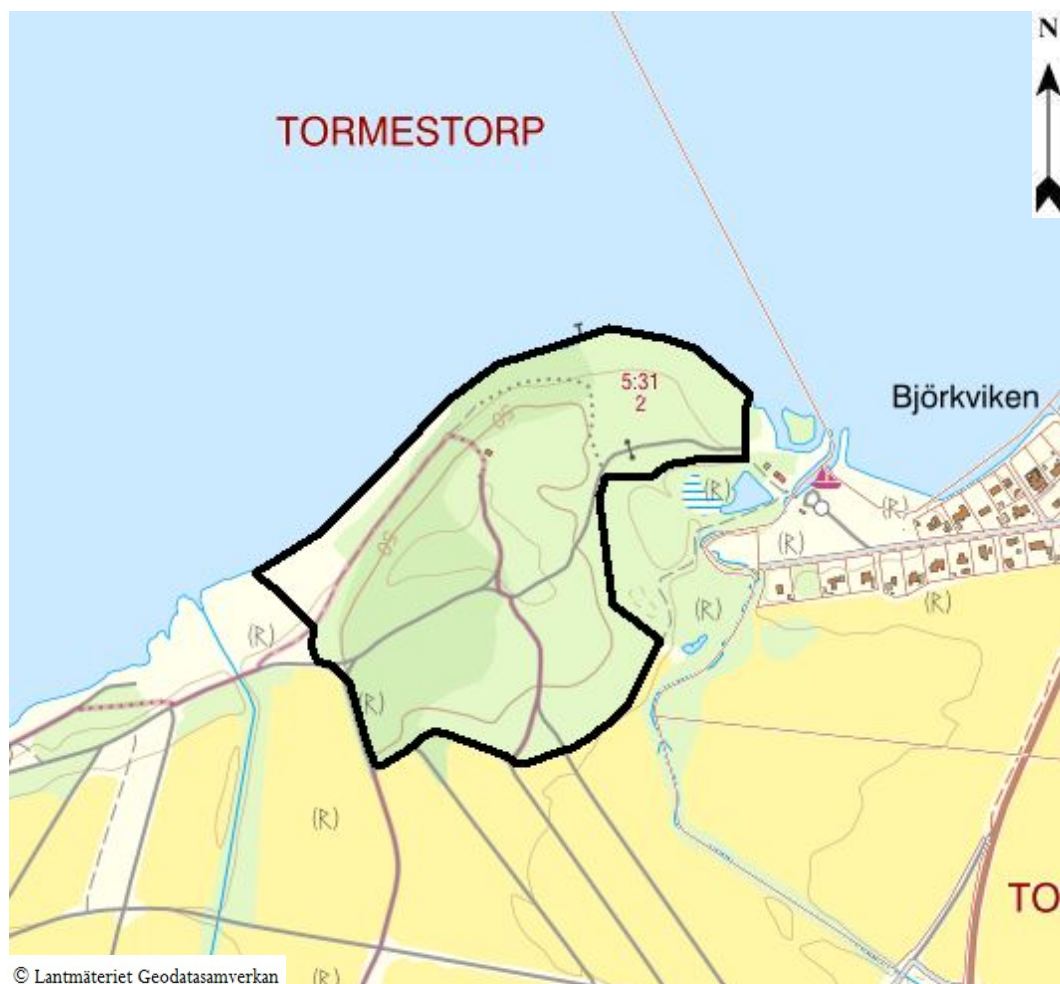
På denna karta är området slutligt inmätt.

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

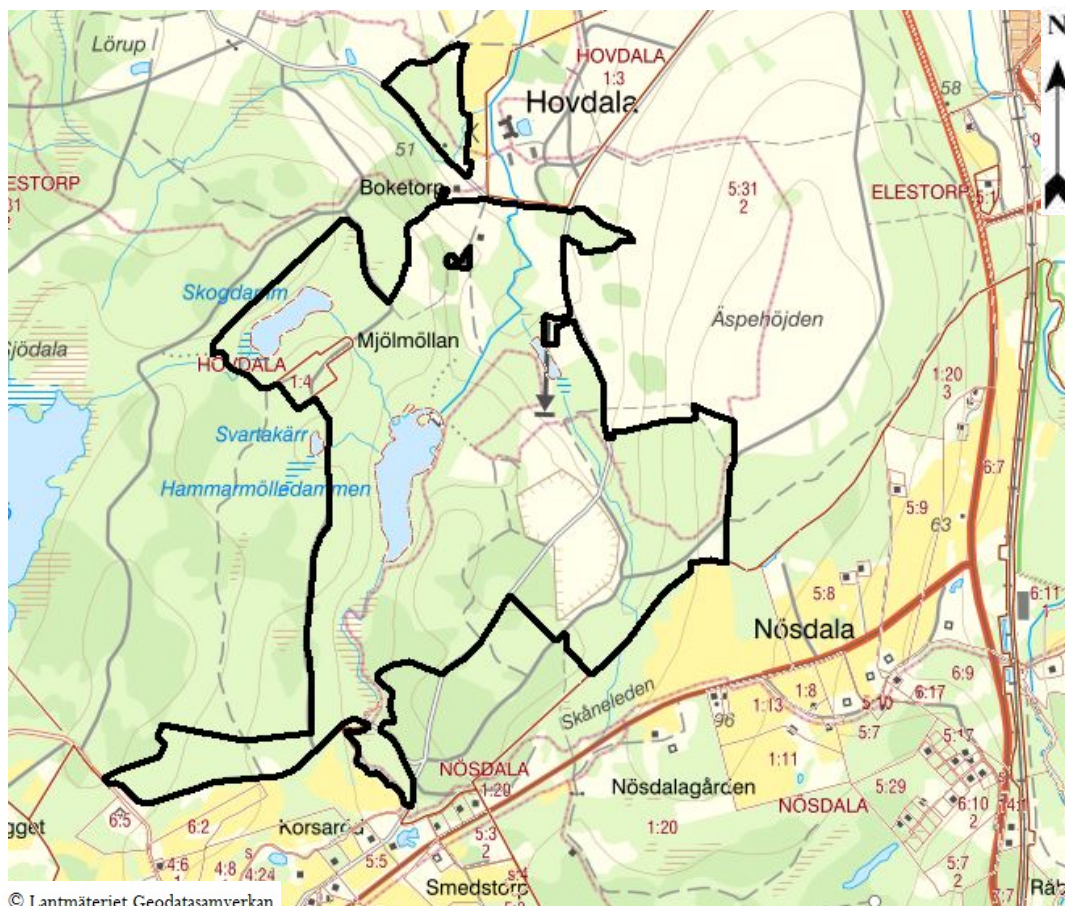
Detaljbild Naturreseptatet är utmärkt med heldragen svart linje på kartan. Skala 1:10 000.

På denna karta är området slutligt inmätt.

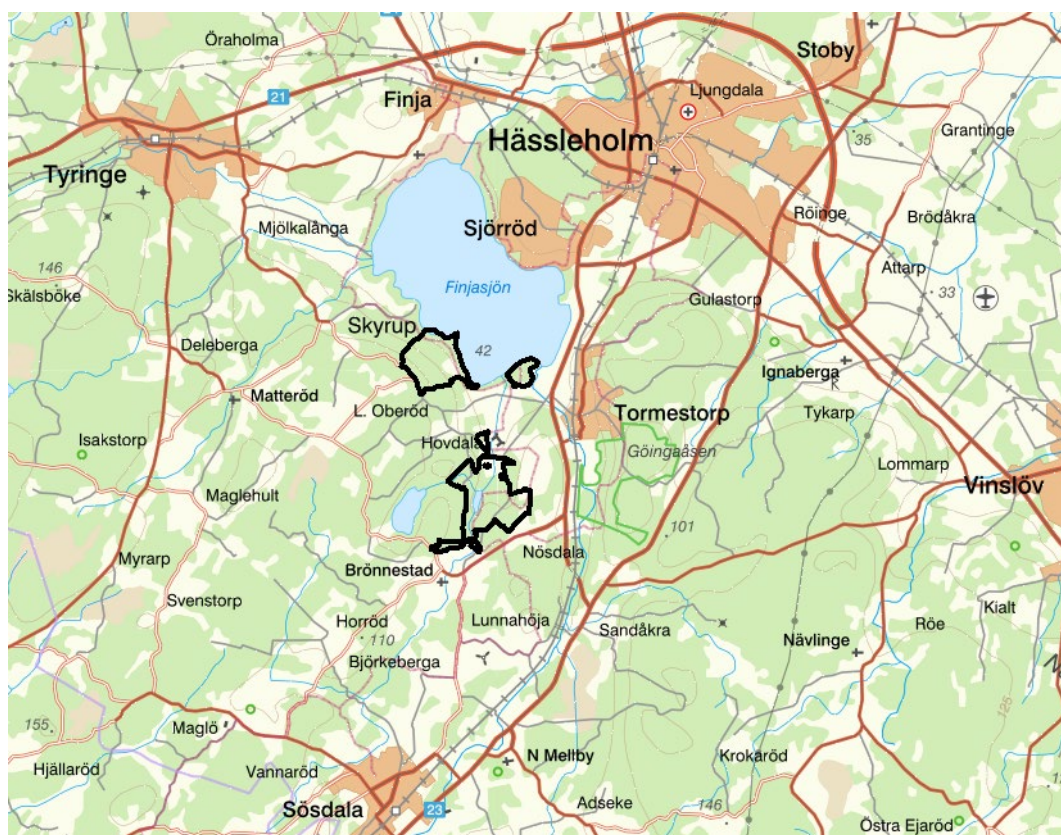
Detaljbild Naturreservatet är utmärkt med heldragen svart linje på kartan. Skala 1:10 000.

På denna karta är området slutligt inmätt.

Detaljbild Naturreservatet är utmärkt med heldragen svart linje på kartan. Skala 1:20 000.

På denna karta är området slutligt inmätt.

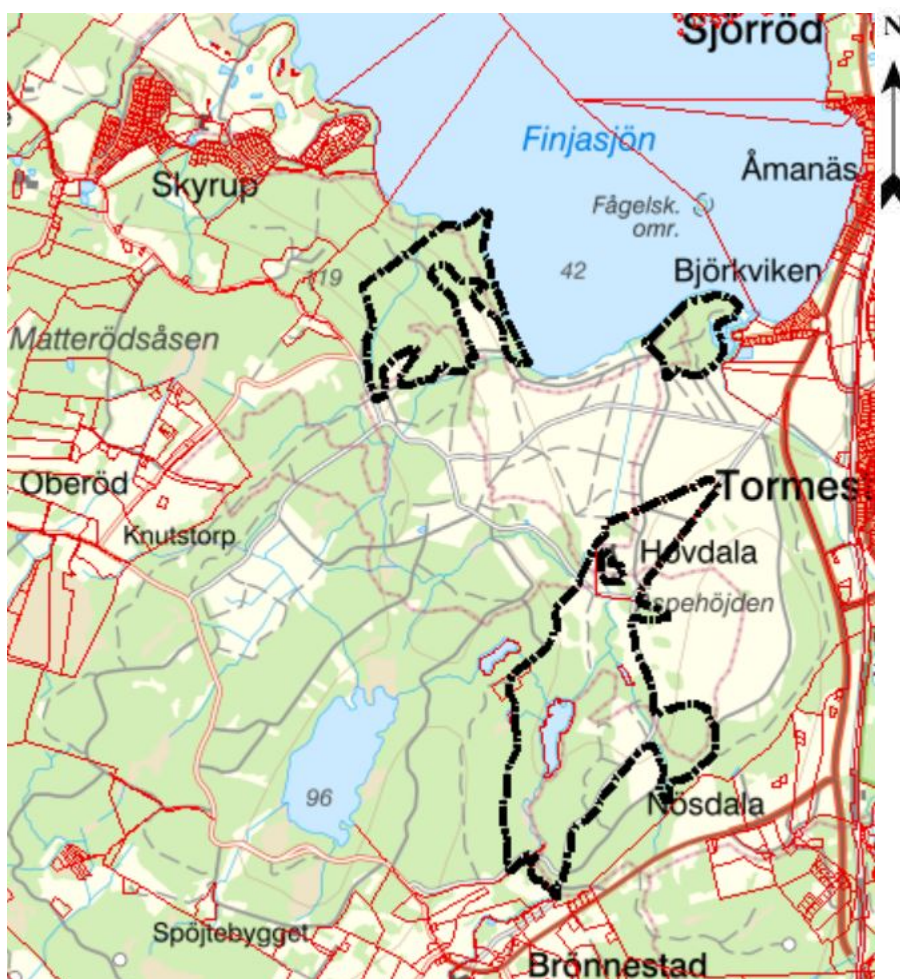
Översiktskarta över naturreservatet. Skala 1:100 000

Miljöavdelningen
Johan Johnmark
010-22 41 411
johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Bilaga 2. Karta över Natura 2000 områden

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Markerade områden, cirka 227,3 hektar, som utgör Natura 2000 området Hovdala SE0420334

Kontaktperson

Miljöavdelningen

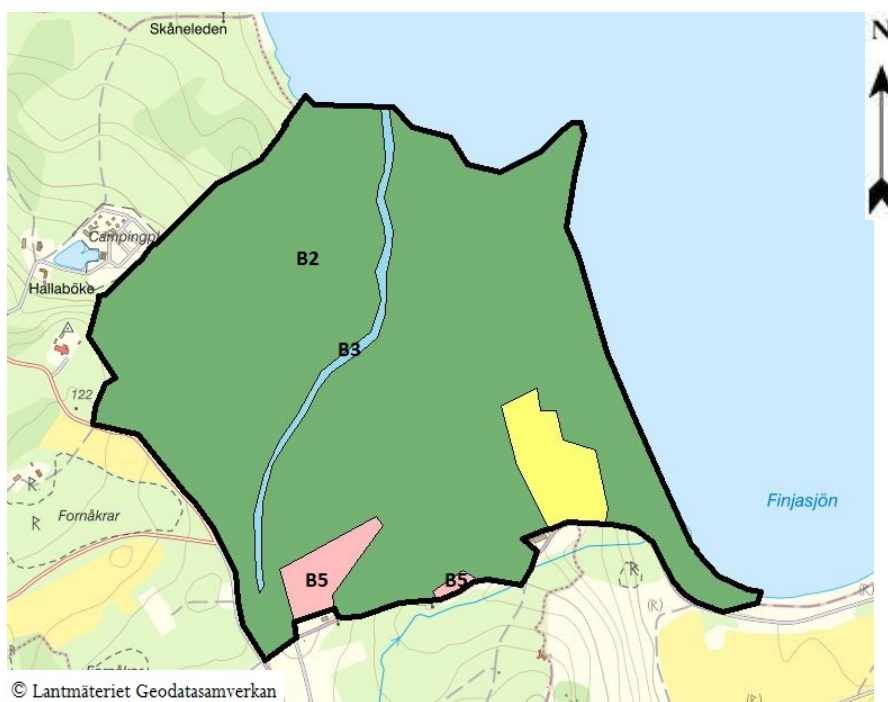
Johan Johnmark

010-22 41 411

johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Bilaga 3. Karta med markerade områden gällande föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Område B2 (grönt) gäller föreskrift B2, skog.

Område B3 (blått) gäller föreskrift B3, vattendraget.

Område B5 (rosa) gäller föreskrift B5 nektarrikt område.

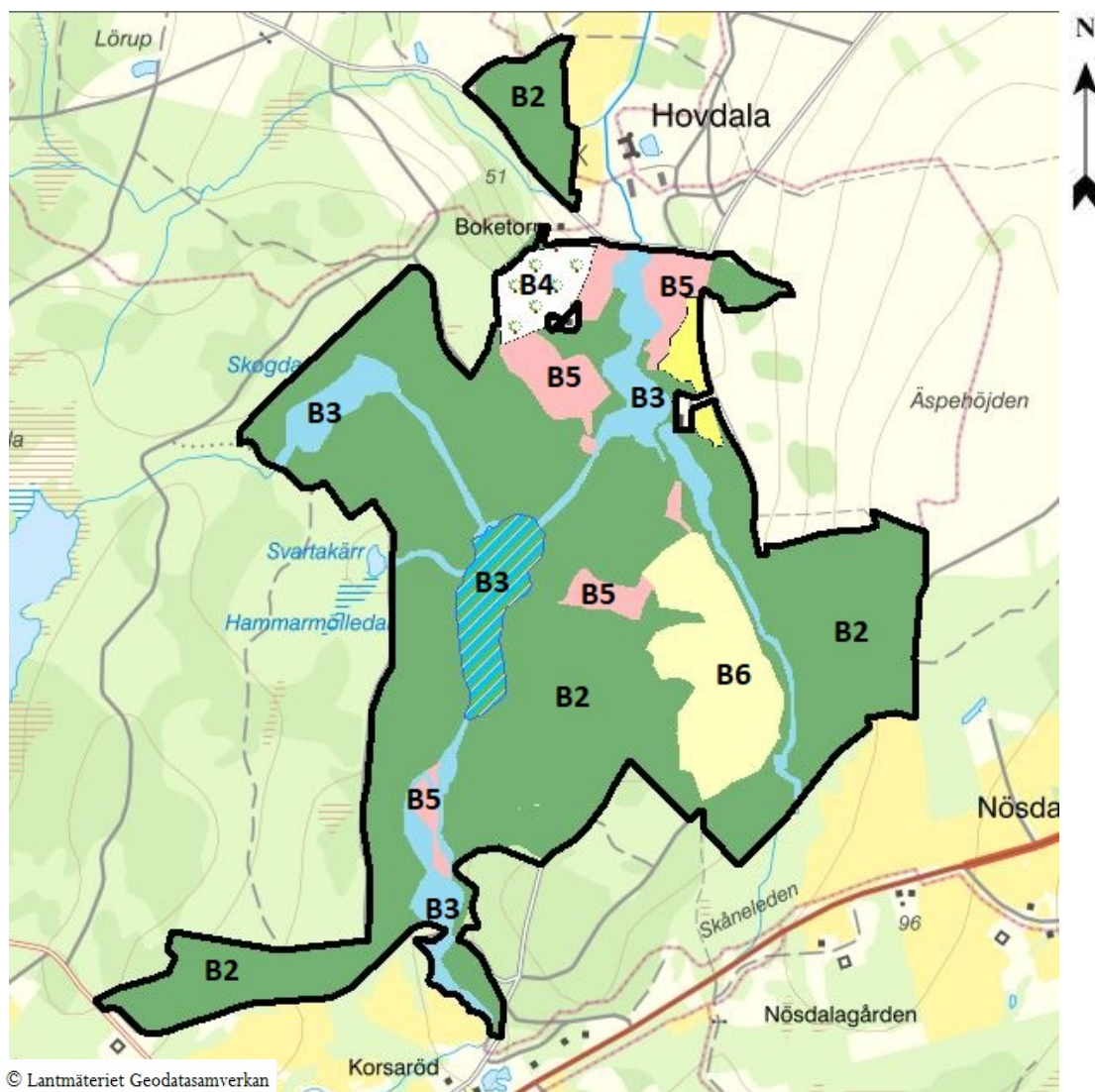
Föreskrifterna B7-10, B12 gäller hela naturreservatet, åkermarken (gult område) undantagen.

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Område B2 (grönt) gäller föreskrift B2, skog.

Område B5 (rosa) gäller föreskrift B5 nektarrikt område.

Område B2 (grönt) gäller föreskrift B2, skog.
Område B3 (blått) gäller föreskrift B3, Hovdalaån och övrigt vatten.
Område B3 (Blå/grönt) gäller föreskrift B3, Hammarmölledam.
Området B4 (vit med trädssymbol) gäller föreskrift B4, lövrik betesmark,
Område B5 (rosa) gäller föreskrift B5 nektarrikt område och slåtteräng,
Område B6 (ljusgult) gäller föreskrift B6, sandig mark,
Föreskrifterna B7-10, B12 gäller hela naturreservatet, åkermarken (gult område) undantagen.

Kontaktperson

Miljöavdelningen

Johan Johnmark

010-22 41 411

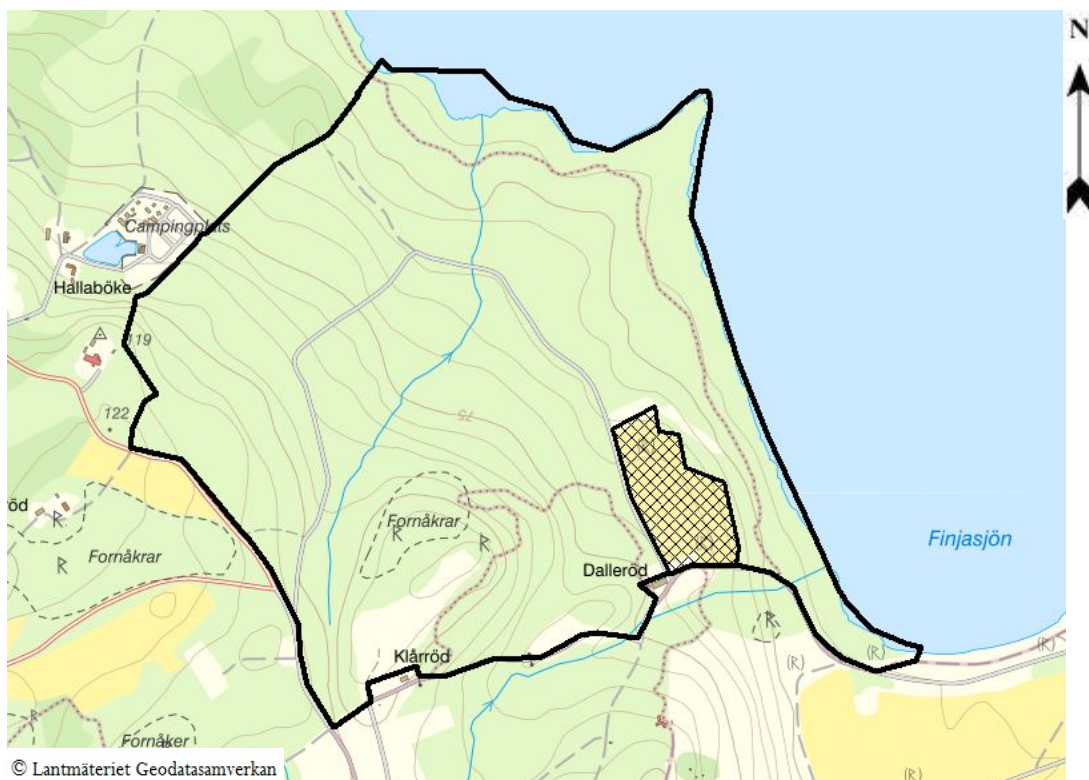
johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Bilaga 4. Karta med markerade undantag från föreskrifter

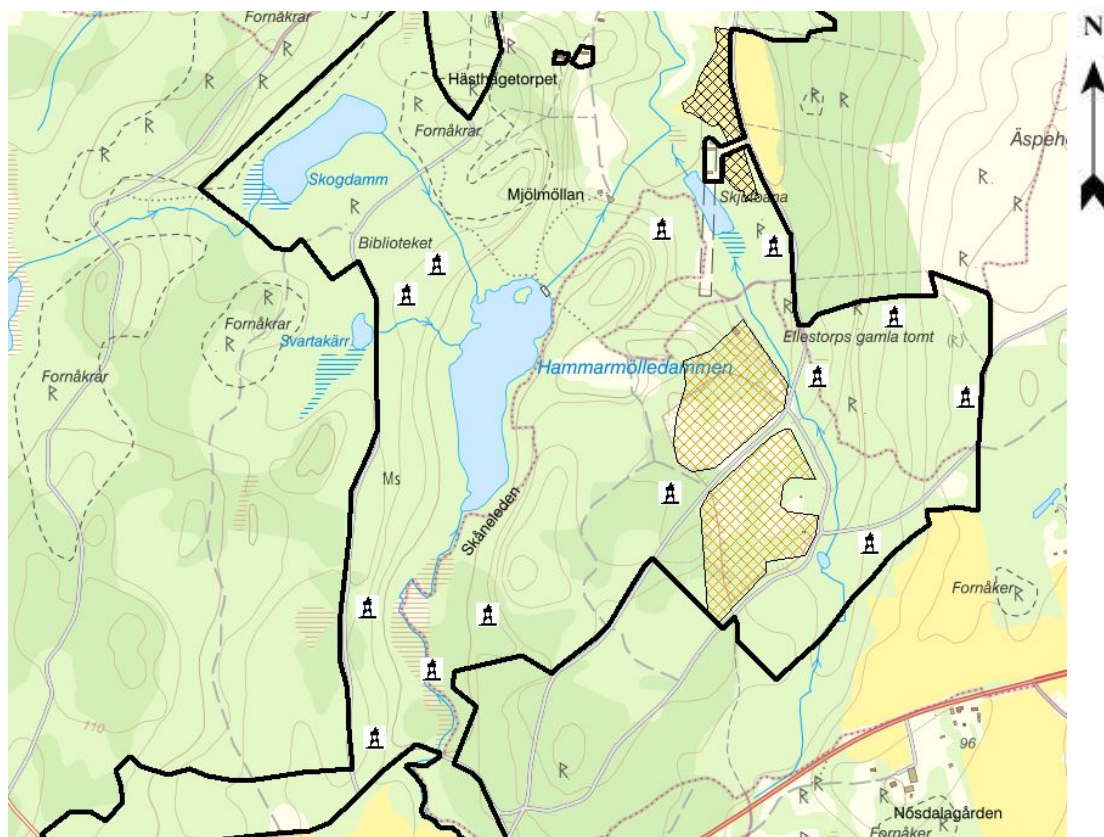
Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Översiktsbild med markerade områden som undantagen avser. Se vidare nästa sida.

Föreskriften A1 gäller ej plöjning eller omläggning av vall på åkermark, markerad ovan med skrafferad svart yta. Detaljbild skala 1:10 000

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Föreskriften A1 gäller ej plöjning eller omläggning av vall på åkermark, markerad ovan med skrafferad svart yta.

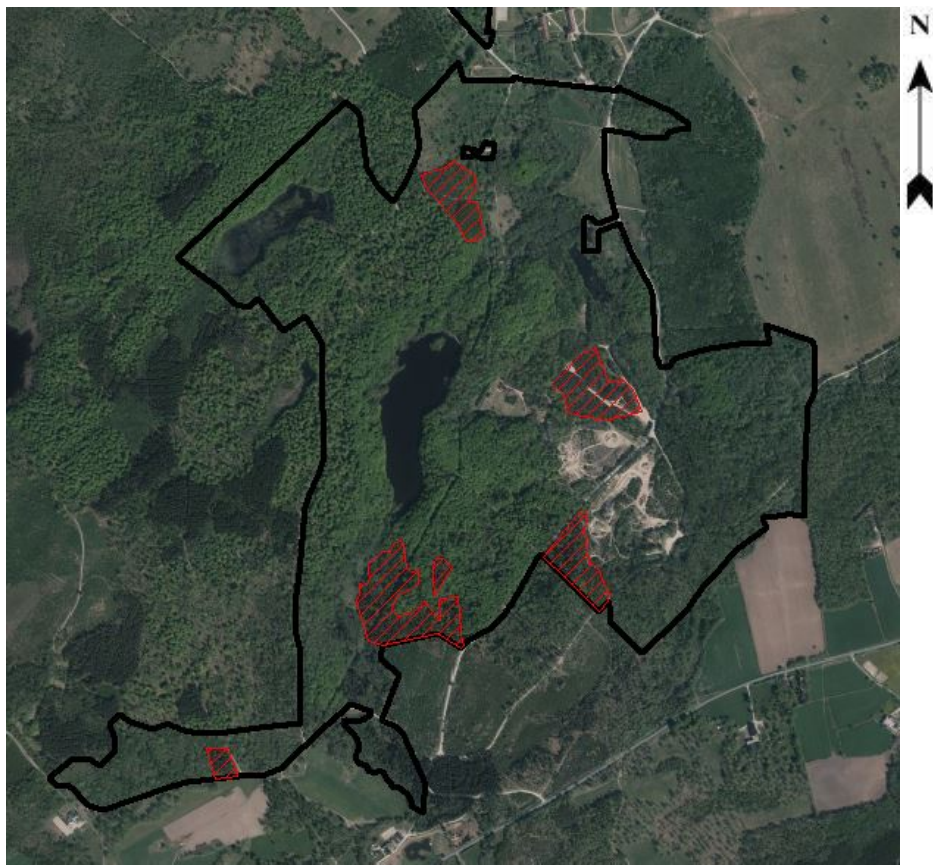
Föreskriften A4 gäller ej avverkning av sly i siktgatorna vid befintliga markerade jaktorn.

Föreskriften C8 gäller ej körning med motorcykel i del av tidigare täktområde under tidsperioden 16 augusti till 14 april markerad ovan med skrafferad orange yta.

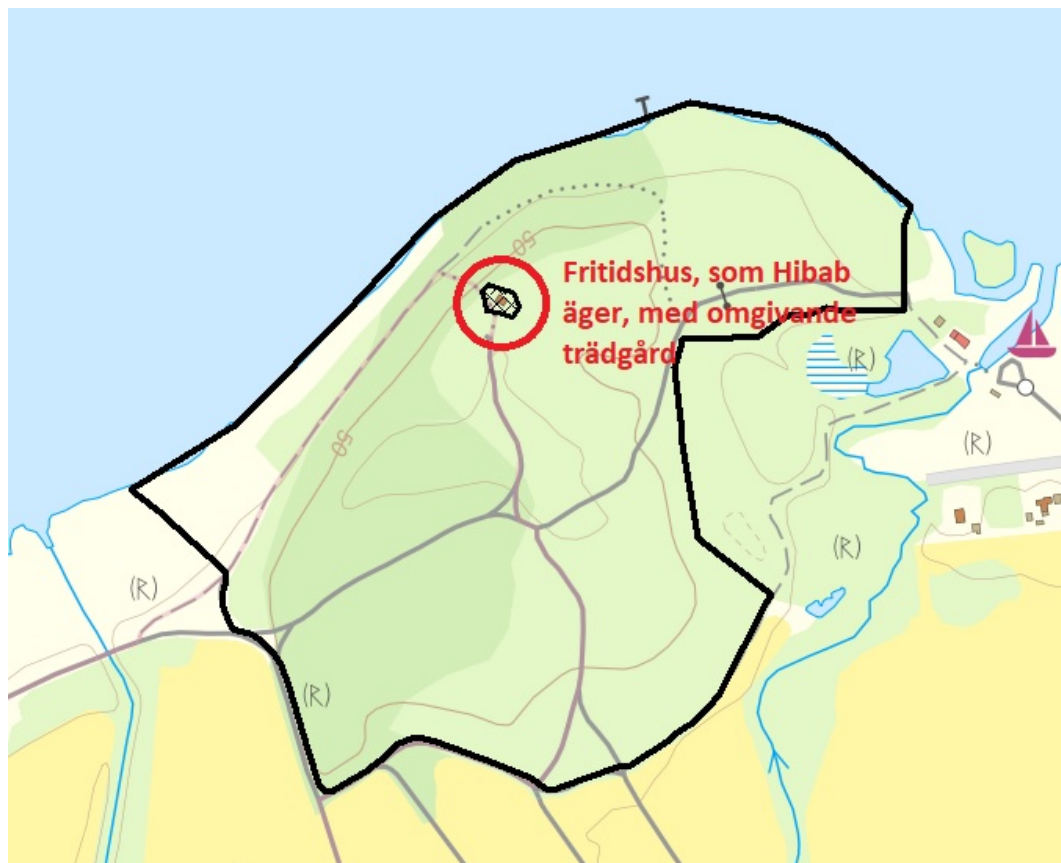
Detaljbild skala 1:10 000

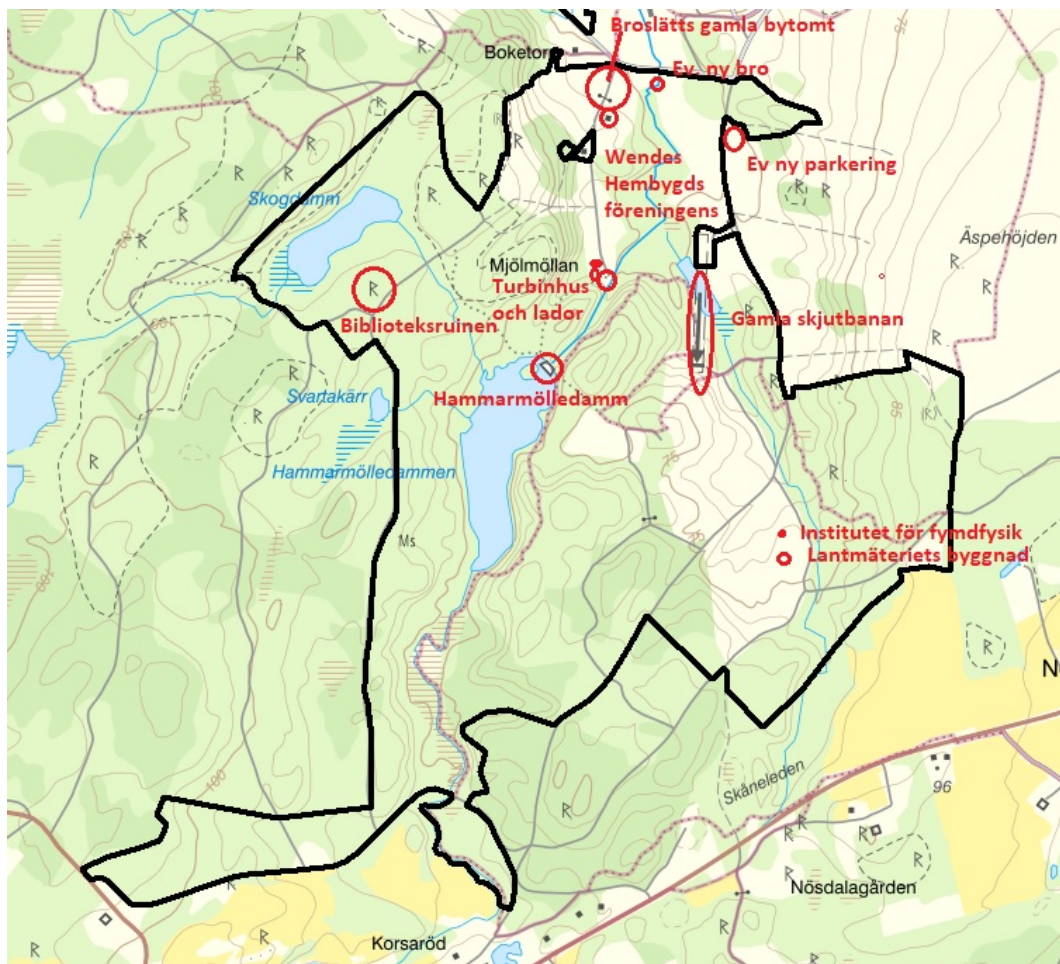
Karta med markerade områden gällande undantag från föreskrift A4, A10 och C2.

Rödskrafferade områden på fastigheten Tormestorp 5:31 där undantag från föreskrift A4, A10 och C2 gäller. Barrbestånden får nedtas före 2025-12-31. När åtgärderna är slutförda upphör undantaget på att gälla. Om avverkning inte sker före utsatt tid får länsstyrelsen låta avverka granbestånden eventuellt rotnetto utgår då till markägaren.

Byggnader skala 1:5000

Byggnader skala 1:12500

Kontaktperson

Miljöavdelningen

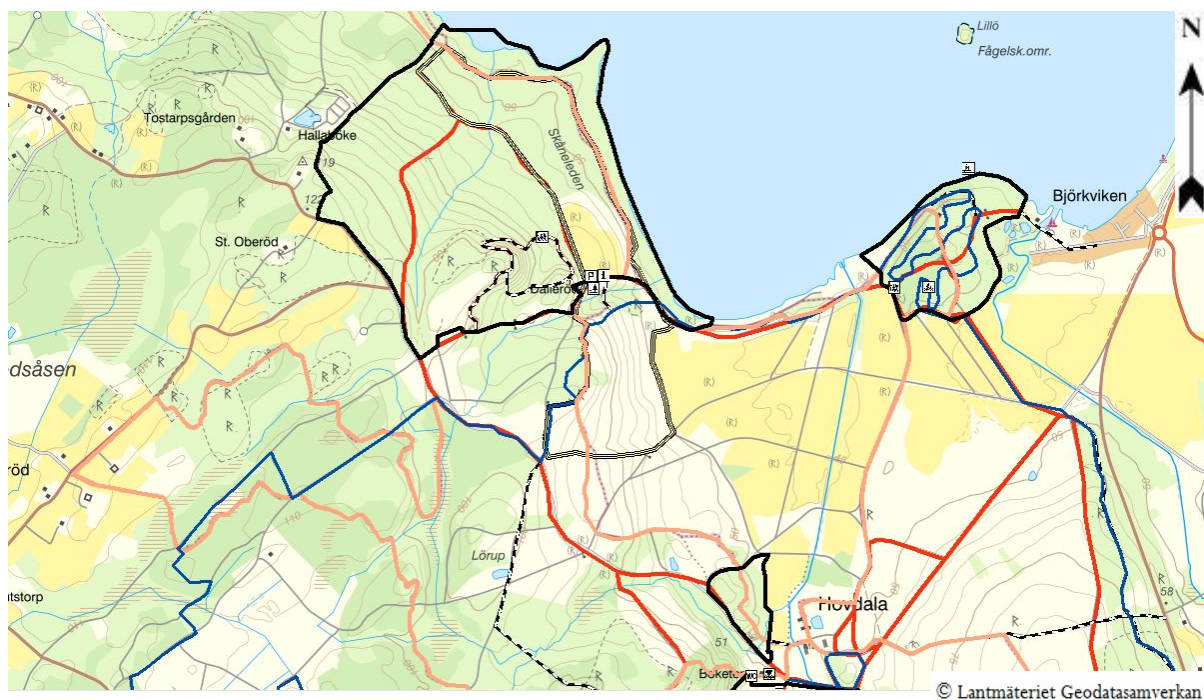
Johan Johnmark

010-22 41 411

johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Bilaga 5. Karta med markerade anläggningar och anordningar för allmänheten

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

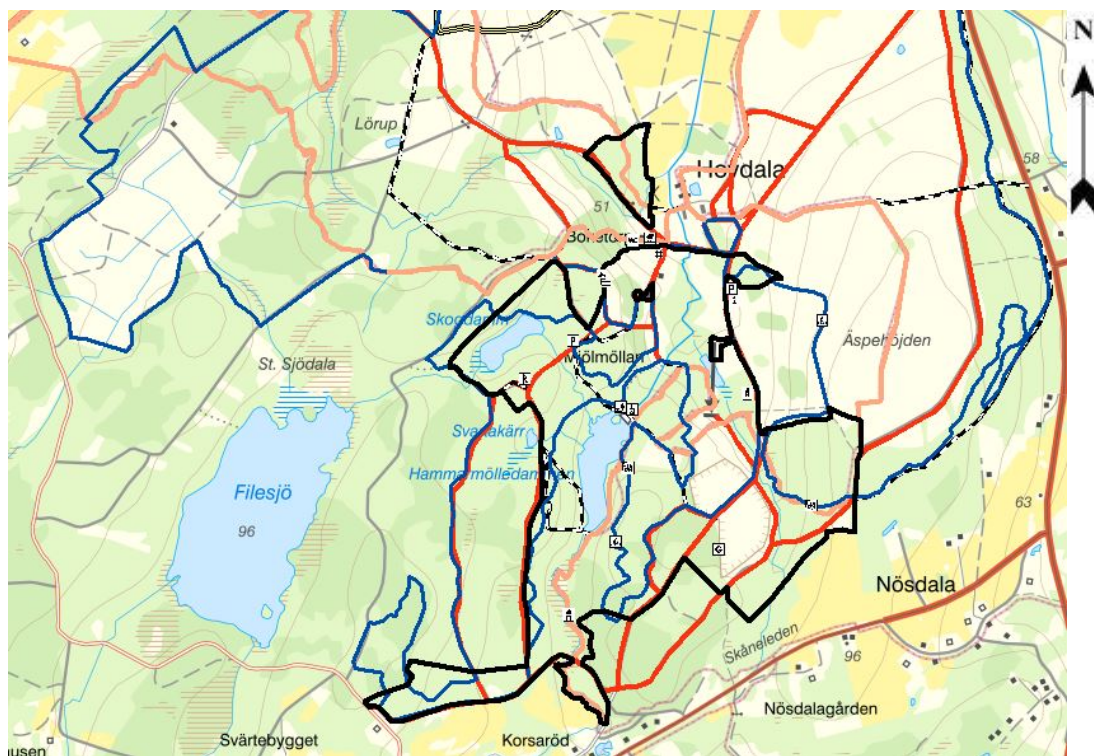
Markerade anläggningar och anordningar för allmänheten, enligt föreskrift B11.

Röda streck = väg som markägaren ansvarar för

Orange streck = Skåneleden som Region Skåne ansvarar för

Svart-vitt streck (inom naturreservatet) = leder som länsstyrelsen alternativt annan part enligt avtal ansvarar för.

Blåa leder = leder som cyklister främst använder. Cykling är dock tillåtet på alla vägar och leder inom naturreservatet. Liksom vandring är tillåtet på alla leder.

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Markerade anläggningar och anordningar för allmänheten, enligt föreskrift B11.

Röda streck = väg som markägaren ansvarar för

Orange streck = Skåneleden som Region Skåne ansvarar för

Svart-vitt streck (inom naturreservatet) = leder som länsstyrelsen alternativt annan part enligt avtal ansvarar för.

Blåa leder = leder som cyklister främst använder. Cykling är dock tillåtet på alla vägar och leder inom naturreservatet. Liksom vandring är tillåtet på alla leder.

Hundslingan markerad med röd linje.

Kontaktperson

Miljöavdelningen

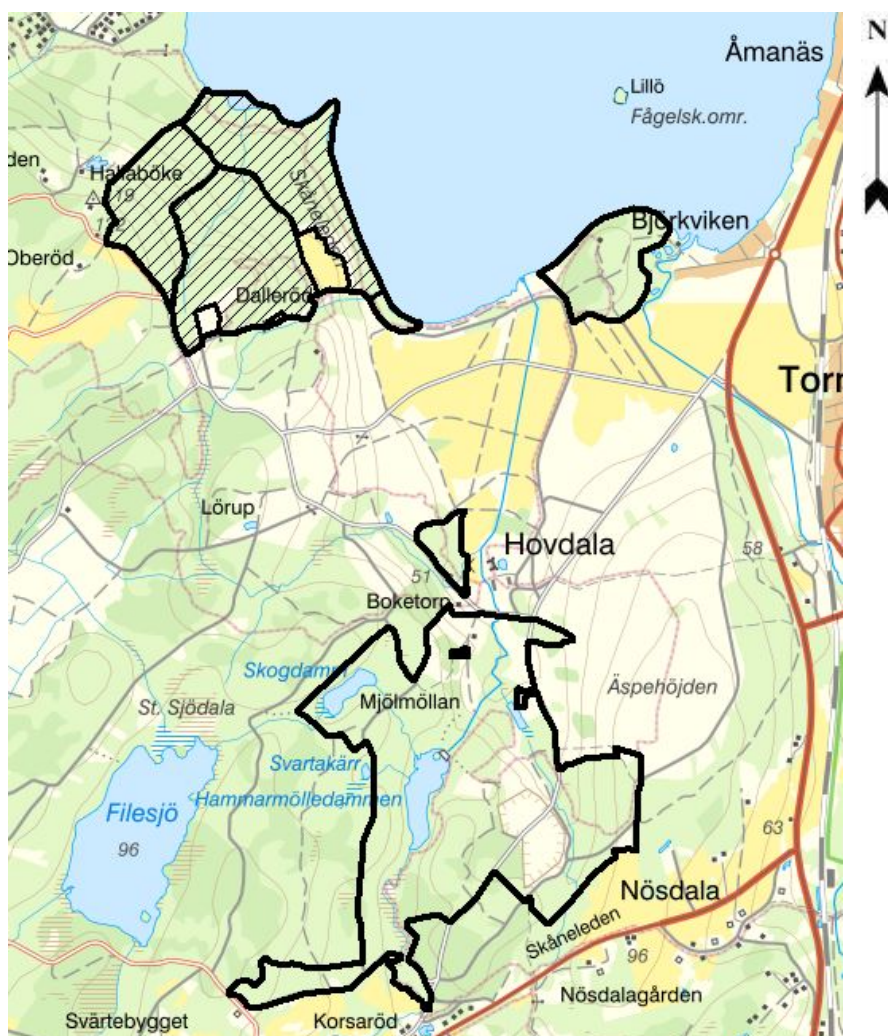
Johan Johnmark

010-22 41 411

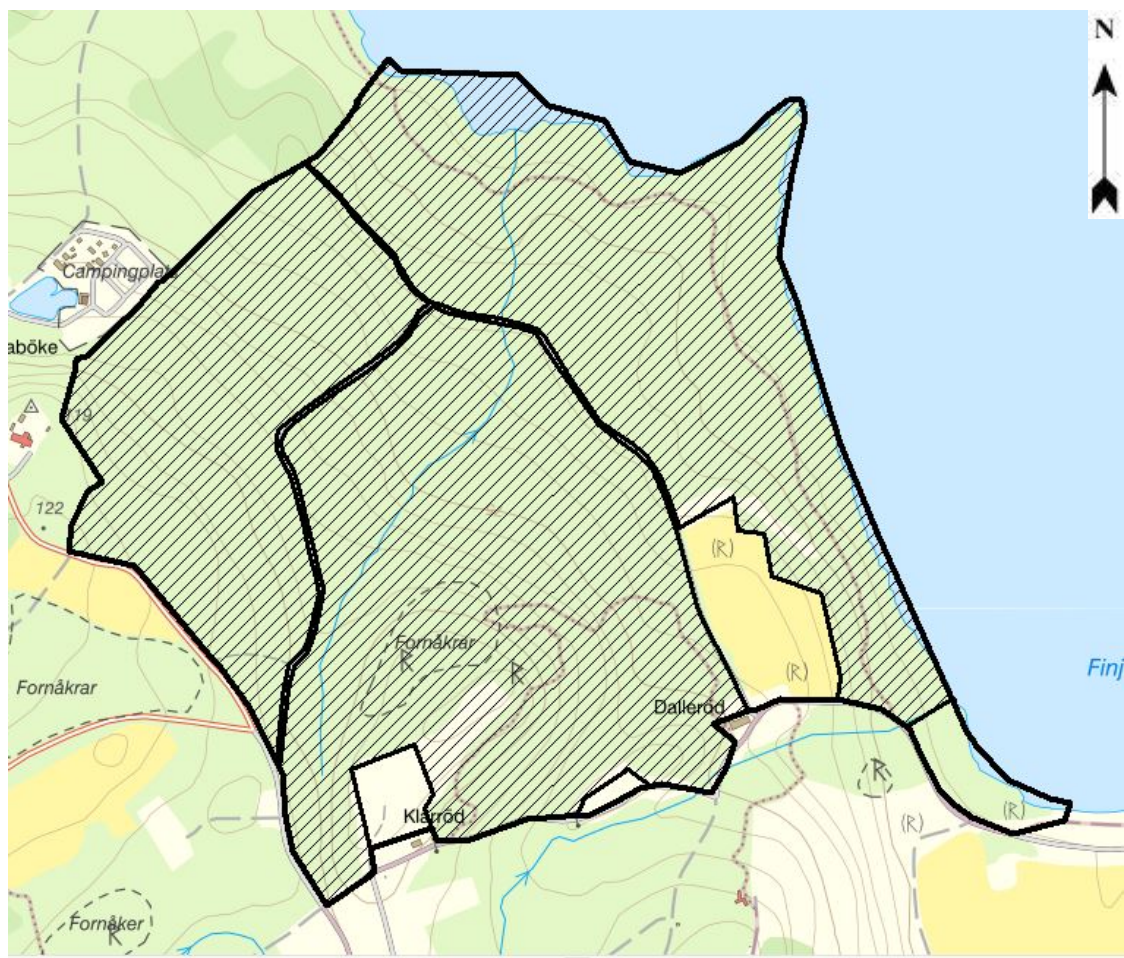
johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Karta med markerade områden gällande förbud enligt föreskrift C9

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Rastrerat område avser föreskrift C9 förbud mot att anordna och organisera tävling, träning, lägerverksamhet eller liknande arrangemang.

Detaljbild:

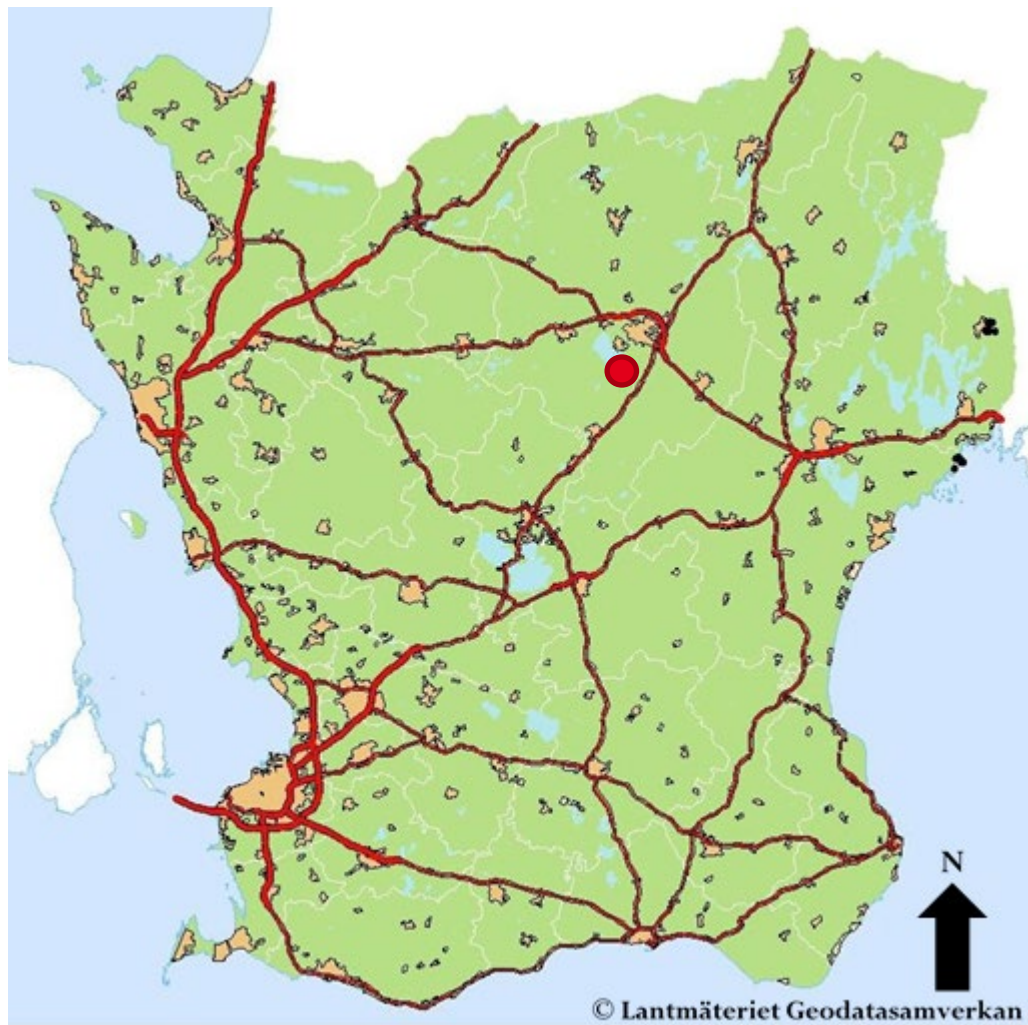
Rastrerat område avser föreskrift C9 förbud mot att anordna och organisera tävling, träning, lägerverksamhet eller liknande arrangemang.

Skötselplan för naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun samt bevarandeplan för Natura 2000-området Hovdala, SE0420334

Tillhör beslut den 2 juni 2022 om bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun.

Figur 1 Den röda cirkeln anger naturreservatets ungefärliga läge.

Innehållsförteckning

Inledning	8
1 Syftet med naturreservatet	9
2 Beskrivning av området.....	11
2.1 Administrativa uppgifter.....	11
2.2 Allmän beskrivning och bevarandevärden	11
2.2.1 Geomorfologi, hydrologi och landskapsbild.....	11
2.2.2 Historisk och nuvarande markanvändning samt kulturhistoria.....	12
2.2.3 Biologi	18
2.2.4 Friluftsliv	20
4.3 Forn- och kulturmiljövård	21
3 Natura 2000	22
3.1 Allmänt om Natura 2000	22
3.2 Vad är bevarandestatus?	23
3.3 Viktigt att tänka på.....	23
3.4 Motivering till och syfte för Natura 2000-området	23
3.4.1 Motivering till områdets betydelse	23
3.4.2 Bevarandesyfte och prioriterade bevarandevärden för Natura 2000-området.....	24
3.5 Naturtyper och arter enligt Natura 2000	24
3.5.1 Utpekade Natura 2000-naturtyper och arter	24
3.5.2 Beskrivning av Natura 2000-naturtyper och arter samt bevarandestatus	26
Områdesbeskrivning	26
Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260).....	27
*Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)	28
Trädklädd betesmark (9070)	29
*Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)	29
Bokskog av fyle-typ (9110)	29
Bokskog av Asperulo-Fagetum-typ (9130)	30
Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160).....	30
*Alluviala lövskogar med <i>Alnus glutinosa</i> eller <i>Fraxinus excelsior</i> (91E0, 9750).....	31
Utvecklingsmark med lövblandad barrskog (905) mot näringsrik ekskog (9160).....	32
Öppen kultiverad betesmark (6911)	32
Fuktäng (6915).....	32
Dammen (3920)	32
Barbastell (<i>Barbastella barbastellus</i> , 1308)	32
Bechsteins fladdermus (<i>Myotis bechsteinii</i> , 1323)	33
Flodpärlmussla (<i>Margaritifera margaritifera</i> , 1029).....	33
Citronfläckad kärrtrollslända (<i>Leucorrhinia pectoralis</i> , 1042)	35
Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i> , 1166)	35

<i>Dammfladdermus (Myotis dasycneme, 1318)</i>	36
<i>Utter (Lutra lutra, 1355)</i>	36
3.6 Bevarandemål och prioriterade bevarandeåtgärder.....	38
3.6.1 Bevarandemål	38
3.6.2 Målbildindikatorer	44
<i>Arealer</i>	44
<i>Ekologiska strukturer och funktioner</i>	44
<i>Typiska arter</i>	48
<i>Natura 2000-arter</i>	49
3.6.3 Prioriterade bevarandeåtgärder	51
3.7 Hotbild – Vad kan påverka Natura 2000-området negativt?	52
Naturtyper	53
Natura 2000-arter	55
3.8 Skydd och regleringar	57
4 Översikt av mål, skötselåtgärder och planerad markanvändning	57
4.1 Övergripande bevarandemål.....	57
4.2 Generella riktlinjer och skötselåtgärder.....	58
4.3 Konsekvenser av klimatförändringar.....	58
4.4 Populationsstärkande åtgärder	58
4.4.1 Åtgärder för Bechsteins fladdermus	58
4.4.2 Åtgärder för skogsduva.	59
4.5 Hydrologisk restaurering.....	59
5 Specifika mål och skötselåtgärder för skötselområdena	59
5.1 Skötselområde Naturskogsliknade ädellövskog cirka 121 hektar	59
5.2.1 Beskrivning:	59
5.2.2 Bevarandemål:	61
5.2.3 Restaureringsåtgärder:	62
5.2.4 Skötselåtgärder:	62
5.2 Skötselområde Ädellövskog som ska övergå till naturskogsliknade ädellövskog cirka 89,5 hektar, varav granplantering som ska omföras 4,4 hektar	62
5.2.1 Beskrivning:	62
5.2.2 Bevarandemål:	63
5.2.3 Restaureringsåtgärder:	63
5.3 Skötselområde– Tall och björkskog som ska återskapas efter granplantering, cirka 0,8 hektar.....	64
5.3.1 Beskrivning:	64
5.3.2 Bevarandemål:	64
5.3.3 Restaureringsåtgärder:	65

5.4 Skötselområde Lundmiljö cirka 7,3 hektar, varav restaurering cirka 7,3 hektar	65
5.4.1 Beskrivning:	65
5.4.2 Bevarandemål	66
5.4.3 Restaureringsåtgärder	67
5.4.4 Skötselåtgärder	67
5.5 Skötselområde Ekskog cirka 34,1 hektar, varav restaurering cirka 34,1 hektar, varav 10,7 hektar granplantering som ska utföras	67
5.5.1 Beskrivning:	67
5.5.2 Bevarandemål	69
5.5.3 Restaureringsåtgärder	69
5.5.4 Skötselåtgärder	69
5.6 Skötselområde Nektarrikt område, cirka 8,1 hektar, varav 1,9 hektar tallplantering som ska utföras	70
5.6.1 Beskrivning:	70
5.6.2 Bevarandemål:	71
5.6.3 Restaureringsåtgärder:	71
5.6.4 Skötselåtgärder:	72
5.7 Skötselområde Sandområde, cirka 13,2 hektar, varav restaureringsmark 13,2 hektar, varav tallplantering cirka 2,7 hektar som ska utföras	72
5.7.1 Beskrivning:	72
5.7.2 Bevarandemål:	74
5.7.3 Restaureringsåtgärder:	75
5.7.5 Skötselåtgärder:	75
5.8 Skötselområde Slätteräng cirka 1,4 hektar	76
5.8.1 Beskrivning:	76
5.8.2 Bevarandemål:	76
5.8.3 Restaureringsåtgärder:	76
5.8.4 Skötselåtgärder:	76
5.9 Skötselområde Lövrik betesmark, cirka 4,1 hektar, varav restaureringsmark 4,1 hektar ...	77
5.9.1 Beskrivning:	77
5.9.2 Bevarandemål:	77
5.9.3 Restaureringsåtgärder:	77
5.9.5 Skötselåtgärder:	78
5.10 Skötselområde Högörtäng, cirka 2,6 hektar	78
5.10.1 Beskrivning:	78
5.10.2 Bevarandemål:	79
5.10.3 Restaureringsåtgärder:	79
5.10.4 Skötselåtgärder:	79
5.11 Skötselområde Hovdalaån cirka 2,1 km, Hammarmölledamm, Skogdamm och Skjutbanedammen, cirka 10,5 hektar	80

5.11.1 Beskrivning:	80
5.11.2 Bevarandemål:	82
5.11.3 Restaureringsåtgärder:	82
5.11.4 Skötselåtgärder:.....	83
5.12 Skötselområde Lövsumpskog cirka 17,4 hektar	83
5.12.1 Beskrivning:	83
5.12.2 Bevarandemål:	83
5.12.3 Restaureringsåtgärder:	83
5.12.4 Skötselåtgärder:.....	84
5.13 Skötselområde Friluftslivsyta, cirka 3,7 hektar	84
5.13.1 Beskrivning:	84
5.13.2 Skötselområde:	85
5.13.3 Restaureringsåtgärder:	85
5.13.4 Skötselåtgärder.....	85
5.14 Skötselområde Åker cirka 6,5 hektar	86
5.14.1 Beskrivning:	86
5.14.2 Bevarandemål:	86
5.14.3 Skötselåtgärder:	86
5.15. Byggnader.....	86
6 Friluftsliv	87
6.1 Allmän inledning	87
6.2 Utmärkning av naturreservatets gräns	88
6.3 Information	89
6.4 Parkering	89
6.5 Anläggningar och vandringsleder	89
6.6 Renhållning och sanitära anordningar	89
7 Jakt och fiske.....	89
8 Utmärkning av naturreservatets gräns.....	90
9 Tillsyn	90
10 Dokumentation och uppföljning	90
10.1 Uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder	90
10.2 Revidering av skötselplanen.....	90
10.3 Uppföljning av kostnader.....	90
11 Prioritering av åtgärder och kostnadsansvar	91
12 Rödlistade arter	96
13 Källor	98
13.1 Litteratur	98

12.2 Kartor	98
Bilaga A Teckenförklaring, skötselområden, anläggningar och målbild.....	99
Bilaga A Skötselområden och anläggningar Dalleröd.....	100
Bilaga A Skötselområden och anläggningar Solhem	101
Bilaga A Skötselområden och anläggningar Söder om Hovdala	102
Bilaga B Målbild och anläggningar Dalleröd	103
Bilaga B Målbild och anläggningar Solhem.....	104
Bilaga B Målbild och anläggningar Söder om Hovdala.....	105
Bilaga C Teckenförklaring till Natura 2000 områdena.....	106
Bilaga C Natura 2000 område norra delen	107
Bilaga C Natura 2000 område södra delen	108

Inledning

Skötselplanen beskriver ett områdes värden enligt befintligt kunskapsläge och redogör även för hur och när dessa värden ska skötas. Bakom detta ligger syftena med bildandet av ett naturreservat. Syftena styr vilka föreskrifter (regler) som ska gälla. Föreskrifterna redovisas i det dokument där bildandet av naturreservatet beslutas. Men, för att uppnå syftena med ett naturreservat kan det också krävas en särskild skötsel - vilket redovisas i detta dokument.

Naturreservatet utgör ett Natura 2000-område varför skötselplanen ska vara en kombinerad skötselplan och bevarandeplan. Natura 2000 är ett nätverk av skyddsvärda områden inom EU. Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan som består av en beskrivning av vilka naturtyper och arter som finns inom Natura 2000-området, huruvida dessa har en fullgod bevarandestatus och vilken skötsel som behövs för att dessa naturvärden ska finnas kvar långsiktigt. Bevarandeplanen innehåller också en beskrivning av vilka verksamheter och åtgärder som kan hota de arter och livsmiljöer som ska skyddas inom Natura 2000-nätverket och används som underlag vid samråd och tillståndsprövningar av verksamheter och åtgärder inom Natura 2000-området. När skötselplan och bevarandeplan kombineras finns ingen separat bevarandeplan. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanerna och skötselplanerna redovisar dessa med en symbol, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Skötselplanen anger också vad som är viktigast att göra om förvaltaren av naturreservatet, dvs. den som är ansvarig för skötseln, behöver prioritera. Skötselplanen vänder sig dock inte bara till förvaltaren utan även till markägare och andra intressenter.

Länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att statligt bildade naturreservat sköts. Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynen och uppföljning i statliga naturreservat. Förvaltningen kan överlåtas till andra, t.ex. en stiftelse eller den kommun där naturreservatet är beläget. De praktiska skötselåtgärderna utförs oftast av markägare, arrendatorer, entreprenörer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen börjar med en beskrivande del där bl.a. naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns redovisas. Därefter följer en redogörelse för bevarandemålen och för hur naturreservatet ska skötas för att uppnå målen och syftena.

1 Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

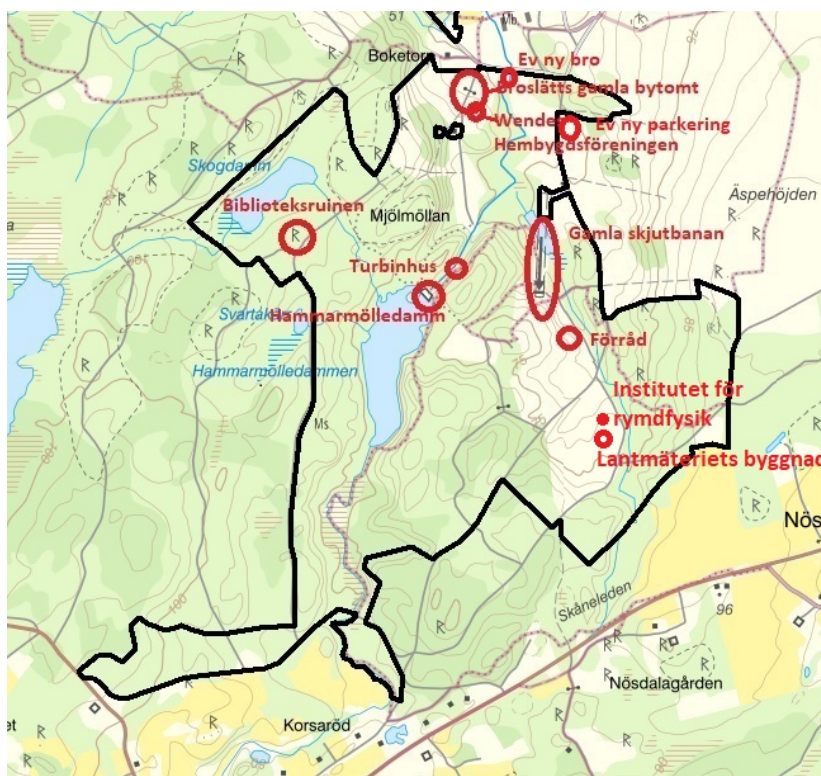
Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald, och att skydda, vårda, bevara och återställa värdefulla naturmiljöer. Områdets ädellövskog och lövsumpskog ska bevaras och återställas. Områdets vattenmiljöer ska bevaras, återställas och nyskapas. Områdets sandområde ska bevaras och nyskapas. Områdets lövrika betesmarks ska bevaras och återställas. I området förekommande värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter ska skyddas, återställas och nyskapas. Underlätta etablering för de arter, i synnerhet hotade arter, som är beroende av ädellöv-, lövsumpskogar eller vattendrag. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer att bevara och utveckla upplevelsevärdena i ett välbesökt naturområde som har stor betydelse som ett frilufts- och rekreationsområde.

Syftet ska uppnås genom att:

- Bevara, restaurera och utveckla en flerskiktad ädellövskog, främst bestående av bok, ek, avenbok, lind, lönn, fågelbär och hassel med inslag av luckor och gläntor,
- Bevara och utveckla lövskogen med avseende på ålders- och artmässig variation och förekomst av död och döende ved av olika arter, stadier och grovlekar,
- Ej transportera ut någon form av lövved,
- Avverka förekommande granar,
- Bevara och utveckla områdets lövsumpskogar,
- Bevara och utveckla områdets sandiga område,
- Bevara och restaurera Hovdalaån, genom att bl.a. restaurera och nyskapa bottnar, skapa död ved i och i direkt anslutning till ån,
- Lägga igen avvattande dike i skogen,
- Bevara och restaurera lövrik betesmark,
- Bevara en öppen betesmark,
- Bevara, restaurera och utveckla de faunistiska, floristiska och mykologiska värdena inom området,
- Gynna i området förekommande habitatlistad¹, rödlistad² eller sällsynt art som är knutna till områdets biotoper,
- Inplantera för området lämpliga sällsynta eller rödlistade arter, som är knutna till områdets biotoper,
- Ta bort eventuellt främmande arter av träd och buskar,
- Undvika markskador,
- Hålla delar av området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv genom att anlägga rastplatser, vindskydd, vandrings-, rid- och mountainbikesleder och underhålla dessa.

Fig. 2. Naturservatet är markerat med heldragen svart linje på fastighetskartan. Skala 1:50 000.

Figur 3 Byggnader och anläggningar som texten hänvisar till

2 Beskrivning av området

2.1 Administrativa uppgifter

Namn:	Hovdala
Areal:	Cirka 320 ha, varav vatten cirka 10,8 ha
Kommun:	Hässleholm
Förvaltare:	Länsstyrelsen Skåne
DOS-ID¹:	1126289
Natura 2000-ID²:	Hovdala, SE0420334
Natura 2000-Skyddsstatus:	SCI
Fastigheter:	Hovdala 1:4 och del av Tormestorp 5:31
Markägarkategori:	Kommunalt aktiebolag och statligt
Läge:	Cirka 7 km sydväst om Hässleholm
Centralpunkt:	X:431229 Y:6217996 (SWEREF99 TM)
Naturgeografisk region:	Nr 8 NO-Skånes skogslandskap
Vattenförekomst (HID)³:	Hovdalaån SE621492-136635. VISS EU_CD: SE621492-136635 och MS_CD: WA20617889
Inskrivna nyttjanderätter:	Finns i akten
Gemensamhetsanläggningar:	Finns i akten
Planförfattare:	Johan Johnmark, Avseende Natura 2000 delarna; Marie Löfberg och Alexander Regnér

2.2 Allmän beskrivning och bevarandevärden

2.2.1 Geomorfologi, hydrologi och landskapsbild

Hovdala ligger i anslutning till södra delen av Finjasjön, Hässleholms kommun. Naturreservatet utgörs främst av ädellövsskogklädda områden omgärdade av betesmarker eller produktiv ädellövskog. Öster om Hovdala området tornar horsten Göingeåsen upp sig. Området vid Dalleröd, västra delen av Hovdala ån och området öster om Äspehöjden utgörs av sandig morän med inslag av uppstickande urberg av gnejs. Området öster om Hammarmölledammen till Äspehöjden och Björkviken utgörs av isälvsediment från stråket Billinge-Stoby. Uppströms och en bit nedströms Hammarmölledammen utgörs jordarten av kärrtorv för att mot Hovdala slott övergå i svämsediment av ler-silt (inom detta område har det tidigare och i sen tid återupptagits ängsbruk). Närmast Finjasjön i Dallerödsområdet och delar av Björkviken återfinns postglacial sand.

¹ ID-nummer i Naturvårdsverkets databas Vic Natur

² Rådets direktiv 92/43/EEG bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) samt rådets direktiv 2009/147/EG om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet)

³ ID-nummer i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG

Figur 4 I södra delen av täktområdet finns renspolade fina stora gnejshällar

2.2.2 Historisk och nuvarande markanvändning samt kulturhistoria

Marken i naturreservatet har nyttjats av människan under lång tid. I området finns ett antal hållristningar. Delar av området, främst i Dalleröd har utgjorts av fossil åkermark. Under åkermarken vid Dalleröd finns lämningar av en boplats (stenåldern-järnåldern). Hela skogsområdet har varit föremål för vedtäkt genom sitt läge i närheten till Hovdala slott. Hovdala slott har ett mycket högt kulturhistoriskt bevarandevärde och är ett mycket uppskattat besöksobjekt. Slottets äldre delar tros vara från början av 1500-talet. Svenskarna försökte inta slottet 1612 under Kalmarkriget. Vid freden i Roskilde år 1658 blev Skåne svenskt. I augusti 1678 under det Skånska kriget 1675-79 intogs slottet av danskarna enligt legenden med stöd av friskyttar under Lille Mads ledning. Stora delar av slottet, med undantag av försvarstornet, kom då att eldhärjas. Dagens byggnader är från tidigt 1700-tal. Nordväst om Hammarmölledammen ligger en ruin av det som var ämnat att bli ett bibliotek. Vilket utgör ett besöksobjekt. Byggnaden påbörjades uppföras kring 1790-talet på det som då benämndes stenig ljungmark, i dagsläget ädellövskog. I ett biflöde till Hovdalaån ligger resterna av två tullkvarnar. Den övre var i drift mellan åren 1804 -1920. I anslutning till kvarnarna ligger den nyrenoverade angöringsplatsen Boketorpet.

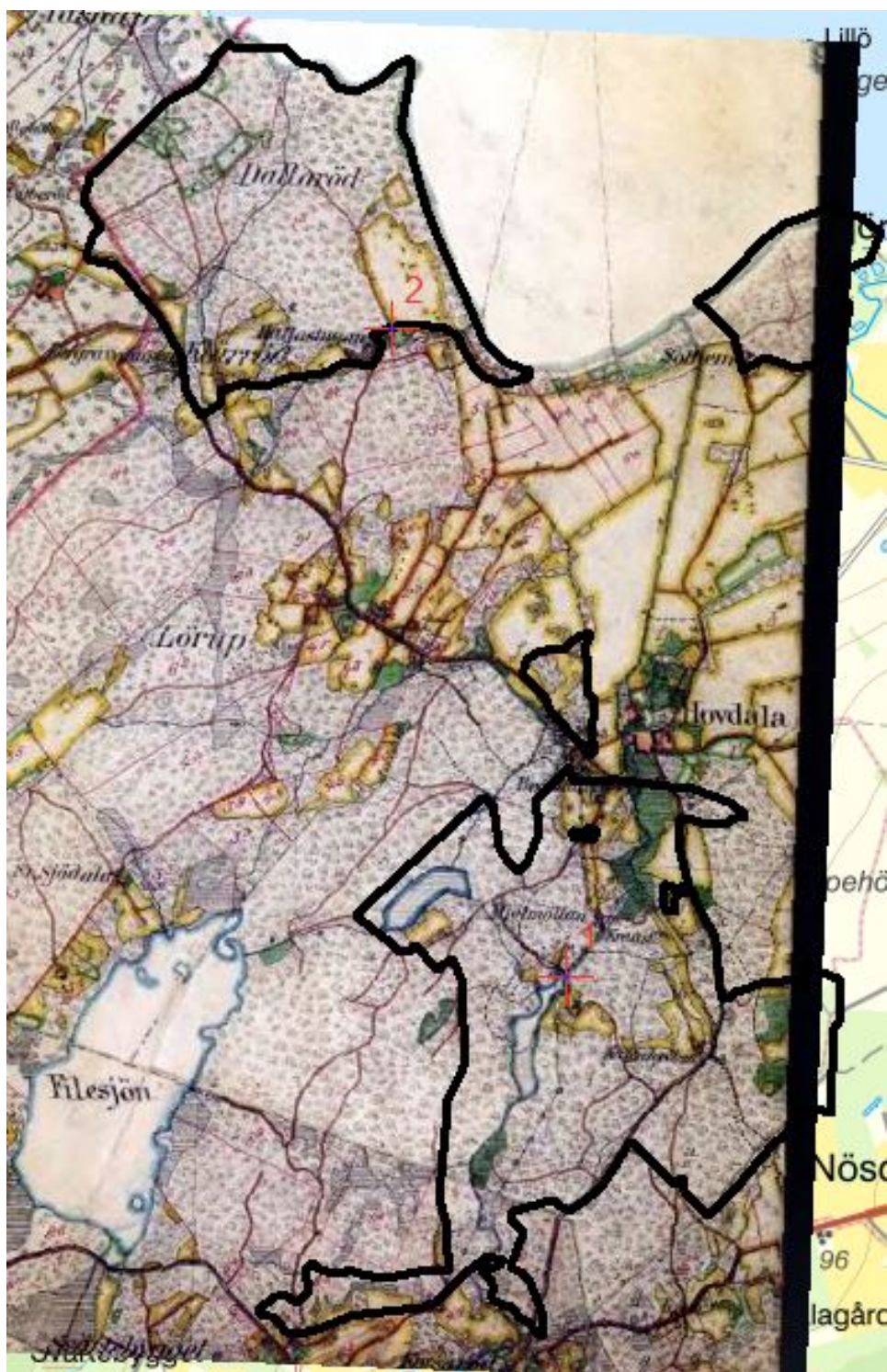
Figur 5 Hovdala Linbasta från tidigt 1800-tal

I Området har det tidigare funnits ett antal mindre torp, bl.a. Kullahyttan inom området som senare blev grustäkt. Vidare fanns ett torp öster om dammen som senare dämades upp och blev Hammarmölledammen. Vid Hammarmölledammens utlopp finns en fördämning. Vid Dalleröd låg gården Dalleröd, vars ena ekonomilänga fortfarande finns kvar. Cirka 300 meter väster om Dalleröds ekonomilänga låg torpet Hallastugan. Merparten av dessa torp och gårdar revs när

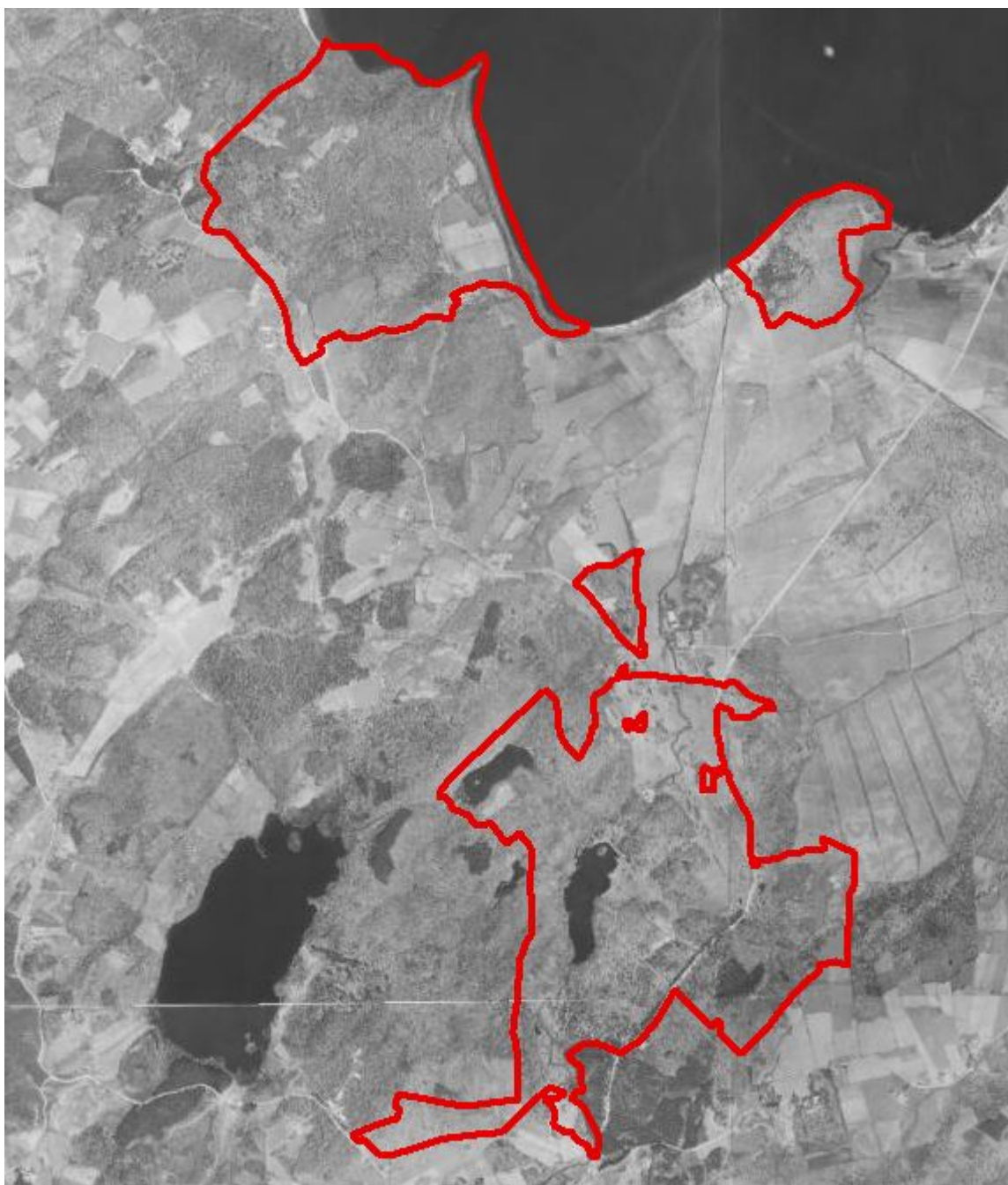
fortifikationsverket förvärvade området för militärt övningsändamål. Skogsbruket upphörde då i princip helt i området.

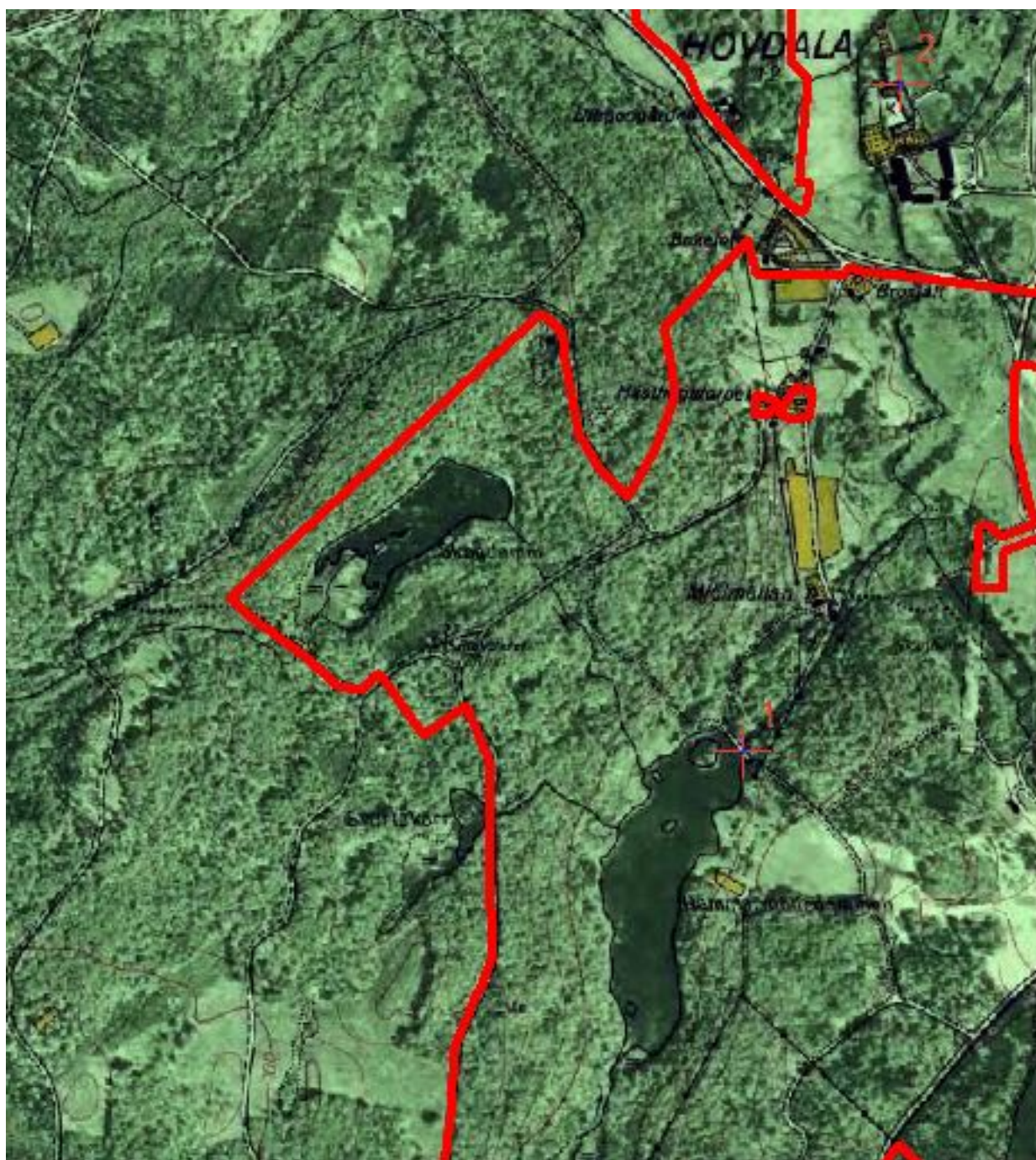
Figur 6 Generalstabskartan från 1869. Rektifieringen är något förskjuten. Områdena utgörs av lövskog. Notera antalet torp, Hövdalaåns tidigare meandring mot sjön och järnvägens läge vid den osänkta Finjasjön.

Figur 7 Häradsekonomska kartan från år 1926-34. Gulmarkerade områden utgjorde åkermark, medan gröna streckade områden utgjorde slåttermark och områden med en grön kant utgjorde betesmarker. Notera bl.a. förekomsten av mindre betesmarker i västra delen av Dalleröd och det stora slåtterområden söder om Hovdala slott.

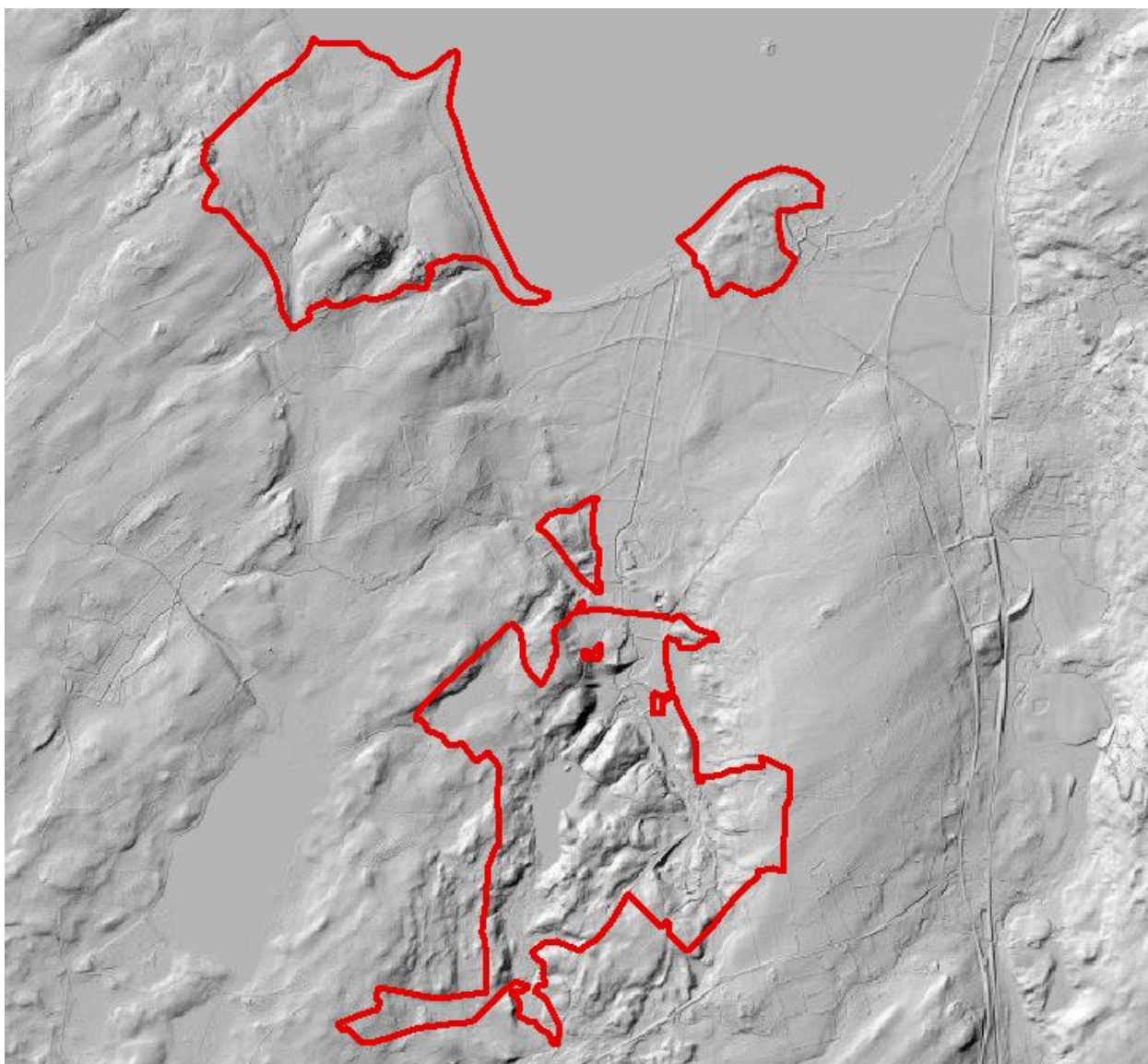
Figur 8 Flygbild från år 1947. Området mellan Mjölmöller och Hovdala slott var i princip trädfrött med undantag av en bokbacke och träd längs med Hovdalaån. Det mörka området, i området som senare blev täktverksamhet, utgjordes av en barrplantering.

Figur 9 Ekonomiska kartan från år 1971. En intressant detaljbild som fortfarande visar ett relativt öppet landskap mellan Mjölmlan och Hovdala slott. Mjölmlävång nyttjades som åker.

Figur 10 Ortofoto från år 2018. Trädsiktet har nu slutit sig på tidigare slåttermarker. Tåktområdet är under igenväxning.

Figur 11 Terrängskuggningskarta. Notera hur inlandsisen har gått ifrån sydväst mot nordost, syns väldigt tydligt bl.a. på Äspethöjden och området söder därom. Dallerödsklack och ravinen vid Hammarmölledamm framträder också mycket tydligt. Liksom inlandsisens rörelse åt nordost.

2.2.3 Biologi

Skogarna inom området har varit extensivt brukade fram till HIBABs övertagande år 2004. Även därefter har stora områden varit undantagna från skogsbruk, vilket medfört att området har mycket höga naturvärden idag. I dagsläget uppgår virkesförrådet till cirka 69.500 m³. Marken har en produktionsförmåga som ligger på cirka 6,1 m³sk/ha och år.

Dallerödsskogen har inte varit föremål för skogsbruksåtgärder sedan andra världskriget då merparten av de äldre träden högs till ved som sändes till Malmö. Dallerödsskogen domineras av en mosaik av naturtyperna näringsrik bokskog (9130) och näringsrik ekskog (9160), med inslag av avenbok och lövsumpskogar längs med bäckar ner till Finjasjön. Längs en av bäckarna växer signalarten strutbräken. I Dallerödsskogen finns stora arealer med en imponerande trädslagsblandning, här växer ek, bok, björk, al, apel, hassel, avenbok, tall, ask (EN), alm (CR),

skogslönn, hagtorn, hägg, fågelbär och gran om vartannat helt i motsats till ”produktionsskogsläran”. Mängden död ved är riklig. Fältskiktet utgörs bl.a. av gulsippa, lungört, nässelklocka, ormbär, aklejruta, sydlundarv, skogsbingel, gulplister och gullpudra. Moss- och lavförekomsten är riklig med bl.a. askvårtlav(EN), stor bandmossa (NT) och västlig husmossa. I området finns bl.a. grönsångare (NT), entita (NT), ärtsångare (NT), duvhök (NT), rödvingetrast (NT), mindre hackspett (NT), och spillkråka (NT). Området är unikt både ur ett nationellt och ett internationellt perspektiv.

Hovdalaån är en starkt slingrande å i en ädellövsskogsklädd dalgång. Ån utgör naturtypen mindre vattendrag (3260). I ån hittades vid inventering år 2019 flodpärlmussla (EN) på flera lokaler. Totalt uppskattas antalet flodpärlmusslor i området till 100-talet exemplar. Beståndet är tyvärr under minskning och riskerar att försvinna. I ån finns även allmän dammussla och skal av spetsig – och tjockskalig målarmussla har påträffats. Vidare finns här kungsfiskare (VU), strömstare, forsärla och utter (NT). Alsumpskogen närmst ån är tidvis översvämmad och här finns alar med socklar. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av svämlövskog (91E0). Här växer bl.a. signalarterna gullpudra och skärmstarr. Dalgångssidorna är främst bevuxen med senvuxen bok och avenbok. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av nordlig ädellövskog (9020) och näringsrik bokskog (9130). Här växer bl.a. gulplister, desmeknopp (NT) och rikligt med mossor och lavar, däribland rosa lundlav (VU), bokvårtlav (NT), bokkantlav (NT) och koralltaggsvamp (NT). I skogen häckar skogsduva och stenknäck. Områdets äldre ädellövskog utgör en viktig livsmiljö för bl.a. bechsteins fladdermus (EN) och omfattas av artskyddsförordningen. Bechsteins fladdermus är enbart är känd från ett mycket begränsat antal lokaler i Sverige, främst på Nävlingeåsen. Inom området bedöms en handfull individer befinna sig. Dess status för området är icke fullgod bevarandestatus. Det samma gäller för barbastell (NT) som har en icke fullgod bevarandestatus i området. Längs med ån finns också bitvis berg i dagen med lodytor. I övrigt utgörs skogen i huvudsak av hedbokskog, naturtypen näringsfattig bokskog (9110) som tyvärr inom stora ytor har genomgallrats det senaste åren.

Området vid Björkviken utgörs av en näringsrik ekskog (9160) med inslag av äldre tall. Fältskiktet är mycket rikt med många arter, som bl.a. gökärt, tvåblad, ekorrbär och liljekonvalj. Här flyger bl.a. bechsterins fladdermus (EN), sydpipistrell (VU) och mindre brunfladdermus (VU).

Totalt för området utgör naturtyperna näringsfattig bokskog (9110) 36,6 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus), nordlig ädellövskog (9020) 9,3 hektar (ej bedömd år 2015), näringsrik bokskog (9130) 71,6 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus), näringsrik ekskog (9160) 10,5 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus) och svämlövskog (91E0) 24,5 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus) och mindre vattendrag (3260) 4,2 hektar (bedömd år 2015 som fullgod bevarandestatus).

Hovdalaåns dalgång med omgivningar är en av Sveriges artrikaste fladdermuslokaler. 17 av de 19 arter som är noterade i Skåne är påträffade här¹. Här finns utöver bechsteins fladdermus (EN) bl.a. större musöra (EN), sydpipistrell (VU), mindre brunfladdermus (VU), barbastell (NT),

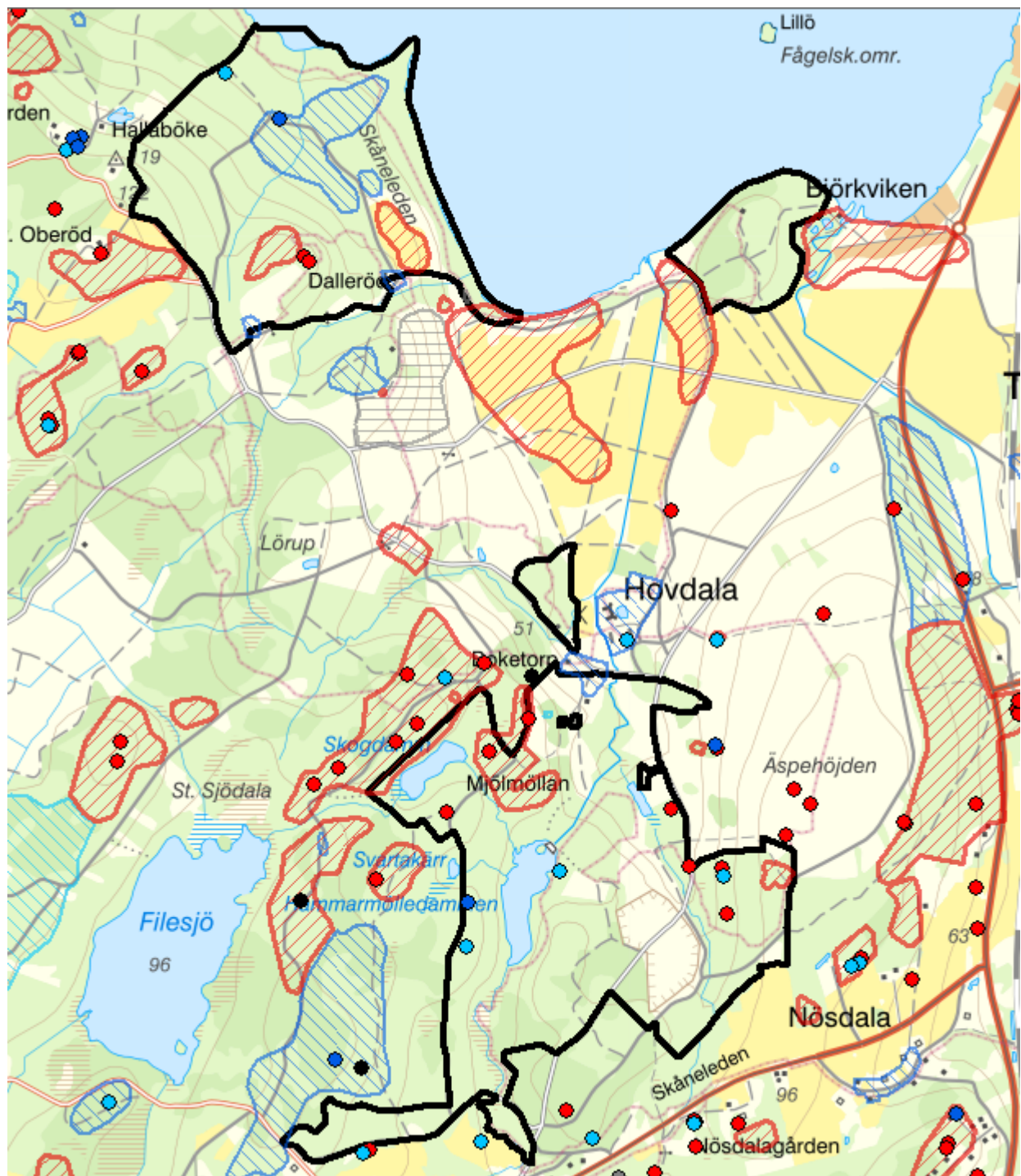
sydfladdermus (NT), nordfladdermus (NT), fransfladdermus (NT), brunlångöra (NT), dammfladdermus (NT), trollpipistrell, dvärgpipistrell och större brunfladdermus.

2.2.4 Friluftsliv

Naturreseptatet utgör del i ett större friluftsområde som lanserats som "Hovdala Naturområde & Vandringscentrum". I detta område finns flera vandringsleder, däribland Skåneleden, Hovdalaleden (57 km), Finjasjöleden (20 km), Höjdarnas höjdarled (22 km), Jakten på Gullspiran (21 km), I Posta-Nillas spår (26 km) och Dammslingan (4 km) samt en hundsling (6 km). Hovdala är ett uppskattat område för mountainbikecykling och lockar cyklister från ett stort geografiskt område.

I närheten till naturreseptatet ligger Hovdala slott med trädgård som är ett stort besöksobjekt. Inom naturreseptatet finns anöringsplatsen Boketorp med nyrenoverade byggnader som både utgör undervisningslokal och har faciliteter. Flera leder passerar denna plats. Tidigare har det förekommit enduroträning i delar av den tidigare grustäkten och på mark som ligger utanför naturreseptatet, öster om Äspethöjden. Denna verksamhet ligger nere sedan 30 juni 2019 då miljö- och stadsbyggnadsnämndens dispens gick ut och beslutet om förlängning överklagats.

2.2.5 Forn- och kulturmiljövård

Figur 12 Karta med fornlämningar

På åkern vid Dalleröd finns en boplats utan synlig anläggning cirka 300x100 meter, troligen från stenåldern. Här har ett 40-tal fynd av flintavslag gjorts samt en bit järnslag. Mörkblå punkt i Dalleröd markerar torpet Stora Säljalt. Den ljusblå markerar en tegelindustri av vilken delar av ruinen ses nedan. Ett mindre område Dalleröd har utgjorts av fossil åker, intill detta finns två stensättningar.

I området med fornåkrar väster om Mjölmöllan finns ett block med skålgropsförekomst. Vidare finns ett antal skålgropar i östra delen av naturreservatet och i östligaste delen ligger Ellestorps gamla bytomt utan synlig anläggning.

Öster om Hammarmölledamm har en tjocknackig flintyxa påträffats.

Figur 13 Del av tegelbruksruinen vid Finjasjön

3 Natura 2000

Delar av texten under rubrik 3 Natura 2000, utgör dubbelskrivning jämfört med beslut och övriga delar i skötselplanen. Detta beror på att Naturaområdet har en annan geografisk utbredning än naturreservatet och att all information om Natura 2000 behöver vara på ett ställe. Planförfattare avseende kapitel 3 är Marie Björkander och Alexander Regnér.

3.1 Allmänt om Natura 2000

I samband med inträdet i Europeiska unionen har Sverige accepterat att delta i arbetet med att etablera ett nätverk av skyddade områden i Europa kallat Natura 2000. Nätverket byggs upp av områden som föreslås av regeringen och som antas av kommissionen i enlighet med två direktiv inom naturvårdsområdet, EU-rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (habitatdirektivet) och EU-rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) inklusive direktivens uppdateringar.

Sverige har ett särskilt ansvar för att skydda och vårda de områden som är föreslagna att ingå eller som ingår i Natura 2000 och detta regleras i den svenska lagstiftningen i Miljöbalken med tillhörande Förordning om områdesskydd m.m. Det innebär att åtgärder som kan inverka negativt på bevarandestatus för preciserade habitat eller arter inom naturreservatet kräver samråd och i vissa fall tillstånd enligt miljöbalken med tillhörande förordningar.

Naturtypernas fullständiga namn med tillhörande koder redovisas i tabellen på sidan 22, medan naturtypernas kortnamn används i den beskrivande texten.

3.2 Vad är bevarandestatus?

Natura 2000 innebär att alla EU-länder ska vidta åtgärder för att naturtyper och arter som utpekats ska ha *fullgod bevarandestatus*. Det innebär att man ska försäkra sig om att de utpekade naturtyperna och arterna finns kvar långsiktigt i Europa. För en naturtyp kan *fullgod bevarandestatus* innebära att man bevarar de strukturer och funktioner som finns i naturtypen och att de arter som är typiska för naturtypen finns kvar i livskraftiga populationer. För en art innebär *fullgod bevarandestatus* att arten finns i livskraftiga populationer och att förekomsten av dess livsmiljö är tillräcklig.

3.3 Viktigt att tänka på

För att inte skada Natura 2000-områdets naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Alla som planerar att utföra en åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra. När det gäller åtgärder på skogsmark ska i stället Skogsstyrelsen kontaktas. Bevarandeplanen eller den kombinerade bevarandeplanen och skötselplanen för ett Natura 2000-område kan revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningarna förändras. Vid tillståndsprövning är det viktigt att utnyttja den nya kunskapen som finns i reviderade bevarandeplaner eller kombinerade bevarande- och skötselplaner även innan dessa planer har beslutats. Området blev beslutat som Natura 2000-område 2020-12-17 och detta är en kombiplan som slår ihop skötselplanen för naturreservatet och bevarandeplanen för Natura 2000-området. Ingen separat bevarandeplan kommer att framställas. Denna kombiplan gäller för ett av de områden som berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft enligt Regeringens beslut (se 11 kap 28§ Miljöbalken). Länsstyrelsen har på uppdrag av Regeringen genomfört en översyn av bevarandeplanen. När bevarandeplanen förändras medför det oftast att den måste fastställas på nytt. Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument.

3.4 Motivering till och syfte för Natura 2000-området

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa fullgod bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller habitatsdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

3.4.1 Motivering till områdets betydelse

Natura 2000-området Hovdala är beläget söder om Hässleholm och Finjasjön och utgör ett vidsträckt och variationsrikt område med åkrar, betesmark, större skogar och dungar med träd och

buskar, rinnande vatten och en sjö och dammar. Förekomsten av äldre bokskogar med lång skoglig kontinuitet har också skapat förutsättningar för många skogliga arter.

I Hovdalaån, som är utpekad som ett nationellt särskilt värdefullt vatten, finns den sällsynta och starkt hotade flodpärlmusslan. I norra Skåne är förekomst av flodpärlmussla känd från Almaån, Vramsån och Helgeåns vattensystem. Utöver flodpärlmussla har även allmän dammussla och skal av både spetsig och tjockskalig målarmussla påträffats i området. På lågor i vattendraget har den starkt hotade bladlevermossan *timmerskapania* noterats.

Hovdala är särskilt rikt på fladdermöss – här har man funnit 18 av de 19 fladdermusarter som finns i Sverige, däribland de sällsynta Natura 2000-arterna barbastell, Bechsteins fladdermus och dammfladdermus.

3.4.2 Bevarandesyfte och prioriterade bevarandevärden för Natura 2000-området

Det övergripande bevarandesyftet med Natura 2000-området Hovdala är att bevara det variationsrika området vid Hovdala med både artrika skogar och värdefulla vattendrag.

Naturtyperna utgörs av vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260), *Boreonemoral äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020), Trädklädd betesmark (9070), Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080), Bokskog av fryle-typ (9110), Bokskog av *Asperulo-Fagetum*-typ (9130), Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160) och Alluviala lövskogar med *Alnus glutinosa* eller *Fraxinus excelsior* (91E0, 9750). Natura 2000-arterna Barbastell (1308), Bechsteins fladdermus (1323), Dammfladdermus (1318), Flodpärlmussla (1029), Citronfläckad kärrtrollslända (1042), Större vattensalamander (1166) och Utter (1355) är alla prioriterade bevarandevärden.

Samtliga naturtyper och Natura 2000-arter utgör prioriterade bevarandevärden i detta värdefulla område.

3.5 Naturtyper och arter enligt Natura 2000

3.5.1 Utpekade Natura 2000-naturtyper och arter

Tabell 1. Hovdalas naturtyper med arealer 2021 och Natura 2000-arter. Natura 2000-koder inom parentes.

Naturtyperna indelas i fullgod bevarandestatus där alla kriterierna för areal, ekologisk struktur och funktion samt för typiska arter är uppfyllda. I en icke fullgod naturtyp uppfylls definitionen för naturtyp men det kan saknas delar av ekologisk struktur och funktion eller typiska arter. Utvecklingsmarker kan inte definieras som en naturtyp idag men kan omföras till någon naturtyp med aktiva åtgärder eller med naturlig förändring efter lång tid.

Naturtyp	Areal (ha) med bedömd bevarandestatus		
Bevarandestatus	Fullgod	Icke fullgod	Totalt
Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)		4,2	4,2
*Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)	25,1		25,1
Trädklädd betesmark (9070)	2,6	0,30	2,9
*Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)		0,57	0,57
Boskog av fryle-typ (9110)		4,8	4,8
Boskog av Asperulo-Fagentum-typ (9130)	20,3	53,8	74,1
Ek-avenboskog av buskstjärnblomma-typ (9160)	17,3	1,7	19,0
*Alluviala lövskogar med <i>Alnus glutinosa</i> eller <i>Fraxinus excelsior</i> (91E0, 9750)	25,9	8,9	34,8
Total areal naturtyper	165,5		
Utvecklingsmark			
Lövblandad barrskog (905) utvecklas mot 9160 Ekskog	19,5		
Total areal Natura 2000-område	255,1		

Arter	Bevarandestatus
Barbastell (<i>Barbastella barbastellus</i> , 1308)	Fullgod
Bechsteins fladdermus (<i>Myotis bechsteinii</i> , 1323)	Icke fullgod
Flodpärlmussla (<i>Margaritifera margaritifera</i> , 1029)	Icke fullgod
Citronfläckad kärrtrollslända (<i>Leucorrhinia pectoralis</i> , 1042)	Icke fullgod
Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i> , 1166)	Icke fullgod
♦Dammfladdermus (<i>Myotis dasycneme</i> , 1318)	Icke fullgod
♦Utter (<i>Lutra lutra</i> , 1355)	Icke fullgod
♦ Art som inte beslutats av regeringen ännu	

3.5.2 Beskrivning av Natura 2000-naturtyper och arter samt bevarandestatus

Områdesbeskrivning

Hovdala naturområde är ett vidsträckt och variationsrikt område med åkrar, betesmarker, större skogar och dungar med träd och buskar, rinnande vatten, en sjö och dammar. Området ligger söder om Hässleholm och Finjasjön. Militärens över 50-åriga närvaro har lagt grunden för ett unikt och oexploaterat landskap med en mångfald av artrika miljöer. Resterna av byn Broslätt finns kvar efter att militären utplånade byn när de tog över området på 1940-talet. Förekomsten av äldre bokskogar med lång skoglig kontinuitet har också skapat förutsättningar för många skogliga arter.

I Hovdalaån (MS_CD: WA20617889 VISS EU_CD: SE621492-136635) som är utpekad som ett nationellt särskilt värdefullt vatten, finns den sällsynta och starkt hotade flodpärlmusslan. I norra Skåne är förekomst av flodpärlmussla känd från Almaån, Vramsån och Helgeåns vattensystem. Hovdalaån hyser flera bestånd av flodpärlmussla och här har man även funnit allmän dammussla samt skal från både spetsig och tjockskalig målarmussla. Tjockskalig målarmussla är en Natura 2000-art men då endast skal har återfunnits är arten inte utpekad för området. Det samma gäller för ekoxe som nämns i Hässleholms kommuns naturvårdsprogram men saknar källa och arten har därför inte pekats ut för området.

I Hovdala finns lämpliga miljöer för flera fladdermusarter och här har hela 17 av landets 19 fladdermusarter noterats, däribland de sällsynta Natura 2000-arterna barbastell, Bechsteins fladdermus och dammfladdermus. Även den starkt hotade arten större musöra har noterats i området.

Vid Hovdalaån kan man få se den färgglada kungsfiskaren och i Dalleröds skogsområde häckar mindre hackspett. Området kring ån har höga naturvärden och har även ett stort värde ur rekreationssynpunkt. Omgivningen domineras till största delen av lövskog, öppen mark, och åkermark. Den södra delen är kraftigt utdikad och på ett flertal sträckor i ån finns problem med igenslamning. Hovdalaån och dess vattenlevande arter påverkas negativt av kraftverket i Hammarmölledamm som utgör ett definitivt vandringshinder (Hammarmölla), vilket innebär att inga vattenlevande arter kan passera dämmet i uppströms riktning (möjligen undantaget ålyngel). Ån har korttidsregleras vilket påverkar hydrologin, med tidvis mycket låga flöden som följd. Flodpärlmusslan påverkas både genom att de blir strandade vid låga flöden samt av att deras värd fiskar inte kan röra sig fritt i vattendraget. Mark-och miljödomstolen har beslutat den 10 februari 2022 att avslå ansökan om vattenkraftanläggning.

Under de senaste två decennierna har en allt livligare vandringsverksamhet etablerats i Hovdalaområdet med omnejd.

Naturtyper

Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)

Hovdalaån (MS_CD: WA20617889 VISS EU_CD: SE621492-136635) som är ett biflöde till Helge å rinner norrut och mynnar i Finjasjön. Vattnet förs vidare via Almaån och Helge å ut i Hanöbukten.

Om vi följer Brönnestadsåns/Hovdalaåns lopp från bygränsen nedströms till slottet finner man att vattnet i stort följer den gamla sträckningen som finns på äldre kartor med meandring och kurvighet. En stor förändring är dock den sjö som har uppkommit genom Hammarmölledämmet. Efter dämmet finns en fallsträcka på 25 meter. Sträckan nedströms Hammarmölledamm har fina, naturliga inslag och vattnet når så småningom fram till Hovdala slott, där ån rinner förbi alldeles intill slottsbyggnadernas västra sida. Vattenförekomstens tillrinningsområde är 63,46 km² stort och utgörs till ca 24 % av jordbruksmark och resterande del främst skog.

I Hovdalaån finns den sällsynta och starkt hotade arten flodpärlmusslan. Hovdalaån är utpekad som ett nationellt särskilt värdefullt vatten med avseende på dess naturvärden. Förutom flodpärlmusslan har allmän dammussla och även skal av både spetsig och tjockskalig målarmussla påträffats.

I Hovdalaån finns fiskarterna öring, grönling, mört, ål och bäcknejonöga. Även om Hovdalaån hyser öring tyder de låga tätheterna av öringyngel vid elprovfisken på att beståndet är stationärt och inte havsvandrande. Detta kan bero på att det finns tre stor sjöar, Finjasjön, Araslövssjön och Hammarsjön, nedströms Natura 2000-området, men det kan också bero på den bristfälliga konnektiviteten i Hovdalaån och nedströms belägna vattenförekomster. Flodpärlmusslan finns i ån men lyckad reproduktion kräver en viss täthet hos värdfisken öring.

Kungsfiskare, strömstare och forsärla kan ses i och längs med Hovdalaån. I området runt vattendraget och dammen födosöker även flera fladdermusarter, t.ex. vattenfladdermus, större brunfladdermus, dvärgpipistrell, mustasch-/tajgafladdermus, nordfladdermus och brunlångöra. Större vattensalamander och utter rör sig också vid vattendraget.

I fallsträckan nedströms Hammarmölledamm finns en smal ravin där ån forsar fram över stora block och klippor. Ravinens sidor är klädda av gammal bokskog med många döda och döende träd. Hög luftfuktighet, kraftig fors och smal ravin med gammal skog medför en artrik kryptogamflora. Det finns både småforsande sträckor och lugnt framflytande partier.

Ofta finns många och ganska stora stenblock mitt i den relativt breda åfåran. Arter som savlundlav, dvärgbägarlav, slät rutlungmossa och stor bandmossa finns här. På en stock i ån har den sällsynta mossarten timmerskapania noterats. Även på stenar i forsen finns många kryptogamer. I och nära vattnet finns arter som hårslinga, kabbleka, bäckbräsa, frossört, strutbräken, majbräken, aklejruta, strätta, strandlysing, strandklo, smörbollar, svärdsilja, stor igelknopp, fackelblomster, rörflen, vasstarr, kärrfibbla, klotgräs, vit näckros, gökblomster och svalört. Vid dammarna finns

arter som säv, bredkaveldun, vit näckros, gul näckros, skogssäv, vasstarr, fackelblomster, älgört, rankstarr och skogsfräken.

Det av SMHI modellerade bedömda värdet för totalfosfor (TP) för Hovdalaån under perioden 2013–2017 är 29 µg TP/L. Fosforhalten är lägre än gränsvärdet mellan god och måttlig status (31,0). Statusbedömningen resulterar i god status för näringsämnen. Modellerat periodmedelvärde för totalkväve är måttligt högt 1,61 mg TN/L för området och det tenderar att öka svagt under perioden 1999–2017. Den totala årliga externa näringsämnesbelastningen på Finjasjön uppgår enligt SMHI till ca 180 ton kväve och 4 ton fosfor. Av dessa kommer i storleksordningen 75 ton kväve och 1,4 ton fosfor från Tormestorpsån samt 46 ton kväve och 1,1 ton fosfor från Hovdalaån. En stor del av sjöns tillförsel av dessa ämnen kommer således från de två åarna.

Kiseldagsinventeringar visar att IPS-indexet i Hovdalaån motsvarar klass 1 för kvalitetsfaktorn påväxt, dvs. hög status men det ligger rätt nära den nedre klassen god status. Årsmedelvärdet för pH bör vara högre än 7,3.

Naturtypen har endast måttlig ekologisk status idag, men vattendraget behöver ha hög ekologisk status eftersom den hyser flodpärlmussla vilket motiverar att statusen är den högsta. Gällande miljö kvalitetsnorm för vattenförekomsten Hovdalaån är en god ekologisk status 2027 och en god kemisk ytvattenstatus (beslutad 2017). Undantag görs för bromerade difenyletrar och kvicksilver. Här föreslås att MKN:s mål ställs högre än idag.

Naturtypen har i området icke fullgod bevarandestatus. Detta beror på den dåliga ekologiska statusen i vattendraget. För mindre vattendrag (3260) finns i bilaga D en fördjupad beskrivning av bevarandemålen.

***Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)**

I Dalleröd i nordvästra delen av Natura 2000-området finns ett stort sammanhängande område med ädellövskog i en sluttning ner mot Finjasjöns strand. Ek, bok och avenbok dominerar tillsammans med måttligt inslag av björk, fågelbär, hassel, asp och enstaka lind och lönn. Gamla grova bokar finns främst längs stenmurar och blockiga impediment. På äldre flygbilder ser man att bokarna som idag står i skogen har vuxit upp i brynmiljöer. Bokarna är grövre än ekarna och har riklig påväxt med mossor och lavar. Det finns gott om senvuxna bokar. Flerstammig avenbok finns längs med stenmurar. Flera senvuxna avenbokar finns men inga grova. Eken är främst yngre medelålders. Vid fuktstråk finns en del klenare klibbal som i princip samtliga är döda. Alticka noterades. Skogen är varierad och relativt opåverkad av sentida skogsbruksåtgärder. Det finns skogskontinuitet sedan åtminstone 1800-talets början. Skogen är flerskiktad och olikåldrad. Det finns en del gamla träd och en del senvuxna träd. Det finns måttligt till tämligen allmänt med död ved i naturtypen. Längs områdets bäckdalar finns fina alskogar med rörligt markvatten. Längs stranden finns välutvecklade skogsbryn.

Arter som lungört, hässleklocka, skogsbingel, bokvårtlav, skriftlav, bokkantlav, dvärgbägarlav, guldlocksmossa, kuddticka, gulplister, stensöta, harsyra, lundviol, skogsviol, liljekonvalj, kransrams och vårlök förekommer. Dvärgpipistrell, blåsvart brunbagge och skogsödla finns också här.

Naturtypen har fullgod bevarandestatus då det finns en del gamla grova träd och död ved.

Trädklädd betesmark (9070)

Vid orangeriet norr om Hovdala slott finns en fin lund med trädklädd betesmark. Trädslagen är mycket varierande och visar på delområdets ursprung som park med arter som hästkastanj, klibbal, avenbok, korallkornell, hassel, trubbhagtorn, benved, bok, vitt mullbär, doftschersmin, hägg, skogsek, måbär, pimpernöt, syren, skogslind och skogsolvon. Många av träden är grova och hyser förmodligen en fin kryptogamflora. Denna är dock inte undersökt.

Det finns en lundflora med lundarv, desmeknopp, luktkviol, styvmorsviol, teveronika, liten blåklocka, långsvingel, gulplister, liljekonvalj, storrams, knölklocka, murgröna och stor ormrot. På torrare delar av området finns gul fetknopp, harklöver, oxtunga, gråfibbla, prästkrage, knippfryle och knylhavre.

Naturtypen har fullgod bevarandestatus då det finns många grova och gamla träd med håligheter.

***Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)**

Ett litet parti med lövsumpskog finns i Dalleröd. Där finns al, med enstaka inslag av flerstammighet och sockelbildning. Lövsumpskogen består till allra största delen av ett ungt och rakstammigt klibbalsbestånd som följer en liten bäck. I norra delen av naturtypen finns enstaka hassel, ask och avenbok. Det finns några klena torrakor med hackspettshål. Död ved finns allmänt men endast klenare ved, dock finns det mer död ved och grövre död ved i den norra delen av lövsumpskogen. Arter inom området utgörs av bl.a. skärmstarr, blekbalsamin, harsyra, grönmussling, husmossa och bäckbräsa. Sexfläckig blomcock och kortvingen *Plectrophloeus nubigena* har noterats i anslutning till naturtypen. Fladdermössen som nämns under t.ex. 9130 rör sig också över lövsumpskogen regelbundet.

Naturtypen har icke fullgod bevarandestatus på grund av trädskiktet ännu är ungt och inte har utvecklat värdefulla karaktärer som socklar i tillräcklig omfattning.

Boskog av fryle-typ (9110)

Dagens lövskogar söder om slottet är i stort dominerade av ganska höguppväxta lövträd, främst bok. Det finns en stor mängd grova och gamla träd och åldern uppgår till ca 120 år. Dessa marker har dock inte alltid varit beskogade med ett tätslutande och högre trädskikt. Tvärtom har dessa marker varit hagmarker med ursprung i utmarker som under 1700-talet bestod av öppna ljungbevuxna betesmarker med enbuskar och inslag av björk, al och klenare bok. I naturtypen växer idag ganska sparsamma med förekomster av ekorrbär, bergslök, skogstjärna, kruståtel och blåbärsris. Marken täcks av ett lager lövförna.

Naturtypen har icke fullgod bevarandestatus då det saknas död ved.

Boskog av Asperulo-Fagetum-typ (9130)

Boskogen består av bok, ek och avenbok med inslag av skogsalm, ask, gran och nära ån finns albestånd. Buskar av bl.a. olvon förekommer. Ett flertal högstubbar och lågor hittas i boskogen. Bokarna visar på sina håll upp stor variation i utseende och form, inte minst när de växer nära dammarnas vatten och i vissa höjdparter. På andra håll står mer grova, rakstammiga exemplar, som nära Biblioteksrainen och vid den kraftiga stenmur som ingärdar en intilliggande mark. Flera partier är blockrika och det finns också förekomst av berg i dagen öster om Hammarmölledammen.

Ett flertal ganska grova träd, huvudsakligen bok men också en del ek, finns söder om slottet. Här finns också flera fina högstubbar och lågor som ger livsmiljöer för olika mossor, svampar och lavar. Det finns raviner med vattendrag i botten som håller ett gynnsamt mikroklimat med hög fuktighet och god luftkvalitet där mossor och lavar trivs. På äldre träd finns en riklig mängd kryptogamer med arter som rosa lundlav, liten lundlav, liten hornflikmossa, stor bandmossa, timmerskapania, guldlöcksmossa, röd pysslingslav, orangepudrad klotterlav, bokfjädermossa, gul hårgräsmossa, stiftklotterlav, mjölig lundlav, bokkantlav, bokvårtlav, koralltaggsvamp, kandelabersvamp och oxtungsvamp.

Vegetationen i boskogen är örtrik med arter som lundslok, desmeknopp, lundgröe, lundarv, gulplister, smånunneört, skogsbingel, gullklöver, gulvial, ängskavle, gullviva, bergslok, ekbräken, kransrams, brunskära, storrams, ekbräken, grönvit nattviol, strutbräken, stjärnstarr, örnbräken, myskmalva, gökärt, dvärghäxört, gulplister, långsvingel och kransrams.

I Dalleröd finns också boskog. Några gamla bokar vid stenmurar har tydlig hagmarkskaraktär. Bland bokarna finns ett betydande inslag av medelålders ek. Många torrakor och vedlevande svampar förekommer. Det finns rikligt med lavar och mossor på bokarna. Fältskiktet består av bl.a. gulplister, myskmadra, stensöta och harsyra.

Fladdermöss som gråskimlig fladdermus, sydfladdermus, nymffladdermus, brunlångöra, större brunfladdermus, dvärgpipistrell, trollpipistrell, nordfladdermus, mustasch-/tajgafladdermus, fransfladdermus, barbastell och vattenfladdermus förekommer i boskogen.

Naturtypen har icke fullgod bevarandestatus då den till större delen utgör en produktionsskog med brist på död ved, grova träd och senvuxna träd. Avverkningar utfördes under 2020 nordost om Hammarmölledammen där en del träd plockades ut.

Ek-avenboskog av buskstjärnblomma-typ (9160)

I Dalleröd i nordvästra delen av Natura 2000-området finns ett stort sammanhängande område med ädellövskog i en sluttning ner mot Finjasjöns strand. Skogen är varierad och relativt opåverkad av sentida skogsbruksåtgärder. Det finns skogskontinuitet sedan åtminstone 1800-talets början. Skogen är flerskiktad och olikåldrad. Skogen domineras av ek och avenbok men har också inslag av grova bokar. Det finns en del gamla träd och en del senvuxna träd. Det finns rikligt med död ved.

Längs områdets bäckdalar finns fina alskogar med rörligt markvatten. Mot stranden finns välutvecklade skogsbryn.

I de centrala delarna av Dalleröd består skogen av näringsrik ekskog (9160). Trädsiktet här består bl.a. av ek, alm, hassel, lind, avenbok, säl, al, bok och hassel. Vissa delar består dock bara av ek och bok. Där finns också fornåkrar med en rad av tall. Vid utsiktspunkten i Dalleröd finns blockrika sluttningar som domineras av ek, varav många är senvuxna och har krattekskarraktär och är rikligt mossbelupna. Här finns gott om barklös kärnved, spärrgreniga träd och död ved.

I fältsiktet finner man arter som lundslok, liljekonvalj, skogskovall, buskstjärnblomma, skogsbingel, strutbräken, gulsippa, lungört, gulplister, ältranunkel, läkevänderot, lundarv, vitsippa, kabbleka, svalört, bäckbräsa, gullpudra, skogsvinbär, älgört, humleblomster och ekorrbär. Bland kryptogamerna och svamparna är bl.a. guldlockmossa, bokvårtlav, platticka, raggsinn, fnöskticka, kantarellmussling, pulverklubba, ribbgrynna och skriftlav noterade.

Flera fladdermusarter är noterade i naturtypen: brunlångöra, mustasch- /tjugafladdermus, gråskimlig fladdermus, fransfladdermus, vattenfladdermus, trollpipistrell, dvärgpipistrell, större brunfladdermus och nordfladdermus. Det finns en uppgift om Natura 2000-arten ekoxe i området men då ingen källa har angivits har arten inte pekats ut för området.

Nära slotten finns en liten skog med ekskog med inslag av ask och avenbok. Här finns många grova träd och flera hålträd.

Naturtypen har många gamla träd och mycket död ved och har fullgod bevarandestatus. En utvecklingsmark kan på sikt öka arealen ekskog.

***Alluviala lövskogar med *Alnus glutinosa* eller *Fraxinus excelsior* (91E0, 9750)**

Själva Hovdalaån och omgivningarna runt ån är ofta mycket tilltalande och alar av olika storlek växer närmast vattnet. Vid lågvatten kan man studera alarnas socklar med månggreniga trädbaser. Skogen består av träd som klibbal, ask, skogsalm, björk och bok. Det finns bitvis rikligt med hägg i busksiktet.

I bäckravinen finns arter som skogsvinbär, lundelm, gullpudra, storrams, dvärghäxört, grönvit nattviol, desmeknopp, gulsippa, mannagräs, humleblomster, skogssäv, majbräken, majsörblomma, smånunneört, kärrviol, hässlebrodd, strandklo, sjöfräken, svärdsilja, bäckbräsa, strandlysing, skärmstarr och strutbräken. Liten sönderfallslav och korallticka har också noterats. Fåglar som skogssnäppa, gärdsmyg, strömstare, mindre hackspett, kungsfiskare och försärla förekommer nära vattendraget.

Det finns ett örtrikt bäckdråg med ask- och alskog sydväst om Äspehöjden med mindre partier klibbal som översilas av rikliga vattenmängder. Här finns även ett mindre område med avenbok. Skogen är olikåldrig, ogallrad och tät med rikt busksikt och rik kärlväxtflora.

Naturtypen har fullgod bevarandestatus då det finns alsocklar, vattenspeglar, död ved och äldre träd. För svämlövskogar (91E0) finns i bilaga D en fördjupad beskrivning av bevarandemålen.

Icke naturtyper

Utvecklingsmark med lövblandad barrskog (905) mot näringsrik ekskog (9160)

Guldkusten eller Björkvik kallas den östra delen av Natura 2000-området och den utgörs av en flack sandstrand med vass och sly och enstaka lövträd av ek i en lund. Här ges utblickar över Finjasjön. Området kan utvecklas till 9160 ekskog på sikt.

Öppen kultiverad betesmark (6911)

På det öppna övningsfältet dominerar arter som åkerfibbla och fingerhirs men det finns också rödklint, vittåtel, dvärgjohannesört, och stor käringtand. Det finns en rik insektsfauna av bin och fjärilar bestående av ölandsgökbi, violettekantad guldvinge, vädgökbi, ängsmetalvinge, åkerväddsantennmal, mindre bastardsvärmare, *Atheta laticept* och *Myopa hirsuta*.

Fuktäng (6915)

Söder om slottet har en gammal ängsmark åter tagits i bruk som äng. Den sköts med slätter med slätterbalk som dras av häst. I fuktängen dominerar oftast älgört och rörflen, men även kåltistel, tuvtåtel, vallört, bredkaveldun och brunstarr växer här. Ingen av dessa arter är dock slätterindikerande växter.

Dammen (3920)

I våtmarker intill ån samt i dammen finns bl.a. skogssnäppa och smådopping.

Natura 2000-arter

Barbastell (*Barbastella barbastellus*, 1308)

Barbastellen är en fladdermus som vanligtvis påträffas i gamla kulturlandskap i form av byar med flera tätt närliggande gårdar och ladugårdar, men i Skåne är arten mer knuten till gamla bokbestånd för födosök, yngelkolonier och dygnsvila. Den kan också finna kolonimiljöer som karaktäriseras av naturbetesmarker och ängar, ofta med god tillgång på grova lövträd. En viktig jaktbiotop utgörs av trädgårdar av äldre typ som inte är allt för intensivt skötta, och öppna kärr och översilningsmarker är också vanliga biotoper för arten.

Arten jagar ofta nära kolonierna, men kan ibland flyga långa sträckor för jakt i skogar eller naturbetesmarker. Flera undersökningar visar att arten regelbundet kan flyga minst 4 km ut i omgivningarna vid jakt. Arten är speciellt inriktad på att äta fjärilar, inte minst småfjärilar, men tar även andra smådjursgrupper, så som t.ex. tvåvingar och spindlar.

Från år 2000 till 2015 bedömdes barbastell som EN (Starkt hotad) men klassades därefter om till VU (Sårbar). I den senaste rödlistan från 2020 är arten klassad som NT (Nära hotad). Artens

utbredning i Europa minskar dock fortfarande. Den svenska populationen uppskattas till 2000–3000 vuxna djur. Arten har expanderat i Skåne och Halland sedan slutet av 1990-talet.

Arten har observerats i Dalleröd och det finns förmodligen flera stycken ex ca 10–15 st och arten har i Natura 2000-området fullgod bevarandestatus.

Bechsteins fladdermus (*Myotis bechsteinii*, 1323)

Bechsteins fladdermus är en medelstor fladdermus med långa öron som i Sverige bara hittats på ett fåtal platser i Skåne. I övriga delar av Sverige saknas arten. I Norden finns den också på Bornholm där det finns en liten reproducerande population. Artens dagtillhåll är i hålträd och de övervintrar i grottor, håliga träd, gruvor och klippspringor. Arten är mycket sällsynt och lever i skog med lång kontinuitet. Arten är rödlistad som starkt hotad.

Bechsteins fladdermus är stationär och rör sig inte över stora avstånd. De är bundna till skog för sitt födosök men de kan även röra sig över öppen mark. Till ca 85% består deras bytesdjur av icke-flygande insekter som tvestjärtar, spindlar, lockespindlar, dubbelfotingar och fjärilslarver.

Arten missgynnas när skog med lång kontinuitet avverkas och deras jaktbiotoper samt viktiga hålträd försvinner. Den svenska populationens storlek är okänd men uppskattas till färre än 50 individer även om antalet observationer har ökat på senare år.

Hovdala-området är varierat och nästan alla inslag som anses positiva för fladdermöss förekommer. Grova ädellövsträd och ädellövskog är kanske de viktigaste inslagen, men stora ytor med betesmark gör också sitt till för tillgång på byte (dyngbaggar). Finjasjön, dammarna och sumpskogarna bidrar även de med insektrikedom. Slottet och flera andra gamla byggnader är också positiva inslag. Bokskogen är sannolikt av särskilt värde.

Bechsteins fladdermus är otroligt sällsynt och endast enstaka exemplar har påträffats av arten trots inventeringar som specificerar sig på arten. 1–10 individer är en trolig populationsstorlek i Hovdala. Arten har icke fullgod bevarandestatus då den är så sällsynt.

Flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*, 1029)

I Hovdalaån finns Natura 2000-arten (1029) flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*) som bara förekommer i ett fåtal skånska vattendrag. Arten är fredad enligt fiskelagstiftningen, och bedöms vara starkt hotad (EN) enligt den svenska rödlistan 2020. Flodpärlmusslan är en av åtta sötvattenlevande stormusslor som förekommer i svenska vatten och förekommer i västra och nordvästra Europa samt i östra USA och Kanada. Flodpärlmussla är typisk art för naturtyper Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ (3210) och Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260). Musslan sitter typiskt sett nedgrävd till två tredjedelar i bottenstrukturer och filtrerar sin föda (sannolikt främst findetritus) ur vattnet med en sifon.

Kunskapen är generellt sett dålig kring vilken föda musslan egentligen behöver. Den kan bli upp till 16 centimeter lång men blir vanligtvis inte längre än 13 centimeter. Skalet är kraftigt, mörkt och

njurformat, medan unga musslor är gulbruna. Musslan är försedd med en så kallad fot med vilken den långsamt kan röra sig korta sträckor till exempel ner i djupa höljor om vattennivån skulle sjunka och riskera att blottlägga musslan.

Flodpärlmussla förekommer i större delen av Sverige och finns i allt från älvar till skogsbäckar. Den är knuten till strömmande eller forsande vattendragssträckor med grus och stenbottnar (mer sällan i sand) samt påträffas i sel och i sjöar. Arten förekommer i följande vattendragstyper (s.k. hydromorfologiska grundtyper): branta vattendrag med block och sten (grundtyp B), vattendrag med riffle-poolsystem (grundtyp C), vattendrag med flera parallella fåror (grundtyp D), och kustmynnande vattendrag påverkad av saltvatten (grundtyp G).

För flodpärlmusslan är det viktigt med naturliga vattenståndsvariationer, flöden och morfologi, och vattnet ska vara klart, syrerikt, näringsfattigt och med stabila pH-värden. Arten är beroende av vattendragssträckor där strömhastigheterna är tillräckligt höga för att inte igenslamning eller pålagring av sediment ska ske. Syresättningen behöver vara god då musslorna ligger nedgrävda i grusbotten under sina första levnadsår. Musslor behöver en god beskuggning och är känsliga för vattenföroreningar som verkar gödande och som fungerar som gifter. För att arten ska kunna fortplanta sig behövs ett reproducerande bestånd av öring (*Salmo trutta*) eller lax (*Salma salar*), vilka tjänar som mellanvärdar i flodpärlmusslans reproduktionscykel.

I likhet med andra sötvattenlevande stormusselararter har flodpärlmussla en komplicerad livscykel med ett utvecklingsstadium, i form av millimetersmå larver (s.k. glochidier), som hakar sig fast som parasiter på värdfiskens gälar. Även om mussellarver kan fästa på flera arter av fisk är det enbart på lax och öring som de kan utvecklas vidare (i Sverige är öring den i särklass vanligaste värdfisken för flodpärlmussla). Efter 9 till 11 månader har larven utvecklats till en liten mussla som släpper taget om fisken, faller till botten och gräver ned sig. Endast en av hundra miljoner larver beräknas etablera sig som liten mussla i botten. Flodpärlmusslorna växer långsamt och kan bli mycket gamla. Först efter 15–20 år den köns mogen och har då uppnått en längd på cirka 5 cm. Flodpärlmusslan är skildkönad och könskvoten är i regel jämn. Under särskilda omständigheter, främst i samband med minskande populationstäthet, kan dock honor fungera som hermafroditer och befrukta sig själva. En hona producerar uppemot 200 miljoner mussellarver under sitt liv.

Huruvida mussellarverna lyckas fästa in på någon fisk är till viss del beroende av fiskbeståndens täthet samt den lokala förekomsten av årsungarna av öring eller lax. Är värdfisktätheter för låga blir antalet infesterade värdfiskar mycket litet och rekryteringen kan då upphöra. Det är således avgörande att värdfiskbeståndet är starkt och att värdfiskens livsmiljö är god. Flodpärlmusslans spridningsförmåga är dåligt känd, men värdfiskarna har potential att sprida mussellarverna flera kilometer (det är främst unga individer som är värdfiskar). Då artens reproduktion och spridning är beroende av värdfisk är det således avgörande att det finns fria vandringsvägar för värdfisken så att den kan vandra fritt i vattensystemet och därigenom sprida flodpärlmusslor till historiska utbredningsområden där arten av olika skäl slagits ut, beståndet försvagats eller livsmiljön inte finns kvar.

Vad gäller flodpärlmusslan har inte någon liten (<5 cm) individ hittats i de inventerade vattnen de senaste tio åren (muntligen Marie Eriksson, Länsstyrelsen Skåne). Orsakerna kan vara flera. Eftersom flodpärlmusslan är beroende av värdfiskar för sin livscykel behöver det finnas både tillräckligt många individer av rätt sorts fisk och rätt åldersklasser. Lax och öring är värdfiskar till flodpärlmusslan, men det kan skilja sig inom och mellan åar vilken art som är den viktigaste. Eftersom vandringshinder förekommer på flera håll hindras värdfisken att vandra fritt i vattendragen och därmed påverkas även flodpärlmusslan. De unga musslorna lever också nedgrävda i grus- och sandbotten (så kallade musselbotten) under sina första år. För att musslorna ska trivas måste grusbotten genomströmmas av friskt och syresatt vatten. Många lämpliga botten är idag förstörda på grund av att de har slammat igen och kvävs av lera och andra partiklar.

Flodpärlmussla finns i ett relativt stort bestånd i Hovdalaån ca 200 individer. De är tyvärr inte reproducerande utan består av gamla exemplar - den äldsta individen som är funnen i Hovdalaån var ca 120 år gammal. Arten har icke fullgod bevarandestatus då det inte förekommer någon reproduktion. För att reproduktionen ska fungera behöver vattenkvaliteten, konnektiviteten och livsmiljöerna för värdfisk i Hovdalaån förbättras.

För flodpärlmussla finns i bilaga D en fördjupad beskrivning av bevarandemålet.

Citronfläckad kärrtrollslända (*Leucorrhinia pectoralis*, 1042)

Citronfläckad kärrtrollslända lever i vegetationsrika dammar, myrgölar, mindre sjöar och i deltaområden, samt i tät bevuxna vikar av större sjöar. I södra Sverige kan arten lokalt vara tämligen allmän i igenväxande torvgravar. Förekomst av öppna vattenytor är nödvändigt under äggläggningen. Frånvaro av fisk är gynnsamt för arten.

Larven förekommer i strandnära vatten där den lever som rovdjur på vatteninsekter och kräftdjur. Larvutveckling är som regel 2-årig, men varierar från 1–3 år beroende på klimat och födotillgång. Larverna kläcks till adelter under försommaren och arten har sin flygtid från slutet av maj till mitten av juli. De fullbildade trollsländorna är goda flygare och kan förflytta sig mer än 10 km mellan olika vattensystem. Det vanliga beteendet är dock att hålla sig i närheten av uppväxtplatsen. En mycket stor del av det europeiska beståndet finns i de södra delarna av Sverige, sydöstra Norge och södra Finland.

Arten citronfläckad kärrtrollslända finns i dammar i området men kunskapen är bristfällig om arten. Enstaka individer av arten finns i området och arten har icke fullgod bevarandestatus.

Större vattensalamander (*Triturus cristatus*, 1166)

Större vattensalamander lever större delen av sitt liv på land, och hittas egentligen bara i vatten under lek- och larvperioden. På land tycks den ha väldigt specifika val av livsmiljö, t.ex. murkna trädstammar och stubbar, smånagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng. Vanligen finns de i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men de påträffas sällsynt även på öppen mark, t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs.

I vatten lever den i vattensamlingar som är permanenta och solbelysta, och finns sällan i vattensamlingar som är mindre än 10 meter i diameter och/eller grundare än 0,5 meter. Lekvatten bör vara fiskfria, för larverna är utsatta för en stark predation från dessa. Dessutom innebär frånvaron av fisk att det finns mer föda i form av fler evertebrater i vattnet. Det är viktigt att det finns lämpliga habitat på land nära lekvatten, för studier har visat att en majoritet av individerna i en population sällan vandrar längre än 100 meter från vattnet.

Arten större vattensalamander finns i dammar i området och det rör sig om enstaka individer som har observerats och arten har icke fullgod bevarandestatus beroende på kunskapsbrist.

Dammfladdermus (*Myotis dasycneme*, 1318)

Dammfladdermus är mycket sällsynt i Sverige men observeras så gott som årligen i södra och sydöstra Sverige upp till Norrlandsgränsen. Sommaren 1985 påträffades vid Svaneholm en yngelkoloni som 1986 innehöll upp till cirka 60 dammfladdermöss. Kolonin höll till i hålträd och i ett obebott hus. Efter det att huvudsakliga tillhåll för kolonin, ett gammalt lövträd, blåste ner i en vinterstorm 1989 tycks kolonin ha flyttat eller splittrats. Troligen har också störningar spelat in. Ett mindre antal dammfladdermöss har dock observerats jagande inom området. Inga kolonier är kända under senaste 15-årsperioden, men av observationer att döma finns troligen åtminstone ett tiotal, bl.a. i Västsverige där nya fynd av jagande individer gjorts. Antalet reproduktiva individer skattas till 100 (75-150).

Dammfladdermus är en medelstor, mörk fladdermus med stora, fria fötter. Kolonier har anträffats i bostadshus, kyrkor, hålträd och övervintring sker framför allt i gamla gruvor och grottor. Genom märkningar har man påvisat flyttningar på upp till 300 km mellan sommar- och vintertillhållen. Dammfladdermusen jagar insekter över sjöar och vattendrag samt även långt ute till havs. Den jagar stundom även över land. Till skillnad från vattenfladdermusen utnyttjar dammfladdermusen sällan mindre vattendrag och mycket små dammar utan snarare floder, större sjöar och vid Östersjön ses de regelbundet jaga över vikar och fjärdar.

Dammfladdermus finns på flera ställen längs Finjasjön strand och det verkar röra sig om mellan 1 och 5 individer. Lämpliga övervintringslokaler för flera fladdermusarter finns i Ignabergagrottorna ca 10 km från Hovdala-området. Arten har icke fullgod bevarandestatus då det finns så få exemplar av arten.

Utter (*Lutra lutra*, 1355)

I Hovdalaån förekommer Natura 2000-arten (1355) utter (*Lutra lutra*). Arten bedöms vara nära hotad (NT) enligt den svenska rödlistan 2020, och är numera fredad enligt jaktlagstiftningen samt upptagen i Bernkonventionens bilaga II över strängt skyddade arter. Utter förekommer i Europa (undantaget Island eller Färöarna), stora delar av Asien samt i nordvästra Afrika. Uttern är ett märddjur med stark anknytning till vatten och dess närområde, och särskilt strömmande vatten där den jagar inom relativt grunda vatten.

I likhet med övriga Europa minskade antalet uttrar i Sverige dramatiskt efter 1950-talet, och i Sverige visade en inventering under 1970-talet att situationen för uttern i stora delar av landet var ytterst allvarlig. Inventeringar utförda under 1990-talet och framåt visar emellertid på en återhämtning av utterbeståndet i både antal och utbredning. Dessutom har antalet uttrar som sänts in som statens vilt ökat och det har inkommit döda uttrar från områden som under 1980-talet helt saknade förekomst. I dagsläget finns utter i princip i hela landet, men med en svagare population i söder som emellertid också befinner sig i en positiv utvecklingsfas. Skattningar av utterbeståndet är dessvärre ytterst svåra att utföra.

Sannolikt kan merparten av tillbakagången av utter i Sverige under 1950-talet förklaras av en påverkan från miljögifter på vattendragen och dess fauna, i synnerhet från PCB (polyklorerade bifenyler). Detta då ökningen av PCB-halten i den svenska miljön sammanfaller med utterns tillbakagång. Den svenska utterstammen har fortfarande en relativt hög belastning med PCB, vilket bedömts kunna försvåra eller omöjliggöra dess reproduktion, i synnerhet i södra Sverige och i våra kustvatten där artens tillbakagång varit särskilt märkbar. PCB har experimentellt visat sig ha en stark inverkan på reproduktionen hos mink, och analysresultat från svenska uttrar visar i allmänhet på högre halter av PCB än vad som i laboratoriet framkallat reproduktionsstörningar hos mink. Eftersom uttern är en toppredator i näringskedjan är den extra utsatt för de miljögifter som lätt ansamlas i kroppen, vilket i sin tur kan påverka utterns reproduktionsförmåga negativt. I södra delen av Sverige återfinns uttern främst i eutrofa vatten, vilket skulle kunna förklaras av att miljögiftsbelastningen av fettlösliga ämnen är lägre i eutrofa vatten jämfört med i oligotrofa. Över tid har halten PCB minskat i den svenska miljön, men efter 1990 finns ingen signifikant minskning. Det finns dessutom andra miljögifter i den svenska miljön som kan kräva särskild uppmärksamhet, däribland organiska bromföreningar t.ex. polybromerade difenyletrar (PBDE) och perfluoroktansulfoner och närbesläktade perfluorinerade substanser (s.k. PFOS). Detta då t.ex. egenskaperna hos PBDE liknar de hos PCB kombinerat med att PBDE tycks finns lagrat i ekosystemen i såväl sediment från Östersjön som i ett flertal djurarter (såsom säl, sillgrissla, sill, insjöfisk, ren, älg och fiskgjuse), vilket tyder på att PBDE kommer ut i naturen och ackumuleras i näringskedjorna.

Utterns livsmiljö har förstörts eller förändrats genom t.ex. utdikning av sjöar och våtmarker, täckdikning, regleringar och utbyggnad av vattendrag. Därtill har näringsunderlaget för uttern reducerats genom bl.a. kräftpest och försurning. Samtidigt har eutrofieringen markant ökat näringstillgången för utter i andra vattendrag som ett resultat av ett ökat närsaltsutflöde från reningsverk och jordbruk.

Uttern är beroende av vatten som ger den tillgång till rikligt med föda under hela året samt till landområden där uttern kan vila ostört eller ha sina gryt (boplats). Vintertid är uttern beroende av isfria, strömmande vatten, för att hitta föda. Livsmiljön ska helst bestå av stora mer eller mindre sammanhängande vattensystem. För att gynna utterpopulationen i Hovdalaån måste födan vara tillräcklig och tillgänglig. Åtgärder som ökar mängden fisk i Hovdalaån kommer troligen gynna uttern i området.

En utterhona behöver cirka 28 kilometer strandlängd som hemområde för att föda upp en kull ungar, och honornas hemområden överlappar inte. Hanarnas hemområden kan bli så stora som 45 kilometer långa, men kan överlappa honornas hemområden. Storleken på hemområdena kan dock variera ganska mycket. Uttern kan förflytta sig flera mil, både på land och i vatten, när den uppsöker nytt revir eller en partner.

Uttern förekommer huvudsakligen i följande vattendragstyper (hydromorfologiska grundtyper): brant vattendragssträcka med block och sten (grundtyp B), vattendrag med riffle-poolsystem (grundtyp C), vattendrag med flera parallella fåror (grundtyp D), vattendragssträcka i finkorniga sediment (grundtyp E), kustmynnande vattendragssträcka påverkad av saltvatten (grundtyp G), vattendragssträcka i torv (grundtyp T).

Uttern är en utmärkt simmare men när den stöter på vandringshinder som exempelvis dammar, vägtrummor eller svärpasserade vägbroar så måste den ta sig förbi på land, och om det finns en väg löper uttern en risk att bli överkörd. Svärpasserade vägpåsar över vattendrag kan således få negativa konsekvenser för arten, vilket motiverar fortsatt arbete med att åtgärda kvarvarande vandringshinder för uttrar. Vägtrummor får inte fyllas med vatten vid högt medelvattenstånd.

Uttern jagar huvudsakligen inom strömmande vatten, på förhållandevis grunt vatten. Dess föda består huvudsakligen av fisk, men även groddjur, fåglar, insekter och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Vattenreglering (onaturligt hydrologisk regimen) har viss negativ effekt på utter, främst i och med att det begränsar dess tillgång till fisk. Om vattnet däms upp minskar strömhastigheten och fisksamhällets sammansättning förändras från strömvattenanknutna fiskarter till arter som vanligtvis förknippas med sjöar och som lever på ett djup som gör att de blir svårare för uttern att fånga. Även torrfåror får konsekvenser för fiskfaunan och påverkar i sin tur uttern negativt. Ytterligare exploatering av vattendrag och biflöden kan således få negativa konsekvenser för arten.

Utter har observerats i området och det beräknas finnas 1-3 individer i åarna vid Hovdala. Arten har icke fullgod bevarandestatus. För utter finns i bilaga D en fördjupad beskrivning av bevarandemålet.

3.6 Bevarandemål och prioriterade bevarandeåtgärder

3.6.1 Bevarandemål

Arealer

Arealen mindre vattendrag (3260) ska vara minst 4,2 hektar. Arealen boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020) ska vara minst 25,1 ha. Arealen trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 2,9 ha, arealen lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080) ska vara minst 0,57 ha, arealen bokskog av fryle-typ (9110) ska vara minst 4,8 ha, arealen bokskog av *Asperulo-Fagetum*-typ (9130) ska vara minst 74,1 ha, arealen ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160) ska vara minst 19,0 ha men på sikt när utvecklingsmarken har fått rätt kvalitéer kan arealen vara 38,5 ha, arealen alluviala lövskogar med *Alnus glutinosa* eller *Fraxinus excelsior* (91E0, 9750) ska vara minst 34,8 ha.

Strukturer och funktioner limnisk miljö 3260

Vattenförekomsten Hovdalaån (WA20617889 / SE621492-136635) ska motsvara minst hög ekologisk status och god kemisk status. Miljökvalitetsnormen (MKN) som är aktuell nu är för cykel 3 (2017-2021) men förslag på ny MKN visar att Hovdalaån ska ha god ekologisk status 2027. Den ekologiska statusen har bedömts vara måttlig idag. Anledningen till att kraven behöver ställas högre är artrikedomen med känsliga arter som bl.a. flodpärlmussla liksom att vattnet är ett nationellt särskilt värdefullt vatten. God kemisk status ska uppnås med undantag för bromerade difenyletrar och kvicksilver. Åns ekologiska och kemiska status måste förbättras och får inte försämrats.

I vattendraget ska det finnas en naturliknande hydrologisk regim. Anslutande svämplan ska översvämmas med en för vattendraget naturlig frekvens. Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald. Strandzonen ska präglas av en återkommande störning i strandzonen med periodvis blottlagda stränder och en annuell kortskottsvegetation.

Det ska finnas god kontakt för djur, växter, sediment och organiskt material till anslutande svämplan och i upp- och nedströmsriktning i vattendraget. Inga konstgjorda vandringshinder ska finnas, varken innanför eller utanför området.

Vattendraget ska vara naturligt eller naturliknande med avseende på rätning och rensning samt innehålla naturliga strukturer. I vattendraget ska det finnas meandrande sträckor, kvillar, forsar och fall, erosionspartier, branter och sedimentation. Det ska finnas en funktionell buffertzon i anslutning till vattendraget. Både erosion och sedimentationen ska vara naturlig, med försumbar antropogen påverkan, och får inte inverka negativt på karakteristiska och typiska arter i naturtypen. Det ska finnas sträckor som präglas av erosion och sedimentation som skapar blottlagd jord/strandzon och strandbrinkar. Det ska finnas förutsättningar för fiskars lek- och uppväxt för såväl arter knutna till strömvatten- som till lugnvattenmiljöer. Flodpärlmusslan ska kunna fortsätta att leva i vattendraget och reproduktion ska ske.

För vattensystemet främmande arter och främmande fiskstammar ska ej introduceras då de riskerar att påverka värden inom Natura 2000-området. Förekommande främmande arter ska ej inverka negativt på artsammansättningen eller variation av arter genom ändrade konkurrensförhållanden, genetik och/eller smittspridning.

Naturtyperna vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260), alluviala lövskogar med *Alnus glutinosa* eller *Fraxinus excelsior* (91E0, 9750) och Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080) är extra känsliga för ändringar i grundvattennivå samt ändring av grundvattnets kemiska egenskaper och temperatur.

Vattenkvaliteten ska vara god. Syrgashalten ska vara god. Försurning ska inte förekomma.

Strukturer och funktioner terrestra miljöer

*Ädellövskogen - Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020), Bokskog av fryle-typ (9110), Bokskog av Asperulo-Fagentum-typ (9130) och Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160)

- I ädellövskogen ska småskaliga naturliga processer, som t.ex. trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning påverka dynamik och struktur.
- Naturlig hydrologi och grundvattennivåer som skapar markfuktighet alternativt rörligt markvatten ska påverka dynamik och struktur.
- Vattenståndet ska variera naturligt och översvämningar som sker regelbundet och/eller säsongvis ska påverka dynamik och struktur.
- Ädellövträd ska utgöra ett påtagligt inslag. Lövträd ska utgöra ett måttligt inslag i hela området. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark.
- Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av följande trädarter: bok, ek, lind, alm och avenbok.
- Trädsiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat.
- Det ska finnas ett buskskikt med olika växtarter.
- Det ska finnas följande strukturer/substrat: gamla träd (rikligt); liggande död ved och stubbar (rikligt); stående döda eller döende träd (rikligt); död ved i olika former inklusive levande träd med döda trädeldar (rikligt); träd med socklar (måttligt); träd med hackspettsbohål (enstaka); gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar (måttligt); gamla hävdpräglade träd (enstaka).
- Solexponerade, varma och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett måttligt inslag genom en mosaik av/variation mellan täta resp. öppna och glest beskogade delar, samt bryn, i delar av området.
- Fuktig till blöt mark, t.ex. vid stränder/våtmarker/surdråg/källor/utströmningsområden, ska utgöra ett måttligt inslag i delar av området.
- Vindskyddade skogsmiljöer med en hög och jämn luftfuktighet ska utgöra ett måttligt inslag i delar av området.
- Blommande örter, buskar och träd ska utgöra ett påtagligt inslag i delar av området.
- Gran, och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området.

Alluviala lövskogar med *Alnus glutinosa* eller *Fraxinus excelsior* (91E0, 9750) och lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)

- I den alluviala lövskogen och i lövsumpskogen ska det ske småskaliga naturliga processer, t.ex. trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning, liksom periodvisa omvälvande störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand som påverkar dynamik och struktur.
- Naturliga hydrologi och grundvattennivåer som skapar markfuktighet, alternativt rörligt markvatten ska påverka dynamik och struktur.

- Vattenståndet ska variera naturligt och översvämningar som sker regelbundet och/eller säsongvis ska påverka dynamik och struktur.
- Lövträd ska utgöra ett påtagligt inslag i delar av området. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark.
- Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av följande trädarter: al (tämligen allmän); ask (enstaka);
- Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat.
- Det ska finnas ett buskskikt med olika växtarter.
- Det ska finnas följande strukturer/substrat: gamla träd (rikligt); liggande död ved och stubbar (rikligt); stående döda eller döende träd (rikligt); död ved i olika former inklusive levande träd med döda träddeklar; träd med socklar (måttligt); träd med hackspettsbohål (enstaka); gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar (enstaka).
- Fuktig till blöt mark, t.ex. vid stränder/våtmarker/surdråg/källor/utströmningsområden, ska utgöra ett påtagligt inslag i delar av området.
- Vindskyddade skogsmiljöer med en hög och jämn luftfuktighet ska utgöra ett måttligt inslag i delar av området.
- Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området.

Trädklädd betesmark (9070)

- Regelbundet bete ska påverka området.
- Hydrologin ska vara naturlig med naturliga grundvattennivåer som skapar markfuktighet. Vattenståndet ska variera naturligt och översvämningar sker regelbundet och/eller säsongvis. Det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår eller andra avvattande anläggningar, som medför negativ påverkan.
- Naturliga störningsprocesser i form av tramp, periodisk torkstress, sanddrift, erosion, etc. ska påverka delar av området.
- Ingen antropogen näringstillförsel, inklusive tillskottsutfodring av betesdjur, ska förekomma.
- Betesdjuren ska inte ges medel mot parasiter som finns kvar i dyngan och kan påverka dynglevande organismer negativt.
- Fysiska strukturer i form av blå bård, sandblottor, busksnår, bryn, stenmurar, småvatten etc. ska förekomma allmänt.
- Solexponerade varma/vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag i delar av området.
- Träd- och/eller buskskikt ska förekomma i riklig mängd. Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av följande trädarter ek, lind och hassel. Värdefulla buskar t ex bärande och blommande buskar och snår- och brynbildande buskar ska finnas. En mosaik av busksnår och öppen mark ska utgöra ett påtagligt inslag.
- Ingen skadlig ansamling av förna ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut.
- Artsammansättningen i fält- och bottenskiktet ska vara naturlig/karakteristisk för naturtypen.

- Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året.
- Det ska finnas död ved t.ex. torrträd, hålträd, liggande död ved etc. av olika trädslag och i olika nedbrytningsstadier.
- Det ska finnas solexponerad bark/ved.
- Ingen igenväxningsvegetation som är vedartad ska förekomma mer än i begränsad utsträckning.

Typiska arter

Typiska arter ska förekomma i livskraftiga populationer inom Natura 2000-området. Se vilka de är under målindikatorer.

Natura 2000-arter

Barbastell (1308)

Barbastell ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knuten till gamla bokbestånd för födosök, yngelkolonier och dygnsvila. Den kan också finna kolonimiljöer som karaktäriseras av naturbetesmarker och ängar, ofta med god tillgång på grova lövträd. En viktig jaktbiotop utgörs av trädgårdar av äldre typ som inte är allt för intensivt skötta och översilningsmarker är också vanliga biotoper för arten.

Barbastellen ska kort sagt finnas i livskraftigt bestånd. Populationen av barbastell ska utöka sin nuvarande population i området.

Bechsteins fladdermus (1323)

Bechsteins fladdermus ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knuten till dagtillhåll i hålträd och övervintring i grottor, håliga träd, gruvor och klippspringor. De är bundna till skog för sitt födosök men de kan även röra sig över öppen mark. Bechsteins fladdermus ska kort sagt finnas i livskraftigt bestånd. Populationen av Bechsteins fladdermus ska utöka sin nuvarande population i området.

Flodpärlmussla (1029)

Flodpärlmusslan ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knutna till strömmande vattendrag med grus- och stenbottenar eller i partier med sandbotten. För att föryngringen ska fungera krävs reproducerande bestånd av lax eller öring, ett permanent vattenflöde, relativt hög vattenhastighet och klart, syrgasrikt, näringsfattigt vatten med stabila pH-förhållanden. Arten är beroende av ett starkt bestånd av värd fiskar av lax och öring. Flodpärlmusslan ska finnas i livskraftigt bestånd.

Citronfläckad kärrtrollslända (1042)

Citronfläckad kärrtrollslända ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knutna till vegetationsrika dammar, myrgölar, mindre sjöar och i deltaområden, samt i tät bevuxna vikar av större sjöar. I södra Sverige kan arten lokalt vara tämligen allmän i igenväxande torvgravar. För att föryngringen ska fungera är förekomst

av öppna vattenytor nödvändigt under äggläggningen. Frånvaro av fisk är gynnsamt. Citronfläckad kärrtrollslända ska kort sagt finnas i livskraftigt bestånd. Populationen av citronfläckad kärrtrollslända ska utöka sin nuvarande population i området.

Större vattensalamander (1166)

Större vattensalamander ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knutna till t.ex. murkna trädstammar och stubbar, smågnagargångar, under mossbekladda stenar och i blockterräng. Vanligen finns de i fuktig och huvudsakligen lövdominerad skog, men de påträffas sällsynt även på öppen mark, t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs.

För att reproduktion ska lyckas måste det under lek- och larvperioden finnas vattensamlingar som är permanenta och solbelysta och tillräckligt stora, dvs över 10 meter i diameter och/eller djupare än 0,5 meter. Lekvattnen bör vara fiskfria då larverna annars är utsatta för en stark predation från fisk. Större vattensalamander ska kort sagt finnas i livskraftigt bestånd. Populationen av större vattensalamander ska utöka sin nuvarande population i området.

Dammfladdermus (1318)

Dammfladdermus ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population i området. Arten ska ha förutsättningar att spridas och vara knutna till bostadshus, kyrkor, hålträd och övervintring sker framför allt i gamla gruvor och grottor. Dammfladdermusen jagar insekter över sjöar och vattendrag. Dammfladdermus ska kort sagt finnas i livskraftigt bestånd. Populationen av dammfladdermus ska utöka sin nuvarande population i området.

Utter (1355)

Utter ska ha en reproducerande, stabil eller ökande population längs vattendraget. Arten ska ha förutsättningar att spridas och förekomma utmed hela vattendraget ända ner till Finjasjön. Utter ska på ett säkert sätt kunna passera under större korsande vägar för att minska risken för trafikdöd. Uttern är beroende av välmående vattendrag, och naturtypen vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260) ska ha en fullgod bevarandestatus enligt de bevarandemål som är formulerade för naturtypen. Uttern ska kort sagt finnas i ett livskraftigt bestånd. Populationen av utter i området ska utöka sin nuvarande population i området.

3.6.2 Målbildindikatorer

Arealer

Se under bevarandemål ovan

Ekologiska strukturer och funktioner

Limnisk miljö

Vattendraget (3260)

- Vattenförekomsten Hovdalaån (Helge å: Hovdalaån, MS_CD: WA20617889 / VISS EU-CD: SE621492-136635) ska ha minst hög ekologisk status och god kemisk status. Miljökvalitetsnormen (MKN) som är aktuell är för cykel 3 (2017-2021) men förslag på ny MKN anger att Hovdalaån ska ha god ekologisk status 2027. Idag har den ekologiska statusen bedömts att vara måttlig. Anledningen till att kraven behöver ställas högre är den artrikedom med flodpärlmussla m.m. som finns i ån samt att vattnet är ett nationellt särskilt värdefullt vatten. Undantag görs för bromerade difenyletrar och kvicksilver. Statusen måste förbättras och får inte försämrats.
- För vattenförekomsten ska kvalitetsfaktorn hydrologiska regimen i vattendrag motsvara minst god status med avseende på de underliggande parametrarna specifik flödesenergi, volymsavvikelse, flödets förändringstakt samt vattenståndets förändringstakt enligt gällande föreskrifter om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25).
- De hydrologiska förhållandena i vattendraget och den långsiktiga förekomsten av habitat inom Natura 2000-området får inte försämrats över tid genom mänsklig påverkan på grundvattennivån, till exempel genom markavvattning eller genom vattenuttag i eller i anslutning till vattendraget.
- För vattenförekomsten ska kvalitetsfaktorn konnektivitet i vattendrag motsvara minst god status med avseende på de underliggande parametrarna upp- och nedströms konnektivitet samt sidleds konnektivitet enligt gällande föreskrifter om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25).
- Inom Natura 2000-området ska vattendragets lopp (planform) och vattenfårans form var naturliga, eller så naturliknande som möjligt, samt innehålla naturliga strukturer, detta utifrån avvägningar gentemot tillståndsgivna verksamheter och andra värden såsom kulturmiljövärden inom Natura 2000-området.
- Mängden träd i kantzonen får inte minska över tid inom Natura 2000-området.
- Mängden död ved i vattendraget får inte minska över tid inom Natura 2000-området. Död ved kan dock, efter samråd med länsstyrelsen, justeras om det finns risk för skada på ekonomiska eller rekreationella värden, till exempel om brötbildning orsakar översvämning av jordbruksmark.

- Flodpärlmusslan ska kunna fortsätta att leva i vattendraget och reproduktion ska ske.
- För vattenförekomsten ska vattenkvaliteten motsvara minst god status med avseende på kvalitetsfaktor för näringsämnen, siktdjup, syrgas samt förorening enligt gällande föreskrifter om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25).
- För vattenförekomsten ska kemisk ytvattenstatus motsvara minst god status, med undantag för bromerade difenyleter och kvicksilver.
- I vattenförekomsten får halterna av miljögifter i vattnet inte öka över tid, utan ska helst minska. I synnerhet organiska klorerade föreningar kan försämra förutsättningarna för utterns fortlevnad.
- För vattenförekomsten får vattenkvaliteten inte försämrats över tid.
- För vattensystemet främmande art och främmande fiskstammar ska inte introduceras om de riskerar att påverka värden i Natura 2000-området. Förekommande främmande arter ska inte inverka negativt på artsammansättningen eller variation av arter genom ändrade konkurrensförhållanden, genetik och/eller smittspridning.

Terrestra miljöer

Ädellövskogen - Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020), Bokskog av fryle-typ (9110), Bokskog av Asperulo-Fagetum-typ (9130) och Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160)

- Trädskiktets krontäckningsgrad ska vara 50–100 %.
- Minst 50 % av träden ska vara lövträd.
- Den boreonemorala skogen ska i normalfallet bestå av minst 30 % ädellövskog. Inget av trädslagen ek, bergek, avenbok eller bok får utgöra mer än 50 % av grundytan, varken var för sig eller tillsammans.
- Grov död ved (grövre än 50 cm i diameter) skall finnas kontinuerligt i form av lågor, torrakor, döda stående träd, träd med döda grenar och högstubbar och volymen död ved ska i genomsnitt uppgå till minst 30 m³/hektar för att området ska kunna upprätthålla långsiktigt livskraftiga populationer av rödlistade arter.
- I den boreonemorala ädellövskogen (9020) ska nyckelarterna i trädskikten finnas i minst två skikt. I alla skikt skall nyckelarterna utgöra minst 50% av skiktet. Nyckelarter i 9020 är alm, lind, lönn, ek och ask.
- Antalet grova ädellövträd med en minimiålder på 150 år uppgår till mer än 10 st/ha för varje naturtyp. De gamla träden kan omfatta både grova träd och tunna senvuxna träd. En del träd är vidgreniga och spärrgreniga. Trädkontinuiteten säkerställs genom att eftersträva en varierad åldersstruktur. Alla gamla, ihåliga och rötskadade träd skall bevaras
- Alla gamla och spärrgreniga ekar skall friställas. För att skapa kontinuitet bör framtida ersättningsträd utses.
- Bok utgör nyckelart i bokskogshabitaten (9110, 9130).

- Ek eller avenbok, tillsammans eller var för sig, ska utgöra minst 50 % av grundytan i ekskogen.
- Skogen får utvecklas i huvudsak utan större ingrepp. Naturvårdsåtgärder såsom borttagande av granföryngring och försiktigt friställande av äldre värdefulla träd m.m. kan dock ske.
- Död ved i olika dimensioner och i olika nedbrytningsstadier sparas och forslas inte bort från området. Idag finns död ved i form av hålträd med mulm samt som ädellövträd med grova döda delar.
- I bokskogen ska det finnas kontinuitet av bok och andra lövträd i en varierande ålder, inklusive gamla träd. Föryngringar av bok ska förekomma. Olikåldrighet i bestånden eftersträvas.
- Ett rikt buskskikt ska finnas
- Föryngringar av ek ska förekomma i ekskogen. Olikåldrighet i bestånden eftersträvas. Minst 7 st yngre ersättningsträd av ek/ ha ska finnas.
- Efterträdare till grova och vidkroniga ekar ska finnas, vara frihuggna och finns i nära anslutning till befintliga vidkroniga, gamla ekar
- Det ska finnas naturliga störningar i skogen.
- Gran ska inte förekomma i naturtypen.
- Skogarnas betydelse för naturupplevelser och friluftsliv ska tas till vara.
- Virkes- eller veduttag liksom åtgärder som medför betydande markpåverkan skall inte utföras.
- Hydrologin ska vara ostörd.

Alluviala lövskogar (91E0=9750 eller Svämlövskog (91E0=9750))

- Död ved i olika dimensioner och i olika nedbrytningsstadier sparas och forslas inte bort från området. Död ved skall förutom i skogshabitaten också finnas kontinuerligt i bäckmiljön.
- I svämlövskogen ska det finnas träd i olika åldersskikt och generationer.
- Flödesregleringen ska minst uppfylla klass 1 eller 2 enligt hydromorfologiska bedömningsgrunder med avseende på hydrologi.
- Bäckens naturliga hydrologi ska bevaras.
- Partier med klibbal och ask ska få utvecklas fritt.
- I svämlövskogar ska hydrologin vara ostörd. Vattendraget ska ha god status vad gäller vattenståndsvariationer enligt vattendirektivets bedömningsgrunder.
- Svämlövskogar är särskilt känsliga för ändringar i grundvattennivå samt ändring av grundvattnets kemiska egenskaper och temperatur.
- I svämlövskogen (91E0/9750) ska hydrologin vara ostörd.
- Naturtypen ska översvämmas vid högvatten.
- Träd med socklar ska bevaras.

- För alluviala skogarna (91E0) gäller att de ska översvämmas regelbundet och att vattendraget ska ha god status vad gäller vattenståndsvariationer enligt vattendirektivets bedömningsgrunder.
- Hydrologin ska vara ostörd. För vattenförekomsten ska kvalitetsfaktorn hydrologiska regimen i vattendrag motsvara minst god status med avseende på de underliggande parametrarna specifik flödesenergi, volymsavvikelse, flödets förändringstakt samt vattenståndets förändringstakt enligt gällande föreskrifter om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25).
- I partier med svämlövskogar (91E0) ska den interna dynamiken i huvudsak få utvecklas fritt.

Lövsumpskog (9080)

- Trädsiktets krontäckningsgrad är normalt 50 – 100 %, där ask/klibbal/triviallöv utgör minst 50 % av grundytan.
- Lövsumpskogen skall ha en ostörd hydrologi, avvattnande diken skall ej förekomma.
- Årliga översvämningar ska förekomma.
- I lövsumpskogen (9080) ska hydrologin bevaras ostörd och den interna dynamiken få utvecklas fritt. Den långsiktiga förekomsten av habitatet ska säkerställas genom en hög grundvattennivå med god vattenkvalitet, utan tillförsel av näringsämnen.
- Död ved i olika dimensioner och i olika nedbrytningsstadier sparas och forslas inte bort från området.
- Träd med socklar ska bevaras.
- I lövsumpskogen (9080) ska hydrologin bevaras ostörd och den interna dynamiken få utvecklas fritt. Det parti som ingår i betesmarken ska även fortsättningsvis göra det. Den långsiktiga förekomsten av habitatet ska säkerställas genom en hög grundvattennivå med god vattenkvalitet, utan tillförsel av näringsämnen.
- I partier med lövsumpskog (9080) ska den interna dynamiken i huvudsak få utvecklas fritt. Naturvårdsanpassad skötsel i 9080 får dock ske.

Trädklädd betesmark (9070) -som utgör del av slottsparken och ska ej blandas ihop med skötselområdet lövrik betesmark i naturreservatet.

- Vegetationen i den trädklädda betesmarken ska domineras av hävdgynnade, lågvuxna arter, typiska för betesmark. Vegetationen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.
- Ingen tillförsel av näringsämnen (t ex gödsling, kalkning, kväveläckage från omgivande marker, spridning av rötslam, stödutfodring m.m.) får ske.
- Bete ska förekomma i naturtypen. Vegetationen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.

- Minst 7 träd/ha är äldre än 150 år. De gamla träden kan omfatta både grova träd och tunna senvuxna träd.
- Minst 30 m³ död ved/ha finns, varav 15 m³/ha är grövre än 30 cm i diameter. Den döda veden ska finnas i olika dimensioner och i olika nedbrytningsstadier.
- I de trädklädda betesmarkerna (9070) ska det finnas minst 4 grova träd eller hålträd per ha och minst 6 yngre ersättningsträd per ha.
- I de trädklädda betesmarkerna, naturtyp 9070, skall träden ha en krontäckning på mellan 30 – 40 % och det skall finnas en bibehållen ålderskontinuitet av olika trädslag och trädåldrar.
- Förekomsten av konkurrenskraftiga ohävdarter såsom t.ex. björnbär får förekomma väl utspritt på högst 5 % av arealen.

Typiska arter

Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)

I naturtypen *Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (3260)* skall de typiska arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna hårslinga, flodpärlmussla, bäcknejonöga, grönling och öring har påträffats inom naturtypen.

Boreonemoral a äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)

I naturtypen *Boreonemoral a äldre naturliga ädellövskogar (9020)* skall de typiska och karaktäristiska (K) arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna kransrams, ek (K), lind (K), hassel (K), lungört, hässleklocka, skogsbingel och gulplister har påträffats inom naturtypen.

Trädklädd betesmark (9070)

I naturtypen *Trädklädd betesmark (9070)* skall de typiska och karaktäristiska arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna teveronika, knippfryle (K) och liten blåklocka har påträffats inom naturtypen.

Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)

I naturtypen *Lövsumpskogar (9080)* skall de typiska och karaktäristiska (K) arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna al (K), skärmstarr och bäckbräsma har påträffats inom naturtypen.

Boskog av fryle-typ (9110)

I naturtypen *Boskog av fryle-typ (9110)* skall de typiska och karaktäristiska arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De karaktäristiska arterna kruståtel, bok, ekorrbar och blåbär har påträffats inom naturtypen.

Bokskog av Asperulo-Fagentum-typ (9130)

I naturtypen *Bokskog av Asperulo-Fagentum-typ (9130)* skall de typiska och karaktäristiska (K) arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna bok (K), lundarv, myskmalva, gulplister, lundslok, långsvingel, storrams, kransrams, småunneört, skogsbingel, stiftklotterlav, bokvårtlav, rosa lundlav och bokkantlav har påträffats inom naturtypen.

Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160)

I naturtypen *Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ (9160)* skall de typiska och karaktäristiska (K) arterna förekomma i minst 2 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska arterna gulsippa, lungört, skogsbingel, gulplister, buskstjärnblomma, lundslok och guldlocksmissa har påträffats inom naturtypen.

Alluviala lövskogar med Alnus glutinosa eller Fraxinus excelsior (91E0, 9750)

I naturtypen *Alluviala lövskogar med Alnus glutinosa eller Fraxinus excelsior (91E0/9750)* skall de typiska arterna förekomma i minst 1 exemplar i genomsnitt per provyta. De typiska och karaktäristiska (K) arterna klibbal (K), ask (K), alm (K), bäckbräsa, gulsippa (K), strutbräken, majbräken, strandklo (K), skärmstarr, humleblomster (K), hägg och mindre hackspett har påträffats inom naturtypen.

Natura 2000-arter

Barbastell (Barbastella barbastellus, 1308)

- Populationen av barbastell i området ska bibehållas eller öka i antal i området.
- Det ska finnas mellan 1-10 individer av barbastell i området.
- Livsmiljön för barbastell, i form av grova lövträd (se bilaga 3) och trädklädda naturbetesmarker och ängar, ska bevaras och förekomsten ska gynnas för att säkerställa den långsiktiga existensen av arten inom området.
- Det ska finnas minst 25 grova träd i anslutning till yngelkolonin för barbastell i området.
- Barbastellen och Bechsteins fladdermus ska ha goda förutsättningar för att nyttja området vid födosök.
- Äldre bokbestånd och grov lövdominerad gammelskog ska bevaras.
- Vind- och regnskyddade "lövtonnlar" i form av markvägar ut mot skogen som är omgivna av tätt lövverk såsom hasselbuskage ska bevaras.

Bechsteins fladdermus (Myotis bechsteinii, 1323)

- Populationen av Bechsteins fladdermus i området ska bibehållas eller öka i antal i området.
- Det ska finnas mellan 1-5 individer av Bechsteins fladdermus i området och antalet ska öka.
- Bechsteins fladdermus ska ha goda förutsättningar för att nyttja området vid födosök.
- Det ska finnas minst 25 grova träd i anslutning till yngelkolonin för bechsteins fladdermus i området.
- Äldre bokbestånd och grov lövdominerad gammelskog ska bevaras.

- Skog med Bechsteins fladdermus ska helst aldrig gallras eller röjas. De vill ha ogallrad skog.
- Övervintringen sker i t.ex. grottor och jordkällare, eller milda år under barken på ett träd. Mellan 5-20 individer ska övervintra i Ignabergagrottorna/år.
- Populationen i Skåne bör öka från dagens ca 50 individer.

Dammfladdermus (Myotis dasycneme, 1318)

- Populationen av dammfladdermus i området ska bibehållas eller öka i antal i området.
- Det ska finnas mellan 1-5 individer av dammfladdermus i området
- Dammfladdermus ska ha goda förutsättningar för att nyttja området vid födosök.
- Det ska finnas minst 25 grova träd i anslutning till yngelkolonin för dammfladdermus i området.
- Äldre bokbestånd och grov lövdominerad gammelskog ska bevaras.
- Övervintringen sker i t.ex. grottor och jordkällare, eller milda år under barken på ett träd. Dammfladdermus och andra fladdermusarter ska kunna övervintra årligen i Ignabergagrottorna.

Flodpärlmussla (Margaritifera margaritifera, 1029)

- Det behövs minst 10 st en- och tvåsomrig öring per 100 m² för att föryngringen ska lyckas (Åtgärdsprogram Flodpärlmussla).
- En livskraftig population av flodpärlmussla har >20 % <50 mm och >0 % <20 mm, >500 individer.
- Arten flodpärlmussla (1029) ska förekomma i området med ca 200 exemplar och det ska finnas reproducerande individer.
- Flodpärlmusslan ska minst ha skyddsvärdesklass II (Högt skyddsvärde-8-17 p enligt tab. 3 i Åtgärdsprogrammet).
- pH ska vara högre eller lika med 6,2. Flodpärlmussla är känslig för lågt pH, speciellt i kombination med höga halter av oorganiskt aluminium.
- Oorganiskt aluminium ska vara mindre än 30 µg/l.
- Totalfosfor ska vara mindre än 8 µg/l.
- Nitrat, NO₃ ska vara mindre än 125 µg/l.
- Turbiditet (grumlighet) ska vara lägre än 1FNU (medelvärde vårflod).

Citronfläckad kärrtrollslända (Leucorrhinia pectoralis, 1042)

- Förekomsten av citronfläckad kärrtrollslända ska bevaras så att individerna kan föryngras i långsiktigt livskraftiga populationer.
- Artens behov av öppna vattenspeglar ska tillgodoses genom att förhindra eutrofiering och igenväxning.

Större vattensalamander (Triturus cristatus, 1166)

- Antalet fiskfria lekvatten för större vattensalamander ska vara minst 4 vattensamlingar/km² i området.
- Det ska finnas minst 0,2 hektar passande livsmiljöer för större vattensalamander på ett avstånd inte längre än 100 meter från artens lekvatten.
- Arten större vattensalamander (1166) ska förekomma i området med mellan 1 och 10 individer och det ska finnas reproducerande individer.
- I de vattenförekomster där större vattensalamander finns får pH inte understiga 5,0.
- Vattenförekomsterna får inte vara påverkade av övergödning, något som kan leda till syrebrist. Det får inte finnas mer än 0,13 mg nitrat/l eller 0,25 mg ammonium/l.
- Vattensamlingar med större vattensalamander ska vara helt fria från fiskar och kräftdjur.
- Lek- och yngelvatten för större vattensalamander ska vara solbelysta, fiskfria dammar med viss vegetation i omgivningen för lek- och yngelperioden. Vattnen ska inte vara allt för beskuggade av träd- och buskvegetation.

Utter (Lutra lutra, 1355)

- Populationen av utter i området ska bibehållas eller öka i antal i området.
- Vattendraget ska ha minst hög ekologisk status och god kemisk status i området.
- Mink kan hota fågellivet och ska förekomma i så pass liten utsträckning att det inte påverkar häckningsframgången märkvärt. Utter kan oavsiktligt fångas i minkfällor om ingångshålet är för stort på fällan.
- Det ska finnas minst 1 ynglande hona av utter i området. Populationen ska minst bestå av 1-3 individer.

3.6.3 Prioriterade bevarandeåtgärder

Hovdalas ädellövskogar med stort inslag av gamla träd och död ved hyser mycket höga naturvärden. För att upprätthålla dessa värden behövs röjningar av främmande trädslag och för att öka och förbättra områdets naturvärden ska granplanteringar avverkas och omföras till ädellövskog. I vissa delområden behöver mer död ved skapas genom bl.a. ringbarkning och veteranisering. Frihuggnings av vidkroniga träd, huvudsakligen ek, behövs i skogspartier som har blivit alltför tätslutna. För att gynna uppkomst av nya ekar kan det bli aktuellt med plantering och eventuellt inhägnad för att skydda plantorna från viltbete. Ek som planteras ska vara av lokalt material. Stödplantering av avenbok, hassel, fågelbär och lönn kan också bli aktuellt.

Vidare är det viktigt att Hovdalas öppna och halvöppna naturtyper fortsätter att hävdas med bete och/eller slåtter för att förhindra igenväxning. Flera rödlistade skalbaggar och fladdermöss i området är beroende av fortsatt tillgång till öppna, örtrika miljöer. För att stärka fladdermuspopulationerna i området bör holkar för fladdermöss placeras ut i området, liksom holkar för fåglar, bl.a. skogsduva. Mulmholkar kan med fördel placeras ut för att gynna områdets rödlistade skalbaggar såsom blåsvart brunbagge, ädelguldbagge och bokstumpbagge.

Den södra delen av Natura 2000-området är kraftigt utdikad och på ett flertal sträckor i Hovdalaån finns problem med igenslamning. Inom ett område med stor förekomst av flodpärlmussla måste dikningar förbjudas. Hovdalaån och dess vattenlevande arter påverkas negativt av kraftverket i Hammarmölledamm som utgör ett definitivt vandringshinder. Ån korttidsregleras vilket påverkar hydrologin, med tidvis mycket låga flöden. Flodpärlmusslan påverkas både genom att de blir strandade vid låga flöden samt av att deras värd fiskar inte kan röra sig fritt i vattendraget. Kraftverket kommer att prövas i miljödomstolen för att få moderna miljövillkor och hänsyn behöver tas till bl.a. flodpärlmussla.

Det är även viktigt att vandringshinder åtgärdas för att gynna fiskarter som utgör lämplig födoresurs för utter samt kan bidra till att sprida flodpärlmusslans glochidier. Vissa studier visar att det finns fler glochidier på havsvandrande fisk än på stationär fisk så troligen skulle det gynna förnygring av flodpärlmusslan om havsvandrande fisk fick vandra upp i vattendraget (Havs och Vattenmyndigheten, 2020). Eftersom det framför allt är unga fiskar som fungerar som värd är det dessutom viktigt att det i vattensystemet finns lämpliga lek- och uppväxtområden för öring och gärna också för lax. Det skulle vara värdefullt att förbättra situationen för flodpärlmussla i Hovdalaån, t ex genom att lägga i sten och kanske grus på sträckor där det försvunnit, att luckra de kompakta bottenarna, att skapa fria vandringsvägar från havet till Hovdalaån för lax och öring, och helst också till områden uppströms.

Åtgärder som ökar mängden fisk i Hovdalaån kommer troligen gynna uttern i området. För att minska risken att utter trafikdödas behövs vägpassager anläggas.

3.7 Hotbild – Vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Nedan redovisas exempel på åtgärder som riskerar att påverka utpekade naturvärden negativt. För att inte skada Natura 2000 områdets naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000 område. Alla som planerar att utföra en åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra. När det gäller skogsbruksåtgärder ska istället Skogsstyrelsen kontaktas. Observera att dessa hot ej är föreskrifter som t.ex. för naturreservat utan är tänkta att användas som ett verktyg vid tillståndsprövning samt för att påvisa vad som påverkar Natura 2000-området. OBS hoten är oftast reglerade i föreskrifterna för beslutet om naturreservat. Ingen försämring får ske med utgångspunkt från den status arter och livsmiljöer i Natura 2000-områden hade vid utpekandet, eller från statusen efter det att förbättringar skett. Förbudet mot försämring innefattar inte krav på förbättring men pågående långsamma försämringar faller in under förbudet att försämma. Detta gäller även för verksamheter som pågick när området pekades ut till Natura 2000-nätverket.

De största hoten för områdets naturtyper och Natura 2000-arter är:

Naturtyper

Terrestra miljöer

- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning. Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvaliteten genom t.ex. utsläpp av föroreningar och gifter i vattendrag, försurning eller eutrofiering. Rensning, dikning, muddring, breddning, utfyllnad eller strandskoning av vattendragen i området.
- Avfall och avlopp från hushåll, faciliteter och campingboende, t.ex. husbilar eller husvagnar, inom och utanför området. Nedskräpning kan också utgöra ett problem under perioder med högt besöksstryck.
- Tillförsel av främmande giftiga eller reproduktionsstörande ämnen såsom tungmetaller och hormoner.
- Användning av bekämpningsmedel och kemikalier i de omkringliggande skogarna och åkrarna.
- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Gödsling eller annan tillförsel av näringsämnen (t.ex. gödsling, kalkning, kväveläckage från omgivande marker, spridning av rötslam, stödutfodring m.m.) från annan källa än från betande djur som skadar mark och vegetation. Tillskottsutfodring av betesdjur ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran. Betesmarkerna får inte sambetas med gödslade marker och tillskottsutfodring av betesdjur får endast ske i samband med övergångsutfodring vid betessläpp och installning.
- För svag eller utebliven hävd som leder till att de betade och slåtrade naturtyperna växer igen. En allt för intensiv hävd kan också skada vegetationen.
- Användning av avmaskningsmedel med samma miljöpåverkan som avermectin är negativt för den dynglevande insektsfaunan och bör undvikas i så stor utsträckning som möjligt. Avmaskningsmedel bör inte användas utom när det sker på Veterinärens inrådan.
- Nedfall av luftföroreningar och luftburet kväve påverkar bl.a. områdets lavflora negativt. Luftföroreningar, främst bilavgaser från angränsande större vägar, kan utarma den känsliga epifytfloran av lavar och svampar som är knutna till gamla och senvuxna bokar
- Avverkning av skog inom området eller i omkringliggande områden.
- Igenväxning som gör att de gamla grova träden utskuggas och dör. Igenväxning som minskar hålträdens livslängd och hindrar rekrytering av nya hålträd, vilket leder till kontinuitetsbrott.
- Brist på föryngring av nya träd som ska ta över efter de gamla träden i skogen.
- Avverkning av hålträd och kvarstående döda eller döende träd inom området eller i omkringliggande områden.
- Avverkning av grova träd, senvuxna träd, socklar, hålträd, döda eller döende träd inom området eller i omkringliggande områden. Borttagning och bortforsling av markliggande död ved.
- Brist på dynamik i skogen. Trädslagen förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på

något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller bland annat klimat- och väderfenomen, översvämning och utbrott av vissa skadeorganismer.

- Höga tätheter av klövvilt kan försvåra föryngring av lövträden.
- Konkurrens från främmande trädslag som gran och tysklönn.
- Plockning eller annan exploatering av den rödlistade floran eller av vedlevande svampar i området.
- Terrängkörning och mountainbike-cykling utanför anvisade spår skadar bl.a. känsliga mossor och lavar.
- Spridning av invasiva arter.
- Nya sjukdomar och skadeorganismer som redan är införda eller har potential att bli ett problem om de införs.

Limniska miljöer

- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning. Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvaliteten genom t.ex. utsläpp av föroreningar och gifter i vattendrag, försurning eller eutrofiering. Rensning, dikning, muddring, breddning, utfyllnad eller strandskoning av vattendragen i området.
- Vattenreglering i vattendragen har en negativ påverkan på populationerna av öring och bäcknejonöga, och är ett hinder för deras möjlighet att sprida sig. Vattenreglering har också en viss negativ effekt på utter, främst i och med att det begränsar utterns tillgång till fisk.
- Vattenuttag under perioder med lågvattenflöde innebär risk för uttorkning, förhöjda vattentemperaturer och syrgasbrist. Vattenuttagen och dess påverkan på grundvattentillförseln och vattentillgången i ån behöver undersökas och åtgärdas. Vid bevattning undviks erosion från finkornig sand i största möjliga mån.
- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering. Införande av den i svenska vatten främmande arten signalkräfta eller främmande fisk som inte förekommer naturligt i de akvatiska miljöerna.
- Utfiskning av fiskbeståndet.
- Infrastrukturanläggningar kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag. Broar och vägtrummor över in- och utflöden kan orsaka vandringshinder.
- Läckage av näringsämnen från omkringliggande jordbruksmark kan påskynda eutrofiering (övergödning).
- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Tillförsel av främmande giftiga eller reproduktionsstörande ämnen såsom tungmetaller och hormoner.
- Av människan skapade hinder i vattendragen, både i området och i omkringliggande områden. Utgör ett hot för öring och utter och hindrar arternas spridning.
- Utsläpp från enskilda avlopp, hushåll, faciliteter och campingboende, t.ex. husbilar eller husvagnar, inom och utanför området.
- Låg andel död ved i vattendraget.

- Bebyggelse, vägar, anläggningar och annan markexploatering och markanvändningsförändring, exempelvis skogsplantering och täktverksamhet, i objektet eller i angränsande områden som kan påverka naturvärdena i området negativt. Exploatering av vattendragens stränder utgör ett hot mot uttern.
- Användning av bekämpningsmedel och kemikalier i de omkringliggande skogarna.

Natura 2000-arter

Fladdermössen (barbastell 1308, Bechsteins fladdermus 1323, dammfladdermus 1318)

- För svagt bete i betesmarkerna som leder till att betesmarker växer igen. Öppna betesmarker är en viktig jaktbiotop för fladdermöss.
- Störning från människor och maskiner m.m. på övervintringsplatser (jordkällare, gruvor, valv och gångar i fästningar) eller platser för dygnsvila under sommaren.
- Renovering av byggnader med förekomst av fladdermössen.
- Avverkning som inte lämnar tillräcklig mängd gamla och döda träd med lös bark och för arten andra lämpliga håligheter. I Sydsverige gäller detta speciellt gamla boksskogar.
- Avverkning av skog utanför området kan öka risken för isolering och populationsbegränsningar av arter inom området.
- Uttag av vatten eller andra hydrologiska förändringar som kan ändra fuktighetsförhållandena.
- Tills dess att barbastellens och bechsteins fladdermus benägenhet att jaga på hög höjd vid rik insekttillgång har klarlagts bör inte vindkraftverk etableras där arterna förekommer.

Flodpärlmussla (1029)

- Det främsta problemet för flodpärlmusslan i Sverige är helt utslagen, eller dåligt fungerande, föryngring hos en stor del av bestånden. Igenslamning och annan förstörelse av lämpliga grus- och stenbottnar drabbar både musselbestånd och värdfisk.
- Igenslamning kan ske både direkt genom ökad transport och sedimentation, och indirekt genom att ökad växtlighet i vattendragen fungerar som sedimentfällor.
- Modernt skogs- och jordbruk utan tillräcklig hänsyn orsakar skada genom avverkningar, markberedning, dikning samt genom användning av gödnings- och bekämpningsmedel i tillrinningsområdena. Effekten blir att vattenkvaliteten försämras, bottenarna slammar igen samt att hydrologin förändras. Även andra aktiviteter såsom grustäkter och annan markavvattning kan orsaka igenslamning och dåligt fungerande föryngring hos en stor andel av bestånden.
- Avverkning av träddridåer kan även leda till ändrade in- och utstrålningsförhållanden vilket i sin tur leder till ändrade temperaturförhållanden. Detta ger en direkt negativ inverkan på såväl värdfiskbestånden som på musslor samt utter. I ån finns sträckor med dålig beskuggning som gör att vattendraget blir fragmenterat och musslan och dess värdfiskar har svårt att sprida sig.
- Flodpärlmusslelokaler skadas ofta vid vägbyggnation och under körning med maskiner i vattendrag. Rójningar och sprängningar i vattendrag (bl.a. för vattenkraftsändamål, tidigare även i samband med storskalig flottledsrójning) har skadat många musselbiotoper.

- Hydrologisk påverkan som vattenreglering med stora flödesvariationer innebär en fysiologisk stress som riskerar att slå ut musselpopulationer. Flodpärlmusselbestånden i vattendraget är uppdelade i två populationer p.g.a. vandringshindret Hammarmölledammen,
- Stenar och stora block är strukturer som skapar dynamik i vattendraget. Det samma gäller förekomsten av död ved i vattendragen
- Minskade värdfiskpopulationer påverkar flodpärlmusslans föryngring negativt.
- Fysiska förändringar i form av vandringshinder och biotopförsämringar bedöms som de främsta orsakerna till värdfiskens tillbakagång.
- Försurning gör att musslorna får problem med kalkupptag och skalbildning. Vid pH-värden under 5 i kombination med höga halter fria aluminiumjoner är risken stor att musslorna dör. Ju yngre individ desto större känslighet mot låga pH och glochidielarverna är känsligast.

Citronfläckad kärrtrollslända (1042)

- Beskuggning av småvatten genom tillväxt av skog är en sannolik hotfaktor mot enskilda populationer. Arten är starkt gynnad av solexponering.
- Eutrofiering där vegetationen blir så tät att inga vattenspeglar återstår är negativ för arten men detta är ingen stor påverkansfaktor i Sverige.
- Igenläggning av småvatten och exploatering av mark är ett hot i urbana områden.

Större vattensalamander (1166)

- Större vattensalamander hotas främst av habitatförstöring i form av att dammar läggs igen eller växer igen, förändringar i vattenkvalitet och inplantering av fisk och/eller kräftor.
- Arten är känslig för avverkning av gammal lövdominerad skog.
- Arten försvinner ofta när pH understiger 5,0.
- Övergödning kan bidra till perioder av syrebrist vilket har en negativ inverkan för överlevnaden av ägg och larver.
- Införande av fisk eller kräftor i de akvatiska miljöerna.
- Rensning, dikning, muddring eller breddning av diken/vattendrag i anslutning till området som kan påverka våtmarkerna negativt.
- Spridning av invasiva arter, t.ex. sjögull, vattenpest och signalkräfta.

Utter (1355)

- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning. Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvaliteten genom t.ex. utsläpp av föroreningar och gifter i vattendrag, försurning eller eutrofiering.
- Vattenreglering (onaturligt hydrologisk regimen) har viss negativ effekt på utter, främst i och med att det begränsar utterns tillgång till fisk.
- Exploatering av vattendragens stränder.
- Fasta fiskeredskap som uttrar fastnar i.

- Utfiskning av fisk som utgör viktiga bytesdjur för utter.
- Införsel och förekomst av signalkräftor och för naturtypen främmande fiskar som kan skada känsliga organismer i vattendragen. Detta är ett indirekt hot mot uttern då det riskerar att rubba ekosystemet i utterns livsmiljö.

3.8 Skydd och regleringar

Hela området

Delar av Natura 2000-området Hovdala ingår i naturreservatet med samma namn som kommer att tas beslut om när remissen är klar och inarbetat år 2022. Enligt reservatets föreskrifter är det bl.a. förbjudet att bedriva täktverksamhet eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi såsom att borra, spränga, gräva, schakta, markbereda eller dika. Det är även förbjudet att t.ex. uppföra byggnader, att avverka levande eller döda träd, plantera träd och att åstadkomma körskador ädellöv- och sumpskogsbestånd. Hela Natura 2000-området ingår i riksintresse för friluftsliv (Hovdala-Finjasjön).

Vattendraget

Alla vattenförekomster berörs av vattendirektivet. Natura 2000-området Hovdala omfattas av Vattendirektivets Artikel 6, bilaga IV (Direktiv 2000/60/EG). Miljökvalitetsnormer för vatten fastställs med stöd av 5 kap miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndighetens författningssamling. Normerna ställer krav på vattnets kvalitet. Skyddet av hela Hovdalaån behöver stärkas så att åns kärnvärden bevaras långsiktigt.

Arter

- Flodpärlmusslan är fridlyst enligt §5 Artskyddsförordningen (2007:845). Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att för fångst eller dödande använda medel eller metoder som inte är selektiva och som lokalt kan medföra att populationen av arten försvinner eller utsätts för en allvarlig störning.
- Uttern är fridlyst enligt 4 § Artskyddsförordningen (2007:845). Enligt artskyddsförordningen är det inte tillåtet att avsiktligt fanga, döda eller störa uttrar. Det är ej heller tillåtet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden.

Länsstyrelsen anser att de nödvändiga bevarandeåtgärderna i Hovdala är reglerade, men för att bevara flodpärlmusslorna långsiktigt behövs åtgärder i Hovdalaån både innanför och utanför Natura 2000-området.

4 Översikt av mål, skötselåtgärder och planerad markanvändning

4.1 Övergripande bevarandemål

Bevarandemålen är långsiktiga och det som gäller när området har gynnsam bevarandestatus. Det är viktigt att påpeka att de måste revideras allt eftersom ny kunskap kommer fram.

Ett övergripande bevarandemål för typiska arter i området är:

- Artrikedomen och arttätheten i områdets befintliga habitat ska bevaras och utvecklas.
- Förekomsten av rödlistade växt-, svamp- och djurarter, som är knutna till området, ska bevaras och utvecklas, så att de kan förny sig i långsiktigt livskraftiga populationer.

Området ska, inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer, bevara och utveckla upplevelsevärdena i ett välbesökt naturområde som har stor betydelse som ett frilufts- och rekreationsområde

4.2 Generella riktlinjer och skötselåtgärder

- Friställ vidkroniga träd.
- Skapa mer död och döende lövved.
- Vidta åtgärder för att stärka hotade arter.

4.3 Konsekvenser av klimatförändringar

Den prognostiserade ökade nederbördsmängden (15%) framförallt vintertid, kan komma att gynna utvecklingen lövsumpskogarna i området. De befärade torrare somrarna kan dock motverka denna utveckling. Ädellövskogen kan komma att gynnas genom ett varmare klimat, men träd och fältskikt kan likväl drabbas av omfattande torkskador med artförsvinnande som följd. Låga vattenflöden sommartid medför uttorkning, uppvärmda vatten, syrebrist och fiskdöd. Ett varmare klimat kommer att gynna spridning av invasiva arter till naturreservatet som slår ut den inhemska floran och faunan.

Figur 14 Bestånd med parkslide längs vägen Hovdala slott-Dalleröd

4.4 Populationsstärkande åtgärder

Populationsstärkande åtgärder kan behöva utföras för de arter som enligt Natura 2000 inte har gynnsam bevarandestatus i området. Därutöver behöver särskilda åtgärder ske för:

4.4.1 Åtgärder för Bechsteins fladdermus

Bechsteins fladdermus är i stort behov av hålträd för överdagning och yngling. Hålträd bör därför tillskapas. Under en övergångsperiod innan det finns tillräckligt med hålträd bör holkar lämpade för

bechsteins fladdermus sättas upp. Ett riktvärde bör vara minst 20 funktionella holkar. Dessa bör vara mycket välisolerade och sättas upp i gammal ädellövskog i närheten till vattendrag. Även många andra fladdermusarter kommer kunna nyttja dessa holkar.

4.4.2 Åtgärder för skogsduva.

Skogsduva är en karaktäristisk art för äldre bokskogar. Den var tidigare rödlistad (2005). Skogsduvan kräver hålträd för sin häckning. Studier har visat att det är just avsaknaden av lämpliga bohål som är begränsande för arten. Holkar med ingångshålet 10 cm utgör en utmärkt bostad för dessa fåglar. Totalt bör minst 32 holkar sättas upp.

4.5 Hydrologisk restaurering

I området finns några diken, mer eller mindre vattenförande beroende av nederbördsmängd och årstid. Förvaltaren får enligt föreskrift B4 efter utredning, lägga igen diken inom naturreservatet som ej påverkar utanför naturreservatet liggande mark.

5 Specifika mål och skötselåtgärder för skötselområdena

Naturreservatet har delats in i 14 olika skötselområden,

5.1 Skötselområde Naturskogslignade ädellövskog cirka 121 hektar

5.2.1 Beskrivning:

Fem olika områden, Dalleröd, östra branten vid Hovdalaån, områden öster om Hammarmölledamm, skogsparti nordöst om grustäkten och sjösänkingsmark norr om Solhem.

Dallerödsskogen har inte varit föremål för skogsbruksåtgärder sedan andra världskriget då merparten av de äldre träden högs till ved som sändes till Malmö. Trädsiktet är likväl i genomsnitt 130 år enligt skogsbruksplanen. Dallerödsskogen domineras av en mosaik av naturtyperna näringsrik bokskog (9130) och näringsrik ekskog (9160), med inslag av avenbok och lövsumpskogar längs med bäckar ner till Finjasjön. Längs en av bäckarna växer signalarten strutbräken. I Dallerödsskogen finns stora arealer med en imponerande trädslagsblandning, här växer ek, bok, björk, al, apel, hassel, avenbok, tall, ask (EN), alm (CR), skogslönn, hagtorn, hägg, fågelbär och gran om vartannat helt i motsats till ”produktionsskogsläran”. Mängden död ved är riklig. Fältsiktet utgörs bl.a. av gulsippa, lungört, nässelklocka, ormbär, aklejruta, sydlundarv, skogsbingel, gulplister, vätteros och gullpudra. Moss- och lavförekomsten är riklig med bl.a. askvårtlav (EN), stor bandmossa (NT) och västlig husmossa. Området är unikt både ur ett nationellt och ett internationellt perspektiv.

Den östra branten vid Hovdalaån utgör ett mycket svårtillgängligt område med flera mossbekladda lodytor ner mot ån. Skogsbruk har tills nyligen bedrivits så långt ut mot kanten som det har varit

möjligt. I området finns mycket senvuxna träd, bl.a. bokar. Den stabila fuktigheten medför att här växer en mängd mossor däribland stor bandmossa (NT), gul hårgräsmossa (NT), klippfrullania, piskbaronmossa och råttsvansmossa. På de senvuxna trädstammarna finns savlundlav (EN), rosa lundlav (VU), stiftklotterlav (NT) och orangepudrad klotterlav (NT) och timmerskapania (EN). Arten är en primärkolonisator med svag konkurrenskraft och lever på omkullfallna trädstammar intill vattendrag. Hovdala utgjorde den enda kända lokalen i Skåne.

Här har via autobox konstaterats barbastell (NT), nordfladdermus (NT), sydfladdermus (NT), fransfladdermus (NT), brunlångöra (NT), större brunfladdermus, mustachfladdermus, gråskimlig fladdermus m.fl.

Områdena öster om Hammarmölledamm utgörs av branta eller kraftigt sten förekommande ytor där det ej bedrivits något skogsbruk. Skogen är väldigt senvuxen och gammal, men smal till utseendet. Områdena utgör en utmärkt livsmiljö för bechsteins fladdermus. Träden utgörs främst av bok. På stammarna växer bl.a. bokvårtlav (NT), borkantlav (NT), blåmossa, platt fjädermossa och koralltaggsvamp (NT).

Området nordöst om grustäkten utgörs av näringsrik äldre skog dominerad av ek, med inslag av ask (EN), apel, tall, avenbok, bok, asp, björk och gran samt hassel. Fältskiktet utgörs bl.a. liljekonvalj, harsyra och ormbär. Mängden död ved är begränsad. Områdets artsammansättning, struktur och skötselåtgärder medför att området läggs till detta skötselområde, om än att det ännu inte till fullo har åldern inne.

Sjösänkningssmarken norr om Solhem uppkom i samband med sänkningen av Finjasjön. Finjasjön sänktes i två omgångar. Först mellan åren 1847-55 med en meter och sedan mellan åren 1887-99 med ytterligare två meter. I området norr om Solhem torde igenväxningen påbörjat tämligen omgående och träden är i dagsläget kring 110 år. Det faktum att trädslagsblandningen är så varierad och att viss mängd död ved har börjat levereras samt att det ej finns någon anledning till mer omfattande skötselåtgärder har placerat området i detta skötselområde.

I samtliga områden förekommer bl.a. grönsångare (NT), entita (NT), duvhök (NT), rödvingetrast (NT), mindre hackspett (NT), spillkråka (NT), större hackspett, rödhake, gärdsmyg, lövsångare och svarthätta.

Marken har en produktionsförmåga som ligger på cirka 6,1 m³sk/ha och år.

Figur 15 Naturskogsliknade miljöer i Dalleröd. Träd av olika sorter, ålder och nedbrytning

Figur 16 Lodytor ner mot Hovdalaån bevuxna Koralltaggvamp indikerar områden med höga naturvärden med sällsynta kryptogamer och mossor.

Figur 17 Extremt senvuxen bokskog på sluttningen ner mot Hammarmölledamm, livsmiljö för bechsteins fladdermus Oxtungsvamp indikerar områden med höga naturvärden

5.2.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad naturskogsliknande ädellövskog bestående främst av bok, ek, avenbok och tall, med inslag av björk, al, apel, hassel, ask (EN), alm (CR), skogslönn, hagtorn, hägg, fågelbär.
- Antalet grova träd bör vara minst 20 per hektar, där dessa förutsättningar finns.

- Mängden död ved i olika nedbrytningsstadier och olika grovlekar i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 m³sk/ha.
- Fullgod livsmiljö för bechsteins fladdermöss.
- Arter som bokvårtlav, stiftklotterlav och koralltaggsvamp bör förekomma.
- Skogsduva bör häcka årligen i området.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Invasiva och eller främmande arter ska inte förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag där leder går.

5.2.3 Restaureringsåtgärder:

- Ringbarkning eller röjning av förekommande granar.
- För Bechsteins fladdermus, uppsättning av minst 10 holkar i Dalleröd och 10 holkar i naturskogsliknande miljöer kring Hammarmölledamm.

5.2.4 Skötselåtgärder:

När restaureringsåtgärderna är vidtagna och området uppnått god bevarandestatus vidtar skötselåtgärderna.

- Ersätta holkar, vid behov, lämpliga för bechsteins fladdermus.
- Inplantering av arter som lever i andra naturskogsliknade ädellövskogar i Södra Sverige får ske. Ett lämpligt sätt är att lägga ut stockar från Hovdala på vintern i andra ädellövreservat, med kända höga värden och återföra stockar både efter midsommar (insekter) och något/några år senare (svamp). Utläggning får ej ske i områden med kända phytoftera förekomster. Ett alternativ och ur phytoftera synpunkt säkrare sätt är att direkt utplantera de naturskogsarter som är i behov av detta.
- Borttagande av invasiva och eller främmande arter.

5.2 Skötselområde Ädellövskog som ska övergå till naturskogsliknade ädellövskog cirka 89,5 hektar, varav granplantering som ska omföras 4,4 hektar

5.2.1 Beskrivning:

Stora sammanhängande ädellövskogsområden med en historik av produktionsskog där stora delområden genomgallrats under de senaste åren. Kvarvarande träd är enligt skogsbruksplanen mellan 110-140 år gamla. Där de olika bestånden har något olika ålder. Området öster om naturskogarna vid Hammarmölledamms östra sida och ut mot reservatsgränsen är cirka 120 år gammal. Området nordväst om Hammarmölledammsdämnet är cirka 130 år. Vilket även området väster om Hammarmölledamm är. Området sydväst om Hammarmölledamm ut mot reservatsgränsen är cirka 110 år. Området i slänten väster om Skogdamm är cirka 140 år. I detta område förekommer bl.a. skogsduva.

Bok dominerar nästan helt dessa områden och föryngringen av bok efter genomförd gallring är genomgående mycket riklig. I de olika områdena kan framförallt ek också påträffas. Mängden död ved är synnerligen låg. Fältskiktet utgörs bl.a. gulplister. Fåglar som förekommer är främst bofink, nötskrika, taltrast och koltrast.

Marken har en produktionsförmåga som ligger på cirka 6,1 m³sk/ha och år.

Figur 18 Tidigare brukad ädellövsskog med i princip ett trädslag i samma ålder.

Område ska på sikt övergå till naturskogsliknade ädellövskog.

För att det ska kunna ske behövs många olika åtgärder.

5.2.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad naturskogsliknande ädellövskog bestående av främst av bok, ek, lönn, avenbok, lind och hassel med inslag av lönn, björk och fågelbär.
- Antalet grova träd bör vara minst 20 per hektar.
- Mängden död ved i olika nedbrytningsstadier och olika grovlekar i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 m³sk/ha. Tillförseln av död ved bör ligga kring 1-2 m³sk/ha och år.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Invasiva och eller främmande arter ska inte förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag där leder går.
- Skogsduva bör häcka årligen i området.

5.2.3 Restaureringsåtgärder:

- Successiv ringbarkning av förekommande granar. Mängden kvarlämnad död barrved bör inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk/ha och år. Granar som står nära leder ska fällas.
- Rönjningar i uppkommande boksly och då prioritera andra ädla lövträd, före bok, likväl som bokdominansen ska bestå.
- Återkommande rönjningar, gallringar och avverkningar i syfte att uppnå bevarandemålet.
- Nyskapa cirka 1-2 m³sk/ha död och döende ved och år främst genom ringbarkning, veteranisering, eller knäckning av del av träd.

- Luckor bör skapas i större sammanhängande bokområden. Luckorna bör göras så pass stora att föryngring av framförallt ek och tall kan ske. Vissa träd bör fällas så att kronorna kan användas som skydd för uppväxande träd emot vilt. Troligen behövs likväl inhägnad, stödsådd / eller plantering ske.
- Stödplantering och eller sådd bör ske av främst lönn, ek, fågelbär, avenbok och hassel. Troligen behöver inhägnad ske för att skydda mot viltbete. Lokalt frö och plantmaterial ska användas.
- Uppsättning av minst 25 holkar lämpliga för skogsduva.

När restaureringen är genomförd övergår området till skötselområdet naturskogsliknande ädellövskog.

5.3 Skötselområde– Tall och björkskog som ska återskapas efter granplantering, cirka 0,8 hektar

5.3.1 Beskrivning:

Skötselområdet består av en cirka 80 årig granplantering på torvmark. I området finns enstaka tallar och alar. På flygbilden från år 1947 synes skogen utgjorts av en blandskog troligen främst bestående av tall och björk.

Enligt undantag till föreskrifter får gallring och slutavverkning ske. Markägaren äger rätten till virket. Granskogen ska tas ner före 2025-12-31. När åtgärderna är slutförda upphör undantaget att gälla. Om avverkning inte sker före utsatt tid får länsstyrelsen låta avverka barrbestånden eventuellt rotnetto utgår då till markägaren. Eftersom marken har dålig bärighet bör åtgärderna vidtas vid tjäle eller med omfattande risning, vilken borttas efter utförd åtgärd.

Figur 19 80 årig granplantering

5.3.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad tall- och björkskog med inslag av klibbal.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 kbm/ha. Tillförseln av död ved bör ligga kring 1-2 m³sk/ha och år.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Invasiva och eller främmande arter ska inte förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt.

Bevarandemålet bedöms kunna vara uppnått om cirka 150 år.

5.3.3 Restaureringsåtgärder:

- Befintligt granplantering avverkas och saluförs.
- Förekommande tallar och lövträd inom granplanteringen ska värnas och i möjligaste mån sparas.
- Skogsmaskiner får ej skada kulturlämningar, ex röjningsrösen. Markskador i övrigt ska begränsas så långt möjligt. Förekommande surdråg får ej köras sönder.
- Stödplantering kan behöva ske av tall. Inhägnad behöver troligen ske pga viltbete. Lokalt frö och plantmaterial ska användas.
- Kontinuerlig röjning i det uppväxande trädbeståndet för att gynna ökad grovnad hos träden.

Figur 20 I området finns områdesvis partier med björk, al och tall.

5.4 Skötselområde Lundmiljö cirka 7,3 hektar, varav restaurering cirka 7,3 hektar

5.4.1 Beskrivning:

Två områden där det östliga området på flygfoto från år 1947 utgjorde trädklädd betesmark och det västliga utgjorde en blandning mellan trädklädd betesmark och åker. I dessa områden finns den största ansamlingen av de grövsta träden i naturreservatet. I det östliga området finns flera grova ekar och extremt grova avenbokar igenväxning håller dock på att ske med uppkommande sly av främst avenbok och hassel. Fältskiktet utgörs av gräsvegetation med inslag av skogskovall, skogsklöver. I förna intill ekarna kan *Batrises adnexus* (VU) påträffas då den finns vid den grova eken vid grustäkten.

I det västra området dominerar grova bokar, som enligt skogsbruksplanen är 165 åriga, med inslag av ek, avenbok, asp, fågelbär och hassel. Fältskiktet utgörs av harsyra, ekorrbär, kransrams, liljekonvalj, skogstjärnblomma och getrams. Fågellivet utgörs bl.a. gransångare, lövsångare och spillkråka. I området har övervintringsplatser för barbastell (NT) och brunlångöra (NT) påträffats.

Lundmiljöer är i sig ingen stabil naturtyp utan utgör en fas i ett område, som ligger på näringsrik mark, övergång från trädklädd betesmark till skogsmark. Denna halvöppna skogsfas hyser en artrik flora.

Figur 21 Grova bokar som tidigare har stått betydligt ljusare

Figur 22 Mycket grov ek

Mycket grov avenbok, troligen en av de grävsta i mellanskåne

5.4.2 Bevarandemål

- Lundmiljö bestående av gamla grova bokar, avenbokar och ekar, med inslag av hassel, fågelbär och asp. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av näringsrik ekskog (9160).
- Grova träd ska friställas så att kronan är fri från andra träd (om dessa träd inte utgörs av andra grova träd).
- Solexponerade, varma och vindskyddade miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag genom en mosaik av/variation mellan täta resp. öppna och glest beskogade delar, samt bryn, i hela området.
- Mängden död ved bör minst ligga kring 20 m³sk/ha.
- Fältskiktet ska vara rikt och tämligen sammanhängande. Arterna ska bl.a. utgöras av lundarter som harsyra, ekorrbär, kransrams, liljekonvalj, skogstjärnblomma och getrams.
- Skogsduva bör årligen häcka i det västra skötselområdet.

5.4.3 Restaureringsåtgärder

- Frihuggning av vidkroniga träd, i synnerhet av ek. Frihuggningen ska ske med försiktighet och successiv utglesning, då särskilt ekar annars kan bli mycket stressade och till och med dö.
- Gallring och veteranisering så att krontäckningen ligger kring 70-80% i syfte att gynna ett rikt fältskikt. Gallring sker enklast genom ringbarkning. Grova träd (över 40 cm i diameter i brösthöjd) får ej tas ned. Vid nedtagning av träd som riskerar att falla på väg eller stängsel, ska stubbe lämnas i den höjd att risken undanröjs, men att kvarvarande stubbe är så hög som möjligt. Allt avverkat material ska ligga kvar i skötselområdet.
- I det fall luckor uppstår, tillse att nya träd som efterträdare kan komma upp i området. Ek och avenbok ska då prioriteras.
- Uppsättning och underhåll av minst fem ekmulmholkar och minst två skogsduveholkar i det västra skötselområdet.

5.4.4 Skötselåtgärder

- Återkommande röjning och avverkning för att kunna uppnå bevarandemålen. Avverkningarna ska spridas i tid för att kontinuerligt skapa ny död ved. Allt avverkat material ska lämnas kvar i naturreservatet.
- -Avverkning av eventuellt inkomna granar, vilken ska lämnas som död ved.
- -Inplantering av arter som lever i ädellövskogar i Södra Sverige får ske.

5.5 Skötselområde Ekskog cirka 34,1 hektar, varav restaurering cirka 34,1 hektar, varav 10,5 hektar granplantering som ska omföras.

5.5.1 Beskrivning:

Området består av fyra skötselområden, Solhem intill Finjasjön, ett område norr om grustäkten och ett område söder om grustäkten samt ett område längst i sydöst. Solhem har fått namnet av det hus som byggdes år 1907 och under åren 1907 inhyste kafé- och pensionatsrörelse fram tills det revs år 1947. Idag finns endast delar av ruinen och en minneskylt kvar av denna epok.

Skogen i Solhem utgörs främst av ek med ett högt inslag av tall, framförallt i de västra delarna och i hela området underifrån kommande ränn, gran och bok. Den nordvästra delen består av betydligt yngre träd som utöver ovan även innehåller salix. Träden är enligt skogsbruksplanen cirka 110 år gamla. Mängden död ved är mycket låg. Fältskiktet utgörs bl.a. av vitsippa, örnbäken, gökärt, ekorrbär, liljekonvalj och tvåblad. Fågellivet utgörs bl.a. av hornuggla (NT), björktrast (NT), rödvingetrast (NT), trädkrypare, svarthätta och härmsångare. Fladdermössen sydpipistrell (VU), mindre brunfladdermus (VU), sydfladdermus (NT), nordfladdermus (NT), fransfladdermus (NT) har detekterats via autobox.

Figur 23 Ekskog uppe vid Solhem

Tallförekomsten ökar i den nordöstra delen av området vid Solhem

Området norr om tåkten utgörs främst av ek som enligt skogsbruksplanen är 119 år, med underväxt av avenbok och hassel. Fältskiktet består främst av liljekonvalj och harsyra. Mängden ved är mycket begränsad.

Området söder om tåkten och längst i sydost är mycket likartade de utgörs av en betydligt tätare ekskog som enligt skogsbruksplanen är 90 år med en kraftig underväxt av hassel. För området i sydöst finns även flera vidkroniga ekar. Mängden död ved är begränsad. Fältskiktet är rikt med mattor av liljekonvalj, med inslag av gulplister, ekorrbär, ormbär, ekbräken, ängskovall och kransrams. Fågelarterna utgörs bl.a. av grönsångare, trädkrypare, större hackspett, nötväcka, nötskrika och lövsångare.

Figur 24 Näringsrikare ekskog öster om gruståkten

Figur 25 Orkidén grönvit nattviol

5.5.2 Bevarandemål

- Flerskiktad ekdominerad ädellövskog bestående av främst av ek, avenbok, hassel med inslag av bok, lönn, lind, björk och fågelbär.
- Krontäckningen bör ligga kring 75%.
- Antalet grova träd bör vara minst 20 per hektar.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 kbm/ha. Tillförseln av död ved bör ligga kring 1-2 kbm/ha och år.
- Vidkroniga ekar ska frihuggas.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Invasiva och eller främmande arter ska inte förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag där leder går.

5.5.3 Restaureringsåtgärder

- Avverka cirka 10,5 hektar gran inom två områden. Markägaren har möjlighet, efter samråd med förvaltaren, att nedta dessa senast 31 december 2025. Därefter får länsstyrelsen låta avverka granen med eventuellt rotnetto till markägaren. Körskadorna ska minimeras och kvarvarande lövträd sparas. Lövträd som skadas av påfällning eller dylikt ska stå kvar.
- Återkommande röjningar, gallringar och avverkningar i syfte att uppnå bevarandemålet.
- Nyskapa cirka 1-2 kbm död och döende ved /ha och år främst genom ringbarkning, veteranisering, eller knäckning av del av träd.
- Successiv ringbarkning av förekommande granar. Mängden kvarlämnad död barrved bör inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år. Granar som står nära leder ska fällas.
- I Solhemsområdet: Skapa några luckor som är så pass stora att föryngring av framförallt ek och tall kan ske. Vissa träd bör fällas så att kronorna kan användas som skydd för uppväxande träd emot vilt.
- I Solhemsområdet: Stödplantering och eller sådd främst lönn, ek, fågelbär, avenbok och hassel. Troligen behöver inhägnad ske för att skydda mot viltbete. Lokalt frö och plantmaterial ska användas.
- Uppsättning och underhåll av minst fem ekmulmholkar och minst fem skogsduveholkar.

5.5.4 Skötselåtgärder

- Återkommande röjning och fällningar för att kunna uppnå bevarandemålen. Fällningarna ska spridas i tid för att kontinuerligt skapa ny död ved. Allt fällt material ska lämnas kvar i naturreservatet.
- Avverkning av eventuellt inkomna granar, vilken ska lämnas som död ved.
- Tillse att uppsatta holkar uppfyller sitt syfte.
- Inplantering av arter som lever i andra naturskogsliknade ädellövskogar i Södra Sverige får ske. Ett lämpligt sätt är att lägga ut ekstockar från Hovdala på vintern i andra

ekmiljöer, med kända höga naturvärden och återföra stockar både efter midsommar (insekter) och något/några år senare (svamp).

- Borttagande av invasiva och eller främmande arter.

5.6 Skötselområde Nektarrikt område, cirka 8,1 hektar, varav 1,9 hektar tallplantering som ska omföras

5.6.1 Beskrivning:

Fem skötselområden, Mjölmllevång med backe, ett större område mellan Hammarmölledamm och tåkten, ett mindre område norr om gruståkten, ett område i sydöstra delen av Dalleröd vid garaget och ett område öster om Dalleröd.

Alla områden, utom det mindre området öster om Dalleröd som vallskördats, ligger ohävdade och igenväxning med träd pågår. På backen intill Mjölmllevång står cirka 20 årig tall med inslag av björk och salix. Genom att restaurera detta område till nektarrikt område så binds

Mjölmlleområdet ihop med den trädbevuxna betesmarken och arter kan åter börja röra sig dessa områden emellan och i förlängningen upp till de nektarrika områdena som finns vid Dalleröd.

I området mellan Hammarmölledamm och tåkten har det tidigare legat en skjutbana, med skjutvallen i riktning mot Hammarmölledamm. I detta område har enstaka träd och buskar börjat etablera sig. Områdena är blomrika med arter som åkervädd, blåmunkar, stor blåklocka, ängsvädd, gulmåra, vitmåra, mindre blåklocka, rölleka, knylhavre, lentåtel, hundkex, kärringtand och ljung. Områdena är fjärilsrika med bl.a. åkerväddantennmal (NT), mindre bastardsvärmare (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), ängsmetallvinge (NT), hedpärlemofjäril (VU), violettkantad guldvinge (NT), sotnätfjäril (NT), glansspinnare (NT), humlerotfjäril (NT) och sälgskimmerfjäril. Dessutom finns här väddsandbi och humlebagge.

Området sydöst om Dalleröd ligger ohävdad men enbart delarna i norr har kraftig igenväxningen av träd. Floran utgörs här av vårbrodd, ängskavle, lentåtel, ängsvädd, nysört, kärringtand, hundkex, johannesört, vitmåra, vallört, blåmunkar, brunört och höskallra. I området påträffades minst ett 100-tal bredbrämade bastardsvärmare, ett 10-tal metallvingesvärmare, slättergräsfjäril och mindre tåtelsmygare.

Området öster om Dalleröd utgörs av en vallskördad gräsmark. De enda kvarvarande blommorna var blåmunkar och brunört. Området har stor potential att bli ett nektarrikt område, vilket skulle gynna de pollen och nektarberoende arterna i Dalleröds skogen.

Figur 26 Mjölmlölevången samtliga bilder

5.6.2 Bevarandemål:

- Hävdade örtrika marker med en mångfald av inhemska örter och gräs och med buskage av blommande arter som slån och hagtorn. Täckningsgraden av buskar bör ligga kring 5%.
- Intakt bryn främst bestående av blommande buskar och hassel gentemot angränsande trädbevuxna skötselområden.
- Området ska i princip hållas fritt från träd. Enstaka sälgar och någon tall ska finnas på backen vid Möllevången. Ute i Möllevången ska apeln bevaras.
- Området ska hävdas så att förnaansamlingen kan anses vara ringa.
- Främmande och eller invasiva arter ska inte förekomma inom skötselområdet.

5.6.3 Restaureringsåtgärder:

- Avverkning av tall och björk, cirka 1,9 hektar, på backen vid Möllevången inklusive grot i markägarens regi senast 2025-12-31, därefter får länsstyrelsen låta avverka träden, ev. rotnetto tillfaller markägaren. Stubbarna ska brytas upp, ihopsamlas i bunke för avsandning och sedan transporteras bort från naturreservatet. Någon enstaka tall och större sälgar ska sparas.
- Borttagande av träd från skötselområdena och tryck tillbaka inväxande träd från omgivande skötselområde. Anläggande av både öppna och slutna bryn gentemot omgivande marker.
- Anläggande av brandgator, cirka 1 meters bredd, runt skötselområdet samt indelning i fyra parceller, emellan vilka brandgator är etablerade. Brandgatorna bör helst bestå av plöjd yta, vilket gynnar sandlevande bin som bor i tältorna eller hårdklippt yta.

- Stödinplantering av åkervädd och andra inhemska örter. I området närmast tåkten samt på backen vid Möllevången bör bl.a. backsippa och tjärblomster inplanteras. I området sydöst om Dalleröd är det angeläget om att snarast stärka upp floran för bastardsvärmarna med arter som kärringtand och stånds.

Figur 27 Del av ståndsplanta som totalt hade cirka 50 stycken bredbrämade bastardsvärmare och några metallvingesvärmare på sig.

5.6.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov röjning under månaderna september- mars av igenväxningsvegetation som får utläggas i skötselområde ädellövskog som ska övergå till naturskogsliknade ädellövskog eller transporteras bort från naturreservatet.
- Vårbränning med en parcell per delområde per år, större bränningar kan skada övervintrande puppor etc. De parceller som ej bränns slåtrass med skärande redskap i slutet av september när fjärlssäsongen är över. Den vårbrända ytan slåtrass ej samma år som den brändes. Året därpå roterar skötseln, så att alla parceller efter fyra år är avbrända.
- Underhåll av brandgator så att de uppfyller sitt syfte, både som brandbegränsning och biboplats.
- Om besvärande björnbärsuppslag eller annan oönskad vegetation etablerar sig får denna tas bort genom bortgrävning eller mekanisk bekämpning.

5.7 Skötselområde Sandområde, cirka 13,2 hektar, varav restaureringsmark 13,2 hektar, varav tallplantering cirka 2,7 hektar som ska omföras

5.7.1 Beskrivning:

Under den militära tiden togs här grus och sand för olika ändamål. På flygfotot från år 1947 låg här en gård vid vägen (som går igenom tåkten) i det norra tåktområdet där övrig mark utgjordes av åker och igenväxande betesmark. Tåktområdet söder om vägen (som går igenom tåkten) utgjordes då troligen av igenväxande betesmark i norr och tallplantering i söder. Tåktområdet har dragit till sig en mängd arter som är beroende av öppna sandiga och grusiga miljöer och då främst i den södra delen som är mycket mer sandig. Den norra delen innehåller mest grus och sten där bottenskiktet utgörs av raggmossa och islandslav. Efter tåktverksamhetens avslutande har enduromaskiner och

hästar bidragit till att behålla delar av området öppet. Andra delar har planterats igen med tall. Vid slamsugningen av Finjasjön på tidigt 1990-tal dumpades slam i en grävd håla i den södra delen av täktområdet söder om vägen som går igenom området. Näringspåverkan är fortfarande mycket påtaglig här med växter som vallört och brännässla. En mindre damm kvarstår i detta område. Lite längre norrut finns ett grundvattenutflöde från ett betongrör, möjligen härrörande från en rörlagd bäck. Ytterligare en bit norrut finns en mindre vattensamling som utgörs av grundvatten. I södra delen av området finns en geologiskt mycket intressant framspolad berggrundsytta bestående av gnejs. I närheten till den stora eken i området finns ett slukhål som är cirka en meter djupt. Möjligen finns det en havererad kulvert under. Detta bör undersökas och åtgärdas. I området har Institutet för rymdfysik ett instrument (50 cm högt som står cirka 30 meter från byggnaden) som mäter jordmagnetiska fält. Instrumentet tål ej vibrationer, varför fordon ej får köra i närheten av denna.

Ur ett ekologiskt perspektiv är detta ett mycket viktigt område att behålla öppet då mängden blommande konkurrenssvaga örter ger både de sandlevande insekterna som de vedlevande insekterna i de naturskogsliknande miljöerna mat i form av nektar och pollen.

Fältskiktet utgörs bl.a. av ullört, blåeld, fibblor, däribland åkerfibbla (VU), rölleka, gulsporre, gulmåra och blåmunkar. I området växer även de invasiva arterna blomsterlupin och kanadensiskt gullris som påverkar den övriga floran mycket negativt.

Insekter som finns i området är bl.a. rödnarvsvivel (NT), violettekantad guldvinge (NT), långarmssäckbagge (NT), mosshumla (NT), ängspärlemofjäril, bålgetingkortvinge, asplodmätare, större poppelglasvinge och röllekamalmätare och grön sandjägare. I området finns även många arter vildbin däribland: slättersandbi (VU), nyponsandbi (VU), hedsidenbi (NT), sälggökbi, smågökbi, strimgökbi, gullgökbi, skogsgökbi, videogökbi, fibblesmalbi, hedsmalbi, skogsmalbi, blanksmalbi, hagsmalbi, smalgnagbi, sandsmalbi, punktsmalbi, dynsmalbi, metallsmalbi, storblodbi, mellanblodbi, långhornbi, småblodbi, vialsandbi, ärttapetserarbi, konkägelbi, vårsidenbi, skogsbandbi, kustbandbi, ärtsandbi, sobersandbi, vårsandbi, åssandbi, trädgårdssandbi och lundsandbi.

Vid den mindre grundvattendammen har mindre strandpipare tidigare påträffats. När tåkten var i drift förekom backsvala (VU) här. Kvarvarande material bedöms som alltför stenigt för att passa backsvalan. Däremot häckar backsvala även i jordhögar, vilket skulle vara lämpligt att införskaffa.

Markomrörning i detta skötselområde är positivt och en förutsättning för att behålla naturvärdena. Markomrörning kan ske med olika maskinella redskap och till viss del av tramp av tyngre djur som häst. Enligt terrängkörningslag och -förordning samt Naturvårdsverkets allmänna råd kopplade till dessa bedömer länsstyrelsen att det finns möjlighet att inom ramen för områdets naturvårdsförvaltning att uppdra till ex enduroklubb att utgöra skötselåtgärder. Föreskrifterna möjliggör också detta. Fördelen med dessa maskiner, som på sikt behöver övergå till eldrift för att minska bullernivån och klimatpåverkan, är att de kan utgöra åtgärder i olika terränglutning. Vidare är kostnaden att låta tex en grävmaskin utföra dessa återkommande åtgärder hög.

I området förekommer de främmande arterna, som har potential att komma att klassas som invasiva, kanadensiskt gullris och harris. Båda dessa arter behöver plockas bort innan de tar överhand.

Om åtgärder vidtas i Hammarmölledamm som innebär att sediment ska bortköras, får det som i huvudsak består av oorganiskt material uppläggas i tåkten norr om vägen. Bedömningen är att denna grusiga och steniga miljö har de i närområdet lägsta naturvärdena.

Figur 28 Motorcyklarnas omrörning har bidragit till att naturvärdena har kunnat hålla sig kvar i området

Figur 29 Bild på utgångsläget år 2021

Institutet för rymdforsknings anläggning som ej får utsättas för vibrationer. Foto från yttrande från IRF.

5.7.2 Bevarandemål:

- Området ska hållas helt fritt från träd och buskar, med undantag av blommande träd och buskar som står i kant mot väg eller annat skötselområde.

- Området ska skötas så att förnaansamlingen är ringa.
- Mellan 20-30% av området ska årligen utgöras av nyomrörd grus och sand. Det nyomrörda området ska utgöra nya områden varje år varför det aldrig uppstår någon tät grässvål.
- Området ska vara kuperat, med slänter och hak, lämpade för bin att bo i.
- Vegetationen ska domineras av sandlevande arter som blåeld, blåmunkar och fibblor av olika slag.
- Området ska utgöra en hotspot för sandlevande bin.
- Två mindre grunda dammar, cirka 100-150m² stycket, ska finnas i området försedda med djuphåla för flerårigt vattenlevande trollsländelarver.
- Främmande och eller invasiva arter ska inte förekomma inom skötselområdet.

5.7.3 Restaureringsåtgärder:

- Avverkning av tallplantaget inklusive grot i markägarens regi senast 2025-12-31, därefter får länsstyrelsen låta avverka tallplantaget, ev. rotnetto tillfaller markägaren.
- Avverkning av träd och buskar inklusive grot samt stubbrytning. Allt avverkat material borttransporteras från området. Eventuellt rotnetto tillfaller markägaren.
- Tillse att skötselområdena binds ihop genom att avverka alla träd och buskar inom en sträcka på cirka 50 meter längs med vägen som delar områdena södra del.
- Hopsamling och bränning av kvarlämnade avverkningsrester.
- Bränning av förnaansamlingar.
- Stödinplantering/sådd av inhemska blommande örter som lever i torra grusiga miljöer, tex tjärblomster.
- Utredda och åtgärda slukhålet.
- Anlägga två mindre dammar, cirka 100-150m² stycket.
- Införskaffa matjordsbunke åt backsvalorna. Bunken bör läggas i området norr om vägen, i områdets södra del, där det finns en gammal vändplan. Bunken bör vara cirka 5 meter hög och 10x15 meter. Innebärande cirka 500m³ jordmassor.

5.7.5 Skötselåtgärder:

- Återkommande markomrörning i syfte att skapa bar sand och grus samt reducera förnaansamling. Fordon får ej framföras i närheten av Institutet för rymdfysiks anläggning. Åtgärder får vidare inte ske mellan tidsperioden 15 april till 15 augusti då bina och fjärilarna flyger i området samt eventuell häckning sker av mindre strandpipare.
- Vid behov får vårbränning ske av cirka 30% av förekommande igenväxt yta. Fläckvis bränning är att föredra.
- Borttagande av inväxande träd och buskar samt ta bort icke blommande träd och buskar som växer upp intill vägar och gentemot andra skötselområden. Det avverkade materialet får bortköras från naturreservatet eller utspridas i skötselområde Ädellövskog-som ska övergå till naturskogsliknade ädellövskog.
- Tillse att dammarna uppfyller sitt syfte.
- Hålla den grova eken fri från inväxande träd och buskar.
- Var och vartannat år gräva till bunken för backsvalor så att ny slänt iordningsställs senast 1 april.

5.8 Skötselområde Slåtteräng cirka 1,4 hektar

5.8.1 Beskrivning:

Ängsmark längs med Hovdalaån uppe vid slottet. Ytan är uppdelad i två delområden. Området har historiskt nyttjats som slåttermark och för ett 10-tal år sedan återupptogs slåtter inom ramen för ett LONA projekt. På flygbilden från år 1947 var området helt öppet. Slåttern sköts av Hässleholms kommun. Jordarten består av svämsediment bestående av ler- och silt som har god bärighet. Här växer främst starrar, med inslag av kärr- och kåltistel, kärrstjärnblomma, älgört och vallört. Särskilt tistlarna har stor betydelse för födosökande fjärilar. I området förekommer bl.a. fjärilarna ängssmygare, brunfläckig pärlemofjäril, skogsnätfjäril, kamgräsfjäril. Fågellivet utgörs bl.a. kärrsångare. I den öppna miljön födosöker bl.a. nordfladdermus (NT). Vanlig snok påträffas i området.

Figur 30 Slåtterängen söder om Hovdala slott

Figur 31 slåtterängens sydligaste del

5.8.2 Bevarandemål:

- Öppen slåtteräng bevuxen med bl.a. starrar, vallört, rörflen, kärtistel och kåltistel
- Området bör på sikt ha en stabil population av smörboll.

5.8.3 Restaureringsåtgärder:

- Insådd/plantering av smörboll och på sikt även flugan som pollinerar smörboll.

5.8.4 Skötselåtgärder:

Hävd av området genom antingen sen slåtter med skärande redskap där avslaget material samlas ihop och transporteras bort från slåtterängen eller vårbränning av ängsytan. Det år ängen bränns av får ej högörtängen söder om ängen brännas av samma år. Fina brandgator finns kring större delen av området i form av vägar och Hovdala å.

Slåtter år 2021

5.9 Skötselområde Lövrik betesmark, cirka 4,1 hektar, varav restaureringsmark 4,1 hektar

5.9.1 Beskrivning:

Relativt nyligen restaurerad betesmark. Trädskiktet domineras av bok, ek, avenbok, hassel. I buskskiktet förekommer slån. Områdesvis är uppslaget av sly mycket högt. Floran utgörs bl.a. av rödven, blåmunkar, fibblor, ljung, brunört, större blåklocka, johannesört och dvärgmåra. I området förekommer sälgskimmerfjäril, luktgräsfjäril, kamgräsfjäril och gräshoppor. Fåglar i området är bl.a. gröngöling och trädpiplärka. Vandringsleden utanför naturreservatet som kommer fram till skötselområdet i väster bjuder på en mycket fin utsikt över Hovdala slott, Göingeåsen och Hässleholm.

Figur 32 Från utsiktspunkten har man en jättefin utsikt

Backarna har en torrare flora med bl.a. blåmunkar

5.9.2 Bevarandemål:

- Årligen betat område med tät grässvål och förekomst av träd som bok, ek, avenbok och hassel.
- Täckningsgraden av buskar bör ligga kring 5%.
- Området ska hävdas så att förnaansamlingen kan anses vara ringa.
- Området bör hävdas med nötkreatur eller häst. Vegetationen ska generellt sett domineras av hävdgynnade arter. De hävdgynnade arterna ska ges möjlighet att blomma och sprida frön.
- Stare ska årligen häcka i området.
- Utsiktsplatsen ska hållas fri från uppväxande träd och buskar.

Bevarademålet är ej uppnått, då mängden sly är alltför påtaglig.

5.9.3 Restaureringsåtgärder:

- Fortsatt röjning av uppväxande sly.
- Bränning får ske för att reducera förnaansamlingen.
- Uppsättning av minst fem starholkar.

5.9.5 Skötselåtgärder:

- Vid behov får avverkning och bortforsling av träd och buskar ske. Avverkning och uttransport ska ske under månaderna november-februari.
- Bete ska helst ske med nöt och/eller hästar. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Djur som används för hävd av området och som avmaskats bör ha en karenstid på 14 dagar innan betespåsläpp.
- Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin bör ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket. Det betesfredade området bör vara minst 500 kvadratmeter stort och förläggas på torrare mark med rik flora.
- Tillse att uppsatta holkar uppfyller sitt syfte.

5.10 Skötselområde Högörtäng, cirka 2,6 hektar

5.10.1 Beskrivning:

Fyra områden: Söder om Hammarmölledamm ligger två områden, ett område ligger söder om slätterängen vid Hovdala slott och ett område ligger mellan Finjasjön och område för friluftsliv.

Söder om Hammarmölledamm längs med Hovdalaån ligger stora svämområden bestående av kärrtorv på vilka främst olika arter av starr, rörflen, vallört, älgört, kärrtistel och kåltistel växer.

Historiskt har dessa marker nyttjats för foderproduktion. På flygbilden från år 1947 ringlade Hovdalaån, från naturreservatets sydgräns tills det var cirka 100 meter kvar till

Hammarmölledamm, nästan i en öppen dalgång med cirka 80 meters bredd där enbart enstaka träd växte. Idag återstår enbart ett lite större öppet område och några öppna mindre områden längs med ån. Hade dessa områden varit torrare hade de också troligen varit bevuxna med träd. I området flyger rikligt med fjärilar däribland älggräspärlemofjäril, silverstreckad pärlemofjäril, kvickgräsfjäril och näselfjäril. Högörtängen ger upphov till mycket insekter och utgör därför viktiga jaktmarker för fladdermöss. Det är angeläget om att utöka arealen högörtäng på bekostnad av igenväxande områden. Det går att expandera detta högört område både söderut samt något norrut på andra sidan ån från dagens område sett.

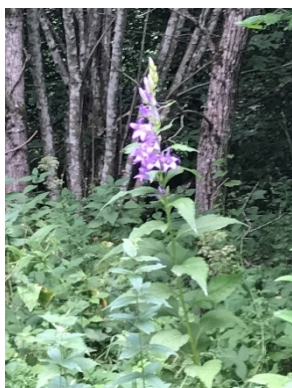

Figur 33 Det större området söder om Hammarmölledamm

Restaureringsområdet norr om ån, söder om Hammarmölledamm

Området öster om den sydligaste delen av slåtterängen vid Hovdalaslott var även den öppna på flygbild från 1947 och nyttjades för foderproduktion. Här växer starr, rörflen, vallört, älgört, kärrtistel och kåltistel. I kanten mot lövsumpskogen växer hässleklocka.

Figur 34 Hässleklocka

Området mellan Finjasjön och friluftsområde utgör egentligen en strandäng, men tas av rationaliseringsskäl och skötselsskäl upp här. Området utgörs av starrar, älgört, strandlysing och nysört

5.10.2 Bevarandemål:

- Öppen högörtäng bevuxen med bl.a. starrar, vallört, rörflen, älgört, kärrtistel och kåltistel.
- I området ska det flyga pärlmofjärilar.

5.10.3 Restaureringsåtgärder:

- Avverka uppväxande träd i skötselområdet samt merparten av videbuskarna. Avverkat material utläggs lämpligast i skötselområde Tall och björkskog som ska återskapas efter granplantering. I området väster om ån får avverkat material utläggas i skötselområde ädellövskog.
- Bränning får ske i syfte att reducera mängden förna. Avbränning ska ske på våren och en större yta än en tredje del av högörtängen får, pga övervintrande puppor, ej avbrännas. Det år bränning sker på högörtängen vid Hovdala slott får inte slåtterängen vid Hovdala slott brännas samma år.

5.10.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov röjning av uppkommande träd och buskar under månaderna november-februari. Årskott kan ligga kvar i skötselområdet. Om det är äldre material läggs de ut i angränsade skötselområden eftersom de annars kan försvåra framtida skötselinsatser.

5.11 Skötselområde Hovdalaån cirka 2,1 km, Hammarmölledamm, Skogdamm och Skjutbanedammen, cirka 10,5 hektar

5.11.1 Beskrivning:

Från söder till norr genom naturreservatet flyter Hovdalaån med en sträcka på cirka 2,1 kilometer och med en medelbredd kring tre meter. Hovdalaån är en starkt slingrande å i en ädellövsskogsklädd dalgång. Ån utgör naturtypen mindre vattendrag (3260). I ån hittades vid inventering år 2019 flodpärlmussla (EN) på flera lokaler. Totalt uppskattas antalet flodpärlmusslor inom naturreservatet till 100-talet exemplar. Beståndet är tyvärr under minskning och riskerar att försvinna. I ån finns även flat allmän dammussla, kungsfiskare (VU), strömstare, forsärla och utter (NT). Över ån jagar vattenfladdermus och över ån och i kringliggande lövsumpskogar jagar fladdermössen fransfladdermus (NT), taigafladdermus och mustaschfladdermus. Intill ån växer bl.a. strutbräken. Vid Hammarmölledamm är ån fortfarande uppdämd. Mark- och miljödomstolen beslutade den 10 februari 2022-att ej lämna tillstånd till vattenkraftsanläggningen vid Hammarmölledamm. Innebärande att dammen behöver utrivas. Detta är ny information som tillkommit efter att skötselplanen varit på remiss. Initialt överklagade HIBAB mark- och miljödomstolens beslutet, men återkallade detta efter att en överenskommelse (511-8531-2022) slutits med länsstyrelsen om att låta länsstyrelsen för medel tilldelade av Naturvårdsverket anlägga vattenytor /sidovåtmarker inom området för Hammarmölledamm. Naturvårdsverkets medel var tidsatta till den 31 mars 2023. För att få slutlig klarhet i vilken areal-omfattning det är möjligt att anlägga våtmarker i området behöver dammen avsänkas. I skötselplanen har skötselområdet fått en egen färg för att förtydliga att det ännu inte är klarlagt hur ån kommer att gå, vattenytors/sidovåtmarker lokalisering och högortsängar kommer att bli. Djupet i dammen är idag kring en meter i söder och cirka 2,5 meter närmast dämmet. Mängden sediment i dammen är troligen kring en meter djupt. Dämmet omöjliggör vandring för vattenlevande organismer. I dammen förekommer bl.a. vigg, knipa, gräsand, gråhäger, forsärla och sångsvan. Vidare finns här trollsländorna bred trollslända, myrtrollslända, guldrollslända, blå kejsartrollslända och blågrön mosaikslända. Över dammen jagar vattenfladdermus och möjligen den emigrerande dammfladdermusen (NT).

Skogdamm har troligen varit dämd under lång tid för att utgöra ytterligare magasineringskapacitet av vatten till Hammarmölledamm, men sedan några år tillbaka leds det vattnet åter i den gamla fåran ner mot Boketorp. Skjutbanedammen är anlagd efter år 1947 då området utgjordes av åkermark i vilket ett dike låg. Dammen är försedd med en vall och en munk. I Skjutbanedammen har smådopping (NT), knipa, skogssnäppa och större vattensalamander påträffats. Vegetationen domineras här av gäddnate, bladvass och vit näckros samt kanadensisk vattenpest. Det flyger rikligt med troll- och flicksländor över dammen.

Skogdamm kan knappast klassas som damm längre då hela området är igenvuxet med bredkaveldun, vattenklöver, starrar, fräken, kråklöver, videört och med ett begynnande uppslag av salix. Dock är det för tidigt att överföra den till skötselområde högörtäng.

Figur 35 Hamarmölledamm år 2021

Hamarmölledamm vid torrläggningen år 1987 (bild från "försvunna miljöer på Hovdalafältet")

Figur 36 Skjutbanedammen år 2021

I skjutbanedammen växer den invasiva kanadensisk vattenpest

Skogdamm 2021

Figur 37 Bilder från dämnet år 2021.

Figur 38 Hovdala ån uppströms och nedströms Hammarmölledamm

5.11.2 Bevarandemål:

- Hovdalaån ska behålla och i så hög grad som möjligt återfå sin naturlighet, vilket innebär att den tillåts meandra och svämma samt att ån inte är dämnd.
- Främmande arter ska ej förekomma inom skötselområdet. Vattenpesten är ganska svår att bli av med, vid avsänkning av dammen får avsänkningstvatten ej rinna till Hovdalaån då växtdelar mycket lätt släpper och avsänkningen skulle kunna resultera i en icke önskad storskalig spridning istället. Det faktum att en bäck hela tiden tillför vatten medför att det blir än svårare att torrlägga dammen. Gällande signalkräftas förekomst ska nationella ställningstagande för vad som ska gälla arten följas.
- Bibehålla och förbättra möjligheterna för musslor som lever i rinnande vattendrag.
- Död ved i olika nedbrytningsstadier förekommer i vattendraget med riktmärket en stock/25 meter.
- Möjliggöra årlig häckning av kungsfiskare.

5.11.3 Restaureringsåtgärder:

- Före den 31 mars 2023 projektera, genomföra erforderliga anmälningar och anlägga vattenytor/sidovåtmarker i den avsänkta Hammarmölledamm. Efter utredning och inhämtat tillstånd utriva Hammarmölledamm. De ytor som ej blötläggs kommer efter något år övergå i högörtäng. Denna äng bör övergå till skötselområde Slätteräng, kapitel 5.8. för att hålla området fortsatt öppet. Vandringsleden ska även i fortsättningen i första hand gå över det tidigare dämnet (HIBAB står kostnader härför). Om detta ej är görligt så flyttas infrastrukturen med led, bro över ån och rastplats till den nya vattenytan/sidovåtmarken.
- Genomförande av biotopförbättrande åtgärder i Hovdalaån. Vilket kan innebära återutläggning av block, flyttning av block, utläggning av bottenmaterial eller stockar, stockarna läggs då delvis på land med den andra änden i strömriktningen.
- Översyn av utloppet från skjutbanedammen i syfte att försvåra spridning av vattenpest från dammen. Vid rejält torrår, försök till att torrlägga skjutbanedammen för att reducera mängden vattenpest. Vattnet utpumpas till närliggande lövsumpskog.
- Iordningsställa minst två lämpliga häckningslokaler/bon för kungsfiskare.

5.11.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov får utsättning av i första hand flodpärlmusslor ske eller värdfisk från Hovdalaån som infekterats med glochider.
- Om i vattendraget nedfallna träd påverkar mark utanför naturreservatet negativt ska dessa träd i första hand placeras längs med strömriktningen och i andra hand plockas upp ur vattendraget.

5.12 Skötselområde Lövsumpskog cirka 17,4 hektar

5.12.1 Beskrivning:

Lövsumpskog främst bestående av klibbal med inslag av ask, björk och hägg samt tibast i anslutning till Hovdalaån eller dess biflöden. Lövsumpskogen är i genomsnitt cirka 70 årig, med undantag av äldre träd som tidigare har stått i ett betydligt mer öppet landskap. Alsumpskogen närmast ån uppströms Hammarmölledamm är tidvis översvämmad och här finns alar med socklar. Naturtypen enligt Natura 2000 utgörs av svämlövskog (91E0). Längs med ån växer bl.a. signalarterna gullpudra, strutbräken och skärmstarr. Över ån och i kringliggande lövsumpskogar jagar fladdermusarterna fransfladdermus (NT), taigafladdermus och mustaschfladdermus. Fågellivet utgörs av bl.a. entita (NT), större hackspett, mindre hackspett (NT) och stjärtmes. Mängden död ved, främst av ask, är områdesvis mycket hög.

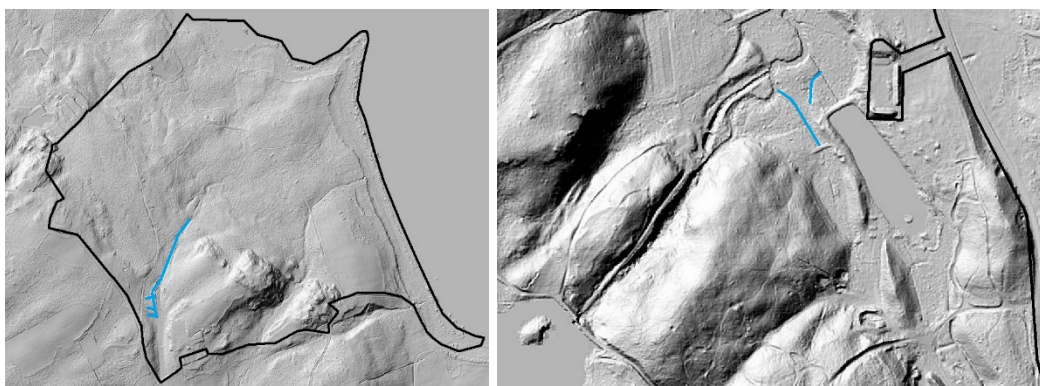
5.12.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad lövsumpskog bestående av främst klibbal och ask med inslag av hägg och björk.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 kbm/ha. Tillförseln av död ved bör ligga kring 1-2 kbm/ha och år.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag där leder går.
- Främmande och eller invasiva arter ska inte förekomma inom skötselområdet.

Bevarandemålet är till stora delar redan uppnått, med undantag av att mängden död ved behöver öka.

5.12.3 Restaureringsåtgärder:

- Nyskapa cirka 1-2 kbm död och döende ved /ha och år.
- Röja ner uppväxande granar.
- Utredda och eventuellt plugga diken eller återföra till stenbundna bäckar i lövsumpskogen.

Figur 39 Dike i lövsumpskog lämpligt att återföra till stenbunden bäck Dike i lövsumpskog

5.12.4 Skötselåtgärder:

- Rövning och avverkning för att kunna uppnå bevarandemålen. Avverkningarna ska spridas i tid för att kontinuerligt skapa ny död ved. Allt avverkat material ska lämnas kvar i naturreservatet.
- Avverkning av eventuellt inkomna granar, vilken ska lämnas som död ved.
- Inplantering av arter som lever i lövsumpskog i Södra Sverige får ske.

5.13 Skötselområde Friluftslivsyta, cirka 3,7 hektar

5.13.1 Beskrivning:

Fyra mindre områden. Ett område mellan Boketorp och Broslätt som i dagsläget utgör parkeringsyta och klippta gräsmattor för picknick etc. Inom denna yta ligger stugan Wendels, som sköts av hembygdsföreningen. Från personal på Hovdala slotts sida finns tankar kring att eventuellt återföra gamla byggnader till den tidigare bytomten, undantag från föreskrifter möjliggör detta. Ett område ligger vid slätterängen söder om Hovdala slott och utgörs av klippta ytor delvis bland uppväxande sly. Området vid Mjölmöllan har också i denna skötselplan lagts in som en friluftslivsyta. Byggnaderna får ej beträdas av obehöriga. Men de klippta ytorna omkring byggnaderna kan nyttjas. Ett område utgör ett strandområde vid Finjasjön vid Solhem. Området utgörs av utställda björkar och ekar med en begynnande slyuppväxt emellan sig. I området finns en knipholk uppsatt. Området sträcker sig fram till den gamla sjökanten där skötselområde högtörtäng tar vid.

Figur 40 Strandområde vid Finjasjön

Brygga ut i Finjasjön

Figur 41 Område vid Boketorp som i dagsläget nyttjas som parkeringsyta

Klippta gräsytor för picknick

5.13.2 Skötselmål:

- Väl fungerande ytor och anläggningar anpassade för friluftslivet med inslag av blomrika områden.

5.13.3 Restaureringsåtgärder:

- Inom den klippta gräsmarken vid Boketorp, som utgör cirka 1,3 hektar, anlägga och/eller låta örter växa upp för att öka blomsterrikedomen av inhemska arter, utan att dessa oklippta områden inverkar negativt på människors rörlighet. Dessa områden klipps med start i september månad och klippt material ihopsamlas och körs bort från området.

5.13.4 Skötselåtgärder

- Området vid Solhem körs av årligen med slaghack eller motsvarande, för att motverka uppkomst av sly. Arbetet sker efter blomningssäsongen med start 1 september.

5.14 Skötselområde Åker cirka 6,5 hektar

5.14.1 Beskrivning:

Två områden med åkermark som främst medtagits av arronderingsskäl och för att behålla områdets öppna karaktär. Området uppe vid Dalleröd gömmer en boplats från stenåldern. Åkern nere vid skjutbanan används periodvis som yta för större tävlingar i området.

5.14.2 Bevarandemål:

- Öppen brukad åkermark.
- Bevarande och utvecklande av bryn mot skötselområden som utgörs av skog. I brynen bör det främst finnas blommande arter som hagtorn och slån.

5.14.3 Skötselåtgärder:

- Plöjning och omläggning av vall får ske. Gödning med organiska växtnäringsämnen och insådd av 1 och 2 åriga grödor får ske. Det är förbudet att använda kemiska bekämpningsmedel.

Figur 42 Åkermark vid skjutbanan

Åkermark vid Dalleröd

5.15. Byggnader

I området finns ett flertal byggnader i varierande skick som respektive markägare/arrendator ansvarar för. Markägare/arrendator har enligt undantag från föreskrift rätt att sköta respektive tomt kring byggnad. De till turbinhuset hörande ladorna hyser sannolikt överdagande, möjligen, övervintrande fladdermöss. Det bör utredas om så är fallet och om det finns möjlighet att optimera ladornas och turbinhusets utformning för fladdermöss samt om länsstyrelsen i så fall skulle långtidsarrendera byggnaderna.

Figur 43 Turbinhuset vid Mjölmsjön

Uthyrat fritidshus vid Solhem

Figur 44 Två ekonomibyggnader vid Mjölmsjön

Figur 45 Tidigare mobiliseringsförråd, revs år 2022

Lantmäteriets anläggning. Cirka 30 meter norr om byggnaden finns Institutet för Rymdforsknings mätinstrument,

6 Friluftsliv

6.1 Allmän inledning

Naturreseptatet utgör del i ett större friluftsområde som lanserats som "Hovdala Naturområde & Vandringscentrum". I detta område finns flera vandringsleder, däribland Skåneleden, Hovdalaleden (57 km), Finjasjöleden (20 km), Höjdarnas höjdarled (22 km), Jakten på Gullspiran (21 km), I Posta-Nillas spår (26 km) och Dammslingan (4 km) samt en hundsling (6 km). Hovdala är ett

uppskattat område för mountainbikecykling och lockar cyklister från ett stort geografiskt område. Orientering och ridning förekommer inom området.

I närheten till naturreservatet ligger Hovdala slott med trädgård som är ett stort besöksobjekt. Inom naturreservatet finns angöringsplatsen Boketorp med nyrenoverade byggnader som både utgör undervisningslokal och har faciliteter som toalett och möjlighet att hämta dricksvatten. Flera leder passerar denna plats. Tidigare har det förekommit enduroträning och terrängkörning med bil i delar av den tidigare grustäkten och på mark som ligger utanför naturreservatet, öster om Äspehöjden. Denna verksamhet ligger nere sedan 30 juni 2019 då miljö- och stadsbyggnadsnämndens dispens gick ut och beslutet om förlängning överklagats. Länsstyrelsen ser en god möjlighet att kunna anlita enduroverksamheten för skötselåtgärder i syfte att hålla de sandiga miljöerna öppna. I synnerhet buller från verksamheten behöver då begränsas kraftigt varför driften på sikt behöver övergå helt till el.

Figur 46 Ridning på stigen vid Hammarmölledamm Bro över Hovdalaån söder om Hammarmölledamm

Figur 47 Bänkar och bord i området

6.2 Utmärkning av naturreservatets gräns

Gränsutmärkning ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

6.3 Information

Informationstavlor om naturreservatet ska sättas upp vid parkeringsplatserna och där Skåneleden angör området. Samordning ska eftersträvas med eventuellt befintliga skyltställ.

6.4 Parkering

I eller i nära anslutning till naturreservatet finns i dagsläget parkeringsmöjligheter vid Boketorp, Dallerödsladan, norra täktområdet, vid Biblioteksruinen och längs vägen norr om Biblioteksruinen. Parkeringen vid Boketorp kan, i samarbete med Hovdala slott, komma att flyttas längre österut.

Figur 48 Parkering vid Boketorp (husen syns i bakgrunden) Parkering vid Dalleröd (ladan syns till vänster)

6.5 Anläggningar och vandringsleder

Området erbjuder fina strövmöjligheter. Framöver kan det bli aktuellt att komplettera med ytterligare anläggningar och leder under förutsättning att dessa ej skadar naturvärden.

6.6 Renhållning och sanitära anordningar

Hässleholms kommun ansvarar för renhållningen i området. Toaletter finns i anslutning till Boketorp.

7 Jakt och fiske

Föreskrifterna C5 och C13 gäller ej för innehavare av jakträtten inom naturreservatet vid jakt och fångst av vilt i enlighet med jaktlagstiftningens bestämmelser. Föreskrift finns mot förbud att utfodra jaktbart vilt. Bakgrunden till denna föreskrift är att motverka utläggning av foder för att kunna hålla onormalt höga viltstammar som även kan påverka angränsade marker och ökad näringstillförsel vid foderutläggning samt att fålskiktet kan ta stor skada vid onormalt höga viltstammar. Fiskerätten är ej inskränkt. Fisket är utarrenderat till en förening.

8 Utmärkning av naturreservatets gräns

Gränsutmärkning ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar snarast efter att beslut om bildande av naturreservat har vunnit laga kraft. Gränsmarkeringar underhålls och förnyas vid behov. Miljövänligt material eftersträvas för gränsutmärkningsstolpar och skyltar.

9 Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för regelbunden tillsyn av reservatet.

10 Dokumentation och uppföljning

10.1 Uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder

Uppföljning av bevarandemål ska ske i enlighet med de anvisningar som Naturvårdsverket utfärdar. Skötseln av naturreservatet följs upp kontinuerligt så att bevarandemål och syfte med naturreservatet uppnås. Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning och avrapportering av skötselåtgärder. Dokumentation ska ske när anläggningar rustas upp eller nyanläggs.

10.2 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare, dock kan uppföljning av bevarandemålen medföra att skötselåtgärder måste anpassas efter ny kunskap.

10.3 Uppföljning av kostnader

Förvaltaren ansvarar för detta.

11 Prioritering av åtgärder och kostnadsansvar

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Skötsel- område	Kostnads- och åtgärdsansvarig	Prioritet	Upplysningar
Markskötsel					
Genomförande av skötselområdenas mål	Kontinuerligt	Hela naturreservatet	Förvaltaren	1	Förvaltaren kan genom skötselavtal överföra ansvaret för vissa av ovanstående punkter.
Avverka barrbestånden	Se bilaga 7 uttag av barrbestånd	Flera olika	Markägaren efter samråd med förvaltaren, senast 31 december 2025	1	Utfallande virke tillfaller markägaren
Stubbrytning av barrträd, bränning av kvarlämnade avverkningssrester	Efter avverkning	Sandområde	Förvaltaren	2	
Restaurera skogar genom öppna luckor, skapa döende/död ved	Snarast	Ädellövskog Ekskog Lövsumpskog	Förvaltaren	1	Åtgärderna görs främst motor- manuellt,
Stödplantering med ek, fågelbär, avenbok, lönn etc	Vid behov	Ädellövskog Granplanteringar som ska övergå till ädellöv, Tall och björkskog	Förvaltaren	2	Kräver troligen inhägnad
Röjning, gallring och avverkningar för att uppnå bevarandemålet	Vid behov	Samtliga skogsskötselområden	Förvaltaren	2	
Borttagande av invasiva och eller främmande arter	Löpande	Hela naturreservatet	Förvaltaren	2	Inledningsvis främst i skötselområde sandområde

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Skötsel- område	Kostnads- och åtgärdsansvarig	Prioritet	Upplysningar
Markskötsel					
Inplantering av arter som lever i andra naturskogsliknade ädellövskogar eller lövsumpskogar	Vid behov	Hela naturreservatet	Länsstyrelsen	3	
Slätter / Bränning	Årligen	Slätteräng	Hässleholms kommun	1	LONA projekt
Slätter / Bränning	Årligen när restaureringen är genomförd/ vid behov	Nektarrika områden, Högörtäng	Förvaltaren	1	
Inplantering av pollen och nektarproducerande lokala örter	När restaureringen medger det	Nektarrika områden restaurering	Förvaltaren	2	Lokalt frö/plantmaterial
Röjning av gran	Löpande	Hela naturreservatet	Förvaltaren	2	Motormanuellt
Årligt bete med nöt eller häst	Betessäsongen	Lövrik betesmark	Arrendator	2	
Röjning av sly i betesmark	Löpande	Lövrik betesmark	Den som inhämtar miljöersättningen	1	
Betesfredning	Under betessäsongen	Lövrik betesmark			500m2 stort placerat på blomrikare mark

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Skötsel- område	Kostnads- och åtgärdsansvarig	Prioritet	Upplysningar
Marskskötsel					
Avverka uppväxande träd och buskar	Löpande	Högörtäng Nektarrik mark	Förvaltaren	1	
Genomförande av biotopförbättrande åtgärder i Hovdalaån	Vid behov	Hovdalaån	Ej klarlagt	2	
Anlägga vattenyor/sidovåt marker i Hamarmölldamm	Före 31 mars 2023	Hamarmö lledamm	Länsstyrelsen	1	
Översyn av utloppet från skjutbanedammen	Snarast	Skjutbaneda mmen	Förvaltaren	1	
Gräsklippning	Löpande	Frilufsytor	Hässleholms kommun	1-2	
Brukande av åkermark	Löpande	Åker	Arrendator		
Övervakning av florans, faunans och svamparnas utveckling		Hela naturreserva tet	Länsstyrelsen	3	
Revidering av skötselplan			Länsstyrelsen	1	Vid behov
Uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder			Länsstyrelsen	1	Efter anvisningar från Naturvårdsverk et
Tillsyn av naturreservatet			Länsstyrelsen	1	Kontinuerligt

Anläggningar					
Utmärkning av naturreservatets gränser	Snarast efter att beslutet trätt i laga kraft		Länsstyrelsen	1	Översyn vart 10:e år
Uppsättning av informationsskyltar	Snarast efter att beslutet trätt i laga kraft		Länsstyrelsen		4 stycken vid parkeringsplatserna och där skåneleden passerar bron över Hovdalaån
Utreda och anlägga ny parkeringsplats i samarbete med Hovdala slott		Utanför NR	Hovdala slott och länsstyrelsen		
Underhåll av parkeringsplatser	Löpande		Hässleholms kommun		
Utriva Hammarmölledamm	Efter beviljande av mark- och miljödomstolen		HIBAB	1	
Uppföra ny bro över Hovdalaån vid Hammarmölledamm	Snarast efter utrivningen genomförts	Hammarmölledamm	HIBAB	1	
Uppföra ny bro över Hovdalaån om bron ovan ej är görlig.	Snarast efter utrivningen genomförts och vattenytorna /sidovåtmarkerna anlagts	Hammarmölledamm	Länsstyrelsen	2	
Anlägga rastplats vid vattenytorna/sidovåtmarkerna	Snarast efter vattenytorna /sidovåtmarkerna anlagts	Hammarmölledamm	Länsstyrelsen	1	
Uppsättning och underhåll av holkar för bechsteins	Snarast och underhålls vid behov	Naturskogsläkande ädellövskog,	Förvaltaren	2	Bechsteins fladdermus minst 20 holkar

fladdermus, skogsduva och stare		Ädellövskog som ska övergå till naturskogsli- knande ädellövskog, Lundmilö och lövrik betesmark			Skogsduva minst 25 holkar Stare minst 5 holkar
Anlägga boplatz för kungsfiskare	Snarast	Hovdalaån	Förvaltaren	2	I en för människor undanskymd plats
Anlägga jordbunke för backsvala		Sandområde	Förvaltaren		Cirka 500m ³ matjord
Underhåll av leder, spänger, broar, brygga, bänkar och bord			Hässleholms kommun		
Sophantering			Hässleholms kommun		
Underhåll av vägar, broar			Väghållaren		
Underhåll av byggnader och markområde därintill			Byggnadens ägare		

12 Rödlistade arter

RE	CR	EN	VU	NT	LC
Nationellt utdöd	Akut hotad	Starkt hotad	Sårbar	Nära hotad	Livskraftig

Fåglar

Kungsfiskare, <i>Alcedo atthis</i>	VU
Grönsångare, <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	NT
Rödvingetrast, <i>Turdus iliacus</i>	NT
Björktrast, <i>Turdus pilaris</i>	NT
Duvhök, <i>Accipiter gentilis</i>	NT
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	NT
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	NT
Svart-vit flugsnappare, <i>Ficedula hypoleuca</i>	NT
Gulspurv, <i>Emberiza citrinella</i>	NT
Gråkråka, <i>Corvus corone</i>	NT
Smådopping, <i>Tachybaptus ruficollis</i>	NT
Mindre hackspett, <i>Dryobates minor</i>	NT
Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	NT
Entita, <i>Poecile palustris</i>	NT

Kärlväxter

Skogsalm, <i>Ulmus glabra</i>	CR
Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	EN
Åkerfibbla, <i>Hypochaeris glabra</i>	VU
Desmeknopp, <i>Adoxa moschatellina</i>	NT

Mossor

Stor bandmossa, <i>Metzgeria conjugata</i>	NT
Gul hårgräsmossa <i>Cirriphyllum crassinervium</i>	NT

Insekter

Slättersandbi, <i>Andrena humilis</i>	VU
Nyponsandbi, <i>Andrena nitida</i>	VU
Batrisodes adnexus, <i>Batrisodes adnexus</i>	VU
Flernörtskapuschongfly, <i>Cucullia scrophulariae</i>	VU
Långarmssäckbagge, <i>Labidostomis longimana</i>	NT
Violettkantad guldvinge, <i>Lycaena hippothoe</i>	NT
Rödnarvsvivel, <i>Sibinia signata</i>	NT
Hedsidenbi, <i>Colletes fodiens</i>	NT
Aspögonbagge, <i>Aderus populneus</i>	NT
Mosshumla, <i>Bombus muscorum</i>	NT
Kvadratmott, <i>Udea olivalis</i>	NT
Svart majbagge, <i>Meloe proscarabaeus</i>	NT

Fläckig glasspinnare, <i>Callimorpha dominula</i>	NT
Sexfläckig blombock, <i>Anoplodera sexguttata</i>	NT
<i>Plectophloeus nubigena</i>	NT
Bokvedblomfluga, <i>Xylota abiens</i>	NT
Ljus bronsblomfluga, <i>Callicera aenea</i>	NT

Lavar:

Askvårtlav, <i>Pyrenula nitidella</i>	EN
Rosa lundlav, <i>Bacidia rosella</i>	VU
Bokvårtlav, <i>Pyrenula nitida</i>	NT
Bokkantlav, <i>Lecanora glabrata</i>	NT
Orangepudrad klotterlav, <i>Alyxoria ochrocheila</i>	NT
Liten sönderfallslav, <i>Bactrospora corticola</i>	NT
Dvärgbägarelav, <i>Cladonia parasitica</i>	NT

Svampar:

Oxtungssvamp, <i>Fistulina hepatica</i>	NT
Koralltaggsvamp, <i>Hericium coralloides</i>	NT

Däggdjur:

Bechsteins fladdermus, <i>Myotis bechsteinii</i>	EN
Större musöra, <i>Myotis myotis</i>	EN
Sydpipistrell, <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	VU
Mindre brunfladdermus, <i>Nyctalus leisleri</i>	VU
Barbastell, <i>Barbastella barbastellus</i>	NT
Sydfladdermus, <i>Eptesicus serotinus</i>	NT
Fransfladdermus, <i>Myotis nattereri</i>	NT
Brunlångöra, <i>Plecotus auritus</i>	NT
Dammfladdermus, <i>Myotis dasycneme</i>	NT
Nordfladdermus, <i>Eptesicus nilssonii</i>	NT
Utter, <i>Lutra lutra</i>	NT

Mollusker

Flodpärlmussla, <i>Margaritifera margaritifera</i>	EN
--	----

Andra arter av intresse:

Stenknäck
Dvärgpipistrell
Större brunfladdermus
Citronfläckad kärrtrollslända
Större vattensalamander

13 Källor

13.1 Litteratur

- Strategi för formellt skydd av skog i Skåne län, Länsstyrelsen i Skåne län, rapport 2006:1
- Fakta skog 1, 2008, SLU, Gunnar Isacsson, Jörg Brunet
- Fakta skog 12, 2008 SLU, Örjan Fritz
- Restoration of beech forest for saproxylic beetles—effects of habitat fragmentation and substrate density on species diversity and distribution, Biodivers Conserv (2009) 18:2387–2404, Jörg Brunet & Gunnar Isacsson
- Artportalen www.artportalen.se
- Artdatabankens artfaktablad <http://www.artdata.slu.se>
- Kulturmiljöprogram för Skåne, Kulturmiljöprogram för Skåne 2006, Länsstyrelsen i Skåne län
- Naturvårdsverket 2014. *Åtgärdsprogram för barbastell, 2015–2019*. Naturvårdsverket, Stockholm
- Hässleholms kommun Naturvårdsplan (remissversion). 2021.
- Hässleholms kommuns översiktsplan 2007. Att leva, uppleva, arbeta och lära i Hässleholms kommun Utvecklingsstrategier för mark- och vattenanvändningen
- Collvin. L. 2019. Länsstyrelsen Skåne. HELGE_Å_BF19_SMHI_Hovdalaån_2019_näring
- Länsstyrelsen Skåne. 2020. GRÖN INFRASTRUKTUR I SKÅNE–NULÄGESBESKRIVNING 2020, HANDLINGSPLANEN FÖR GRÖN INFRASTRUKTUR.
- Frilagt Hässleholm 2018-04-19 hemsida, [Ny fladdermusart på Hovdala – Frilagt Hässleholm](http://www.frilagt-hassleholm.se)
- Göingebygdens biologiska förenings hemsida: [Inventeringar | Göingebiologerna \(gbfnatur.se\)](http://www.goeingebygd.se)
- Hansen, A. 2010. SLU. HOVDALA SLOTT - en trädgårdshistorisk studie. Examensarbete för Landskapsingenjörer.
- Länsstyrelsen Skåne, Hylander, S, Jarlman A och Eriksson M. Flodpärlmusslan i Hovdalaån/Brönnestadsån i Helge å-systemet 2006.
- Hässleholms hemsida 2021-11-01:
<https://www.hassleholm.se/download/18.2362968f15a36df553a5cd70/1487078444911/17.%20Hovdala%C3%A5n.pdf>
- Länsstyrelsen Skåne. 2019. Kiselalgsundersökning i vattendrag som mynnar i Finjasjön, 2019-09-16
- Viss (Vatteninformationssystem Sverige) hemsida 2021-11-01:
<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA20617889>
- Värdeutlåtande Parason AB 2021

12.2 Kartor

- Generalstabskartan, Hässleholm J243-9-1, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Häradsekonomiska kartan, 1926-34 Matteröd J112-3-49, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Flygbild från 1947, Lunds universitet
- Ekonomiska kartan. 1971-72, Hovdala J133-3D4d74, Rikets allmänna kartverks arkiv
- Övriga kartor och bakgrundskartor, Lantmäteriet. © Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga Teckenförklaring till skötselområden, anläggningar och målbild

Naturreseervatsgräns

Skötselområden

Naturskogslignande ädellövskog

Ädellövskog som ska övergå till naturskogslignande ädellövskog, varav gran

Ekskog, varav gran

Lundmiljö

Lövsumpskog

Tall och björkskog

Nektarrikt område, varav tall

Slåtteräng

Högörtäng

Sandområde, varav tall

Lövrik betesmark

Öppen betesmark

Hovdalaån, Skogdamm och Skjutbanedammen,

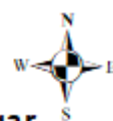
Hammamölledamm

Åker

Friluftslivsyta

Anläggningar

- Led

Skåneleden

Ieder som cyklisterna främst använder

Hundslinga

Väg

Informationsskylt

Parkering

Rastplats

Eldstad

WC

Dricksvatten

Stängselövergång

Utsiktsplats

Brygga

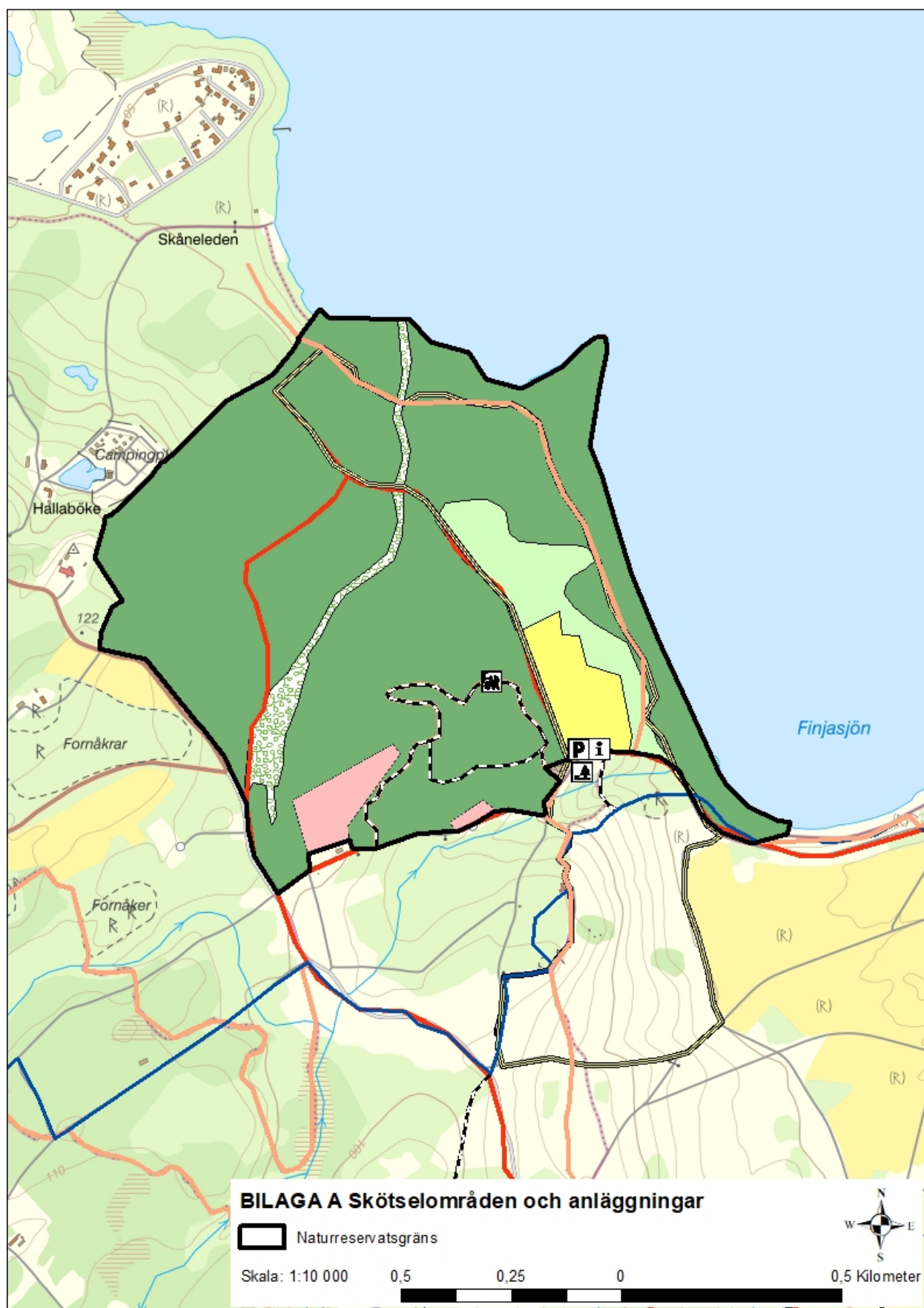

Geologisk sevärdhet

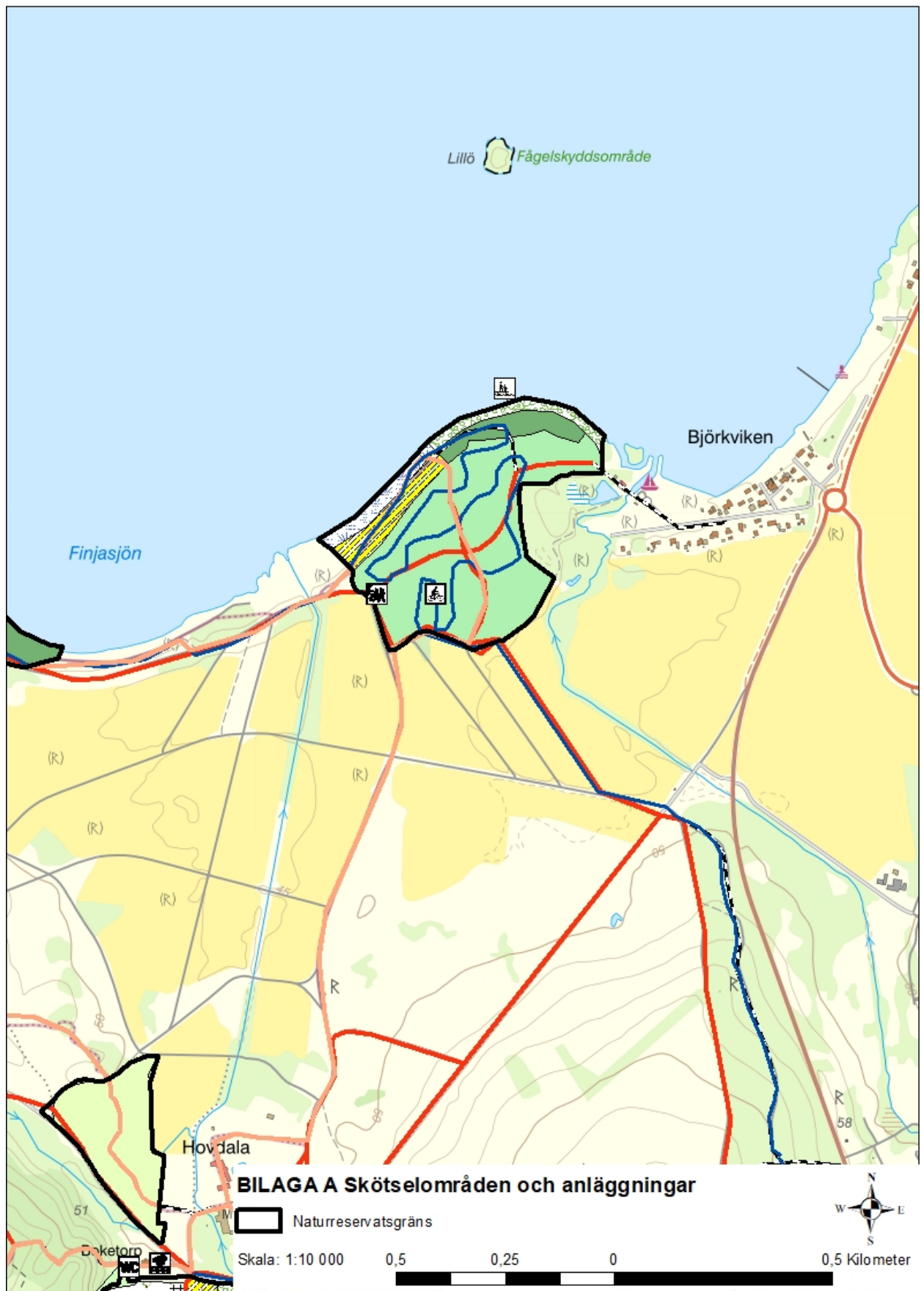

Fornlämning

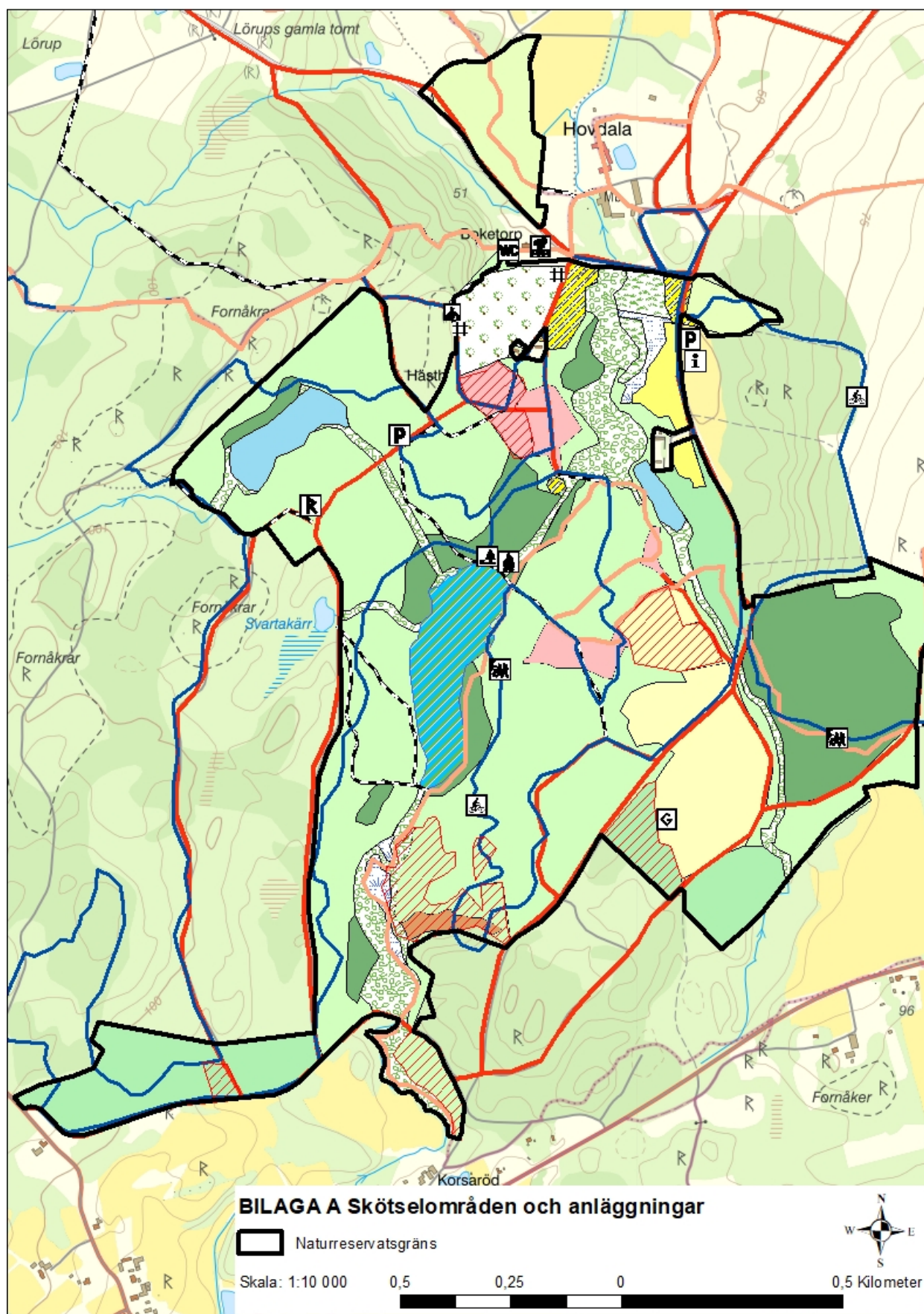
Bilaga A Skötselområden och anläggningar Dalleröd

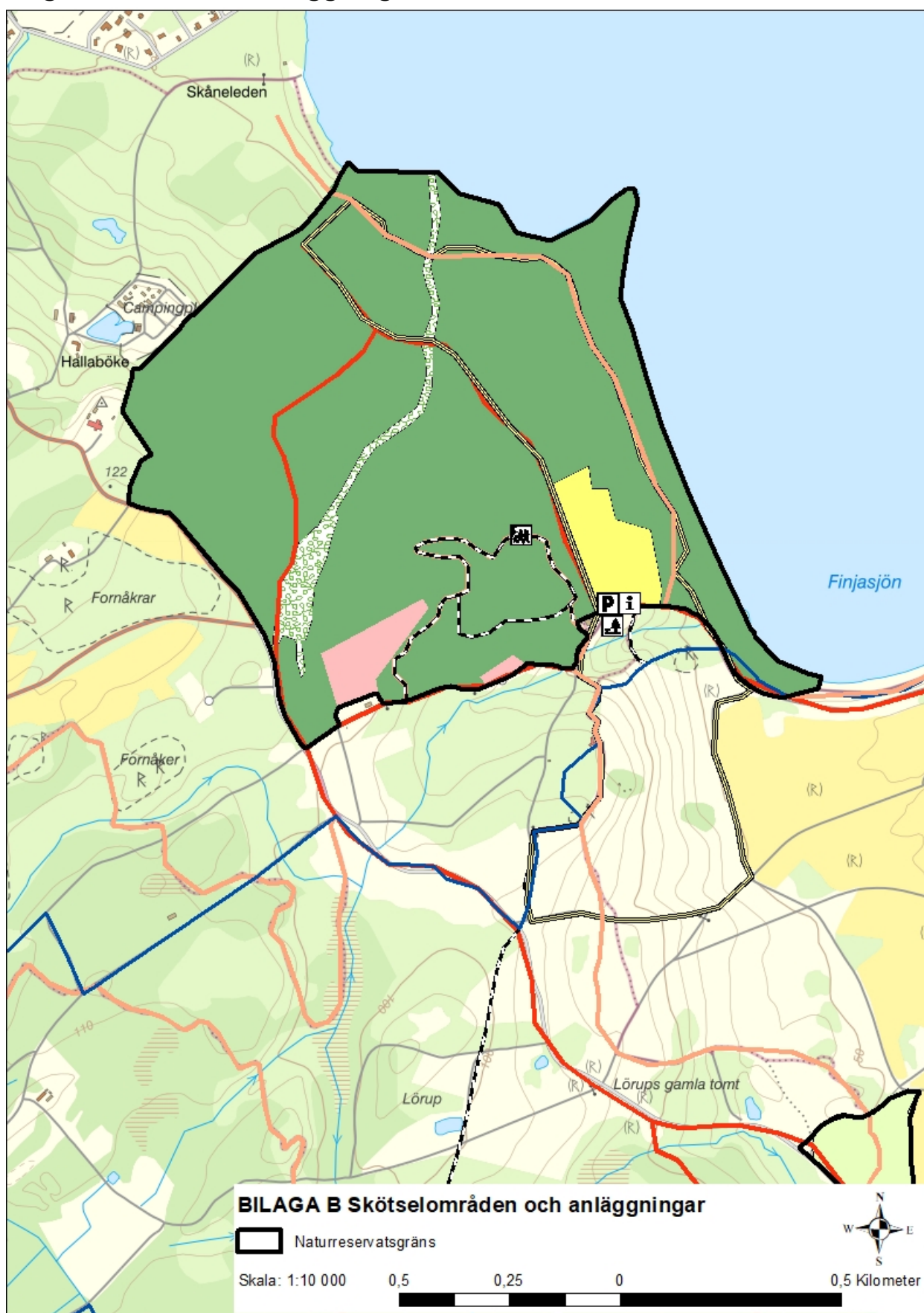
Bilaga A Skötselområden och anläggningar Solhem

Bilaga A Skötselområden och anläggningar Söder om Hovdala

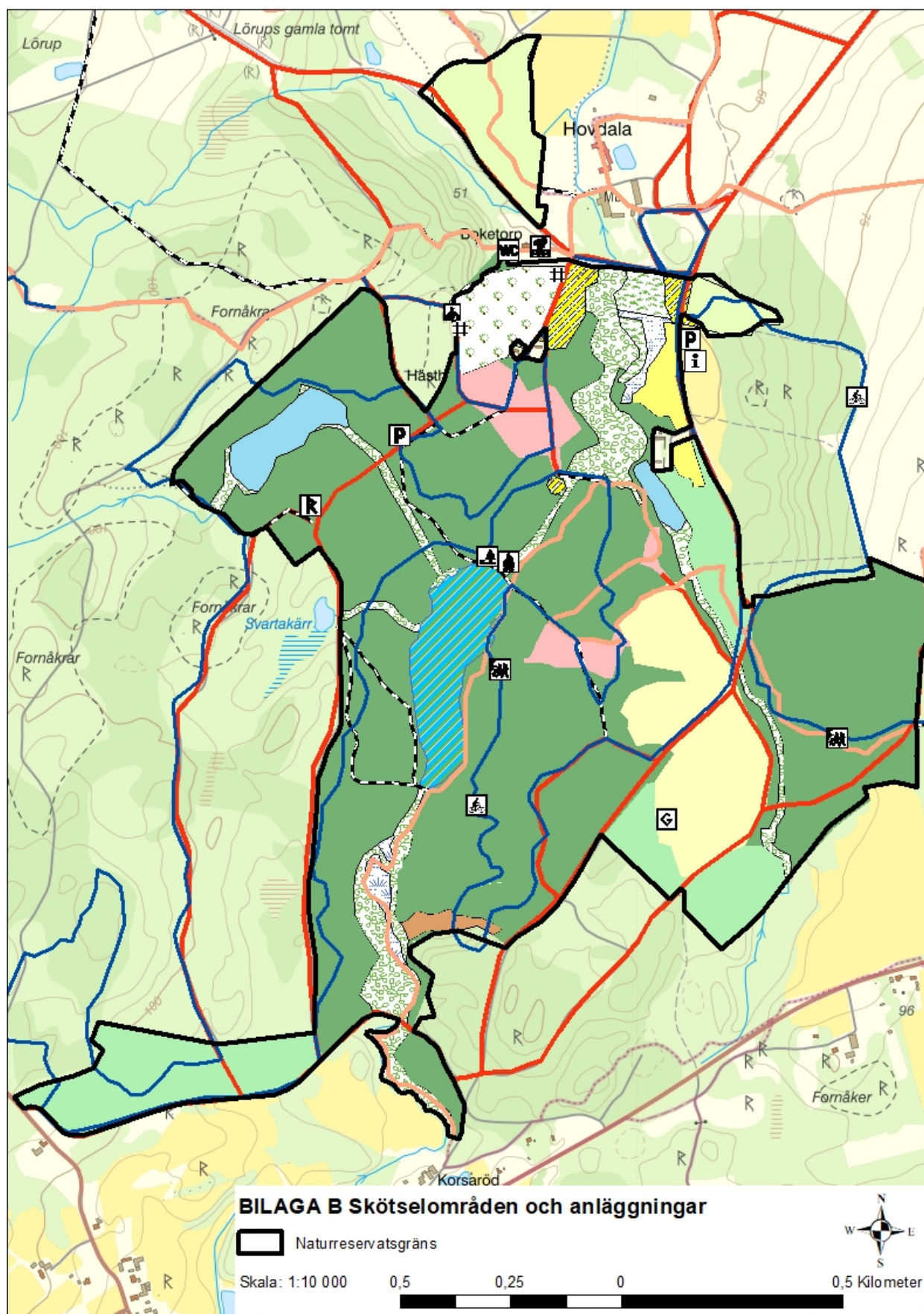
Bilaga B Målbild och anläggningar Dalleröd

Bilaga B Målbild och anläggningar Solhem

Bilaga B Målbild och anläggningar Söder om Hovdala

Bilaga C Teckenförklaring till Natura 2000 områdena

Natura 2000-naturtyper

3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor
9020	Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora
9070	Trädklädd betesmark
9080	Lövsumpskogar av fennoskandisk typ
9110	Bokskog av fryle-typ
9130	Bokskog av <i>Asperulo-Fagetum</i> -typ
9160	Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ
9750 eller 91E0	Alluviala lövskogar med <i>Alnus glutinosa</i> eller <i>Fraxinus excelsior</i>

Icke naturtyper

902	Granskog
905	Lövblandad barrskog
906	Triviallövskog
908	Triviallövskog med ädellövsinslag
910	Hygge
3920	Småvatten i odlingslandskapet
6910	Öppen kultiverad gräsmark
6911	Öppen kultiverad betesmark
6915	Fuktäng
6920	Bebyggd mark
6930	Åker
6950	Väg
6980	Parkeringsplats
6999	Exploaterad mark

Bilaga C Natura 2000 område norra delen

Karta 2 av 2

© Länsstyrelsen Skåne © Naturvårdsverket
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Natura 2000 gräns
3260 Mindre vattendrag

Bevarandestatus

Fullgod status
Icke fullgod status
Utvecklingsmark

Övrig mark
Ej bedömd
Naturtyps-klass et område (olika färgskalor)

0,1 0,2 0,4 Kilometers
1:11 238,96

Bilaga D, Bevarandemål med fördjupade beskrivningar

I denna bilaga presenteras bevarandemål med fördjupade beskrivningar för naturtyper och arter med limniska anknytning samt motivering till val av fördjupade beskrivningar, inom Natura 2000-området Hovdala (SCI) SE0420334.

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
Naturtyp: Mindre vattendrag (3260)		
Arealen av Mindre vattendrag (3260) ska vara minst 4,2 ha.		
Vattenförekomsten Hovdalaån (WA20617889 / SE621492-136635) ska motsvara minst hög ekologisk status och god kemisk status. Miljökvalitetsnormen (MKN) som är aktuell nu är för cykel 3 (2017-2021) men förslag på ny MKN visar att Hovdalaån ska ha god ekologisk status 2027.	Den ekologiska statusen har bedömts vara måttlig idag. Anledningen till att kraven behöver ställas högre är artrikedomen med känsliga arter som bl.a. flodpärlmussla liksom att vattnet är ett nationellt särskilt värdefullt vatten.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Naturtypen ska präglas av en naturlig flödesdynamik, vilket innebär att det ska finnas naturlika vattenståndsvariationer, att svämplan ska översvämmas regelbundet, och att processer med erosion och sedimentation i vattendraget och dess svämplan upprätthålls.	Naturlika vattenståndsvariationer med regelbunden översvämning av svämplan skapar en variation av strand- och bottenmiljöer med förutsättning att hysa rik biologisk mångfald. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för den hydromorfologiska kvalitetsfaktorn <i>Hydrologisk regim i vattendrag</i> med avseende på de underliggande parametrarna <i>Specifik flödesenergi</i> , <i>Volymavvikelse</i> , <i>Avvikelse i flödets förändringstakt</i> och <i>Vattenståndets förändringstakt</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	De hydrologiska förhållandena i vattendraget och den långsiktiga förekomsten av livsmiljöer inom Natura 2000-området får inte försämrats över tid genom mänsklig påverkan på grundvattennivå, till exempel genom markavvattnings eller vattenuttag i eller i anslutning till vattendraget.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom det kan finnas tillståndsgivna verksamheter som redan medför en påverkan på grundvattennivån i området.
Det ska finnas god tillgång på lämpliga livsmiljöer för naturtypens typiska arter i och i anslutning till vattendraget.	Vattendragets ska vara naturligt, eller så naturligt som möjligt, samt innehålla naturliga strukturer – detta utifrån avvägningar gentemot tillståndsgivna verksamheter och andra värden såsom kulturmiljövärden. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för den hydromorfologiska kvalitetsfaktorn <i>Morfologiskt tillstånd i vattendrag</i> med avseende på de underliggande parametrarna <i>Vattendragsfårans form</i> , <i>Vattendragets planform</i> , <i>Vattendragsfårans bottenstruktur</i> , <i>Död ved i vattendrag</i> , <i>Strukturer i vattendraget</i> ,	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
	<i>Vattendragsfårans kanter, Vattendragets närområde samt Svämplanets strukturer och funktion</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	
Det ska finnas kontinuitet i närmiljön och fungerande kantzoner kring vattendraget, med träd-, busk- och örtvegetation som ger beskuggning och tillgång till nedfallande organiskt material.	Enligt Länsstyrelsens bedömning får inte mängden träd, i synnerhet grova träd, hålträd, träd med död ved etc. i kantzonen minska inom Natura 2000-området.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom parametern inte alltid kan bedömas vid statusklassning på grund av kunskapsbrist.
	Det ska finnas effektiva passager för djur, växter och organiskt material till anslutande vattensystem och omgivande svämplan. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametern <i>Konnektivitet i sidled till närområde och svämplan</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Det ska finnas död ved i och i anslutning till vattendraget.	Enligt Länsstyrelsens bedömning får inte mängden död ved i eller i anslutning till vattendraget minska över tid inom Natura 2000-området. Mängden död ved kan dock, efter samråd med Länsstyrelsen, behöva justeras om det finns risk för skada på ekonomiska eller rekreationella värden, till exempel om brötbildning orsakar översvämning av jordbruksmark.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom parametern inte alltid kan bedömas vid statusklassning på grund av kunskapsbrist.
Vandringsvägarna ska hållas fria, och vid konstgjorda vandringshinder ska passerbarhet återskapas.	Det ska finnas effektiva passager för djur och växter och organiskt material till anslutande vattensystem. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametern <i>Konnektivitet i uppströms och nedströms riktning</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Vattenkvaliteten ska vara god, utan påverkan av förorening, övergödning, miljögifter eller av förhöjd förekomst av partiklar.	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god kemisk ytvattenstatus, med undantag för bromerade difenyleter och kvicksilver, inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst hög status för de fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna <i>Näringsämnen, Förorening</i> samt <i>Särskilt förorenande ämnen</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	I vattenförekomsterna får halterna av miljögifter i vattnet inte öka över tid, utan ska helst minska. I synnerhet organiska klorerade föreningar kan försämrade förutsättningarna för utterns fortlevnad.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom parametern inte alltid kan bedömas vid statusklassning på grund av kunskapsbrist.
Vattendraget ska hysa en naturlig artsammansättning utan inverkan av	För vattensystemet främmande arter och främmande fiskstammar ska inte introduceras om de riskerar att	Målindikatorn är formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom det tidigare kan ha skett tillståndsgivna utsättningar av för

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
främmande arter eller främmande fiskstammar.	negativt påverka värden i Natura 2000-området. Förekommande främmande arter ska inte inverka negativt på artsammansättningen eller variation av arter genom exempelvis ändrade konkurrensförhållanden, genetik eller smittspridning. Exempelvis ska öringen i Hovdalaån vara fungerande värdfisk för vattendragets flodpärlmusslor.	vattensystemet främmande arter och/eller främmande fiskstammar som redan medför en påverkan på fisksamhälle och/eller bottenfauna i området.
För naturtypen typiska arter, så som öring, elritsa och bäcknejonöga med flera, ska återkommande förekomma inom Natura 2000-området.	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar de typiska arternas krav på sina livsmiljöer som lägst god ekologisk status (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna, samt att bevarandemålet motsvarar god status för kvalitetsfaktorerna <i>Påväxt-kiselalger</i> och <i>Fisk</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Den typiska arten flodpärlmussla ska finnas i en livskraftig population inom Natura 2000-området.	För flodpärlmussla innebär en livskraftig population att mer än 20 % av musslorna är mindre än 50 mm, att mer än 0 % av musslorna är mindre än 20 mm samt att det totala antalet individer är större än 500.	Fördjupad beskrivning formulerad utifrån rådande kunskapsläge (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, HaV:s rapport 2020:19).
Svämlövskog (91E0/9750)		
Arealen av Svämlövskog (91E0/9750) ska vara minst 33,1 ha.		
Naturtypen ska präglas av en naturlig hydrologi och grundvattennivå, vilket leder till en variation i markfuktighet som påverkar skogens interna dynamik och strukturer.	Det ska finnas naturlika vattenståndsvariationer i vattendraget som innebär att svämlövskog översvämmas regelbundet och säsongvis torkar ut, vilket skapar störningar som gynnar biologisk mångfald. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för kvalitetsfaktorn <i>Hydrologisk regim</i> med avseende på de underliggande parametrarna <i>Specifik flödesenergi</i> , <i>Volymavvikelse</i> , <i>Avvikelse i flödets förändringstakt</i> samt <i>Vattenståndets förändringstakt</i> (HVMFS 2019:25) för vattenförekomsterna. Enligt Länsstyrelsens bedömning behöver hela svämlövskogen översvämmas uppskattningsvis 25 dagar årligen, helst tidigt under vegetationsperioden, dels för att hålla undan föryngring av gran, dels för att upprätthålla den störning som behövs för att bevara svämlövskogens biologiska mångfald. Vilket flöde detta motsvarar beror bland annat på reglering och graden av resning i vattendragets fåra.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Som en konsekvens av regelbundna översvämnningar vid högvatten sker kontinuerlig pålagring av finsediment	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
	på svämplanen. Enligt Länsstyrelsens bedömning ska det finnas alluviala avlagringar som vid lågvattenföring är väl dränerade.	vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Svämlövskogen ska vara fri från diken och andra ingrepp med avvattande effekt.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom det kan finnas tillståndsgivna verksamheter som redan medför en påverkan på grundvattennivån i området.
Al med inslag av björk och ädellövträd ska utgöra ett dominerande inslag.	Lövträd såsom al, ask och björk, men även ädellövträd ska utgöra mer än 50 % av grundytan, och gran ska inte utgöra mer än 5 % av grundytan.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav för att kunna utvärdera naturtypens bevarandestatus.
Föryngring ska främst ske med lövträd såsom klibbal och ask.	Klibbal och ask är de vanligaste trädslagen i Svämlövskogar i södra Sverige. Enligt Länsstyrelsens bedömning får antalet "smala träd" av gran (diameter mindre än 15 cm) var som mest 10 per hektar.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav för att kunna utvärdera naturtypens bevarandestatus.
Det ska finnas tillräckligt med substrat och strukturer för främst mossor, men även för epifytiska lavar och svampar, insekter och landmollusker.	I Svämlövskogen ska det finnas både stående och liggande död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Enligt Länsstyrelsens bedömning ska uppmätta volymen död ved motsvara minst 5–15 m ³ per hektar. Det ska finnas gamla träd, grova träd, träd med socklar och andra värdefulla strukturer. Ingen negativ påverkan från igenväxningsvegetation.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav för att kunna utvärdera naturtypens bevarandestatus.
För naturtypen typiska arter av kärlväxter, mossor och fåglar ska återkommande förekomma inom Natura 2000-området.	De typiska arterna såsom bäckbräsa, strutbräken, skärmstarr och hägg ska finnas i livskraftiga bestånd i området. Mindre hackspett ska förekomma under häckningstid i området.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav för att kunna utvärdera naturtypens bevarandestatus.
Ingen skadlig påverkan av virkes- eller veduttag.	I Svämlövskogen ska avverkning inte förekomma annat än inom ramen för naturvårdande skötsel, och uttag av grov död ved (> 10 dm i diameter får inte förekomma.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav för att kunna bevara livsmiljöer och substrat för vedlevande organismer.
Främmande och invasiva arter ska inte förekomma inom området.	Förekommande främmande invasiva arter t.ex. blomsterlupin, kanadensiskt gullris, harris och kanadensisk vattenpest ska ej inverka negativt på artsammansättningen eller variation av arter genom ändrade konkurrensförhållanden, genetik och/eller smittspridning.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom parametern inte alltid kan bedömas vid statusklassning på grund av kunskapsbrist.
Flodpärlmussla (1029)		
Flodpärlmussla (1029) ska finnas i en livskraftig population inom Natura 2000-området Hovdala.	För flodpärlmussla innebär en livskraftig population att mer än 20 % av musslorna är mindre än 50 mm, att mer än 0 % av musslorna är mindre än 20 mm samt att det totala antalet individer är större än 500.	Fördjupad beskrivning formulerad utifrån rådande kunskapsläge (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, HaV:s rapport 2020:19).
Naturtypen Mindre vattendrag (3260) ska ha fullgod bevarandestatus enligt de bevarandemål som har formulerats för naturtypen.	Se fördjupad beskrivning av bevarandemål för Mindre vattendrag (3260).	Se motivering till fördjupad beskrivning för Mindre vattendrag (3260).

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
Vattenförekomsten Hovdalaån behöver i sin helhet utgöra en god livsmiljö för flodpärlmussla och beståndet av vördfisk om det ska vara möjligt att nå målet om en livskraftig population.	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar flodpärlmusslans högt ställda krav på livsmiljön och beståndet av vördfisk som lägst hög ekologisk status (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Det ska finnas strömmande och forsande vattendragssträckor med tillräcklig strömhastighet för syresättning av musselbottnar och för att undvika igenslamning eller pålagring av dessa bottnar. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametrar <i>Specifik flödesenergi, Volymsavvikelse, Avvikelse i flödets förändringstakt</i> samt <i>Vattenståndets förändringstakt</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Lågvattenföring i vattenförekomsterna får aldrig bli så låga att det skadar flodpärlmussla eller dess vördfisk. Vilket flöde detta motsvarar beror bl.a. på vattentemperatur och syremättnad i vattnet.	Fördjupad beskrivning formulerad utifrån rådande kunskapsläge (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, HaV:s rapport 2020:19).
	Det ska finnas fria vandringsvägar för flodpärlmusslans värddarter (öring eller lax) mellan havet och Hovdalaån samt till olika delar av vattensystemet där arten förekom tidigare. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametrarna <i>Konnektivitet i uppströms och nedströms riktning</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	För att säkerställa lyckad rekrytering av flodpärlmussla ska tätheten av vördfiskar (öring eller lax) som minst motsvara 5 ungar per 100 m ² .	Fördjupad beskrivning formulerad utifrån rådande kunskapsläge (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, HaV:s rapport 2020:19).
	Vattendragets ska vara naturligt, eller så naturligt som möjligt, samt innehålla naturliga strukturer – detta utifrån avvägningar gentemot tillståndsgivna verksamheter och andra värden såsom kulturmiljövärden. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametrarna <i>Vattendragsfårans form, Vattendragets planform, Vattendragsfårans bottenstrukturer, Död ved i vattendrag, Strukturer i vattendraget, Vattendragsfårans kanter, Vattendragets närområde samt Svämplanets strukturer och funktion i vattendrag</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar flodpärlmusslans krav på	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
	vattenkvalitet som lägst hög status för kvalitetsfaktorn <i>Näringsämnen</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna. Bedömningen är även att färgtalets medelvärde under högflöden inte ska överstiga 80 mg Pt/l, att grumligheten inte ska överstiga 1 FNU i medelvärde vid vårflood, att halten nitrat (NO ₃) inte ska överstiga 125 g/l och att oorganiskt aluminium inte ska överstiga 30 g/l (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2020:19).	bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar flodpärlmusslans krav på pH som lägst god status för kvalitetsfaktorn <i>Förurning</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna. pH ska inte understiga 6.2 (Åtgärdsprogram för flodpärlmussla, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2020:19).	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Utter (1355)		
Utter (1355) ska finnas i en livskraftig population inom Natura 2000-området Hovdala.	Spår av utter ska årligen förekomma inom Natura 2000-området Hovdala. Populationerna av utter i området ska bibehållas och utöka sin nuvarande population och utbredning.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Naturtypen Mindre vattendrag (3260) ska ha fullgod bevarandestatus enligt de bevarandemål som har formulerats för naturtypen.	Se fördjupad beskrivning av bevarandemål för Mindre vattendrag (3260).	Se motivering till fördjupad beskrivning för Mindre vattendrag (3260).
Vattenförekomsten Hovdalaån behöver i sin helhet utgöra en god livsmiljö för utter för att det ska vara möjligt att nå målet om en livskraftig population.	Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar utterns krav på livsmiljön som lägst god ekologisk status (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
	Vattenreglering kan påverka tillgången på fisk som utgör utterns föda. Vattendragets ska vara naturligt, eller så naturliknande som möjligt, samt innehålla naturliga strukturer – utifrån avvägningar gentemot tillståndsgivna verksamheter och andra värden såsom kulturmiljövärden. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametrarna <i>Vattendragsfårans form</i> , <i>Vattendragets planform</i> , <i>Vattendragsfårans bottenstrukturer</i> , <i>Död ved i vattendrag</i> , <i>Strukturer i vattendraget</i> , <i>Vattendragsfårans kanter</i> , <i>Vattendragets närområde</i> samt <i>Svämplanets strukturer och funktion i vattendrag</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.

Bevarandemål	Fördjupad beskrivning	Motiv till fördjupad beskrivning
	Vandringshinder försämrar utterns och de primära bytesdjurens möjligheter att sprida sig i vattendraget. Det ska finnas effektiva passager för djur, växter och organiskt material till anslutande vattensystem. Enligt Länsstyrelsens bedömning motsvarar detta som lägst god status för parametern <i>Konnektivitet i uppströms och nedströms riktning</i> (HVMFS 2019:25) inom vattenförekomsterna.	Fördjupad beskrivning formulerad för att bättre kunna bedöma uppfyllelsen av ett bevarandemål genom att relatera till vattenförvaltningen och bedömningsgrunderna.
Utter ska på ett säkert sätt kunna passera under större korsande vägar, för att minska risken för trafikdödad utter.	Större vägpassager över vattendraget, där lokala förutsättningar tvingar upp utter på vägbanan, ska ha fungerande utterpassager.	Fördjupad beskrivning formulerad utifrån rådande kunskapsläge (Åtgärdsprogram för bevarande av utter, 2006).
Vattenkemin ska vara god och inga miljögifter ska utgöra ett hot mot uttern.	I vattenförekomsterna får halterna av miljögifter i vattnet inte öka över tid, utan ska helst minska. I synnerhet organiska klorerade föreningar kan försämra förutsättningarna för utterns fortlevnad.	Fördjupad beskrivning formulerad som ett icke-försämringskrav eftersom parametern inte alltid kan bedömas vid statusklassning på grund av kunskapsbrist.

Naturreseptatet Hovdala i Hässleholms kommun utgörs flera delområden som består av ädellövsöog. Hovdala är ett mycket populärt strövområde. Här finns många fina vandringsleder för att kunna uppleva rekreation, områdets skönhet och höga biologiska mångfald. Området har mycket stor betydelse för bevarande av arter som lever i ädellövsöog.

En del i länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreseptat och upprätta skötselplaner.

Skötselplanen innehåller en markhistorisk beskrivning samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller också information om friluftsliv, samt om hur en framtida uppföljning av området är tänkt att ske.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane

Kontaktperson

Miljöavdelningen
Johan Johnmark
010-22 41 411
johan.johnmark@lansstyrelsen.se

Inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötande

Trafikverket: Trafikverket vill upplysa Länsstyrelsen om att det föreslagna naturreservatet ligger i närheten av ett av de förslag till lokaliseringsalternativ som finns för ny stambana mellan Hässleholm och Lund. Trafikverket ser dock inga hinder för den utbredning av naturreservatet som nu föreslås.

Trafikverket förutsätter att normal drift och underhåll av väg 1917 och väg 1922 kan genomföras utan att samråd krävs. Underhåll för väg kan exempelvis innebära dikesrensning, siktröjning av träd, slåtter av vägkanter, bekämpning av invasiva arter, halkbekämpning genom saltning och diverse beläggningsåtgärder.

Länsstyrelsen: Har avgränsat naturreservatet mot bakgrund av höghastighetsbanans utredningskorridorer. Drift och underhåll av väg får fortsätta som tidigare.

SGU: Avstår från att yttra sig i ärendet.

Hässleholms kommun, Kommunstyrelsen: antar miljö- och stadsbyggnadsnämndens arbetsutskott och kultur- och fritidsnämndens yttrande som sitt eget.

Hässleholms kommun, Miljö- och stadsbyggnadsnämndens arbetsutskott: är mycket positiv till bildande av naturreservatet Hovdala i Hässleholms kommun. Naturreservatet tryggar naturvärdena i området idag och för framtiden.

Nedan följer synpunkter på dokumentet i remissen. Sidhänvisningarna nedan gäller för hela dokumentets sidnumrering, s. 1-145.

Dokumentet (på 145 sidor) är lite överskådligt. Det hade underlättat med en innehållsförteckning i början av dokumentet.

Det är lite förvirrande med bilagorna. På sidan 2 nämns bilaga 1 och 2. På sidorna 23-39 hittar man bilaga 1-7. På sidan 134-143 finns bilaga A-C (inom skötselplanen). På sidan 145 finns bilaga 2.

Kartornas reservatgränsmarkeringar är mycket grova. Dessa blir därmed svårtolkade.

detta. Naturvårdsplanen finns här: Översiktsplan och detaljplaner - Hässleholms kommun (hassleholm.se)

S. 27. Naturreservatets utbredning i kartan är missvisande i den östra delen.

Naturreservatet har minskat i areal sedan detta tidigare förslag.

S. 35-36. Vissa befintliga vandringsledsavsnitt saknas i kartan. Kartan behöver kompletteras, vilket lämpligen görs i dialog med Hässleholms kommun.

S. 51. De historiska kartorna är informativa. Dock saknas kartor från 1700-talet i dokumentet, vilka finns tillgängliga hos lantmäterimyndigheten. Se områdesbeskrivningar för Hovdalaområdet i kommunens naturvårdsplan.

S. 97. Skötselområde Naturskogsliknande ädellövskog. I området nordöst om grustäkten är ask (rödlistad, starkt hotad) ett viktigt trädslag i skogen. Ask nämns dock inte alls i beskrivningen.

S. 104. *Skötselområde Ekskog*. Tre skötselområden beskrivs i texten. Ett fjärde skötselområde, i sydvästra delen av området "Söder om Hovdala", finns utmärkt på kartorna på s. 135 och 138. Detta skötselområde finns dock inte omnämnt alls i texten, vilket bör kompletteras.

Skötselområdet som anges ligga öster om grustäkten ligger snarare söder om grustäkten.

S. 106. *Skötselområde Nektarrikt område*. Väderstrecksangivelser förefaller vara missvisande. Meningen "... ett område i sydöstra delen av Dalleröd vid garaget och ett område öster om Dalleröd." bör rimligen snarare vara "... ett område i sydvästra delen av Dalleröd vid garaget och ett område väster om Dalleröd." Samma benämningar förekommer på fler ställen i kapitel 5.6, vilka också bör ändras.

S. 17. "Kommunala naturvårdsprogrammet från år 2005" bör ersättas med "Kommunala naturvårdsplanen från år 2021". Texten som följer bör justeras utefter

S. 112. *Skötselområde Slätteräng*. Här anges att arealen är 0,9 hektar. Ett betydligt större område har restaurerats inom två LONA-projekt, ca 2,5 ha. Delar av detta område tillhör skötselområdet Högörtäng i skötselplanen. Ett missförstånd kan ha uppkommit då delar av slätterängen inte blev slått 2021, pga blöta marker.

Arealen på det inom LONA restaurerade området framgår bla på informationsskylten som står vid slätterängen, se även bilaga 1. Skötselområde Slätteräng bör således öka i areal jämfört med vad som framgår i skötselplanen.

S. 121. Punkten 5.12.3 *Restaureringsåtgärder*, är felnumrerad. Rätt numrering bör vara 5.13.3.

S. 125. Bildtexten till Figur 44 anger "Parkering vid Boketorp". Detta är dock ingen formell parkering, men nyttjas som en sådan olovligt av bilägare. Det finns således ett behov av att skapa en formell parkering i anslutning till Boketorp. Ett förslag finns att anlägga en parkering öster om Hovdalaån, strax utanför naturreservatet.

Det är då önskvärt att ha en gånganslutning mellan p-platsen och Boketorp längs en gammal militärbank genom slätterängen. I det fallet behövs en gångbro över Hovdalaån. Se bilaga 2.

S. 127. *Prioritering av åtgärder och kostnadsansvar.* Ett antal informationsskyltar som presenterar natur- och kulturvärden i området står inom naturreservatet. Dessa sattes upp av Hässleholms kommun inom två LONA-projekt. Det framgår inte av skötselplanen hur det fortsatta ansvaret för dessa skyltar ska fördelas.

S. 128. *Prioritering av åtgärder och kostnadsansvar.* Skötseln av Slätterängen framgår inte tydligt av tabellen. Denna bör läggas till under punkten "Slätter/Bränning". Nu nämns bara skötselområdena Nektarrika områden och Högörtäng. Ett förtydligande behövs om att förvaltaren även sköter Slätterängen framöver.

S. 133. *Litteraturlista.* Följande inventeringsrapporter bör läggas till i litteraturlistan:

- Malmqvist, A. 2008. Skyddsvärda arter i skogar och andra trädmiljöer i Hovdala naturområde. En inventering av vedlevande insekter, mossor och epifytiska lavar genomförd 2007-2008. Naturcentrum AB.
- Ekologgruppen. 2014. Uppföljning av vegetation vid Hovdala, Hässleholms kommun. (Florainventering av slätterängen söder om Hovdala slott. Inventeringen ingick i LONA-projekt.)

Länsstyrelsen: har vid framtagande av dokumentet och bilagor följt Naturvårdsverkets rekommendationer. Länsstyrelsen har uppdaterat besluts handlingen med kommunens uppdaterade naturvårdsprogram. Efter kontakt med kommunen visade det sig att det inte förelåg något behov av att förändra vandringslederna. Gällande de historiska kartorna har länsstyrelsen valt att utelämna kartan från 1700-talet för att spara viss plats. Länsstyrelsen har förtydligat att Hässleholms kommun ansvarar för slätter inom skötselområde slätteräng och har ändrat dess areal. Gällande parkering vid Boketorp arbetar länsstyrelsen i samarbete med Hovdala slott för en annan mer lämplig parkeringsplats. LONA skyltar ansvarar kommunen fortsatt för, då skyltarna tillhör er. Länsstyrelsen har preciserat detta i undantag från föreskrifter. I övrigt har länsstyrelsen sett över de mer redaktionella synpunkterna och åtgärdat de som varit i behov därav.

Hässleholms kommun, Kultur- och Fritidsnämnden: ser övergripande positivt på förslaget om bildande av naturreservatet Hovdala. Förslaget tar sikte på Hovdalaområdets stora och emellanåt unika biologiska värden och skapar skydd för dessa med både passiva och aktiva metoder. "rekreation och friluftsliv"

Med stor sannolikhet kommer även allmänhetens intresse för Hovdalaområdet att öka med fler besökare som en naturlig följd. Området är redan ett uppskattat och välbesökt besöksmål där landskapets mångfasetterade miljöer erbjuder en fantastisk upplevelse för såväl ovana som vana vandrare och andra besökare. Förvaltningen är medvetna om att naturreservatets huvudsyfte är att värna om den biologiska mångfalden m.m. men vill poängtera att områdets rekreerande

funktioner också bör vara prioriterade med hänsyn till besökarens behov av att "uppleva" naturen, kulturen och det vackra landskapet.

"kulturmiljö"

Området som omfattas av naturreservatet har brukats och omdanats av människor i tusentals år och är förutom en naturmiljö även en kulturmiljö av rang. Spåren är många och inom området finns det bl a hällristningar, gravrösen, gårdsgårdar, kanaler, gårdsruiner, kvarnbyggnader, dammar, fågator och spår från krigsmaktens övningar. Många av dessa går att knyta direkt till Hovdala Slott och ingår i berättelsen om slottets historia och utveckling och därmed hela traktens historia.

Även om förslaget innehåller uppgifter om områdets historia och i vissa avseenden påtalar vikten av kulturmiljön vid Hovdala är det önskvärt att i förslaget ha en tydligare linje för att säkerställa åtgärder för att bevara, förvalta och tillgängliggöra de kulturvärden som Hovdala besitter. Det är eftersträvarsvårt med en samsyn kring skötsel och vård av såväl natur- som kulturmiljö vid ett flertal platser och vid Hovdala som helhet. Inte minst är området kring Biblioteksruinen och det omgivande mursystemet från 1790-talet av stor vikt och högt kulturhistoriskt värde.

Övrigt

Naturligtvis finns det frågor av mer praktisk och eventuellt ekonomisk art som berör förvaltningens verksamhet i området och som inte förslaget ger svar på. Inte minst rör det framtida friluftsstrategier, ledverksamheten, information/marknadsföring, skyltning m.m. samt verksamheten vid Hovdala slott och Boketorp/Broslätt. Det är därför angeläget att Kultur- och fritidsförvaltningen inbjuds till framtida samråd gällande förvaltning av reservatet och att det generellt skapas goda kommunikationsvägar mellan Länsstyrelsen Skåne och Kultur- och fritidsförvaltningen.

Länsstyrelsen: Är väl medveten om de kulturmiljöer som finns i området och har till stor del i undantag möjliggjort såväl underhåll av biblioteksruin och dess murar som ett eventuellt återuppförande av den gamla byn Broslätt. Ett naturreservat möjliggör, enligt Naturvårdsverket, inte vård av kulturelement. Naturreservatet förhindrar dock markanvändning som medför att kulturelementen försvinner. Länsstyrelsen ser också fram emot en fortsatt samverkan med Kultur- och fritidsförvaltningen.

Hovdala slott: Efter möte med blivande förvaltare Susanna Isberg tisdag 5 april 2022 vill vi från leaderprojektet Boketorp och projektägare Hovdala slott förtydliga några punkter kopplat till utvecklingsarbetet vid Broslätt/ Boketorp så att detta kan beaktas i kommande skötselplan.

Vi är överlag mycket positiva till ett naturreservat på Hovdala och ser många möjligheter att både stärka och skydda ett område där vi arbetar nära besökarna och mitt i området.

Pedagogiskt arbete på och runt Broslätt – via verksamheten på Boketorp planeras en utveckling av den pedagogiska verksamheten vid Hovdala slott. Fokus är natur och kultur och utgångspunkten är Boketorp och Broslätt. Vi vill skapa en skyddad men tillgänglig miljö runt Broslätt, för att kunna lära besökare samt skolelever om platsen och de som levt och verkat där, om växtlighet och djurliv i landskapet och varför det ser ut som det gör. Naturen och kulturen i och runt Hovdala och Boketorp attraherar skolor som ur ett ekonomiskt och planeringstekniskt perspektiv gärna vill skicka så många elever som möjligt på en och samma gång samt tillbringa så stor del av skoldagen som möjligt i området. Att antalet elever överstiger 100 vid ett och samma tillfälle är inte ovanligt. Vi har med anledning av detta ett stort behov av ytor där elever och lärare kan samlas för att t ex undervisa, äta och leka. En tänkt yta för detta är ”grönområdet” utanför Boketorp, ett område som idag ofta används som parkeringsplats. Vi hoppas här på en löpande dialog och samverkan. Det kan gälla innehåll och information, skyltning, skötsel m.m.

Parkering vid Tofta vång samt ny ”entré” till Broslätt – vi har tidigare lyft våra planer på att anlägga en mindre parkering vid Tofta vång, på andra sidan Hovdalaån från Broslätt och på andra sidan grusvägen. Vi vill på så sätt kunna skapa ytterligare en nod i det Hovdalaområde där vissa platser numera står under ganska ökande tryck från besökare till området, (bl.a. Hovdala slott & Broslätt). Parkering sker för närvarande lite varsom på röjda ytor där det finns plats. Eftersom vi har för avsikt att bedriva pedagogisk verksamhet på platsen vill vi helst inte ha parkering mitt i, både för att skydda barnen och natur och kulturmiljön. Vi vill heller inte hänvisa besökare från den tänkta parkeringen längs bilvägen. Vi vill istället använda det gamla stridsvagnspåret som går rakt från grusvägen och den planerade parkeringen längs översilningsängen fram till ån och anlägga en bro samt öppna upp stig in på Broslätt, samt skylta om natur och kulturmiljövärden.

Skötsel på Broslätt – inom ramen för det Leaderprojekt som nu bedrivs vid Boketorp har vi till exempel köpt in en gräsklippare för att hålla stigar samt grönytan öppna runt Broslätt och upp förbi Mjölmöllevången till Mjölmöllan. Detta planerades för att tillgängliggöra natur och kulturvärden innan processen med naturreservat drogs igång. Vi pratade nu med Susanna om möjligheter att eventuellt ha en stig runt Mjölmöllevången eller rakt igenom den samt eventuellt fortsätta hålla vissa grönytor öppna runt Broslätt medan andra övergår till äng, för tillgänglighet och pedagogiska syften. Om inget av detta är möjligt kan vi eventuellt behöva göra ändringar i vår projektplanering och då brådskar det. Vi kan annars bistå med underhåll då vi förberett för detta arbete genom projektet.

Pedagogisk vattenlåda – vi har under många år haft en pedagogisk vattenlåda för skolklasser vid Hovdala slott, en låda som vi inom ramen för projekt Boketorp har fått medel att utveckla. Eftersom stora delar av Hovdalaån i närheten av slottet och Boketorp nu skyddas önskar vi samråd kring hur vi på bästa sätt kan skapa ett

pedagogiskt material om vatten och hitta en plats där vi kan visa barn om livet i vattnet, om möjligt inom promenadavstånd från Boketorp.

Vi diskuterade också möjligheter med Susanna för att iordningställa en stig eller mindre slinga runt Broslätt som kan vara anpassad för personer med funktionsvariation. Vi önskar fortsätta denna dialog inom ramen för skötselplanen. Samverkan - eftersom vi verkar i och runt det föreslagna området för naturreservatet vill vi i mesta möjliga mån delta i samråd eller återkommande möten kring området och den planerade skötseln.

Länsstyrelsen: Instämmer med er målbild om att på sikt stänga "grönområdet" vid Broslätt för bilparkering och tillsammans med er verka för och låta anlägga en ny parkeringsplats utanför naturreservatet, vid Tofta vång. Undantag från föreskrifter finns för anläggande av gångbro över Hovdalaån, mellan planerad ny parkeringsplats och Broslätts gamla bytomt. Undantagen frångår inte skyldigheten att inhämta eventuell strandskyddsdispens. Länsstyrelsen överlåter till naturreservatets förvaltare för att i samråd med er avgöra vilka ytor som ska behållas klippta respektive övergå i ängsmark och gällande tillgänglighet till Hovdalaån. Det finns möjlighet att skapa nya leder i naturreservatet, sådana samtal bör tas med naturreservatets förvaltare. Länsstyrelsen ser fram emot fortsatt gemensam samverkan.

Institutet för rymdfysik (IRF): Vill säkerställa att stationen inte störs mer än nödvändigt och att pågående mätningar även kan utföras efter att naturreservatet har bildats. IRF besöker stationen om behov finns, vilket i normala fall sker två gånger per år. Bil används som färdmedel och parkering sker vid p-plats i anslutning till den grusväg som passerar den berörda platsen.

IRF:s instrument är en magnetometer som mäter jordmagnetiska fält. Liknande stationer finns i Kiruna och Lycksele. IRF:s uppdrag är att leverera data från dessa instrument till det globala nätverket SuperMAG, World Data Center C2 for Geomagnetism i Kyoto, till nordiska nätverket IMAGE samt till ESA för att varna för geomagnetiskt inducerade strömmar. Rättelse: På sidan 84 i dokument "Skötselplan för naturreservatet Hovdal i Hässleholms kommun" finns det en bild med hänvisning till Institutet för rymdfysiks anläggning. Denna hänvisning är felaktig. Byggnaden/stugan med de två tornen som visas på bilden tillhör Lantmäteriet. IRF har dock utrustning i stugan men IRF:s instrument/magnetometern, som är ett ca 50 cm högt instrument, står placerad ca 30 meter från byggnaden. Se bild ovan. Detta instrument får inte flyttas eller på annat sätt hanteras av obehöriga. *Bild på instrumentet finns i yttrandet, Lst anm. Slutsats: Vid Tormestorp variometerstation har det under de senaste åren förekommit vissa problem med störningar från bland annat motorcykeltrafik. IRF har försökt genomföra olika åtgärder för att avlysa området från den typen av aktiviteter. Bildandet av naturreservat ger enligt IRF:s bedömning bättre

förutsättningar för variometerstationens mätningar på grund av att det införs tydliga och styrande föreskrifter för aktiviteter och fordonstrafik inom området.

Länsstyrelsen: Har efter inkommit yttrande varit i kontakt med IRF för att få förtydligande uppgifter kring vibrationsproblematiken i området. Länsstyrelsen har korrigerat byggnadens innehavare och kommer i sina skötselåtgärder tillse att störningar från fordon ej sker i närheten av er anläggning. Gällande fordonstrafik på vägen öster om er anläggning hänvisar länsstyrelsen till väghållaren gällande eventuell stängning av del av denna väg.

TeliaSonera Skanova Access AB: Har inget att erinra.

E.ON Energidistribution AB:

E.ON tillstyrker förslag till beslut om naturreservat under förutsättning att nedanstående yrkanden om ändringar i föreskrifter införs, i annat fall motsätter sig E.ON förslaget till beslut.

Yrkanden *Att det i undantagen från föreskrifter framgår att:*

- *Normalt underhåll omfattas av akut-och byta befintlig kabel samt skogligt underhåll*
- *Tillåter motordrivna maskiner i, till och från ledningsstråket, även innefattande parkering av fordon*
- *Toppning och beskärning utanför skogsgatan inte ska vara dispenspliktigt*
- *Det ska framgå i föreskrifterna att förändring av elnätet får tillståndsprövas*
- *Att dispensförfarandet helt utgår för befintliga anläggningar*

Bakgrund till yrkande Inom det föreslagna naturreservatsområdet har E.ON Energidistribution AB (E.ON) ett befintligt elnät som består av markförlagda låg- och mellanspänningskablar i osäkert läge, lågspänningsluftledning, transformatorstationer med mer, se bifogad karta. Kraftledningar omfattas även av Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter, ELSÄK-FS 2008:1 samt ELSÄK-FS 2010:1. Starkströmsföreskrifterna reglerar bland annat ledningskonstruktion, höjd över mark,

avstånd från ledning till byggnad, brännbart upplag, parkeringsplatser, tillfartsvägar med flera verksamheter. För luftledningens bibehållande måste vi kunna utföra kontroll och skötseln enligt ELSÄKFS 2008:3 inklusive ändringar i ELSÄK-FS 2010:3.

Underhåll och reparation För att säkerställa ellagens krav på säkra, tillförlitliga och effektiva elleveranser (3 kap. 1 § ellagen) måste E.ONs underhåll av elledningar även fortsättningsvis kunna genomföras och bedrivas på ett rationellt och kostnadseffektivt sätt. Vid kabelfel är det nödvändigt att få reparera ledningar. För att kunna utföra nödvändig drift och nödvändigt underhåll samt reparation av ledningar är det en förutsättning att motordrivna maskiner kan framföras i samt till och från ledningsstråket. Detta innebär att schaktning/grävning måste få utföras där reparation och underhåll krävs. Med hänsyn till det ovan framförda är det viktigt att det tydligt framgår av föreskrifternas undantag att körning men även parkering får ske för underhåll av ledningarna. Det är bra att det framgår av föreskrifterna att

naturreservatet inte ska utgöra hinder för underhåll/ombyggnad/reinvestering.
'Det bör dock vara tydligt att även akut felavhjälpning som oftast innebär att man måste gräva är lovligt. E.ON noterar undantag från föreskrifter om att akuta underhållsåtgärder kan informeras till förvaltaren i efterhand, dock senast inom tre arbetsdagar från att arbetet har inletts. E.ON ser detta som svårt vid t.ex. en stor storm. Bestämmelserna i naturreservatsföreskrifterna får inte utgöra hinder för vårt framtida, planerade och regelbundna skogliga underhåll av ledningsgatan, vilket t.ex. omfattar röjning och fällning av farliga kantträd. E.ON måste kunna utföra ett normalt skogligt underhåll. Om det i naturskyddet ska ingå att kvarlämna fällda träd kan E.ON göra det under förutsättning att E.ON inte hålls ansvariga för skogsskyddet.
Anslutningsplikt Om det i framtiden blir aktuellt med förändring av elnätet och/eller nyanslutning inom eller i närheten av området, bör det framgå i reservatföreskrifterna att förändring av elnätet får tillståndsprövas. När en begäran om utökning av elnätet görs har E.ON anslutningsplikt och kan inte neka en anslutning till elnätet.
Vägar/GC-banor Med anledning av elsäkerheten ska nätägaren kontaktas om en förändring av marknivå under eller bredvid kraftledningarna skulle ske. Detta gäller även när anläggningar såsom vägar, gång- och cykelbanor, etc ska anläggas. Om vägar kommer att spärras av med exempelvis bommar måste E.ON få tillgång till nycklar eller koder så att passage för drift och underhåll av ledningen kan ske. Övrigt E.ON förutsätter att hänsyn tas till ovanstående synpunkter samt att vi i fortsättningen kan sköta om våra anläggningar enligt gällande föreskrifter och standarder.

Länsstyrelsen: erinrar att drift och underhåll av ledningar och anläggningar får ske i fortsättningen precis som det tidigare har skett dvs byta befintlig kabel, skogligt underhåll, toppning och beskärning, framföra maskiner i, till och från ledningsstråket, parkering av fordon. Det föreligger inget dispensförfarande gällande befintliga anläggningar. Nyanslutningar till befintligt elnät är dock en dispenspliktig verksamhet, då nyanslutningen kan innebära grävning eller annan åtgärd i känslig miljö i naturreservatet.

Föreningen Hovdala vänner: I föreningen Hovdala vänner är vi positiva till förslagen om naturreservat på Hovdalaområdet. Möjligheterna att utveckla området får nu en tydlig prägel av landskap och natur där vi har möjlighet att samverka med andra föreningar som har verksamhet i området. Kulturmiljöer och lämningar efter byggnader bör liksom spår efter annan verksamhet skyddas från att växa igen. Restriktionerna enligt remissen påverkar endast marginellt föreningens verksamhet. Detaljsynpunkter

Hovdalaån sid 13 m.fl. Hovdalaån bör ses i sin helhet även om remissen avser den del som ingår i tänkt naturreservat. Vi är angelägna om att åns karaktär inte ändras mer än nödvändigt. Hammarmölledamm har i mer än 100 år varit av betydelse för

utvecklingen av landskapet, naturen, djur och växtliv i området. Lika länge har hållbar elproduktion kunnat ske. Hammarmölledamm bör fortsatt finnas kvar. Skulle dämnet behöva rivas bör det torrlagda området hållas öppet. Fram till 1916 var det åkermark. Varför inte hävdad blomrik äng på samma sätt som Mjölmllevången nedanför kraftverket? Det också angeläget att en broförbindelse finns kvar vid nuvarande dämme. Här har bro/broar funnits sedan 1600-talet. Åns nedre lopp utanför naturreservatet bör behålla sin karaktär som kanal och inte tillåtas växa igen. Kanalen finns med på kartan från 1734 men kan vara äldre än så. Pråmtrafik lär ha förekommit in på 1800-talet. Rinnande vatten har genom århundradena använts som energikälla. I ett sinnrikt system har man tagit vara på vatten som avvattnar bl.a. Filesjön. I Skogdamm (utanför naturreservatet) har man anordnat så att vattnet kan ledas till endera bäcken mot Boketorp och kvarnarna där eller till Hovdalaån/Hammarmölledamm för kraftproduktion. Detta bör inte förändras. Hovdalaområdet är rikt på vatten. Vi ser gärna att naturliga småvatten utvecklas och hålls öppna. I området vid Biblioteksruiinen bör anordnas möjligheter till parkering av fordon. Platsen är omtyckt och används ofta som utgångspunkt för vandringar eller aktiviteter med hundar. Idag sker parkering vid platsen i terrängen utanför vägarna. Dalleröds området är intressant inte minst som det kanske kan bli ett naturrum i anslutning till den tidigare gården Dalleröd. En vandringsled passerar genom området. Om det medges föreslår vi att en utsikt anordnas från berget "Dalleröds hatt" N och NO mot Finjasjön. Rastplats? Beträffande växtlighet ser vi med glädje att granar och granskog ska ersättas med ädellöv. Förhållandet bör gälla även planterad tallskog men naturligt växande tallar bör få stå kvar i blandskog. Jfr text i skötselplanen sida 19 om trakten vid Björkviken och Solhemsdungen.

Övriga synpunkter

På sida 9 anges att "Vid freden i Roskilde år 1658 tillföll Slottet svenskarna". Vi föreslår att meningen utgår. Hela Skåne blev svenskt 1658 men ägarförhållanden till slottet ändrades inte. I följande mening föreslår vi att texten "med stöd av friskyttar under Lille Mads ledning" utgår. Påståendet om friskyttar är inte historiskt belagt utan får hänföras till en lokal skröna. På sida 12 i skötselplanen står "Vid Dalleröd låg gården Hallastugan, vars ena ekonomilänga " Ekonomilängan har tillhört gården Dalleröd. Hallastugan låg ca 300 m västerut från Dalleröds gård. Fakta har främst hämtats från böckerna "Försvunna miljöer på Hovdalafältet" 1988, Claesson, Leif m.fl. och "Broslätt — hantverksbyn som försvann" 1995, Karlsson, Torsten och Anne-Marie Hammarlund.

Länsstyrelsen: Ett naturreservat gäller enbart den yta som utgör naturreservatet, därav kan föreskrifter eller skötselplan ej omfatta ex Hovdalaån som ligger utanför naturreservatet. Natura 2000 området omfattar delar som ej ingår i naturreservat, men omfattar likväl inte ån i sin helhet. Däremot hanteras Hovdalaån i sin helhet genom att omfattas av vattenförvaltningsplaner. Mark- och miljödomstolen har i

dom den 10 februari 2022 meddelat att nuvarande vattenkraftverk till Hammarmölledamm inte omfattas av urminnes hävd. Vidare avslog domstolen yrkandet om lagligförklaring av befintlig vattenkraftsanläggning bestående av betongdamm med tillhörande fyllningsdammar på ömse sidor, överfallsutskov med tillhörande rör för minimitappning och bottenkovslucka samt tilloppstub, turbiner och kraftstation med tillhörande utloppskanal. Domen innebär att Hammarmölledamm på sikt kommer att upphöra. Länsstyrelsen är mycket väl medveten om hur uppskattad dammen är för besökare i området och har för att kunna behålla vatten i området och stärka naturvärdena beviljats bidrag om 2 miljoner kronor för att anlägga vattenyta eller sidovåtmark i tidigare Hammarmölledamm. Förbindelse över Hovdalaån kommer att finnas, antingen i nuvarande sträckning som är mest önskvärd, eller något uppströms nuvarande dämme i nära anslutning till de kommande vattenytorna eller sidovåtmarkerna. I övrigt ämnar länsstyrelsen i stort, med undantag från den nya åsträckningen, hålla området öppet genom slätter. Länsstyrelsen noterar föreningens förslag om önskad parkering vid Biblioteksruinen. En sådan anlagd parkering behöver utformas i mycket god stor hänsyn till fornlämningen. Frågan om Naturred på Hovdala är fortfarande på idéstadiet. Det finns gott om vackra utsiktsmiljöer på Hovdalaområdet, att säga ner mycket senvuxna träd vid Dalleröds hatt för att skapa ytterligare en utsiktsmiljö är ej lämpligt. Här finns dock redan en enklare rastplats med bänk och bord. Länsstyrelsen avser medverka till att spridd tall förekomst ökar i naturreservatet medan planterad tall bl.a. vid Mjölmllevången och vid den gamla tåkten, avses avvecklas för att gynna andra naturvärden. Texten gällande historiken och gårdsnamn har justerats i beslut och skötselplan.

Hässleholms OK och Tormestorps IF: är två orienteringsklubbar som sedan drygt 70 år bedrivit orienteringsverksamhet i området. Detta gäller såväl tränings- som motionsverksamhet. Sju större nationella tävlingar inom orientering har arrangerats av Tormestorps IF sedan överenskommelse träffats med Skånska Dragonregementet P2 1991 om att klubben skulle ansvara för framtagning av orienteringskarta över övningsområdet enligt kartnorm fastställd av Svenska Orienteringsförbundet.

Gemensamt har klubbarna arrangerat Skoj på Hoj, Naturpass och Hittaut som alla riktar sig till allmänheten för att ge bättre folkhälsa. De två senaste åren har ca 2 500 personer per år registrerat tagna checkpoints och 2-3 gånger fler har använt våra Hittaut kartor för att medelst cykel uppleva vår fina natur på Hovdala. Dessa checkpoints sätter vi vid eller i direkt närhet till befintliga stigar och leder. Detta vill vi kunna fortsätta med även i de områden som nu avses skyddas med reservatsbestämmelser.

De Allmänna Råd 1996:4, Orientering och andra friluftsanslag som tidigare reglerat hur våra samråd inför större arrangemang ska gå till har nu ersatts av en ny vägledning för arrangemang i naturen. Dessa Allmänna Råd har fastställts av Naturvårdsverket efter bred samverkan mellan bland annat Friluftsrådet, Jägarförbundet och LRF. De allmänna råden betonar vikten av kunskap, egenkontroll och samverkan. Allt detta bejakar vi och anser oss behärska väl. Dessa nya tankegångar bör föranleda omskrivning av en del punkter och plocka bort kravet på tillstånd från länsstyrelsen i flera fall.

Vissa delar vill vi trycka speciellt på:

Sid 3 sista meningen: "Hålla delar av området tillgängligt" bör snarare lyda "Hålla området tillgängligt för det rörliga friluftslivet med beaktande av vad de allmänna råden för arrangemang i naturen förskriver." Vi hänvisar till syftet enligt sid 2 att "området ska fortsatt vara ett välbesökt naturområde av stor betydelse för rekreation och friluftsliv."

Sid 5 Punkt C9 bör med hänvisning till den nya vägledningen för arrangemang i naturen som Naturvårdsverket fastställt utgå och ersättas med en punkt B13 om krav på samverkan, kompetens, egenkontroll och speciella naturhänsyn för arrangemang inom området.

För punkt C13 på sid 5 bör undantag på Sid 8 Punkt C13 kompletteras med: C 13 gäller inte heller för placering av kontroller/checkpoints för folkhälsoprojekt typ Hittaut, Skoj på Hoj och Naturpass.

Sid 9 Sista meningen under "Allemansrätten" om krav på anmälan om samråd enligt 12 kap 6§ skall enligt den nya vägledningen endast gälla mycket stora arrangemang där en väsentlig miljöskada kan befaras.

Sid 11 under Friluftsvärden. Efter meningen om mountainbikebanor anser vi det vara viktigt att lägga till det sedan väldigt länge nyttjandet av området för civil och militär orienteringsverksamhet. Förslag på ordalydelse: Området har också en lång historia som tränings- och tävlingsverksamhet för orientering, såväl militär som civil. Tävlingsarrangemang med några årsintervall men också arrangemang som Skoj på Hoj, Naturpasset och Hittaut har så gott som årligen bedrivits i området. Den senare verksamheten arrangeras ur friskvårdssynpunkt och riktar sig till allmänheten och bedrivs därför under sommarhalvåret. Kontroller och checkpoints är anpassade för att kunna nås med cykel och följer mestadels befintliga leder för att inte störa djurlivet.

Bilaga 3: Vid orienteringstävlingar är det viktigt att ha tillgång till åkermark till samlingsplats och parkering. Enligt Bilaga 3 sid 1 och 3 är åkermark undantagen för föreskrifterna B 7-10 och B12. B 11 är inte undantagen! Enligt bilaga 4 är plöjning av åkermarken tillåten! Det blir för oss då helt obegripligt att åkermarken inte ska kunna nyttjas för samlingsplats och parkering enstaka dagar för arrangemang under förutsättning av markägarens medgivande.

Avslutningsvis vill vi påpeka det ni själva konstaterar i Bilaga 2 till

Skötselplanerna. Under rubriken Effekter skriver ni: "Påverkan på allmänhetens friluftsliv bedöms som begränsad. De föreslagna ordningsföreskrifterna

innebär inte att möjligheten att utnyttja området, i enlighet med vad som annars gäller enligt allemansrätten, påtagligt försvåras."

Vi anser att vår orienteringsverksamhet med de hänsyn vi tar till natur- och djurliv när vi nyttjar (inte utnyttjar!) naturen inte innebär någon menlig påverkan.

Länsstyrelsen: De allmänna råden ska ses som gälla i landskapet i stort. I vissa områden, som i naturreservat där både skyddsintressen för natur och en mängd olika intressenter är aktiva gäller andra föreskrifter än de allmänna råden i allmänhet. Skrivelsen "Hålla delar av området tillgängligt" ska ses som att död ved ska kunna ligga i skogen och det ska finnas leder att gå på. Länsstyrelsen finner det olämpligt att i ett syfte hänvisa till allmänna råd som kan förändras över tid. Gällande föreskriften C9 som ni föreslår ska utgå, så gäller denna föreskrift det specifika skogsområdet i Dalleröd, ett skogsområde som i princip saknar motsvarighet i länet och som länsstyrelsen utanför stigarna vill skydda från slitage och störning. Vidare föreslår ni att C9 ersätts med en ny föreskrift B13 om krav på samverkan, kompetens, egenkontroll och speciella naturhänsyn för arrangemang inom området. B-föreskrifter, enligt 7 kap 6§ miljöbalken gäller vad markägare eller annan sakägare ska tåla på sin fastighet avseende anordningar och åtgärder som naturreservatet kan innebära. Ingetdera av det ni föreslår faller under den benämningen. Ni föreslår att undantaget till föreskrift C13 kompletteras med kontroller/checkpoints. Dessa kontroller/checkpoints är inte att likställa med den anordning som senare orienteringsskärmen fästes i. Den som vill sätta upp kontroller/checkpoints i mer än 10 dagar behöver inhämta länsstyrelsens skriftliga tillstånd. Detta för att arrangemang av olika slag inte ska krocka med varandra. Länsstyrelsen har justerat skrivningen under allemansrätten mot bakgrund av att de tidigare allmänna råden är upphävda och har ersatts av "Arrangemang i naturen". Länsstyrelsen har kompletterat friluftsbeskrivningen med orienteringsverksamhet. Åkermarken har ej fått en ändrad markanvändning i samband med naturreservatet, innebärande att plöjning är tillåten och att begränsande föreskrifter som att markägaren ska tåla anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet inte gäller åkermarken. Det innebär också att ni i fortsättningen, efter inhämtande av markägarens medgivande, kan nyttja dessa områden för er verksamhet under förutsättning att övriga föreskrifter beaktas. Länsstyrelsen vill erinra om att parkering på åkermark behöver dispens från terrängkörningslagen, oaktat om området är naturreservat eller ej.

Göingebygdens Biologiska Förening (GBF): ställer sig positiv till bildande av Naturreservat Hovdala och bedömer utifrån Ert genomarbetade förslag att de föreslagna områdena är viktiga att skydda och bevara. Samtidigt som föreslagna åtgärder, skötselplaner och bevarandeplaner främjar växt-och djurliv i de aktuella områdena på Hovdala kan det ge positiva bieffekter på närliggande områden och även vår förenings syften och verksamhet. I förbindelse med bildandet av Naturreservat Hovdala anser GBF att särskild vikt bör läggas vid bl.a. följande åtgärder: Bevarande av öppna vattenytor och meandrande vattendrag, samt att

anläggning av eventuella framtida våtmarker inte hindras av Naturreservaten. Härunder finns också önskemål om utvidgning av Skånes Storkprojekt till Hovdala. Uppsättning av tydliga gränser för Naturreservat, informativa skyltar vid varje delområde och vid behov även inne i område vid särskilt angelägen plats. Bedömning av eventuella behov av inhägnader; dess utformning och underhåll. Anvisade, begränsade P-platser för att undvika otillåten terrängkörning. Eventuellt särskilda anvisningar för stränder, våtmarker och vandringsleder. (t ex vad som gäller för hantering av avfall, övernattnings, eldning, ridning till häst, cykling m.m.) Utarbeta alternativa metoder för öppethållande av sandblottor. Kontinuerlig uppföljning av skötsel- och bevarandeplaner. I förslagshandlingen beskrivs ett arbete att utföras med "slaghack". Vi utgår från att "slaghack" avses. Historiken kring Hovdala slott är ett viktigt element av hela Hovdalaområdet, men GBF värnar främst om den biologiska mångfalden och bevarande av rödlistade arter. Göingebygdens Biologiska Förening ser fördelar i Länsstyrelsens förslag för både den biologiska mångfalden, besökare till Hovdala, samt verksamheten i vår egen och andra föreningar, men vi ser gärna att Äspethöjden med dess specifika karaktär av ljungedar, solitära träd, fornlämningar samt rik flora och fauna ingår i naturreservatet. Det borde inkludera det tidigare föreslagna, men nu återkallade, naturskyddsområdet mellan Hovdalavägen och väg 1902 och Hovdala slott. Detta skulle ytterligare gynna den totala biologiska mångfalden på Hovdala.

Länsstyrelsen: Det enda område länsstyrelsen i dagsläget ser som möjlig att anlägga nya våtmarker inom naturreservatet på är på den mark som uppstår efter utrivning av Hammarmölledamm, undantag från föreskrifter som medger detta finns. I övrigt behöver dispenser utverkas för eventuellt ytterligare våtmarker inom naturreservatet. Om frågeställningen gäller anläggande av våtmarker utanför naturreservatet får dessa prövas i särskild ordning. Länsstyrelsen kommer att sätta upp informationsskyltar vilka föreskrifter som gäller i området. Det är slaghack som avses. Länsstyrelsen har i detta läge valt att prioritera skydd av skog, då de öppna markerna sköts genom miljöstödet. Vidare skulle plöjningsbara marker på över 100 hektar som i detta fall kunna generera mycket höga intrångsbelopp. Pengar som i sådant fall skulle behöva tas från något annat område som ej skulle bli skyddat. Gällande skogen på Äspethöjden avvaktar länsstyrelsen utfallet av Trafikverkets utredning kring Högastighetsbanan.

Lunds botaniska förening: Hovdala ligger i anslutning till södra delen av Finjasjön. Främst utgörs naturreservatet av ädellövskog omgärdad av betesmarker men inom reservatet finns också ett mycket värdefullt sandområde. Stora delar av Hovdalaområdets skogar har bedömts vara unika såväl nationellt som internationellt med avseende på trädslagsblandning och mängden död ved. Dallerödsskogen har exempelvis inte varit föremål för skogsbruksåtgärder sedan andra världskriget. Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda, bevara och återställa värdefulla naturmiljöer. Syftet är också att inom ramen för

bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer bevara och utveckla upplevelsevärdena i ett välbesökt naturområde som har stor betydelse som ett friluftsför- och rekreationsområde. Ytterligare några syften presenteras där det framgår att bevarande, återställande och nyskapande är väsentliga.

Utifrån den samlade texten framgår tydligt att ambitionsnivåerna är mycket höga avseende detta naturreservat.

Naturreservatet utgör ett Natura 2000-område varför skötselplanen ska vara en kombinerad skötselplan och bevarandeplan. Sammantaget är de underlag som presenteras från Länsstyrelsen avseende bevarandemål och skötselåtgärder väl underbyggda och förmedlas med en hög noggrannhet. Det är lätt att instämma i de presenterade åtgärdsbehoven om de syften som anges ska kunna uppnås.

Vid genomgång av befintligt underlag noterades emellertid en felaktighet och det är figur 22 på sid 66. Bilden föreställer ej tvåblad utan en *Platanthera* och då troligast *P. chlorantha*.

Länsstyrelsen: Har korrigerat växtnamnet.

Hässleholms Motorklubb: och delar av deras verksamhet, har inte kommit med i resonemanget i tillräcklig tydlighet.

Det talas nästan uteslutande om FMCK och deras Enduroverksamhet när motorsport nämns i olika sammanhang på Hovdala.

Hässleholms motorklubb har kontinuerligt bedrivit verksamheter med 4x4 terrängbilar sedan 1991 på såväl Hovdala samt Mölleröd. Denna offroad verksamhet innebar främst "Terräng Touring" – utbildningsträffar, samt "Bil Trial" som är en sportgren i precisionskörning (inte hastighet) inom Svenska Bilsportsförbundets reglemente för Offroad. Vi har använt oss av delar av samma område som även FMCK senare fick ta del av. Dock har verksamheten varit mindre frekvent sedan 2015 eftersom klagomål på buller från motorcyklar, innebar att kommunen ville minska aktiviteten på Hovdala, och vi därmed fick vi temporärt flytta hela den verksamheten till Mölleröd vid Finja.

Hovdala och dess terräng och natur, attraherar folk långväga ifrån, att komma till Hässleholm för våra evenemang. Det är av intresse för Hässleholms kommun att vi kan fortsätta bedriva vår verksamhet.

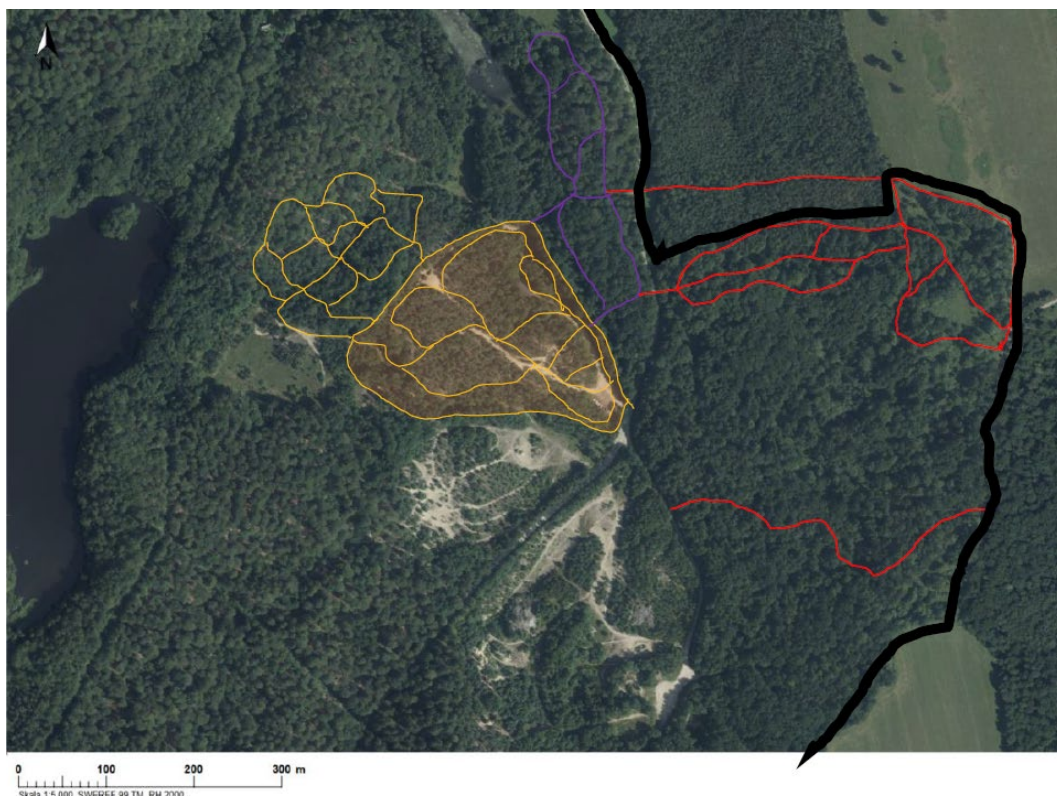
Terrängen på Hovdala innehöll en perfekt blandning av förutsättningarna för år verksamhet. Den är till och med bättre än på Mölleröd. Medan vi fortfarande hade Försvarsmakten som markägare hade vi som mest 3-4 körningar per år på Hovdala utöver verksamheten på Mölleröd. Verksamheten kan bedrivas året om och det går utmärkt att anpassa vår verksamhet till de olika datumintervallerna som nämns i olika delar av dokumentet.

De nämnda delvis öppna ytorna i och omkring den före detta grustakten som nämns i handlingen användes flitigt vid våra träffar.

De kringliggande stridsfordonsbanorna utgör ett väldefinierat och begränsat intrång i skogsvegetationen i omedelbar anslutning till grustakten, både norrut i området

fram till genomfartsvägen samt västerut in i bokskogsravinen. Banorna består av vegetationsavbanade spår i huvudsak med sand som underlag. Körning i dessa banor bidrar också till "uppluckring" av sandlagret som annars, och redan delvis kommer att växa igen. Även detta är värdefulla område för vår verksamhet och kan bidra till den biologiska mångfalden som finns i täktområdet. Banorna är inritade på flygfoto (enligt Bilaga HLMK 1). *(Länsstyrelsen har fällt in del av kartan nedan visandes de olika spåren och områdena yttrandet hänvisar till).*

Dessa stridsfordonsbanor fortsatte även över på andra sidan av genomfartsvägen (Brönnestad-Hovdala slott), i form av mer steninblandad och lerigare terräng. Vad vi tolkar av dokumentet är denna del tyvärr inte aktuell att kunna fortsätta använda. Delar av dessa har vi inte kunnat användas av oss sedan 2010 eftersom vi inte fick tillåtelse att röja bort nerfallna träd, och vegetationen har därmed tagit över. Delar av dessa spår används dock fortfarande i dagsläget för MTB banan.

Sportgrenar som inkluderar OFFROAD har generellt svårare och svårare att få tillgång till områden att träna och tävla på. I detta fallet hade det kunnat bidra både till naturens bevarande och till Offroadsportens bevarande och utveckling. Offroad med bil innebär inte en hastighetssport. Det handlar om precisionskörning. Det gör att ljudnivåerna vid våra evenemang hålls på en väldigt låg nivå generellt.

Sanden som man onekligen kör fast i är även "snäll" mot fordonen och skador och sönderkörningar är väldigt sällsynta. Dock blir det mycket grävande, både för hand och med spinnande hjul för att ta sig fram.

Utvecklingen inom hybrid- och elbilar, samt konvertering från förbränningsmotorer till el av befintliga bilar, är betydligt längre fram än hos motorcyklar så en framtid med eldrift är vi redan redo för.

Värt att notera är att Bilsportsförbundet inte inkluderar 2 eller 4-hjuliga motorcyklar i sina reglemente, och därmed måste våra verksamheter bedrivas separerade från Motorcyklarna.

Vi har ett bra samarbete sinsemellan mellan våra föreningar och vi ser inga problem att samverka kring verksamheten.

Sammanfattningsvis skulle vi vilja hävda att vår terrängkörningsverksamhet kan bidra på liknande sätt som Enduroverksamheten, inte minst när det gäller markberedningen i sandtäckerna. Dessa kuperade sandområdena är en stor utmaning och för oss även om vi inte har hastighet som vårt primära tävlingsmoment.

Det vi skulle vilja är att få ta del av 20% av de föreslagna tillfällena som nämns som "skötselåtgärd" för möjligheten till vår fortsatta verksamhet.

Vi ser det som en nytändning att kunna bidra med naturvård i samband med att vi utövar vår hobby.

Nedan* följer utvalda delar från dokumentet med kommentarer kring vad vår verksamhet kan bidra med. (**dessa 10 sidor utgör utdrag ur förslag till beslut och skötselplan med kommentarer som ligger i linje med det som framförts ovan. Länsstyrelsen har av utrymmesskäl kortat ner yttrandet. Yttrandet i sin helhet återfinns i akten. Länsstyrelsen lägger dock med yttrandets slutkläm).*

Vi vill gärna vara med och bidra till att detta område förvaltas och sköts om så vi kan bevara detta till eftervärlden. Graden av hur "öppet" området ska vara skulle vi vilja ha beskrivit mer i detalj i samband med att vi blir inkluderade i bidragandet till skötseln. Är det bara befintliga "körstråk" som ska underhållas och bevaras öppna, eller är tanken att det ska bli mindre med vegetation återstår också att vi får beskrivet för oss. Vi kan anpassa verksamheten till det som behöver göras. Vi klarar oss bra med vår verksamhet med att använda de körstråk som redan finns. Vår verksamhet kan emellertid utvecklas vidare om det även är tänkt att vi ska köra i de branta "självraserade" slänterna. Detta har vi medvetet låtit bli eftersom militären ville undvika det av hänsyn till naturen.

Länsstyrelsen: Tackar för erbjudandet om markomrörning. Det är korrekt uppfattat att det enbart är det tidigare täktområdet som länsstyrelsen eftersträvar att få markskador utförda i. Länsstyrelsen eftersträvar dock inte markpackning som naturligt följer med tyngre fordon, även om sprättskador utförda av 4x4 fordon på den enskilda platsen på ett positivt sätt kan överträffa markskador utförda av 2-4 hjuliga fordon. I den östra delen av täktområdet har även Institutet för rymdfysik i Kiruna mätutrustning som ej får utsättas för vibration. Enligt Institutet för rymdfysiks yttrande påverkar vibrationer från körning på grusvägen öster om tåkten deras mätningar negativt, varför delar av detta täktområde ej kommer hållas öppet för markomrörning genom körningar. Sammantaget finner länsstyrelsen inte det aktuellt att i detta fall låta 4x4 fordon utföra skötselåtgärder.

Yttranden inkomna före utskick av remiss

(En tidigare version av handlingarna har legat på HIBABs hemsida)

Hässleholms cykelklubb:

Hässleholms cykelklubb har ca 180 medlemmar och ca 70 aktiva cyklister. Klubbens huvudsakliga verksamhet består i att arrangera träning, motionslopp och tävling för mountainbike i den form som normalt kallas crosscountry. Verksamheten bedrivs till hög grad inom Hovdala med

- träning under ca 1 gång per vecka från mitten av mars till och med oktober,
- värd och ansvarig för att upprätta bana för ett motionslopp om året inom X-cups verksamhet och
- genomförande av tävling/motionslopp i form av långlopp benämnd Snapphaneturen.

Det är viktigt att påpeka att Hässleholms cykelklubb inom Hovdalaområdet enbart nyttjar befintliga stigar och vägar för sin verksamhet och anlägger inte några nya stigar, leder eller andra anordningar. Vi anser inte att vår verksamhet på något sätt medför skada för naturmiljön.

Mountainbikecykling på befintliga stigar och vägar bör i detta avseende liknas vid vandring på befintliga stigar och vägar. Dessa båda friluftsförmer kan rimligen inte behandlas på avvikande sätt mot varandra i frågor rörande påverkan på naturmiljön.

Följande förutsättningar råder för Hovdalaområdet

Hovdalaområdet:

- Utgörs av ett tidigare militärt övningsområde innebärande att området inte exploaterats eller på annat sätt bebyggt under närmare 60 år.
- Består enbart av 2 fastigheter varav den ena ägs av Statens fastighetsverk och den andra av det kommunalt ägda bolaget HIBAB. Hässleholms kommun och HIBAB har tydliga ambitioner att genom Hovdalaområdet främja det rörliga friluftslivet.
- Är till ytan mycket stort, förmodligen >2000 ha.
- Är klassat som riksintresse för friluftsliv.

Kombinationen av ovanstående förutsättningar innebär att Hovdalaområdet är helt unikt i södra Sverige vad gäller att förutsättningarna för rörlig friluftsverksamhet.

Att anordna arrangemang inom andra områden av betydande storlek innebär förmodligen att man skulle behöva uppnå överenskommelse med 100-tals fastighetsägare vilket i praktiken utgör en omöjlighet.

Förutsättningarna har lett till att Hovdalaområdet nyttjas i mycket hög grad för friluftsverksamhet. Detta sker till viss del i organiserad form i stort sett varje helg hela sommarhalvåret genom föreningslivet, kommersiell verksamhet och andra

verksamhetsutövare. Hovdalaområdet används dock i betydligt högre grad spontant av allmänheten inom ramen för allemansrätten.

Användandet av området för friluftssändamål har succesivt ökat i grad för varje år sedan det upphörde att användas som militärt övningsområde.

Angående förekomst av mountainbikeleder

I Länsstyrelsens förslag till bildande av till naturreservat under rubriken

”Friluftsvärderna” anges under sida 11 att här finns ”flera mountainbikebanor som anses vara bland de bästa i Sverige”, samt på sida 14 att det från Boketorpet utgår en mängd vandringsleder och mountainbikeleder.

Vi delar denna beskrivning så till vida att Hovdala är ett uppskattat område för mountainbikecykling som lockar cyklister från ett stort geografiskt område.

Hovdalaområdet uppskattas dock främst för den mycket stora mängden naturliga stigar som finns tillgängliga för mountainbikecykling i en mycket varierande och vacker naturmiljö. Aktuella stigar används dock för många ändamål och är inte några särskilda mountainbikeleder.

Hässleholms cykelklubbs huvudsakliga invändning mot att inrätta naturreservat

Hässleholms cykelklubbs huvudsakliga invändning mot inrättande av naturreservat är att begränsningar då kommer införas för nyttjande av området för friluftssändamål.

Naturreservatet kommer ”bryta upp” Hovdalaområdet och tar då bort den unika förutsättningen att ett mycket stort sammanhängande område som ägs av ett kommunalt bolag med uppdrag att främja rörligt friluftsliv.

Inrättande av naturreservat kommer helt naturligt främja friluftsverksamhet för människor med specifikt intresse för natur och djurliv. Den samlade friluftsverksamheten som bedrivs inom Hovdalaområdet är dock väldigt bred och inkluderar andra intressen. Inrättande av naturreservat kommer medföra att hinder för all sådan friluftsverksamhet. Det bör påpekas att förekommande organiserad friluftsverksamhet till hög grad bedrivs av idéella föreningar som inte kommer ha resurser eller tid att uppnå krav på exempelvis skyddsåtgärder som kan komma att ställas eller ens hinna administrera myndighetskontakter och dylikt. Detta skulle missgynna det totala friluftslivet vilket ligger i konflikt med det fastställda riksintresset.

Hässleholms cykelklubb kommer vid inrättande av naturreservat behöva dra ner på sin verksamhet inom området. Vi är dock relativt säkra på att totala mängden mountainbikecykling inom området inte lär minska utan kommer i stället ske i ännu högre grad än idag genom spontan och icke organiserad cykling. En sådan utveckling tror vi inte kommer gagna naturmiljön och djurlivet i området.

I övrigt vill vi påpeka följande rörande utvalda delar i förslaget till naturreservat:

Vi har förståelse för motiven med att lägga igen befintliga avvattande diken. Vi ser dock även den negativa påverkan detta får för friluftslivet med minskad tillgänglighet och möjlighet att använda våtlagda områden mm varför vi motsätter oss alla sådana typer av åtgärder.

Att enbart hålla delar av området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv genom att anlägga rastplatser, vindskydd och underhålla, vandrings-, rid, enduru- och mountainbikeleder:

Hässleholms cykelklubb anser inte det lämpligt att upprätta särskilda leder för specifika ändamål. Redan idag finns det inom Hovdalaområdet leder namnsatta på ett sätt som indikerar ett särskilt ändamål. Vår bedömning är att om särskild led märks upp för mountainbikecykling så kommer det uppstå irritation om man stöter på en vandrare, hästridande eller dylikt på sådan led. Hovdalaområdet är väldigt stort och innehåller ett oerhört stort antal löpmeter stigar, vägar och leder. Det finns tveklöst plats för alla och för alla typer av friluftsverksamheter. Att hålla samtliga leder och stigar öppna för alla ändamål leder till att människor sprids ut över hela området vilket i sig leder till mindre påverkan på naturmiljön och djurlivet samtidigt som konflikter mellan olika friluftsändamål minimeras. Att tvärtom identifiera särskilda leder för specifika ändamål kommer begränsa nyttjandemöjligheterna och koncentrera användandet till specifika sträckningar vilket leder till större påverkan på naturmiljön och djurlivet.

Att enbart hålla delar av området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv bedömer vi som utsiktslöst. Hovdalaområdet har under många år i allt högre grad använts för friluftsändamål där invanda mönster har skapats och där den oerhört stora mängden stigar och vägar att välja på har utgjort kanske det mest positiva inslaget tillsammans med variationen i naturmiljön. Det vore naivt att tro att allmänheten helt plötsligt skulle upphöra att använda befintliga stigar bara för att de inte är uppmärksade.

Anordna och organisera tävling, träning, lägerverksamhet eller liknande arrangemang utanför väg inom område markerat på bilaga 6:

Vi ställer oss oförstående till syftet att inte tillåta att nyttja befintliga stigar och leder för mountainbikecykling i organiserad form för tävling eller träning inom aktuellt område. Naturmiljön kan knappast ta mer skada för att mountainbikecykling sker på befintliga stigar i organiserad form än att samma stig används för spontan cykling eller för den delen spontan vandring.

Under tidsperioden 15 april – 15 juli anordna eller organisera tävling eller träning utanför väg eller markerad led:

Vi har förståelse för behovet att skydda djurlivet under vårdatumperioden och ser själva det olämpliga i att anordna tävlingar/motionslopp med stort antal förbipasserande cyklisterna inom ett koncentrerat område under denna period. Att inte tillåta träningsverksamhet utanför markerade leder kommer dock innebära att Hässleholms cykelklubb inte kommer att kunna bedriva någon verksamhet inom Hovdalaområdet inom angivna tider (om det inte kommer bli oerhört tätt med uppmärksade leder). Hur denna restriktion skulle förbättra förutsättningarna för djurlivet är vi oförstående till. Cykelklubbens träningar utgör en helt obetydlig andel av det totala nyttjandet av de befintliga stigar som finns inom området. Att cykelklubben upphör med träningsverksamheten kommer inte leda till någon förbättring i avseendet.

Länsstyrelsen: vill förtydliga att cykling inom ramen för allemansrätten är fortsatt tillåtet i naturreservatet, med undantag av att anordna och organisera tävling eller träning inom Dallerödsskogen, då denna är så unik i sitt slag. Dikena som är föremål för igenläggning ligger i lövsumpskog i Dalleröd och öster om Hovdalaån. Dessa fuktiga miljöer är inte lämpliga för cykling eller inbjuder inte till annat friluftsliv. Däremot kommer en igenläggning att gynna naturvärdena mycket positivt. Länsstyrelsen har efter lyssnat av föreningar i området valt att inte särskilja leder, verksamheter emellan. Det åligger således ett fortsatt tungt ansvar på var och en att tillse att god sämja även fortsättningsvis kan råda. Skrivningen gällande att enbart hålla delar av området tillgängligt ska tolkas så som att delar av området kommer att hållas tillgängligt genom ex leder, medan resterande delar utgörs av ex skogsmark, där det kan ligga död ved som försvårar tillgängligheten. Föreskriften gällande förbud att anordna eller organisera tävling eller träning utanför väg eller markerad led gäller verksamheter utanför leder, länsstyrelsen har förtydligat föreskriften genom att hänvisa till bilaga 5, där markerade leder är preciserade.

FMCK Hässleholm: Sen vi fick lämna Hovdala juli 2019 – har vi varit utan träningsbana som så klart har en förödande inverkan på vår förening. Vi jobbar hela tiden med att leta mark för en träningsbana och även Hässleholms Kommun har ett pågående arbete – men ännu inget klartecken på detta. Vi har en tillfällig bana på gång (Hässleholm Norr-Stoby). Detta skulle vara en tillfällig lösning och maximerat tid på 2 år tills vi hittat en permanent lösning. Detta ärende är överklagat och ärendet ligger under behandling hos Länsstyrelsen – troligen ett svar under årsskiftet 2020-2021. När ditt förslag kom gällande körning på del av Hovdala – så var det en klart glädjande läsning. Vet att detta är ett förslag och vägen till körning / beslut är inte spikrakt, och att det även gäller under viss period av året. Ett behov av annan träningsbana är då fortfarande ett behov. Men så klart är vi väldigt positiva till förslaget av körning på Hovdala 1:4 och Tormestorp 5:31. Detta skulle kunna vara ett bra alternativ och även ett kanon område för träning av småknattar och ungdomar i sand delen. Efter ett extra styrelsemöte har vi en del frågor och synpunkter / önskemål enl nedan, som vi gärna vill du tar med dig i ditt arbete.

Område Tormestorp 5:31 – önskar en liten del av skogen för att kunna göra de till en rimlig banslinga. Förslår att vi kan tillsammans titta fysiskt på plats vid tillfälle – är lite svårt att på din bif karta veta exakt var gränserna var tänkt.

Reservatsföreskrifter

A: Förbud att schakta, fylla ut

Vid ev körning i sand blir de behov av att kunna sladda / dra av banan efter körningar. Annars blir det efter hand väldigt stora vallar och djupa spår. Dessa måste bearbetas med en ex 4-hjuling/ mindre traktor som drar en sladd.

C.13 Förbud att sätta upp skylt, snitsel

Pga säkerhet måste de aviseras med ex skyltar om att ev körning pågår på aviserat område för utomstående. Samma gäller för våra förarens säkerhet som måste vara

säkra på var spåret/ banan går. Vi jobbar där med små orange pilar samt ev snitslat band runt delar av banslingan. Ev markarbete sker löpande efter behov, dvs även utanför anvisad träningstid. Detta sköts även med handarbete ex handkratta, spada mm. Generellt tror jag vår verksamhet hade varit positiv för området Hovdala av många aspekt. Idag sker sk svartkörning på stora delar av området efter vår bana stängdes. De är tillresta för olika delar av Skåne – även danska har noterats. De ser nu området som en enda stor bana och kör lite var man vill. Rädslan är att de kan bli olycks incidenter pga av detta. Tidigare hade vi ett område och aviserade tider. Även klubbens medlemmar agerade som lite poliser när dessa svart åkare dök upp. Renhållning / städning av området har också påverkats negativt enl vår uppfattning, i alla fall de delar vi ansvarade för innan. Och de stora i din analys är så klart marken – där vi kan påverka till en positiv påverkan. Har även efterlyst en inventering av fladdermöss under tiden vi hade aktiv körning – samt nu efter vår körning är förbjuden. Vore intressant att se vad som hänt Har begärt underlag på detta vid flera tillfällen, men utan framgång ... Avslutning – så tar jag gärna fortsatta dialoger om hur vi skulle kunna samarbeta på Hovdala för att se vinningen av vårt nyttande av miljön med enduro körningen.

Länsstyrelsen: Det kommer enbart att aktuellt att kunna köra motorcykel eller fyrhjuling som en skötselinsats inom del av naturreservatet. Detta område utgör inte någon bana för någon klubb. Det är därför inte aktuellt att anlägga någon barnslinga i skogen. Föreskrifterna gäller inte vid skötsel av området. Det går därför bra att avisera med skyltar att skötselinsatser pågår och inom området förtydliga var åtgärder ska utföras. Tag gärna kontakt med naturreservatets förvaltare för fortsatta samtal och eventuellt avtal om skötselåtgärder.

Yttranden inkomna efter remisstidens utgång

Statens fastighetsverk (SFV): förvaltar fastigheten Hovdala 1 :4 belägen i Hässleholms kommun, Skåne län. Fastigheten har en areal på 22 547m² och består av kulturpåverkad skogsmark. Här finns också väggmurarna till en ofullbordad/mindre byggnad, den s.k. Biblioteksruinen. Länsstyrelsen i Skåne har beslutat att fastigheten ska ingå i det nya naturreservatet Hovdala. SFV har haft samråd med Johan Johnmark på Länsstyrelsen i Skåne, för fastställande av undantag från reservatsföreskrifterna, så att vård och förvaltning av kulturmiljön omfattande biblioteksruinen, stenmurar m.m. inom fastigheten ska kunna fortgå. Fastigheten Hovdala 1 :3 med Hovdala slott som förvaltas av SFV omfattas inte av några förelägganden.

Sammanfattning: Statens fastighetsverk medger att naturreservat får omfatta fastigheten Hovdala 1 :4 enligt 7 kap 4-6 och 30 §§ miljöbalken och 3 § förordningen om områdesskydd, med de gränser, reservatsföreskrifter och undantag från föreskrifter som framgår av Länsstyrelsens förslag till beslut den 2021-10-06, dnr 511-36981-2020, 1293-218.

HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Mottagare

För att överklaga skriver ni till regeringen, Miljödepartementet. Observera dock att ni ska skicka överklagandet till skane@lansstyrelsen.se eller till Länsstyrelsen Skåne, Miljöavdelningen, 205 15 MALMÖ.

Tid för överklagande

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen senast den **1 juli 2022**. Om den som vill överklaga beslutet företräder det allmänna ska överklagandet dock ha kommit in tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Innehåll

Överklagandet ska vara skriftligt. I överklagandeskrivelsen ska ni ange:

- vilket beslut ni överklagar, beslutets datum och ärendenummer (diarienummer),
- på vilket sätt ni vill att beslutet ska ändras,
- er adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- eventuella handlingar eller annat som stödjer er mening.

Ytterligare upplysningar

Behöver ni veta mer om hur ni ska göra kan ni ringa till Länsstyrelsen, telefon 010-224 10 00 (växel).